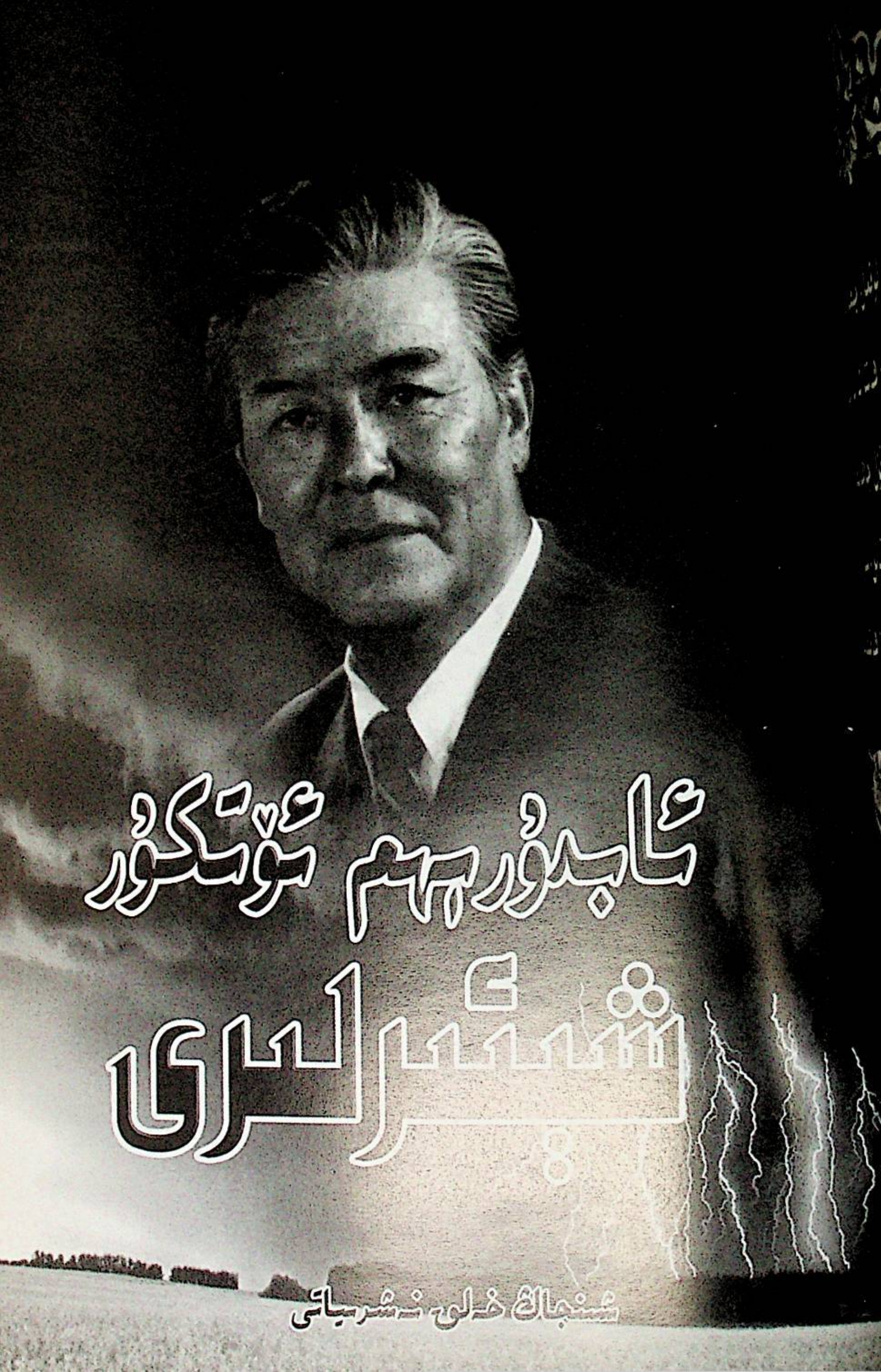

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

شېئىرلىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

جاھان باقىي ئەمەس، لوقمان چىغىدا تاپمىدى دەرمان،
مىسالدۇر بۇڭا ئىسكەندەر ۋە ھەتتا ئەرك چىڭگىزخان،
كېلىپ - كېتەك بىلەن مەشغۇل جاھانغا بىھېساب كارۋان،
ئۆتەر دۇنيا، كېچەر دۇنيا، پەقەتلا خەلق سۇرەر دەۋران،
ئۆمۈر مەنزىلىدىن تاپتىم ناھايەت شۇ ھەقىقەتنى.

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەكبەر ئەلى
مەسئۇل كوررېكتورى: ئارزىگۇل كېرەم

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر شېئىرلىرى

ئاپتورى: ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر
تەرجىمە قىلغۇچى: دىلمۇرات تەلئەت

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى №348)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
بابەي باسمىچىلىق چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى
فورماتى: 1230 × 880م م، 1 / 32 باسما تاۋىقى: 11.857 قىستۇرما ۋارىقى: 4
2006 ـ يىل 9 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2006 ـ يىل 9 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1—3060
ISBN7—228—09484—0
باھاسى: 19.00 يۈەن

مۇندەرىجە

تاڭ شاماللىرى 1
تەلكە ھەققىدە قوشاق 3
ئايلىناي 5
چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ 6
قەلەمگە 7
بۆشۈك ئەللىيى 9
كۇچا يولىدا بىر تۈن 12
مۇزلىغان شەھەر 15
باھار چىللايمەن 17
ئۇچراشقاندا 19
جەنۇبقا خەت 21
ئەلۋىدا ساگا 22
ياشلىق 24
يۇرتۇم قالدى 27
كەل ـ كەل سابا 29
ئارمان نىمە 30
يىتەر ئەي چەرخ 32
تاماكا بايان 34
خەجلە ، خائىنلار خەجلە 36
مۇھەببەت ھەققىدە غەزەل 37

تالڭ زىياسى يوقىمىدۇر 38

خەلق ماقالىلىرىدىن ئىقتىباسلار 39

قەلبىم باھار 41

ۋىجدان دەۋىتى 43

سەجدىگاھىمغا 44

شائىر دوستۇمغا 46

تووۋا دەپ تۇتتۇم ياقا 47

كۆز كىپچىسى 49

«ئىت ئۈرەر، كارۋان يۈرەر» 52

غەزەل 53

ناۋايى غەزىلىگە مۇخەممەس 54

باھار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق 56

يانغۇسى تالڭ مەشئىلى 59

ئەسسە گۈل باغدىن سابا 60

گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم 61

ئىچەي قەشقەر شارابىدىن 62

بابۇر غەزىلىگە مۇشائىرە 64

ئاق ئەمەس ساچىمدىكى 65

تىپىلماس 66

ئىز 68

كىرەك بولسا 69

غەنىيمەت 70

ياخشى 71

ياگرات ۋەتەن مۇقامىنى 72

تىخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە 74

باھار كەلدى 76

خۇشلۇقۇم 79
خۇش مۇبارەك بۇ ئىشىڭ 81
بۇيلۇق 83
ئىدىقۇت 85
بېزەكلىك 87
سەرلەۋھىسىز شېئىرلار 90
ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس 92
بوغدا ئانام 97
خاسىيەتلىك ئۇچرىشىش 99
ئەينەك 102
توۋا دەيمەن، توۋا 103
بالام بولسا، شۇنداق بولسا 107
يىراقتىن خەت 110
ئەسسالام، ئەي قەشقىرىم 116
قەشقەر گۈزىلىگە 118
قەشقەر قىزى 120
مەن ئاق بايراق ئەمەس 121
رۇبائىيلار (1) 126
رۇبائىيلار (2) 130
يېڭى جۇڭگو گۈلىستانىغا (لىرىك داستان) 148
ئۇلۇغ ئانا ھەققىدە چۆچەك 161
گۈل ۋە ئازغان (باللادا) 183
دېڭىزدىن سادا (نەسر) 192
باش ئەگىم (نەسر) 195
شېئىر ۋە شائىر (نەسر) 198
قاشتېشىغا مەدھىيە (نەسر) 201

تاغ شامallىرى

يەلپۈنۈپ ئۆتكەن تاغ شامallىرى
بىردەم قېشىمدا توختاپ ئۆتۈڭلار،
يۈرەك زارىنى، ئاھ ۋە دەردىنى
مەرھەمەت ئەيلەپ ئاڭلاپ ئۆتۈڭلار!

ئېشىپ تاغلاردىن بېرىپ يەتكەندە
تەڭرى تېغىنىڭ ئېتەكلىرىگە،
يىپەك رومالدەك قولۇڭلار تەگسۇن
دەرد يېشى تامغان ئېگىز ئېتەكلىرىگە.

تەسەللى ئوقۇپ، دەردىگە دەرمان،
غەيرەت قوشۇڭلار غەيرەتلىرىگە،
مۇڭلۇق سالاملار بېرىپ ئېيتىڭلار
دەردمەن گۈللەرنىڭ چېچەكلىرىگە!

تاغ ئاتىدۇ دەك، چېلىش قايىنىغاچ،
ئېلى سۇلىرى دولقۇن ياسىغاچ.
دولقۇنغا ئېيتىڭ توختىماي ئۇرسۇن،
دولقۇننىڭ ۋاقتى قاراپ تۇرمىسۇن!

يىللاردىن بېرى تەۋرىگەن دېڭىز،
ئەمدى ۋاقتىدۇر ئوبدان ئېيتىڭىز.
قۇربانسىز دەۋا بولمىغاچ ھېچ چاغ،
بىز دەۋا قىلىپ، قانمىغان ھېچ چاغ.

مەنمۇ ياسايمەن تىلەكلىك دولقۇن،
ئۆزۈمگە لايىق سالىمەن شاۋقۇن.
شائىر تىلەيدۇ شۇنداق تىلەكنى،
خىيالدىكى ئۇ بىر كېلەچەكنى.

يەلپۈنۈپ ئۆتۈك تاغلار بېشىدىن،
تاغلاردىن ئۆتكەچ جەڭچى قېشىدىن.
مەنمۇ راسلىدىم ئۆتكۈر قىلىچىم،
ئۆتەشكە تەييار ئۇلۇغ بۇرچۇم!

1945 ــ يىلى 15 ــ ئىيۇن، لەنجۇ

تەلكە ھەققىدە قوشاق

تەلكىنىڭ داۋانى بار،
ئۈستىدە تۇمانى بار.
سايرام كۆلگە پاتقۇسىز
ھەسرەتۇ ئارمانى بار.

تەلكە دىگەن ئېگىز تاغ،
ئېتەكلىرى چىمەن ـ باغ.
باشتىن ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ
ئاجايىپ بايانى بار.

تەلكىدىن ئۆتەر چاغدا،
قالاتتى يۈرەك داغدا،
ئوقۇپ ـئوقۇپ يىغلايتتۇق،
ھەسرەتلىك داستانى بار.

ئەمدى تەۋرەپتۇ سايرام،
تەلكىدە بولۇر بايرام.
بايرامنى قىزىتماقتا
جان تىككەن ئوغلانى بار.

ئايلىناي

ئەي ئەزىز يۇرتۇم سېنىڭ باغچا ـ سارايىڭدىن ئايلىناي،
زەپىران تۇسلۇك سېنىڭ غەمكىن چىرايىڭدىن ئايلىناي.

قوينۇڭدىكى ئالتۇن ـ كۈمۈشلۈك تاغلىرىڭدىن ئايلىناي،
كۆكسۈڭدىكى لەختە ـ لەختە قان داغلىرىڭدىن ئايلىناي.

دەريايىڭدا مۆڭلىنىپ ئاققان سۈيۈڭدىن ئايلىناي،
قايغۇ ـ ماتەم، غەمگە چۆمگەن ناخشا ـ كۈيۈڭدىن ئايلىناي.

سۈمبۈل چاچلىق، قەلەمقاشلىق قىزلىرىڭدىن ئايلىناي،
ئانىلىق دەردىدە قالغان قان ئىزلىرىڭدىن ئايلىناي.

تىلى باغلىق، دىلى داغلىق شائىرلىرىڭدىن ئايلىناي،
زەھراسى يوق ناتىۋان تاھىرلىرىڭدىن ئايلىناي.

ئايلىناي يۇرتۇم ئايلىناي، ئالىملىرىڭدىن ئايلىناي،
تىلى يۇمشاق، دىلى قاتتىق زالىملىرىڭدىن ئايلىناي!

1945 ـ يىلى 20 ـ ئىيۇل، لەنجۇ

تۇغلۇقنىڭ ئەۋرىلىرى،
سادىرنىڭ نەۋرىلىرى،
ئات چاپتۇرۇپ ھەر تاغدا
توزۇتقان توزانى بار.

ئېلاخۇن ئۆتكەن يولدا،
ئاپتومات تۇتقان قولدا.
داۋان ئاشقان ئەرلەرنىڭ
ھەر تاشتا نىشانى بار.

چەكمەن كىيگەن ئەرلەرنىڭ،
جەڭگە كىرگەن شىرلارنىڭ
ھەر تۆپ قارىغاي تۈۋىدە
تامچە-تامچە قانى بار.

يېشىل بەرقۇت يەرلەرنىڭ،
پاك ۋىجدانلىق ئەرلەرنىڭ
نومۇس ئۈچۈن جان بەرگەن
ئۇنتۇلماس قۇربانى بار.

تەلكە ئۆزى بىر داۋان،
ئەمدى سۈرگۈسى دەۋران،
بۇ دەۋرانغا ئاتالغان
بۇزۇلماس پەيمانى بار.

1945 - يىلى 20 - ئىيۇن، لەنجۇ

قەلەمگە

بەس، قەلەم كۆرگەن مۇقامغا يورغىلاشتىن توختا سەن،
بارنى سۆزلە، ھەقنى كۈيلە، سەپسەتىلەر ساتما سەن.

نە كېرەك يوق نەرسىلەردىن باش قاتۇرماق شۇنچىلىك،
ساپلىقىڭنى بۇلغىتىپ، ياشلار ئاققۇزماق شۇنچىلىك.

مەن سېنى كۆرەش ئۈچۈن قىيدىم بوۋامنىڭ تىغىدا،
بول ماڭا ئۆتكۈر قىلىچ، ياتما مەزلۇملۇق قىنىدا.

قەغىزىم ئۈستىدە ماڭساڭ، كۈتكىنىمدىن ئىز ياسا،
ھەر چېكىتتە ھۆرىيەت ئىقبالىغا نىگىز ياسا.

كۈيلە تاغ باشىدا بولساڭ، تاغۇتاشلار تىترىسۇن،
ھەيۋىتىڭدىن ئەزگۈچى ھاكىم سىنىپ قان يىغلىسۇن!

قەغىزىم ئۈستىگە ئەمدى چۈشمىگەي ياش ئىزلىرىڭ،
خوش ـ خوش ئېيتىپ، كەتسۇن ئەمدى بۇ يىغىچان گەزلىرىڭ.

مەن سېنى ماۋزۇر قىلىپ، چوڭ جەڭ ئۈچۈن ئاتىدىم،
بىر كېچە گويا خىيالدا ياۋ كۆزىگە قادىدىم.

جەڭدە يەڭگەچ قەبرىمە «لەۋھە» بولۇپ ياتماقچىسەن،

چىللاق خورىزىم، چىللاق

نىمدىگەن ئۇزۇن كېچە، ئەجەبمۇ تاڭ ئاتماي قالدى،
چىللاق خورىزىم، چىللاق، تاڭغا قاراپ كۆزۈم تالدى.

چىللاق خورىزىم، چىللاق، ئۇخلاق جاھانىم ئويغانسۇن،
مېنى تاشلاپ ئۇخلىغان گۈلى رەيھانىم ئويغانسۇن.

چىللاق خورىزىم، چىللاق، يارنى چىللاپ ئويغىتىڭ،
يۈزىگە قانات يېيىپ، ئاستا سىيپاپ ئويغىتىڭ.

ئاچسا يارىم كىرپىكىنى يەنە ئۇيقۇ باسمىسۇن،
ئۇيقۇ بىرلە مەن غېرىبنى مەڭگۈ تاشلاپ ئەتمىسۇن.

چىللاق خورىزىم، چىللاق، تاڭ ئاتىدۇ دەپ چىللاق،
تاڭ ئالدىدا يارىڭىز سىزنى كۈتىدۇ دەپ چىللاق.

چىللاق خورىزىم، چىللاق، چىللاق ئۇ گۈلىستانغا،
يارىم ئويغانسا خەۋەر بېرىڭ مەن باغرى قانغا.

1945 ـ يىلى 8 ـ ئاۋغۇست، لەنجۇ

بۆشۈك ئەللىيى

ئانا بۆشۈك تەۋرىدە،
ئاغزى ئەللەي كۈيىدە.
بالا يىغلاپ تىنمايدۇ،
ئۇيقۇ يوقتۇر كۆزىدە.

ئانا ئېيتتى: «قوزىچام،
يۇم ــ يۇم كۆزۈڭ ئۇيقۇچام،
كېچە ئۇخلاپ دەم ئالغىن،
تاڭ ئاتقاندا، تۇر بالام.

ئەللەي، ئەللەي بىر دانەم،
يۇم ــ يۇم كۆزۈڭ بىچارەم.
ئۇخلىماستىن يىغلايسەن،
ئۇخلا جېنىم بوتىچام.

مەمىكىمدە سۈتۈم يوق،
سۈت بولغۇدەك يۇتۇم يوق.
قۇرۇق مەمەك نېم بېرۇر،
ئېتىزلىقتىن ئۈنۈم يوق.

ساڭغا كەتتى يېرىمى،
قەرزگە كەتتى بۇلۇگى.

تۈنلىرىمنى كۈن ياساپ، گۆھەر كەبى يانماقچىسەن.

قېنى ئەمدى كۆيلىگىن ئەسرىمگە لايىق ناخشىنى،
مەنمۇ تاللاپ يۈرمىدىم سەندىن بۆلەك بىر ياخشىنى!

1945 ــ يىلى 15 ــ سېنتەبىر، لەنجۇ

ئۇخلا بالام يالغۇزۇم،
يۇم ـ يۇم كۆزۈڭ قۇندۇزۇم.
بىزگىمۇ تاڭ ئاتىدۇ،
رەھىمى قىلسۇن يۇلتۇزۇم!»

1946 ـ يىل 1 ـ مارت، لەنجۇ

يەنە توشماي تۇرۇپتۇ
بۇ سۇلتانىنىڭ تۇلۇمى.

ئاتاڭ بولسا جاڭگالدا،
ئاچ ـ يالىڭاچ شامالدا،
ئوتۇن كېسىپ ئاۋارە،
يېتىپ كېلۇر زاۋالدا.

ئەنە ئېشىك تۇۋىدە،
قانلىق قىلىچ قولىدا،
چېرىك ساقلاپ تۇرۇپتۇ
ئوتۇن ئالماق كويىدا.

بەرمىسەكمۇ ئالىدۇ،
بەرمەي دېسەڭ سالىدۇ.
قىلچە ئارتۇق گەپ قىلساڭ
جادۇسىغا باسىدۇ.

ئەتە كېلىپ نان دەيدۇ،
ئات ـ ئۇلاغقا يەم دەيدۇ.
بىرسى ئۆكسۈپ قالسۇنچۇ،
ھەيدەپ بېرىپ، جان دەيدۇ.

ئەللەي بالام جان باغرىم،
يۇم ـيۇم كۆزۈڭ ئامرىقىم.
ئۆينىڭ ئىچى قاراڭغۇ،
يوقتۇر ساپال چىرىغىم.

قىزىقىپ سالدىم قۇلاق،
چېكىپ قەلبىم دەرد ـ پىراق.
دېدىم ياردىن كەلدىمۇ؟
ئالدىم جاۋاب بىر قۇچاق:

يار دېسەڭ، پاردىن كېلۇر،
بەلكى دۇتاردىن كېلۇر.
بەختى قارا ھەم تۇتقۇن،
كۆزى خۇماردىن كېلۇر.

مۇڭ دېسەڭ، مۇڭدىن كېلۇر،
مۇڭلۇق بىر تۇندىن كېلۇر.
تۇنگە تۇتقۇن مەسۇمە
ھەر يان بۇلۇڭدىن كېلۇر.

زار دېسەڭ، زاردىن كېلۇر،
بەختى تار ماردىن كېلۇر.
مىڭ بىر يىگىت چىرىگەن
قانلىق دىۋاردىن كېلۇر.

دەرد دېسەڭ، دەردمەن ئۇنى،
بەلكى يىرتىق چەكمەن ئۇنى.
ياكى بىر ئېتىزدىكى
كۆزى ياشلىق كەتمەن ئۇنى ...

كۆچا يولىدا بىر تۈن

كۆچار يولىدا بىر تۈن،
ئاڭلىدىم بىر نازلى ئۈن.
كېچىنىڭ تىلسىزلىقى —
دىن كېلەتتى يوشۇرۇن.

ئۈن كېلەتتى ئۇزاقتىن،
بەك ئۇزاقتىن - ئۇزاقتىن،
يېرىپ تۈننىڭ باغرىنى،
ئۆتۈپ قارا توسۇقتىن.

ئۈن كېلەتتى تاغلاردىن،
بەلكى سولغۇن باغلاردىن.
كىم بىلۇر ئۇ قايغۇلۇق،
قەلبى قانلىق داغلاردىن.

ئۈن كېلەتتى نالىلە،
كىملەرنىڭدۇر زارىلە،
ئۇزاقلاردىن داۋالغۇپ،
مەسۇمانە ھالىلە.

مۇزلىغان شەھەر
(ئۈرۈمچىنىڭ قىشى)

مۇزلاق كوچىنىڭ تاملىرى قىيسىق،
مەھزۇن① شەھەرنىڭ دەملىرى سىقىق.
بۇلۇڭ ـ پۇچقاقنى قويماي چارلىدى ــــ
قىشنىڭ ساقچىسى چىلىپ ئىسقىرىق.

كۈنىنىڭ ئەسىرى يوق، ھاۋا تۇمانلىق،
يەرلەر تىترىشۇر، مۇزلىغان جانلىق.
ھەر نە شادلىقتىن جۇدادۇر ھايات،
ئاڭلىنۇر ھەر ئۇن مۇڭلۇق، پىغانلىق.

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۈرۈك،
ھاياتنىڭ دىمى سىقىق ۋە ئۈزۈك.
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ
ئاچچىق ئۈن بىلەن چالاتتى گۈدۈك.

تۇرخۇن تۈۋىدە يىرتىق كۆن ئۆتۈك،
چورۇق تىترەيدۇ تاپىنى تۆشۈك.
مەسۇم گۆدەكلەر چىرايى سېرىق،
قوللار سۇنۇلغان، بويۇنلار بۈكۈك.
دوقمۇش ـ دوقمۇشتا چولاق كەتمەنلەر،

① مەھزۇن ـ غەمكىن، قايغۇلۇق.

تىنىدى ئۈن، تىنىدى ھاياجان،
تىنىدى گويا تەندە جان.
تىنمايىن يانغىن كۆڭۈل
تۈن بويى چەكتى پىغان.

1946 - يىلى 26 - نويابىر، ئۈرۈمچى

باھار چىللايمەن

زېرىككەچ جانلار بۇ زىمىستاندىن،
جانۇجانىمدىن باھار چىللايمەن.
تۈنلەر كېچىسى ھۇۋۇلىغان شىردەك
ئاھ ـ پىغانىمدىن باھار چىللايمەن.

نە تاقىتىم بار، نە سەۋرىم ئەمدى،
قايناق بىر قازان يۈرىكىم ئەمدى.
گويا بىر ۋولقان تىلىكىم ئەمدى،
شۇ ۋولقانىمدىن باھار چىللايمەن.

ئۆلۈمدىن ئارتۇق يىغلاپ ئولتۇرماق،
مىراسىمدى بۇ ياشلار ئاققۇزماق؟
خائىنلار ئىشى باش ئېگىپ تۇرماق،
پاك ۋىجدانىمدىن باھار چىللايمەن.

شۇنى كۈيلەيمەن زىمىستاندىمۇ،
تىلىم زەنجىردە باغلانغاندىمۇ،
كۆكرەككە نەيزە قادالغاندىمۇ،
ئىسسىق قېنىمدىن باھار چىللايمەن.

ئۈمىدىم بوگۈن خىيالدىن يۈكسەك،
ئۈمىد باغىدا ئاتتى كۆپ چېچەك،

دۇغدىيىپ يۇرگەن يىرتىق چەكمەنلەر.
پارچە نانغا زار، تىلىقان كۆزلەر،
چەرخلىرى سۇنۇق يەمسىز تۇگمەنلەر.

مۇزلامىش شەھەر، مۇزلامىش ھېسار،
قوۋۇقلار سۇنۇق، كونا بىر مازار.
شەھەر ئۇستىدە لالما بۇلۇتلار
ئۇزۇق ئىزلىشىپ قىلىدۇ شىكار.

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۇرۇك،
ھاياتنىڭ يىپى ئۇلاق يا ئۇزۇك.
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ
ئاچچىق ۋارقىراپ چالىدۇ گۇدۇك!

1946 ـ يىل 5 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

ئۇچراشقاندا

(بىر شائىرغا تەقلىد)

سەھەر كۆرگەن چېغىم كۆزۈم سۇلتانىنى،
دېدىم سۇلتانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق.
كۆزلىرى يالقۇنلۇق، قوللىرى خېنىلىق،
دېدىم چولپانمۇ سەن؟ دېدى ئۇ ياق ـ ياق.

دېدىم ئىسمىڭ نېمە؟ دېدى ئايخاندۇر،
دېدىم يۇرتۇڭ قەيەر؟ دېدى تۇرپاندۇر،
دېدىم باشىڭدىكى؟ دېدى ھىجراندۇر،
دېدىم ھەيرانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق.

دېدىم ئايغا ئوخشار، دېدى يۈزۈممۇ؟
دېدىم يۇلتۇز كەبى، دېدى كۆزۈممۇ؟
دېدىم يالقۇن ساچار، دېدى سۆزۈممۇ؟
دېدىم ۋولقانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق.

دېدىم قىياق نەدۇر؟ دېدى قاشىمدۇر،
دېدىم قۇندۇز نەدۇر؟ دېدى ساچىمدۇر.
دېدىم ئون بەش نەدۇر؟ دېدى ياشىمدۇر،
دېدىم جانانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق.

خىيالدىن ئارتۇق تاشقىن بۇ تىلەك،
كۈرەشچان تاگدىن باھار چىللايمەن.

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق بەختىگە بىر يار تىلەيمەن،
ئاززۇيۇم باھار، ئۈمىدىم باھار،
ئۇندىن ئۆزگىگە كۆڭۈل بۆلمەيمەن.

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق مۇڭى شۇ، شۇنى كۈيلەيمەن.
بوۋامىمۇ ماڭا شۇنى ئۆگەتكەن،
ئۇندىن ئۆزگىنى ئىچكۆك سۆيەي مەن.

باھار چىللايمەن تۈنلەر كېچىسى،
مەيلى توزىسۇن ئۆمرۈم غۇنچىسى.
رازىمەن شۇندىن، قىلچە ئارمان يوق،
بولالىسام مەن خەلق مۇڭچىسى.

1947 ـ يىلى 29 ـ يانۋار، ئۈرۈمچى

جەنۇبقا خەت

ئەي جەنۇب، دەردمەن جەنۇب، ئەي مۇڭلىنىپ ياتقان جەنۇب،
خۇددى تارىم سۇيىدەك كۆز ياشلىرىڭ ئاققان جەنۇب،
گاھ يانار تاغدەك يېنىپ، سەن پارتلىدىڭ يالقۇن چېچىپ،
ئەمدى تۇتقۇن شىر كەبى مەيۇسلىنىپ ياتقان جەنۇب.

كۆپتىن ئەمدى قايىندى مۇڭلىرىڭ، ئاھ ـ زارلىرىڭ،
كەتتى ھەسرەت ئىچىدە نى كۈرەشچان ئەرلىرىڭ،
ۋەھشىي بىر ئورمان بولۇپ قالدى خىيالىڭ باغچىسى،
تەگرىگە يەتمەي ئۆتەرمۇ ئاھلىرىڭ، پەريادلىرىڭ!

يىغلاپ ئۆتتى سەن ئۈچۈن ئەسىرىمىزنىڭ قانچىسى،
بۇ يىغىغا باقمىدى جەبىر ـ زۇلۇمنىڭ قامچىسى.
كەلمىگەي ھېچكىم بېشىغا ساڭا كەلگەن كەلگۈلۈك،
ھېچ ئۈزۈلمەسمۇ بۇ قۇللۇق زەنجىرى ـ ئارغامچىسى؟

ياق، ئۈمىد بولغاي سېنىڭ ئارزۇلىرىڭنىڭ قولدىشى،
تاڭ ئېتىپ ئەلۋەتتە بىر كۈن سۈرتۈلەر كۆزنىڭ يېشى،
كۈيلە ـ كۈيلە ئەرك ـ ئازادلىق كەتسە بۇ ئۆتكۈر بېشى،
قالغۇسى خانتەڭرىدە مەغرۇر كۈلۈپ قەبرە تېشى.

1947 ـ يىلى 30 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

دېدىم دېڭىز نەدۇر؟ دېدى قەلبىمدۇر،
دېدىم رەنا نەدۇر؟ دېدى لېۋىمدۇر.
دېدىم شېكەر نەدۇر؟ دېدى تىلىمدۇر.
دېدىم بىر ئاغزىمە؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق.

دېدىم زەنجىر تۇرار، دېدى بوينۇمدا،
دېدىم ئۆلۈم باردۇر، دېدى يولۇمدا،
دېدىم بىلەزۈكچۇ؟ دېدى قولۇمدا،
دېدىم قورقارمۇ سەن؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق.

دېدىم نېچۈن قورقماسسەن؟ دېدى تەڭرىم بار،
دېدىم يەنىچۇ؟ دېدى خەلقىم بار.
دېدىم يەنە يوقمۇ؟ دېدى روھىم بار،
دېدىم شۈكرانمۇسەن؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق.

دېدىم ئىستەك نەدۇر؟ دېدى گۈلۈمدۇر،
دېدىم چېلىشماققا① ؟ دېدى يولۇمدۇر،
دېدىم ئۆتكۈر نېمەڭدۇر؟ دېدى قولۇمدۇر،
دېدىم ساتارمۇ سەن؟ ئۇ دېدى ياق ـ ياق...

1947 ـ يىلى 8 ـ مارت، ئۈرۈمچى

① چېلىش ـ كۈرەش، كۈرەش قىلىش.

سۇمبۇل ـ رەيھانلار گۈللىسە باغدا،
ئۆتتى بۇ ئۆمرۈم دەشت بىلەن تاغدا،
گۈزەلىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا!

ئەلۋىدا ئېيتىپ قالدىم مەن بۈگۈن،
مەڭگۈلۈك سۆيگۈم روھىمدا پۈتۈن،
يەنە كېلەرسەن باھارىم بىر كۈن،
پەرىشتەم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا!

1947 ـ يىلى 18 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئەلۋىدا ساڭا

تۇيدۇم بىر تۇيغۇ ھايات چېھرىدىن،
كۆكلەم قىزىنىڭ سولغۇن مېھرىدىن.
جۇدامىش كۆڭۈل باھار بەھرىدىن،
سۆيۈملۈك كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا!

ئىشتىسەم بۈگۈن پەرى كېتەرمىش،
كۆز شاماللىرى يېتىپ كېلەرمىش.
قۇشلار ياتىقى بوشلا قالارمىش،
ھەيۋتىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا!

تۇيدۇم بىر تۇيغۇ قۇشلار كۆزىدىن،
مەئيۇسانە ھال ياغار يۈزىدىن.
كېتەرمىش بۈگۈن بىزنىڭ يېزىدىن،
ئىلھامىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا!

بۇلبۇل ئۈنىغۇ كەلمەس قۇلاققا،
مېنىڭ ئۈنۈمۇ يەتمەس ئۇزاققا.
بەلكى جانانمۇ چىقماس بۇلاققا،
ئامرىقىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا!

تەبئەت نازى جىلۋىگەر چاغدا،

بىلەي دېسەڭ، بىلىك كۆپ،
ھاياتىڭدا بىتىك كۆپ
ئەگەر غەيرەت قىلمىساڭ،
بىر ھەرپمۇ بىلىك يوق...

«ئۇزغان ئۆمۈر ـ ئاتقان ئوق»،
ياشلىق كېتىپ قايتقان يوق.
پەيغەمبەرمۇ، سۇلتانمۇ،
تاغدەك ئۆمۈر تاپقان يوق.

قۇياش پاتسا مەغرىبتىن،
تۇغۇر ئەتە مەشرىقتىن.
ياشلىق كېتىپ بىر يولا،
قايتمىغان ھېچ تارىختىن.

كۆكلەم كېتىپ كەلگەن بار،
جانان ئىستەپ سۆيگەن بار.
كەتكەن ياشلىق ئارقىدىن
كىم قوغلىشىپ يەتكەن بار؟

كۈزدە غازاڭ بولغان گۈل،
كۆكلەمدە قۇچار بۇلبۇل؛
ئارچا ياغىچى كۆيسە،
كۈل قالارىن ئوبدان بىل.

ياشلىق

ياشلىق چېغىم ــ گۈل بېغىم،
قەدرى ئۇلۇغ بىر چېغىم،
ھەيۋىتىم ھەم سۆلىتىم،
ھەم يۆلەنچىم، زور تېغىم.

ياشلىق، تىرىش زامان شۇ،
بىلمەك ــــ قۇتلۇق نىشان شۇ.
بىلىم تاپماي قۇتۇلۇش،
ھېچبولمىغان خىيال ئۇ.

بىلمەكنىڭ چېغى ياشلىق،
ئىلھامنىڭ بېغى ياشلىق،
ھاياتنىڭ بىر قاچا سۈت،
قايمىقى، يېغى ياشلىق.

بىلمەك ــ ئەرنىڭ زور ئىشى،
پەرق قىلىنماس ئەر ــ ئىشى.
ھېچ كىمسەنى يەكلىمەس،
بىلىك يۇرتى ئۆركىشى.

يۇرتۇم قالدى

(1937 ـ يىلى ماخوسەن باندىتلىرى تەرىپىدىن گەنسۇغا ئېلىپ كېتىلگەن بىر خوتەنلىك قىزنىڭ ئاغزىدىن)

مەن تۇغۇلۇپ ئۇيناپ ئۆسكەن
قىزىلگۈلدەك باغلار قالدى،
ئېگىز ـ ئېگىز خوي چىرايلىق
ياقۇت تاشلىق تاغلار قالدى.

بۇغا ـ مارال پادا ـ پادا
ئۇيناپ يۈرگەن سايلار قالدى.
تاغ باغرىدا ئۇيناپ سەكرەپ
بوتىچاقلار، تايلار قالدى.

ئېگىز تاغنىڭ يان باغرىدا،
سۇلار ئېقىپ ھەريانىدا،
قۇشلار سايراپ كەڭ قوينىدا،
يېشىل ـ يېشىل قىرلار قالدى.

ئەگىپ ـ ئەگىپ بويلاپ ئاققان،
چۇرۇق ـ چۇرۇق ئۇيناپ ئاققان،
ئاق كۆمۈشتەك پالىلدىغان
بالدىن تاتلىق سۇلار قالدى.

«قۇتادغۇ»[1] نى پۈتكەن «خاس»[2]،
بىلىكتىن تاپتى ئاساس.
بىلىكتىن مەھرۇم كىشى
ئوچۇق كوردۇر ھەمدە گاس.

ئۆگەن ياشلىق، چىلىشقىن،
بىلىك تېغىغا ياماشقىن.
بىر يىقىلساڭ، بىر قوپۇپ،
ھاياتقا كەڭ يول ئاچقىن!

1947 ـ يىلى 2 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

① قۇتادغۇ ـ «قۇتادغۇ بىلىك».
② خاس ـ يۈسۈپ خاس ھاجىپ.

كەل ـ كەل سابا

تاقىتىم تاق بولدى، كەل ـ كەل ئەي سابا، كۆپ قىينىما،
كەل، جېنىم بولسۇن يولۇڭغا بورىيا كۆپ قىينىما.

تاشلىدىڭ، كەتتىڭ بېغىمدىن تۇرنىدەك پەرۋاز بىلەن،
تۇرنىلارمۇ قايتتىغۇ، كەل بىۋاپا، كۆپ قىينىما.

مەن نىتەي سەندەك قاناتىم بولمىسا تاغ ئاشقىلى،
بىلمىدىڭمۇ بىر ئەسىر مەن، دىلرەبا، كۆپ قىينىما.

ھېچ ئەسىر مەندەك قارا قىسمەتكە بولماس مۇپتىلا،
پۇت ـ قولۇم زەنجىردە، تىل سۆزدىن جۇدا، كۆپ قىينىما.

باغلىسا پەرھاتنى خىسراۋ، ئاغزىنى بوغقان ئەمەس،
مەن ئۇچۇن ئىسمىڭنى ئېيتماقمۇ گۇناھ، كۆپ قىينىما.

كەزسىمۇ چۆللەردە مەجنۇن ئاھلىرى ئازاد ئىدى،
كاشكى بولسا شۇ باياۋان كەڭ دالا، كۆپ قىينىما.

كەل سابا، كەل ـ كەل سابا، يەتتى مۇرۇۋۋەتنىڭ چېغى،
بولمىغاي زۇلمەتتە ئەل جاندىن جۇدا، كۆپ قىينىما.

1948 ـ يىلى 5 ـ ئاپرېل، ئۈرۈمچى

سۇ بويىدا شىلدىرلىشىپ،
تەزىم بىلەن باش ئېگىشىپ،
مەن يېتىمنى ئۇزىتىشىپ،
لەيلى ـ مەجنۇنتاللار قالدى.

جىمجىت كوچا، ئايدىڭ كېچە،
بۇلاق بويلاپ، باغچە ـ باغچە،
يۇلتۇز ساناپ تاڭ ئاتقۇچە،
ئويناپ ئۆتكەن چاغلار قالدى.

چۆللەر ئارا غېرىب باشىم،
قۇرۇمايدۇ كۆزدە ياشىم،
قىيامەتلىك قېرىنداشىم —
كۆيۈمچانىم دوستلار قالدى.

قالدى يۇرتۇم، قالدى تەختىم،
قالدى مېنىڭ ھۆر جەننىتىم.
ياۋا قولىدا قارا بەختىم،
ئالتۇن بۆشۈك يۇرتۇم قالدى.

1947 ـ يىلى 12 ـ دېكابىر ، ئۈرۈمچى

ئاھ ئۇرۇپ ئۆتكۈر ئادا بولدى قەلەندەردەك كېزىپ،
يوقمىدۇر شۇنچە جاھاندا دەردكە بىر دەرمان نېمە!

1948 ـ يىلى 12 ـ ئاپرېل ، ئۈرۈمچى

ئارمان نېمە

بولمىسا جانىم ئارا ئىشقىڭ، ماڭا بۇ جان نېمە،
سادىغاڭ بولسۇن بۇ جان، سەندىن بۆلەك جانان نېمە.

كۆلمىسە جۇشقۇن خىيالىم ئاسمىنىدا ئاپتىپىڭ،
مەن ئۈچۈن ئالەم نېمەيۇ، گۆر نېمە، بوستان نېمە.

ھېچ تېگىشمەس بىر كۆنۈڭنى دەۋرى ـ دەۋرانغا كۆڭۈل،
بولمىسا ۋەسلىڭ نەسىۋى ماڭا مىڭ دەۋران نېمە.

ئۆتتى باشتىن شۇنچە يىللار قالدۇرۇپ ماڭلايدا ئىز،
بولسا سەندىن بىر خەۋەر، ئۆمرۈم ئۈچۈن پۇشايمان نېمە.

تەلمۈرۈپ شۇنچە يولۇڭغا ئاقتى كۆزنىڭ نۇرلىرى،
چاڭلىرىڭنى تۇتىيا قىلسام ئىدىم، ئىمكان نېمە.

گۈلنى ھەر تاڭدا كۆرۈپ، بۇلبۇل يەنە قىلماي شۈكۈر،
شۇنچە نالە ئەيلىسە، ئۇ نېمدېگەن نادان نېمە.

كاشكى مەن ئۆمرۈمدە بىر كۆرسەم سېنى ئاي يۈزلۈكۈم،
جان بېرىپ ئۆلسەم شۇدەم، دۇنيا ئارا ئارمان نېمە.

تونۇردەك يانمىسا قەلبىم، بولۇرمۇ ئاھلىرىم يالقۇن،
يەنە كۆيدۈرگىلى ئەي چەرخ، يېتەر، ئوت ياقما ئارتۇقچە.

1948 ـ يىلى 5 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

يېتەر ئەي چەرخ

يېتەر ئەي چەرخ، بۇ ھىجراندا مېنى يىغلاتما ئارتۇقچە،
كېرەكتۇر يارغا كۆز ياشىم، ئۇنى خوراتما ئارتۇقچە.

مۇھەببەت مەنزىلى قاتتىق ئىكەن، تاشلىق داۋانى كۆپ،
يىقىلدىم پۇتلىشىپ قانچە، يېتەر، غۇلاتما ئارتۇقچە.

تاپالماي ۋەسلىگە يولنى، ئاداشتىم چۆلدە مەجنۇندەك،
چۆلىستان ئىچرە سەراپقا[1] مېنى ئالداتما ئارتۇقچە.

گۇناھىم سۆيگۇدىن ئۆزگە نېمەدۇر بىلمىدىم ئەسلا،
يۇسۇپتەك خارۇزار ئەيلەپ، قۇلۇم دەپ ساتما ئارتۇقچە.

جاھاننى باستى پەريادىم، ماڭا بۇلبۇلمۇ ھەيراندۇر،
ئوقۇپ سەن گۇلگە ئەپسۇنلار، ئۇنى ئۇخلاتما ئارتۇقچە.

تېشىپ باغرىمنى قان قىلدى جۇدالىق ئوقلىرى كۆپتىن،
يېتەر بۇ زۇلمۇ بىداتلىق، يەنە ئوق ئاتما ئارتۇقچە.

---

① سەراپ ـ ۋىلىل، ئېزىتقۇ.

قاچانكى باقسام غەمكىن يۈزۈڭگە،
ئاچچىق ياشلىرىم تولۇر كۆزۈمگە.
قايغۇ ـ ئەلەمنى باسىمىش دەيدۇ،
شۇ كۆكۈچ تۈتەك، تاماكا بايان.

توسما مېنى يار، چېكەي بىر نەپەس،
چەكمەي دېسەمۇ، بۇ مەيلىم ئەمەس.
مەيلى ئەمەسمۇ شۇ زەھەر بىلەن،
سەگىسە يۈرەك، تاماكا بايان.

1948 ـ يىلى 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

تاماكا بايان[1]

توسما مېنى يار، چېكەي بىر نەپەس،
ئۆرگۈلدى پەلەك، تاماكا بايان؛
ئەمەستى ماڭا چېكىش بىر ھەۋەس،
كۆيىدۇ يۈرەك، تاماكا بايان.

يانار تاغ ئىچى بولغاچ يالقۇن،
دائىم ئۈستىدىن كەتمەيدۇ تۈتۈن.
ھەيران قالمىغىن چىقسا ئاغزىمدىن
كۆكۈچ چەمبىرەك، تاماكا بايان.

بىلمەن دىلدار، يۇتمەن زەھەر،
تېگەر ھەر سائەت يۈرەككە نەشتەر.
ۋە لېكىن شۇنى ئىستەيدۇ كۆڭۈل،
ئەمەسمەن گۆدەك، تاماكا بايان.

سارغايدى دېمە رەڭگىمنى جانان،
نىكوتىن ئەمەس مېنى سارغايتقان.
بېغىمنى كەچ كۈز بورىنى باسسا،
سولمامدۇ چېچەك، تاماكا بايان.

---

① «تاماكا بايان» دېگەن سۆز، قۇمۇل خەلق قوشاقلىرىدىن پايدىلىنىلدى.

مۇھەببەت ھەققىدە غەزەل

مۇھەببەت شامدىنى شامسىز قالالماس ھېچقاچان، جانان،
چىراغسىز قالسىمۇ مېھراب ۋە ھەتتا مەككىدە بىرئان.

تاپار مەجنۇن كېزىپ ئۆتكەن باياۋان چۆلنى چىن ئاشىق،
كۆمەلمەس چۈنكى بۇ سۆيگۈ ئىزىنى ھېچ شامال ــ بوران.

ئۇدۇم بوپ قالدى كۆڭلۈمدە مۇھەببەت جامىغا ھېرىسلىك،
بوۋام ئىچكەندى چۈنكى بۇ جامنى تولدۇرۇپ چەندان.

غۇلام بولماقنى ئىستەيدۇ مۇھەببەت ئەھلىگە كۆڭلۈم،
تېگىشمەسمەن بۇ دۆلەتنى قېشىمغا كەلسىمۇ سۇلتان.

رىيازەت ئوتىدا تاۋلا يۈرەكنى دەر ئىدى پەرھات،
شۇ تەلىم دىلدا جا بولغاچ، ئۇقۇرمەن يۈز تۈمەن شۇكران.

ئاقار تارىم سۈيى بىر كۈن كۆمۈشتەك يالتىراپ ئەركىن،
ۋىسال مەۋجىدە ئۆتكۈرمۇ بېلىقتەك قىلغۇسى جەۋلان.

1949 ـ يىلى 5 ـ ئىيۇن، ئۈچتۇرپان

خەجلە، خائىنلار خەجلە

(قورچاق شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئەمەلدارلار ئۈچۈن بەلگىلىگەن 1949 ـ يىللىق خىراجەت ئىسمىتىسنى كۆرگەندە)

خەجلە، خائىنلارەي، خەجلە، بۇ ئەلنىڭ مالىنى خەجلە،
يېتىشمەي قالىسلەر ئۇ ھەم ئېلىپ سەن جانىنى خەجلە.

خېنىمغا ئۇسما دەپ خەجلە، بېگىمگە تاسما دەپ خەجلە،
تالان ـ تاراجىدىن قالغان پارچە نانىنى خەجلە.

دېھقانغا ئاچقۇزۇپ بوزنى، دۇكانغا توقۇتۇپ بۆزنى،
سېلىپ ئالۋاننى يۈز قاتلام، ئىچىپ سەن قانىنى خەجلە.

كۆلدە بېلىقى كۆپ دەپ، يەر ئاستى بايلىقى كۆپ دەپ،
قەدەمدە مىڭ تېپىپ ھىيلە، ئىچىپ سەن كانىنى خەجلە.

پالانى ئاقچىدۇر ـ كۆكچى، بۇ ئۆتكۈرمۇ يامان دوقچى،
دەپ پارچىلاپ بۇ مىللەتنى، سېتىپ ۋىجدانىنى خەجلە.

1949 ـ يىلى 8 ـ يانۋار، ئۈرۈمچى

خەلق ماقال-تەمسىللىرىدىن ئىقتىباسلار①

ئالىمگىنى كەڭ ياراتتىڭ، زامانەڭنى تار،
زالىمگىنى بەگ ياراتتىڭ، ئالىمگىنى كار.
كوزا چاققان تاپتى دۆلەت، تاپتى ئىززەت، تاپتى بەخت،
سۇنى كىم كەلتۈرسە بولدى ھەر قەيەردە خارۇزار.
قاغا تاپتى ئېتىبار، بۇلبۇل نەزەردىن يىراق،
چېتىلىپ قالدى ئىشەكنىڭ قۇيرۇقىغا بۇغرا ـ نار.

كەتمەن دېگەننى بىز چاپساق، يېتىپ يەيدۇ خىيمۇزا②
بىر زاغرىنى زورلۇق يەپ، ئۈچ كۈن تۇتىمىز روزا.
دەي دېسەم گەپ بولىدۇ، دېمەي دېسەم دەرد بولىدۇ،
تارتىپ كۆرگىلى دەردنى تېپىلارمۇ تارازا!
ھەر ئىشنىڭ ئامالى بار، ھەر گەپنىڭ زامانى بار،
كۈندە سۇنمىغان بىلەن كۈنىدە سۇنار كوزا.

كۆرمەيىن باستىم تىكەننى، تارتاردۇرمەن دەردنى،
كۆرسەم ئەردىم، باسماس ئەردىم، تارتماس ئەردىم دەردنى،
تارتا ـ تارتا دەرد ـ ئەلەمنى زەپىران بولدى يۈزۈم،
قايىنىمى تاشقان بۇلاقتەك توختىماس ياشلىق كۆزۈم.

① ئىقتىباس ــ پايدىلىنىش ئاساسىدا يېزىلغان ئەسەر.
② خىيمۇزا ــ خەلق تىلىدا «يامۇل ئەمەلدارلىرى».

تاڭ زىياسى يوقمدۇر

بۇ قارا ھىجران تۈنىنىڭ ئىنتىھاسى يوقمدۇر،
ۋەسلى دىدار كۈنلىرىنىڭ ئىپتىداسى يوقمدۇر؟

ئۆلگۈدەك جانىمغا تەگدى ھىجىر ئاخشامى يامان،
بىر خەۋەر كەلسە نە بولغاي، تاڭ ساباسى يوقمدۇر؟

بىر نەپەس يۈز يىل بىلىندى ئىنتىزارلىق دەستىدىن،
تەشنەئى قەلبىم ئۈچۈن نەشئۇ نەماسى يوقمدۇر؟

ئۆرتىدى جىسمىمنى ھەردەم دىلدا يالقۇنلاپ كۆيۈك،
خەستە دىلگە بىر شىپا دورا ـ داۋاسى يوقمدۇر؟

يار خىيالى بىرلە سولدۇم، يەتتى ئۆمرىگە خازان،
تەنگە جان بەخش ئەتكىلى كۆكلەم ھاۋاسى يوقمدۇر؟

بۇ جۇنۇنلۇق دەشتلىرى كەڭ، مېنى ئازدۇردى تالاي،
ئەمدى يول كۆرسەتكۈچى بىر رەھنە ماسى يوقمدۇر؟

كەتمىگەي ئارماندا ئۆتكۈر كۆزدە قانلىق ياش بىلەن،
يىرتقىلى تۈن پەردىسىنى تاڭ زىياسى يوقمدۇر؟

1949 ـ يىلى 8 ـ ئىيۇن ، ئۈچتۇرپان

ۋىجدان دەۋىتى

ئوت بىلەن كۆيمەكنى ئۆز جانىمغا قىلدىم ئىختىيار،
ئىختىيار قىلماس ئىدىم، ھوشۇمنى ئالدى بىر نىگار.

بىر نىگار كىم، لۇتپى ئەيلەپ تەنگە جان بەرگەن ئۆزى
ھەم يەنە خەنجەر بىلەن باغرىمنى قىلدى لالىزار.

مىڭ شۈكۈر دەيمەن بۇڭا، يوقتۇر پۇشايمانىم مېنىڭ،
كى قىزىلگۈلنىڭمۇ ھۆسنى ھەم بويى، ھەم خارى بار.

گەر تىكەنلىك دەپ گۈلدىن كەچسە بۇلبۇل بىر نەپەس،
تاپماس ئەردى بۇ جاھاندا قاغىدەكمۇ ئېتىبار.

چىقمىغاي ھەرگىز دىلىمدىن يار سىلىپ قويغان كۆيۈك،
چۈنكى شۇ دەرد بىرلە كۆڭلۈم ھەم يارا ھەم بەختىيار.

ھېچ سىغىشماس تەنۇ جانىم ئەمدى بىدەردلىك بىلەن،
يۈرگىچە بىدەرد ياشاپ، پەرۋانە بولماق ئىپتىخار.

مەيلى مۆلدۈر، تاش ـ بورانلار ياغدۇرۇپ تۇرسۇن پەلەك،
ئەل بىلەن بىللە يۈرۈپ دەردمەن ھەمىشە يارى ـ يار.

كۆز يېشىم دەرياسىدا غەرق بولسا جانىم ياخشىراق،
چۈنكى كۈندە مىڭ قېتىملاپ ئۆلتۈرەدۇر ئەلپىراق.
بولمىغاي ھېچكىم مېنىڭدەك بەختى قاچقان ناتىۋان،
ناتىۋان بولسا بولۇر، بولماس مېنىڭدەك باغرى قان.

باغرى قان بولغان كىشىنىڭ دەردىنى دەردمەن بىلۇر،
دەردى يوق بىدەرد كىشىلەر بەلكى دەردمەندىن كۈلۈر.
كۈلمىگەي ھېچكىم بىراۋدىن، ئۆتنە ئالەم بۇ زامان،
ياخشىنى يامان دېگەن يامان ئۆزى قالماس ئامان.
كۆرمەيىن باسما تىكەننى، تارتما ھەرگىز دەردىنى،
يۈرمىگىن ئاخىر كىيىپ مەندەك كۈلايۇ جەندىنى.

1949 ـ يىلى ئىيۇل ، ئۈچتۇرپان

ۋىجدان دەۋىتى

دەرىغ دە، مىڭ دەرىغ دە، ئۆز ـ ئۆزۈڭگە،
قوچاقلاپ ئۆتكىنىڭگە تەلۋە يىللارنى!
بۇ ــ ۋىجدان دەۋىتى، بىلسەڭ ئىدىڭ سەن،
ئاقارت ئىجاد بىلەن ئەمدى كىرلارنى!

قىيىپ چۆللەردە ئازغىن قىيانلاردەك،
ساراڭ ـ بەڭۋاشلىقىڭ يىغلىسۇن ئەمدى.
ئەقلىدىن ئاجرىغان بىھۇدە ئويلارنى،
قىزىل يالقۇن ئوتى كۆيدۈرسۇن ئەمدى.

باھار يامغۇرى ياغدى، سۇلىرى تاشتى،
كۆكۈل كىرلىرىنى يۇيايلى كەل ـ كەل.
يۇرۇپ پەرھات بىلەن تاشلار كېسىپ بىز،
ۋەتىنىڭ شەنىگە تىكلەيلى ھەيكەل!

1956 ـ يىلى 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

مەيلى جىسمىمنى زىمىستان ئەيلىسۇن دەۋران ئىشى،
يار خىيالى بىرلە قەلبىمدە ياشار مەڭگۈ باھار.

1949 ـ يىلى 2 ـ ئاۋغۇست، ئۇچتۇرپان

كۆكۈل مۇلكىدە جاي يوقتۇر سېنىڭدىن ئۆزگىگە مۇتلەق،
قەسەميادىم ئۇچۇن مىسكىن مېنىڭ ئۆلمەس گۇۋاھىمدۇر.

1968 ـ يىلى 15 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

سەجدىگاھىمغا
(گۇمنام غەزىلىگە مۇشائىرە)

بىلەمسەن، دىلرەبا ھۆسنۈڭنى ئاختۇرغان نىگاھىمدۇر،
بۇ گۈلدۇرماما ـ چاقماقلار مېنىڭ پەريادى ئاھىمدۇر.

ئۆزۈڭنى ئوت بىلەن تاۋلا دېگەچ سەن سۆيگۈ سۇلتانى،
قەيەردە يانسا بىر يالقۇن، شۇ يالقۇن بارگاھىمدۇر.

ئاداشسام زۇلمەتى دەشتتە، تېگىرقاپ نالە چەكمەسمەن،
جامالىڭ شولىسى پارلاق ئۈمىد بەخش سۇبھىگاھىمدۇر.

پەلەكنىڭ گەردىشى ھەر كۈن يولۇمنى توسسىمۇ قەستلەپ،
ۋىسالىڭ ئارزۇسى مەڭگۇ يېگانە قىبلىگاھىمدۇر.

مەلامەت، تەنە ـ تۆھمەتتىن، رەقىبتىن قىلمىدىم پەرۋا،
دىلىمغا ئورنىغان ئىشقىڭ نىجاتكار باشپاناھىمدۇر.

سېنى ئويلاش بىلەن كۆڭلۈم تاپۇر ھەر جايدا مىڭ لەززەت،
خىيالىڭ كۈندۈزى ئاپتاپ، كېچەلەر كۆكتە ماھىمدۇر.

ئەگەر رەشىك ئەيلىسە مەيلى ئەرەب يۇرتىدىكى كەئبە،
مۇشۇ تۇپراق ـ ئانا تۇپراق مۇقەددەس سەجدىگاھىمدۇر.

تونۇ دەپ تونۇتۇم ياقا

تونۇ دەپ تونۇتۇم ياقا، ھەربىر قاراپ ئەتراپقا مەن،
تولغىنىپ كەتتىم يىلان چاققان كەبى ئازابتا مەن.

نىمە بۇ، بىر چۈشمۇ يا دەھشەت «قىيامەت» بولدىمۇ،
ياكى ئەلنىڭ ئەجىلى ـ پەيمانىسى لىق تولدىمۇ؟

ئاندا قىيقاس،
مۇندا ئۇر ـ چاپ،
قول سۇنۇق،
باش ـ كۆز يارا،
نى يىگىت ـ قىزلار ياتۇر جان تالىشىپ مەيدان ئارا.

تۈنۈگۈن «يولداش» دېيىشكەن جان بۇرادەرلەر بۈگۈن،
بىر ـ بىرىنى ئۆلتۈرۈشكە بەسلىشەرلەر كۈن ۋە تۈن.

بولدى مەكتەپ زاللىرى قىرغىنچىلىق قورغانلىرى،
تەجرىبە ئەسۋابلىرى ـ بومبا ياساش سايمانلىرى.

كارخانا نەيزە ياسار، ئۇرغاق سوقۇشنى توختىتىپ،
كىيدى قالپاق[1] بەزىلەر گىتلىر ساراڭغا ئوخشىتىپ.

[1] بۇ يەردە تۆمۈر قالپاق مەنىسىدە.

شائىر دوستۇمغا
(مۇۋەششەھ)

يىلىنجاپ يانمىسا دانكو يۈرەكى قارا ئورماندا،
نىچۈكمۇ يول تاپاتتى ئەل پايانسىز شۇ شەبىستاندا.

ئامانەت تۇرغىچە بۇ جان شۇ چاغلىق تەندە مىڭ بىقسىپ،
جاراڭلاپ ۋايىگە يەتسۇن كۈرەشچان كەڭرى مەيداندا.

لەئەل ـ ياقۇتقا كىم خۇشتار ئىدى ئۇ چىقمىسا تاشتىن،
ۋەتەننىڭ بەختىگە ياڭرات كۈيۈڭنى دەۋرى ـ دەۋراندا.

قاناتلان جەڭگىۋار سەپكە، ئەمەستۇر ئارزۇ شۆھرەت،
تۆكۈلسە ئۈنچىدەك تەرلەر ئېچىلغاي گۈل تىيانشاندا.

ئېگىلمەس قامىتى بىرلە ئۇلۇغۋار تاغدىكى قارىغاي،
سوقۇپ تۇرغان بىلەن چاپقۇن ئۈنى دەھشەت زىمىستاندا.

نە يانلىغ بەخت ئىدى بىللە ناۋائى ۋارىسى بولساق،
يېزىپ بۇلبۇل تىلى بىرلە غەزەللەر باھارىستاندا.

1968 ـ يىلى 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

كۆز كېچىسى

زىندانىنىڭ ئىچىدەك قاراڭغۇ كېچە ...
ھۇۋلايدۇ ئىزغىرىن قۇترىغان بوران.
ئېگىلىپ دەرەخلەر، سۇنىدۇ شاخلار،
ئۇچىدۇ سارغايغان ياپراقلار ھەريان.

گۈركىرەپ ماشىنا، دىرىلدىدى تام،
ئاچقۇچە ئۆلگۈرمەي، سۇندى دەرۋازا.
كىرىشتى باستۇرۇپ بىر توپ «ئىنسيانچى»،
چىراغدا پارقىرار قالپاق ۋە نەيزە.

تىك تۇردى ئورنىدىن يېرىم كىيىنىپ،
بۇ دەھشەت ئالدىدا تېگىرقاپ ھېيتەم.
دالاندا ئانىسى ياپراقتەك تىترەر،
يېنىدا ئېغىر بوي خوتۇنى پاتەم.

بىردەمدە ئۆي ئىچى قىلىندى پايمال،
چېقىلدى ھەتتاكى گۈل تەشتەكلىرى.
تېگىپ مۇشت ھېيتەمنىڭ ئېغىز ـ بۇرنىغا،
بويالدى قىزىلغا يەڭ ـ ئېتەكلىرى.

ئاقتى قانلار كوچىلاردا، ئاقتى زاۋۇت سېخىدا،
ئۆلنىپ قالدى جەسەتلەر گاھ دەرەخلەر شېخىدا.

ئاقتى قان، ئاقتى قېرىنداش ھەم بۇرادەرلەر قېنى،
نېمىدەپ يەكۈن ياساركىن بۇنى تارىخ بىر كۈنى!

تووۋا دەپ تۇتتۇم ياقا، ھەر كۆڭلۈكى قانغا قاراپ،
شۇنچە قانغا كىم خەلقىنىڭ ئالدىدا ئېيتار جاۋاب؟

1968 ـ يىلى ئاۋغۇست ، ئۈرۈمچى

زىندانىنىڭ ئىچىدەك قاراڭغۇ كېچە ـ
ئالەمگە يايماقتا دەھشەتلىك قانات،
نېمىكىن ئاقىۋەت، نېم بولار زامان؟
نېمە كۈن كۆرەركىن يەنە بۇ ھايات؟

1968 ـ يىلى 1 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

دەھشەتكە چىدىماي ئىسىلدى پاتەم،
قوشۇلدى ھەم ئانا، كۆزلىرىدە ياش.
دېدى ئۇ: «باللىرىم، نېمە قىلىق بۇ،
ئەمەسمۇ ھەممىڭلار بىر دوست ـ قېرىنداش؟

گۆگچەنداك ئەزاسى دەپ ماختاپ ئۇنى،
دەيتتىڭلار ئەمەسمۇ ياخشى بىر يولداش.
شۇنچىلىك ئۆزگىرىپ كەتتىمۇ دۇنيا،
بۇ نېمە كارامەت، بۇ نېمە تالاش؟»

ۋە لېكىن باغلىشىپ ھېيتەمنى ئۇلار،
مېڭىشتى سۆرىشىپ، پىسەنت قىلىشماي،
يېپىشتى ھېيتەمگە پاتەملەرمۇ تەك،
سۆرىلىپ، ئۇلاردىن بىرمۇ قېلىشماي.

شۇ چاغدا بىر جاللات تەپتى پاتەمنى،
يىقىلدى ئۇ بېرىپ ئورەك ئىچىگە.
گورۇلدەر ماشىنا ۋەھىمە بىلەن،
دەھشەتنى ئۇن قىلىپ، قوشۇپ كېچىگە.

ئورەكتىن ئاڭلىنۇر يىغا ئاۋازى،
بىر مەسۇم بوۋاقنىڭ يېرىم جان ئۇنى.
كۆزى ياش، پەرىشان ئانا يۈگرەيدۇ،
بىر ياندا پاتەمنىڭ ئىڭرىغان ئۇنى ...

غەزەل

كۆپەيدى دۈشمىنىم دەپ ھەرگىز كۆڭۈلنى غۇبار قىلما،
مېنىڭ ھېچ دۈشمىنىم يوق دەپمۇ ھەرگىز ئىپتىخار قىلما.

ئەگەرچە بولمىسا دۈشمەن، نېمە قەدرى بولۇر دوستنىڭ،
ھاياتنىڭ مەنزىلى شۇنداق، بۇڭا كۆپ ئېتىبار قىلما.

تەپەككۇر ئەيلىسەڭ بىردەم، بىلۇرسەن سىرى ھېكمەتنى،
جاھاندا بىرمۇ دۈشمەنسىز ئۆتۈشنى سەن شوئار قىلما.

چاياندىن ئېھتىيات قىلماس ئىدىڭ ئۇ چاقمىسا ئەلنى،
دېمەك ھوشيار قىلۇر دۈشمەن، سەن ھەم غەپلەتنى يار قىلما.

ۋە بەزەن دوستلىرىڭ ياپقان ئەيىبىڭنى ئاچۇر دۈشمەن،
بۇ ھەم بىر ياخشى پۇرسەتتۇر، ئۇنى كۆرمەكنى ئار قىلما.

مەلامەت، تەنە، تۆھمەتنى بېشىڭغا ياغدۇرار بولسا،
ساۋاق ئال ھەممىدىن بىر ـ بىر، قېچىشنى ئىختىيار قىلما.

ئەقىلسىز، تەلۋە دوستلاردىن زېرەك دۈشمەن ئىمىش ياخشى،
كۆپەيدى دۈشمىنىم دەپ مىسكىن كۆڭۈلنى غۇبار قىلما.

1969 ـ يىلى 2 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

«ئىت ئۈرەر، كارۋان يۈرەر»

«ئىت ئۈرەر، كارۋان يۈرەر، قايتماس ئىزىدىن ئارسلان»،
بىلسە ئادەم، بۇ ئۆمۈرنىڭ ھەر كۈنى بىر ئىمتىھان.

مەيلى ئىتلار ھاۋشىسۇن، چاقسۇن يەنە ھەرە، پاشا،
بول ۋاپا، ۋىجدان بېغىدا مەڭگۈ بىدار باغبان.

تەنە ـ تۆھمەتتىن خالىي بولماي ئۆتتى تا لوقمان ھېكىم،
ھەممىسى يىتتى، لېكىن قالدى ھېكىمدىن نام ـ نىشان.

بىر ماقال باردۇر «كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس» ئىمىش،
يولچىغا مەنزىل توشامدۇ بولسا يۈزلەپ مۇز داۋان.

مەيلى چىقسۇن بورىنى، ياغسۇن ۋە ھەتتا مۆلدۈرى،
كەل نىگار، ۋەتەن بېغىغا تەڭ بولايلى پاسىبان!

1969 ـ يىل 20 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

كۆڭلۈم ئىچرە يار غېمى، كۆپىر ئىچرە ئۆلسەم ياخشىراق،
ئەھلى زەھد① ئالدىدا بار غۇنچە بۇ ئىسلامىم بىلە.

يەنە كۆيدۈرگەي پىراق، مەنمۇ كۆيەي ھېچ ئۆچمەيىن،
ھەر ساباھ ئۈمىد بىلەن ئۆزگە خىيالغا كۆچمەيىن،
ئۆلمىگەي مىسكىن لېكىن ۋىسال كۈنىنى قۇچمەيىن،
ئى نەۋائى ئۆلسەم ئارمان ئىلتىكۈمدۇر ئىچمەيىن،
بىر سۇبۇھى② گۈل ئۇزارى بادە ئاشامىم③ بىلە.

1969 ـ يىلى دېكابىر، ئۈرۈمچى

① ئەھلى زەھد ـ زاھىتلار، رىياكار موللىلار.
② سۇبۇھى ـ ئەتىگەن، تاڭ سەھەر.
③ ئاشام ـ ئىچمەك، بادە (مەي) ئىچمەك.

نەۋائىي غەزەلىگە مۇخەممەس

سايىدەك ئەگەشتى ھىجران باشلىنىپ نامىم بىلە،
بىر سۆيۈنسەم نىم بولاتتى ۋەسلى ئەييامىم بىلە،
شۇنچە يىللار كۈيلىسەممۇ زەۋقى ئىلھامىم بىلە،
بىر قەدەھ مەي ئىچمىدىم سەۋرى گۈلەندامىم بىلە،
بىر نەپەس ئۆيرۈلمىدى دەۋران مېنىڭ كامىم بىلە.

مەنمۇ غەمسىز ياش گۆدەك بولدۇم ئىسىمدە بىر زامان
ئەمدى مەندەك مۇپتىلانى ھېچ تاپالمايدۇ جاھان،
مەي شىپا بولغاي دىدى، مەن مەيپەرەس بولدۇم شۇئان،
ھەر مەيىكىم ئانسىز ئىچتىم تاپقىلى غەمدىن ئامان،
زەھرى غەم گويا ئېزىلمىش ئېردى ئول جامىم بىلە.

دەر ئىمىش بۇلبۇل سەھەردە «مەن گۈلۈم ئارمانىدا»،
قانچىلىك ئارمان ئاگا، تۇرسا ئۆزى گۈل يانىدا.
بىر كۆرەلمەي يار يۈزىنى قان يۇتۇپ ئەپغانىدا،
تۈنگە يەتمەس كۈننى ئۆتكۈزدۈم ئۆلۈپ ھىجرانىدا،
كۈنگە يەتمەيمەنمۇ ۋەھ بۇ سۇبھى يوق شامىم بىلە.

مەيلى دەر پارۋانە ئەلۋەت، قانچە كۆيدۈرسە چىراق،
كەتمىگەي يار سۈرىتى ھەرگىز خىيالىمدىن يىراق.
بىر كۆڭۈلگە سىغماس ئېركەن ئىككى يار، ئىككى پىراق،

كىشى كۆرسە بۇ ھالىمنى
بولۇر ھەيرانە ـ ھەيرانە.

گۈزەل ھۆسنۈڭنى بىر كۆرمەي،
ئاياغىڭدا بېشىم قويماي،
ئۆتەرمۇ ئۇشبۇ ھەسرەتتە
ئۆمۈر غەمخانە ـ غەمخانە؟

يېنىپ كەلسەڭ يەنە باغقا،
قونۇپ بۇلبۇل كەبى شاخقا.
تاماشا ئەيلىسەم بىردەم
يۈرۈپ سەيلانە ـ سەيلانە.

جامالىڭ نۇرىلە بىردەم
مۇنەۋۋەر ئەيلىسەڭ كۆلبەم،
سائادەت شۇ ئىدى مەڭگۇ
ماڭا يېگانە ـ يېگانە.

قۇياش يۈزىگە كىر قونماس،
ئۈمىدىڭ قانتى سۇنماس.
يولۇڭدىن نائۈمىد بولماق
ماڭا بىگانە ـ بىگانە.

نەۋائى ئىزىدىن مىسكىن

باھار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق

چىراغ ئوتىدا پەرۋانە
كۆيەر مەردانە ـ مەردانە،
گۈزەل ۋەسلىڭگە ئەي دىلبەر
بولاي قۇربانە ـ قۇربانە.

كۆلۈپ كەلگەنىدىڭ بىر چاغ،
يېتىپ ۋەسلىڭگە گۈلشەن باغ.
قايان كەتتى ئاشۇ كۈنلەر،
كۆڭۈم سەرسانە ـ سەرسانە.

پىراقىڭدا بولۇپ مەجنۇن،
يانارمەن شەمئىدەك ھەر تۈن.
ئېرىپ جىسمىم، ئاقار كۆزدىن
يېشىم دۇردانە ـ دۇردانە.

ساچىم بەلدە، ھاسام قولدا،
بۇ نۇرسىز كۆزلىرىم يولدا.

يانغۇسى تاك مەشئىلى

قىلدى ئەپسۇن بۇ قارا تۈن يارنى كۆپ ئۇخلاتقىلى،
يوقمۇ تاڭ توخۇلىرى چىللاپ ئۇنى ئويغاتقىلى.

تاڭ كەبى پارلاق يۈزىگە ئاشتى مۇشتاقلىق، نىتەي،
يوقمۇ بوران بۇ بۇلۇتنى قايتىدىن تارقاتقىلى.

سۇمبۇلى رەيھان پۇراقىقا شۇنچە تەشنا بۇ دىماغ،
بىر سابا ئەسسەنە، بولغاي زۇلپىنى ئويناتقىلى.

بىر كۈنۈمچە بولمىدى لوقمان ھېكىمنىڭ سەۋرىسى،
ئەمدى قانچە سەۋر قالدى ئىنتىزارلىق تارتقىلى

ۋادەرىخا، ئۈزدىمۇ يار ياكى مەندىن مېھرىنى،
يوقمۇ بىر سۆيگۈ دۇئاسى مېھرىنى قوزغاتقىلى.

بولما مىسكىن نائۈمىد، تۈنمۇ تۈگەيدۇ بىر كۈنى،
يانغۇسى تاڭ مەشئىلى زۇلمەتكە ئوتلار ياققىلى.

1970 ـ يىل 12 ـ ئىيۇل، ئۈرۈمچى

كۆرەي دەپ مەيدە يار ئەكسىن،
ئىلىپ قولغا ساپالىنى
كىزەر مەيخانە ـ نەيخانە.①

1970 ـ يىلى 30 ـ مارت، ئۈرۈمچى

① بۇ ئاخىرقى كۇبلېت ئەلشىر نەۋائىنىڭ «ئەشرە قەت، مەن ئەكسى شەم-
سىل، كەئىسى ئەنۋارۇلھۇدا، يارى ئەكسىن مەيدە كۆر دەپ. جامدىن
چىقتى سادا» دېگەن مىسرالىرى بىلەن بىر ساقىنامىسىنىڭ «خارابات
ئىچرە كىردىم ئاشفتە هال، مەي ئىستەرگە ئىلىكىدە سۇنغان ساپال»
دېگەن نەقراتىدىكى پىكىرلەرگە نەزىرە قىلىنغان.

گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم
(خەلق ناخشىلىرىغا نەزىرە)

گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم توزسا يەنە ئاچىلغىلى
ياكى كۆزدە تۆرنىدەك كەتسە، باھاردا يانغىلى.

ئۆچتى ـ كەتتى قۇش كەبى، ئارماندا قالدىم ھەسرەتا،
ئەمدى مىڭ ـ مىڭ قاقشىسام، ئىنندەككە كەلمەس ھېچ يولى.

نېمدېگەن قىسقا ئۆمۈرنىڭ تاڭلىرى، گۈل چاغلىرى،
كەلدى باشلاپ قار ـ بورانىنى ئاينا كەچ كۈز شامىلى.

كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچە چۈشتى ساچ ـ ساقالىمغا قىروۇ،
ئەمدى ھەرگىز سايرىماس بۇ باغدا كۆكلەم بۇلبۇلى.

گەر نېسىپ بولسا ماڭا ئابىھاياتتىن بىر قەدەھ،
نە كېرەك ئىچمەك ئۆنى بولغاندا ياشلىق سۇمبۇلى.

ساقىياجامىڭنى تۇت، غەمدىن بولاي بىر دەم خالاس
كەلگىچە مىسكىن جېنىمغا سوغ ئەجەلنىڭ سىگنالى.

1971 ـ يىلى 5 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

ئەسسە گۈل باغدىن سابا

تاڭ سەھەر ئەسسە بېغىڭدىن خۇش پۇراقلىق بىر سابا،
تەلمۈرۈرمەن مۇنتەزىر، ئىستەپ سېنى ئەي دىلرەبا.

دىلرەبا ھۆسنۈڭنى كاشكى كۆرمىسەم ئېردى شۇ كۈن،
قىلماس ئېردىم بۇ جېنىمنى مۇنچە دەردكە مۇپتىلا.

مۇپتىلا بولغان كىشى قالماس مېنىڭدەك بىنەسىپ،
ساڭا بولغان مۇپتىلالىق ماڭا بولدى بىر بالا.

نى بالالار كەلدى باشقا، يەتتى سەۋرىم ھەممىگە،
ئەمدى سەۋرىم بىتتى، بولدۇم مەن غېمىڭدىن بىنەۋا.

بىنەۋا بولغان كىشىگە قىلمىساڭ لۇتپۇكەرەم،
ئىشقى ئەھلى مەزھىپىگە بۇ نېچۈك بولغاي راۋا؟

ئۈزمىدى ئۈمىدنى لېكىن بۇ سۇنۇق مىسكىن كۆڭۈل،
كەلگۈسى ياردىن خەۋەر دەپ، ئەسسە گۈل باغدىن سابا.

1971 ــ يىلى ئىيۇن، ئۈرۈمچى

ئۈزات ساقىي پىيالەڭنى، ئەجەبمۇ چاڭقىدى مىسكىن،
ئىچىپ تەشنالىقى قانسۇن ئەزىز قەشقەر شارابىدىن.

1971 ـ يىلى 8 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

ئىچى قەشقەر شارابىدىن

قاچانكىم ئاڭلىدىم بىر كۆي گۈزەل قەشقەر راۋابىدىن،
كۆڭۈلگە چۈشتى بىر سەۋدا ئۈنىنىڭ ئوتلۇق خىتابىدىن.

ساقالىم چۈشتى كۆكسۈمگە، ھامان سەۋدالىقىم سەۋدا،
تاپالماي بىر نىشان ئەپسۇس شىپاھى ۋەسلى بابىدىن.

تەئەججۈپ ئەيلىمەڭ دوستلار، كۆزۈمدىن ئاقسا دەريالار،
ئېرەر ئەلۋەتتە قارلىق تاغ، تومۇزنىڭ ئاپتاپىدىن.

جاھاندا كۆلمىدىم بىردەم، ھەمىشە ھەمراھىم قايغۇ،
تېگەر باشىمغا مىڭ توقماق يەنە دەۋران ئىتاپىدىن[1]...

نىتەيكىم ھىجرى دەشتىدە ئاداشقان تەلۋە مەجنۇنمەن،
نەسىبىم يوقمۇ مەنزىلگاھ يېزىلغان يول كىتابىدىن.

كۆكەرمەس تاغدىكى ئارچا بولۇتلار تۆكمىسە تامچە،
سولۇپ توزغايمۇ گۈل غۇنچە بۇ تەشنالىق ئازابىدىن.

---

① ئىتاپ ـ تەنە، ئاچچىق، كايىش.

ئاق ئەمەس ساچىمدىكى ...

ئاق ئەمەس ساچىمدىكى، يىللار توزانى دەپ بىلىڭ،
سارغىيىپ كەتكەن يۈزۈمنى كۈز خازانى دەپ بىلىڭ.

قانچە نۇرغۇن، قانچە چوڭقۇر بولسا ماڭلاي قورۇقۇم،
دەردۇ كۈلپەت دەۋرىنىڭ روشەن بايانى دەپ بىلىڭ.

خۇددى يۇلتۇزدەك پىلىلداپ، ياشلىنىپ يانسا كۆزۈم،
دىلدا ئارمان تاشقىنىنىڭ نام ـ نىشانى دەپ بىلىڭ.

ئاھ دېسەم بوران مىسالى گۈركىرەپ چىقسا ئۈنۈم،
مۇپتىلالىق دەردىدىن تاشقان پۇغانى دەپ بىلىڭ.

تاكى جىسمىمگە يېپىشتى سۆيگۈ يالقۇنى پۈتۈن،
ئەمدى بۇ جىسمىمنى بىر ئاتەش ماكانى دەپ بىلىڭ.

ھىجرى بولدى باشلىنىش، كىممۇ يازاركىن خاتىمە،
بۇ مېنىڭ ئۆمرۈمنى غەم ـ قايغۇ داستانى دەپ بىلىڭ.

قانچە پەرھات كۈنلىرىنى كۆرسە مىسكىن ئەل ئۈچۈن،
بۇ ئاڭا دەۋران ئىشىنىڭ ئىمتىھانى دەپ بىلىڭ.

1972 ـ يىلى 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

بابۇر غەزەلىگە مۇشائىرە

كۆرمىدىڭ سەن، ئەي كۆڭۈل، ئارامى جاندىن ياخشىلىق،
ئەمدى قانداق كۈتكۈلۈك ئەھلى زاماندىن ياخشىلىق!

ياخشىغا قويغان ئەقىدە ھاسىلى بولسا جاپا،
نەئەجەپكىم، كەلمىسە ھەرگىز ياماندىن ياخشىلىق.

بىر يامان مىڭ بىر يامانلىق قىلسا جانغا نەئەجەپ،
بەك ئەجەپ بىر ئىش بولار كەلسە چاياندىن ياخشىلىق.

ۋاھ لېكىن، ئات تەپسىمۇ، بۆرە ئەمەستۇر زاتىدىن،
گەر يامان ئۈچسا پەلەككە ھەم كۈتمە ئاندىن ياخشىلىق.

ياخشىدىن كەلسە يامانلىق ھەم ئاگا قىل ياخشىلىق.
يانمىسا ئاندىن ساگا، يانغاي پالاندىن ياخشىلىق.

ئىستە ئۆتكۈر ياخشىلىقنى بارچە ئەۋلاد بەختىگە،
كۆرمىسەڭ ھېچ گەپ ئەمەس ئەھلى جاھاندىن ياخشىلىق.

1972 ـ يىلى 1 ـ مارت، ئۈرۈمچى

قەسەم بىللا، مىسكىن جان جاھان تاپماس سېنىڭسىز،
جاھان نېمە، جان نېمە، سەنچە جانان تېپىلماس.

1972 ـ يىلى 1 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

تىپىلماس

قەسەم بىللا، سىنىڭدەك يارۇ جانان تىپىلماس،
ۋەسلىڭ ئۈچۈن مىنىڭدەك شەيدايى جان تىپىلماس.

ئۇجماق نىمە، ھۆر نىمە، قۇياش نىمە، ئاي نىمە،
ئالەم ئارا سىنىڭدەك ھۆسنى سۇلتان تىپىلماس.

مۇلكى جاھان تەختىدە بولسام شاھى سۇلايمان،
باسقان ئىزىڭ خاكىچە مۇلكى جاھان تىپىلماس.

غەم يۇكىدىن پۇكۇلگەن، دەھر① ئوقىدىن تىشىلگەن،
مىنىڭ نىمجان تىنىمگە سەنچە لوقمان تىپىلماس.

ئۆلگەننى تىرىلدۇرگەن بولسا مەسىھ② ئۇ زامان،
ئەمدى جانغا سىنىڭدەك ئارامى جان تىپىلماس.

ماڭا ئۇمىد، كۇچ ـ قۇۋۋەت، ئىشەنچ بىرۇر خىيالىڭ،
سەنسىز مەھزۇن دىلىمگە ھەرگىز دەرمان تىپىلماس.

---

① دەھر ـ پەلەك، دەۋر.
② مەسىھ ـ ئەيسا پەيغەمبەر، ئەپسانىلەردە ئېيتىلىشىچە، ئۇ ئۆلۈكنى تىرىلدۇرىدىغان مۆجىزىگە ئىگە ئىمىش.

كېرەك بولسا

كۆيۈكنى دىلگە جائىيلە، ساڭا دىلدار كېرەك بولسا،
ۋاپا لەۋزىنى ۋىجدان بىل، ۋاپادار يار كېرەك بولسا.

ناۋاكەش بۇلبۇلى شەيدا كەبى باغرىڭنى قان ئەيلە،
مۇراد ـ مەقسەت گۈلى كۆلگەن گۈلى گۈلزار كېرەك بولسا،

تىكەننىڭ رەنجىدىن قورقىقان كىرەلمەس بۇ چىمەن ئىچرە،
جاپانى جانغا راھەت بىل، ساڭا دىدار كېرەك بولسا.

جاپا مەڭگۈ ئەمەس ھەرگىز ئەقىدە ساقلىسا ئاشىق،
ئۈمىدنى رەھناما قىلغىن، ئەگەر سەردار كېرەك بولسا.

كۆرۈك، بۇلبۇل كېچە يىغلاپ، تاڭ ئاتتى، گۈل ھۆسنىنى كۆردى،
بۇنىڭدىن ياخشى ئۆرنەك يوق، يانا بىسيار كېرەك بولسا.

لېكىن دوراش بىلەن تۈتى بولالماس ھېچقاچان بۇلبۇل،
ئېلىك بۇ تۈتىدىن ئىبرەت، نامۇسۇ ئار كېرەك بولسا.

جۇنۇن سەھراسى گەر چەكسىز، ھەقىقەت مەنزىلى روشەن،
ئېلىڭنىڭ ئىشقىنى كۈيلە، ساڭا ئەشئار كېرەك بولسا.

1977 ـ يىلى 8 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ئىز

(شۇ ناملىق تارىخىي رومان مۇقەددىمىسى)

ياش ئىدۇق ئۇزۇن سەپەرگە ئاتلىنىپ چىققاندا بىز،
ئەمدى ئاتقا مىنگۇدەك بوپ قالدى ئاينا نەۋرىمىز.

ئاز ئىدۇق مۇشكۇل سەپەرگە ئاتلىنىپ چىققاندا بىز،
ئەمدى چوڭ كارۋان ئاتالدۇق قالدۇرۇپ چۆللەردە ئىز.

قالدى ئىز چۆللەر ئارا، گاھى داۋانلاردا يەنە،
قالدى نى ــ نى ئارسلانلار دەشتى ــ چۆلدە قەبرىسىز.

قەبرىسىز قالدى دېمەڭ، يۇلغۇن قىزارغان دالادا.
گۈل ــ چېچەككە پۈركىنۇر تاڭنا باھاردا قەبرىمىز.

قالدى ئىز، قالدى مەنزىل، قالدى ئۇزاقتا ھەممىسى،
چىقسا بوران، كۆچسە قۇملار ھەم كۆمۈلمەس ئىزىمىز.

توختىماس كارۋان يولىدىن گەرچە ئاتلار بەك ئورۇق،
تاپقۇسى ھېچبولمىسا، بۇ ئىزنى بىر كۈن نەۋرىمىز،
يا ئەۋرىمىز.

1972 ــ يىلى 10 ــ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

ياخشى

تىرىكتاپ قاغا ـ قۇزغۇنغا جاھانسازلىق ھاۋا ياخشى،
سەھەر گۈلشەندە بۇلبۇلغا ياقا يىرتىپ ناۋا ياخشى.

كېرەكمەس يالتىراق شۆھرەت بىلەن مەستانە غاپىللار،
ۋەتەننىڭ دەردىگە دەرمان جاپاكەش ئاشنا ياخشى.

تېگىشمەس جەندىنى ئاشىق ياقاسى زەر تاۋار تونغا،
كى دىلبەر ۋەسلىدە سەرسان قەلەندەرگە كۆلا ياخشى.

قەسەم بىللا، تەمەيىم يوق با ھەيۋەت قەسرى زىننەتتىن،
پىشانەم تەرىدىن پۈتكەن بىمىننەت بورىيا ياخشى.

مېنىڭ تاجىسىز ساياق باشىم ئۆزۈمگە تاجۇ دۆلەتتۇر،
ئېرىكسىز پادىشاھلىقتىن جاھانگەشتى گادا ياخشى.

نەھاجەت جەننەتۇل مەئۋا، ۋەتەننىڭ قوينى بىر جەننەت،
بېلىق دەريادا ئەركىندۇر، لىچىنغا كەڭ ساما ياخشى.

مەلامەت يەتسىمۇ بەزەن دىلىمغا ئۆز دىيارىمدا،
بوسۇقتىن دالجىماس ئىتتەك ماڭا ئەھدۇ ۋاپا ياخشى.

1979 ـ يىلى 3 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

غەنىيمەت

ئۇزات ساقىي قەدەھنى، كەلدى پۇرسەت غەنىيمەت،
قەدىرشۇناس دوست بىلەن بىردەم سۆھبەت غەنىيمەت.

تۈنۈگۈنكى يارەنلەر قاراپ باقساك بۈگۈن يوق،
بىلسە دوستلار ئۆزىنى، قەدىر ـ قىممەت غەنىيمەت.

نوھ ئۆمرىگە باقا يوق، ئىسكەندەرمۇ ياش كەتتى،
«ئۆتكەن ئۆمۈر ـ ئاتقان ئوق»، مىنۇت ـ سائەت غەنىيمەت.

نى خاقانلار قالمىدى، ئىبىن سىنا ئۆلمىدى،
ئىز قالغۇدەك بىر ئىشقا سىڭگەن مېھنەت غەنىيمەت.

«ئەجدىھاسىز خەزنە يوق، گۈل ئېچىلماس خارسىز»،
چەكسە ئاشىق يار ئۈچۈن قانچە كۈلپەت غەنىيمەت.

ھەر ئىرادە ساھىبى قازسا قۇدۇق يىڭنىدە،
ئىچۇر ئاخىر سۈيىنى، دېمەك ھىممەت غەنىيمەت.

مىسكىن ئېيتۇر: يالتىراق ساختا شۆھرەت نە كېرەك،
غۇربەت ئىچرە يۇرسەڭمۇ ئەلگە خىزمەت غەنىيمەت.

1978 ـ يىلى 3 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

ئەي سازىم، ئەۋجىڭ بىلەن ياڭرات ۋەتەن مۇقامىنى،
ئەمدى تەگمەس ئەل كۆيىنى كۆيلىسەڭ باشقا تاياق.

1979 ـ يىلى 10 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

ياغراق ۋەتەن مۇقامىنى

ئەي سازىم، سازلان بۈگۈن، سازلان يەنە سەن ياخشىراق،
تۇغسا چولپان، كۈلسە گۈلشەن، مەن نېچۈن ئېيتماي قوشاق!

باق ئەنە كۈلمەكتە بۈگدا، مەگزىدە گۈل جىلۋىسى،
ھەر سەھەر ئالتۇن شەپەقتىن چېچىلىپ سانسىز باشاق.

تاڭ بىلەن چىللاپ گۈدۈك كەلگۈسىدىن ئېيتسا خەۋەر،
خۇشلۇقۇڭ سىغماس تېنىڭگە، گېپىڭگە سالساڭ قۇلاق.

قوش ئۈنۈگنى ئەل كۈيىگە، بول دېڭىزنىڭ تامچىسى
شارقىراپ ئاققايمۇ دەريا، بولمىسا سانسىز بۇلاق.

خۇش بولار ئانا ۋەتەن، داۋان ئېشىپ ماڭغاندا ئەل،
سوڭغى نارنىڭ بويىندا بولسام ئەگەر بىر قوڭغۇراق.

نەقەدەر زور بەخت ماڭا ئۇزۇن سەپەر مەنزىلىدە،
بىر قاتار مەشئەل ئارا بولالىسام بىر شام ـ چىراغ.

كاشكى جان بىر باغ ئۇتۇنغا ئەرزىسە ئارمان نىمە،
ۋەتىنىم گۈلخانىدا يانسام چاراسلاپ تا ئاداق.

ئادەمزات سۆيگۈ بابىدا ئوقۇپ ئۆتتى ھېسابسىز دەرس،
لېكىن ئاشىق ئۇچۇن تاڭنا تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە.

كىمكى باغلىسا مەڭگۈ ۋەتەنگە ئىشقىنى بىشەرت،
نى مۇشكۇل ئىمتىھانلارمۇ بولۇر قەتئىي ئاسان شۇنچە.

1980 ـ يىلى 19 ـ مارت، ئۈرۈمچى

تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە

سەھەر گۈلشەندە بۇلبۇلنىڭ ناۋاسى خۇش راۋان شۇنچە،
نە خۇشكى، تىڭشىساڭ گاھى يانار ئاھۇ پۇغان شۇنچە.

نېچۈن بۇلبۇل پۇغانساز دەپ، كىشى تاڭ قالمىغاي ھەرگىز،
ئايانكىم، گۈلمۇ ھەر تاڭدا قىلۇر باغرىنى قان شۇنچە.

تەپەككۇر ئەھلىگە بىر سىر ئەمەس بۇ ئىشقى دۇنياسى،
تىكەنلىك مەنزىلى كۆپتۇر، يەنە تاشلىق داۋان شۇنچە.

ھەۋەس باشقا، ئىشق باشقا، ئەمەستۇر سۆيگۈ ئاۋۇنچاق،
كىمىكى بولسا چىن ئاشىق، ئاڭا بۇ گەپ ئايان شۇنچە.

ئۆتۈپ يىللار، كۆچۈپ قۇملار، قېرىپ كەتكەندىمۇ دۇنيا،
مۇھەببەت خۇددى ياش قىزدەك سۇرەر دەۋران ھامان شۇنچە.

رىۋايەتتە تۇگۈل، بەلكى ھەقىقىي لەيلى ــ مەجنۇنلار،
يېتىلمەكتە زامانەمدە يەنە مىڭ ــ مىڭلىغان شۇنچە.

يېرىپ تۈن باغرىنى ھەر كۈن شەپەق يايغان كەبى ئاپتاپ،
مۇھەببەت ئەھلى ئاھىدىن قىزارمىشتۇر جاھان شۇنچە.

باھار كەلدى، چىمەن كۆلدى،
چىمەندە گۈل تۈمەن كۆلدى.
نە گۈلكى ھەممە جان كۆلدى،
كۆلەر جانانە ــ جانانە.

چېچەكلەر بەرگىدە شەبنەم،
قۇياشتا يالتىرار ھەردەم.
ئېچىلغاچ گۈل، قىزىل مەيگە
تولۇر پەيمانە ــ پەيمانە.

باھار كەلگەچ يېتىپ باغقا،
قونۇپ بۇلبۇل كەبى شاخقا.
سەنەممۇ سەيلىگە چىقتى
يۈرۈپ سەيلانە ــ سەيلانە[1].

باھار كۆلدى، قۇياش كۆلدى،
قۇياشلىق ئەلمۇ خۇش كۆلدى.
رەقىبلەر قان يۇتار ئەمدى،
كۆڭلى ۋەيرانە ــ ۋەيرانە.

باھار كەلدى، ياشاردى جان،
جىرىڭلار قولدا ئالتۇن جام.

---

① بۇ مىسرا «غېرىپ ــ سەنەم» داستانىدىن ئېلىندى.

باھار كەلدى[1]

باھار كەلدى، جاھان كۈلدى
كۈلەر مەستانە ـ مەستانە.
ئېرىپ قار ـ مۇر، ئاقار ئەگىز
ئاقار دۇردانە ـ دۇردانە.

باھار كەلدى، ياشاردى چۆل،
ياشاردى ھەم ساماۋى كۆل.
بۇقۇلداپ قىردا كەكلىكلەر،
كېزەر ھەر يانە ـ ھەر يانە.

بۇلۇتسىز كۆك گويا ئەينەك،
ئۇچار كۆكتە قاتار لەگلەك؛
نە لەگلەك، بەلكى ئاق قۇلار
ئۇچار جەۋلانە ـ جەۋلانە.

---

① بۇ شېئىر «باھار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق» دېگەن شېئىرغا مۇشائىرە سۈپىتىدە يېزىلغان.

خۇشلۇقۇم

(«قۇمۇل ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ نەشر قىلىنىشى مۇناسىۋىتى بىلەن)

بىر خەۋەر كەلگەچ بۈگۈن تاشلاندى دەپ ئالغا قەدەم،
تەنگە سىغماي خۇشلۇقۇم، ئالدىم شۇئان قولغا قەلەم.

كۆلسە گۈلشەن ئىچرە بىر گۈل نەۋ باھار ئەييامىدا،
نە ئۈچۈن بۇلبۇل بولۇپ سايرىماسمەن ئۈشبۇدەم.

ئەرزىگەي بۇ كۈن ئۈچۈن بىز ناغرا ـ سۇناي ياڭرىتىپ،
خۇددى توي تارتقان كەبى ئىپتىساق قەدەمدە يار سەنەم.

ئاندا ئاقتاش① مۇندا بۇغدا، تاكى قەشقەر ھەم خوتەن،
ئاڭلىسا توي نەغمىسىنى ئاپىرىن دەر غۇلجا ھەم.

باس يەنە ئالغا ئەزىز يۇرتۇم پويىزدەك ئالغا باس،
چۆللىرىڭمۇ بولغۇسى شۇ يول بىلەن باغى ئەرەم.

---

① ئاقتاش ـ قۇمۇلدىكى تاغلارنىڭ بىرى.

بولۇپ ئەل بەختىگە ساقىي،
كېزەي مەيخانە ـ مەيخانە.

1980 ـ يىلى 23 ـ مارت، ئۈرۈمچى

خۇش مۇبارەك بۇ ئىشىك

ژۇرنال چىققان تۇنجى رەت قۇمۇل دېگەن نام بىلەن،
تەبرىكلىدىم يىراقتىن شەربەت تولا جام بىلەن.

خۇش مۇبارەك بۇ ئىشىك، ئەزىز يۇرتۇم گۈل دىيار،
سەنمۇ ياشناپ كۆكلىدىڭ ئەلگە كەلگەچ خۇش باھار.

قۇمۇل دېگەن قەدىم يۇرت، ئاتىقىڭ بار جاھاندا،
تارىخ گۇۋاھ بۇنىڭغا ھەرقاچان، ھەر زاماندا.

«يىپەك يولى» بۇ يەردىن ئايرىلاتتى بىر تارماق،
قاتار ـ قاتار تۆگىلەر جاراڭلىتىپ قوڭغۇراق.

بۇ يەردىن چىققان كارۋان بويلاپ پامىر، تىيانشان،
ئۇزاقلارغا كېتەتتى بېسىپ دەشتۇ باياۋان.

چاڭئەندىن يۈكلەپ تاۋار، خوتەندىن شايى ـ ئەتلەس،
رۇم ئېلىگە باراتتى، مەنزىل كېزىپ بەسمۇبەس.

يېنىشىدا تۆگىلەر يۈكلەپ ياقۇت، كەھرىۋا،
قىزىتاتتى بازارنى توي كۈنىدەك ھەر سابا.

گەرچە مەنزىل يول ئۇزۇن، ئىقبال قۇچاقى كەڭ هامان،
چۇنكى باغداش① ئۇستىگە تىكتى قۇياش ئالتۇن ئەلەم.

1980 ـ يىلى 20 ـ ماي ، ئۈرۈمچى

① باغداش ـ قۇمۇلدىكى تاغلارنىڭ بىرى.

بۇيلۇق

بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى ئەي دىلبەر ماكان،
بار ۋۇجۇدۇم بولدى مەپتۇن ئۇشبۇ ئان.
قايىنغاچ ئىلھام بۇلاقىم جۇش ئۇرۇپ،
ئۇچتى پىكرىم كەڭ سامادا قۇش بولۇپ.

بىر قەدىمىي توپا تاغ، باشى قاقاس،
باغرىدا چاقنار ئىكەن گۈل ئەتىياز.
شۇ قاقاس تاغدىن تامار چىم ـ چىم بۇلاق،
مەرۋايىتتەك تامچىسى زەپ پارقىراق،
ئاندا بىر كۆل چايقىلار كۈن شولىسى،
قوينىدا ئالتۇنبېلىقلار جىلۋىسى.
ئۇيلىدىم «جەننەت» دېگەن يەر قانچىلىك،
بولسا باردۇر ئۇزلۇقى بىر سەنچىلىك.
ئەي، گۈزەل بۇيلۇق دېگەن جەننەت ماكان،
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان.

گۈللىرىڭنىڭ ھۆسنىدىن مىڭ ئايلىناي،
گۈلشىنىڭ ئەتراپىدا بۇلبۇل بولاي.
ئاندا چۇغلۇق بىرلە مودەن مىرزىگۈل،
مەندا ئەترە بىرلە نەركەس، سەبدىگۈل.

شۇندا نامىڭ جاھانغا يېيىلغانتى دەمۇدەم،
ئەزەلدىنلا سەن ئىدىڭ ئەل ئىچىدە مۆھتەرەم.

ئەمدى بۇگۈن تۆگىگە نېمە ھاجەت، نە ئورۇن،
تۆمۈر بۇقا سۆرەيدۇ قىرىق ـ ئەللىكلەپ ۋاگون.

ئېچىلدى يەرنىڭ سىرى خاڭچى ئەرلەر تەرىدىن،
يېڭى ـ يېڭى خۇش خەۋەر كېلۇر قۇمۇل شەرىدىن.

ژۇرنال چىقتى دەپ ئاڭلاپ قۇمۇل دېگەن نام بىلەن،
قۇتلاپ سېنىڭ تويۇڭنى شەربەت تولا جام بىلەن.

شەنىڭگە قوشاق قاتتىم ئاتاپ ساڭا ئىلھامنى،
قوبۇل قىلغىن جان يۇرتۇم، بۇ ئەرزىمەس سوۋغامنى.

1980 ـ يىلى 31 ـ ماي ، ئۈرۈمچى

ئىدىقۇت①

نامى مەشھۇر ئىدىقۇت شەھرى شۇمۇ،
نېمدېگەن تېز چۆرگىلەيدۇ بۇ پەلەك!
ئىككى ئون ئەسىر دېگەن ئاز گەپمىدى،
بىر ئەسىر يۈز يىلغا تەڭ تۇرسا، دېمەك.

قانچە قۇملار كۆچتى، قانچە يەل سوقۇپ،
قانچە خانلار ئۆتتىكىن دەۋران سۈرۈپ؟
ھېچبىرىدىن قالمىغان ئىز ۋە نىشان،
بىرلا قورغان تۇرىدۇ قەد كۆتۈرۈپ.

نېمدېگەن پۇختا بۇ قورغان تاملىرى،
ئۇنى سوققان مەرد يىگىتلەر كىمكىن؟
ھەربىرى گويا تۇلۇقتەك كېسەكى،
ئۇنى قويغان ئەزىمەت دېھقىمكىن؟

ئاندا پەشتاق قالدۇقى، مۇندا مۇنار،
قۇم بېسىپ ياتقان پەلەمپەيلەر قاتار.

① ئىدىقۇت ــ مىلادىيىدىن بۇرۇنقى 1 ــ ئەسىر ئۆپچۆرىسىدە بىنا قىلىنىشقا باشلىغان قەدىمكى ئۇيغۇر شەھرى ھازىر ئۇنىڭ خارابىسى تۇرپاندا.

قانىتىم بولسا ئىدى، ئۇچسام ئىدىم،
كېپىنەكتەك ۋەسلىگە قانسام ئىدىم،
ئەي، گۈزەل بوۋىلۇق دېگەن جەننەت ماكان،
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان!

بۈك ـ باراقسان باغلىرىڭنى نېمە دەي،
قايسى تىل بىرلە ئۇنى تەرىپ ئېتەي.
پارقىراپ تۇرغاچ باراڭدا ساپ ئۈزۈم،
جىلۋىسىدىن ھەر نەپەس تالدى كۆزۈم.
«نېمە بۇ، ياقۇتمۇ ياكى كەھرىۋا،
ياكى زۇمرەت، قاشتېشى زەپ دىلرەبا؟» ـ
دەر ئۇنى شاخ ـ شاخىدا كۆرگەن كىشى،
ئاق، قىزىل سايىۋا، بىجاقىي، كىشمىشى.
قىزىرىپ تۇرسا ئانارىڭ غۇنچىدەك،
خۇددى تۇرپان قىزلىرىنىڭ مەڭزىدەك؛
تامسا شاپتۇل، ئەنجۈرۈڭنىڭ شەربىتى،
جانغا جان قوشسا ئۇنىڭ تەم ـ لەززىتى،
كىم سېنى تەرىپلىمەس زەۋقى تېشىپ،
خۇددى بىر قاينام كەبى شەۋقى تېشىپ!

ئەي، گۈزەل بوۋىلۇق دېگەن گۈلباغ دىيار،
بەختۇ ئىقبال مەڭگۈ بولسۇن ساڭا يار!
سېنى گۈلباغ ئەيلىگەن ئەل ياشىسۇن،
ياشىسۇن، خۇددى سېنىڭدەك ياشنىسۇن.

1980 ـ يىلى 29 ـ سېنتەبىر ، تۇرپان

بېزەكلىك ①

قاقلىنىپ ئاپتاپتا ياتقان بىر جىرا،
ئەجدىھادەك تولغىنىپ ئاققان سۈيى.
ئىككى يان مىستەك قىزارغان توپا تاغ،
قاسىنىقى بىر يار ئىكەن تىرەك بويى.

ئاشۇ يارنىڭ باغرىدا تىلسىم كەبى،
توپا غارلار بار ئىكەن قاتار ـ قاتار.
ئۆتسىمۇ شۇنچە ئەسىرلەر ئارىدىن،
كۆزىنى يۇماي ھامان ئويغاق ياتار.

نېمىنى ئويلايدىكىن ئويغاق يېتىپ،
سەرگۈزەشتىلەر يادىغا يەتتىمىكىن؟

① بېزەكلىك ـ تۇرپان ناھىيىسىنىڭ سىڭگىم ئېغىز دېگەن يېرىگە جايلاشقان مەشھۇر «مىڭئۆي» لەرنىڭ بىرى. ئۇنىڭ بىنا قىلىنغان دەۋرى مىلادىيە V ئەسىرلەرگە توغرا كېلىدۇ. بۇ يەردىكى غارلارنىڭ تاملىرىدا قەدىمكى ئۇيغۇر بۇددا مەدەنىيىتىنىڭ ئاجايىپ نادىر گۈزەل سەنئەت نامايەندىلىرى بولغان تام سۈرەتلىرى ۋە نەقىشلەر بار. بۇ قىمەتلىك ئاسار ئەتىقىلەر جاھانگىرلارنىڭ تالان ـ تاراجىغا ۋە ئەكسىيەتچى كۈچلەر بىلەن «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» نىڭ قاتتىق بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ، بىر خارابە ھالىغا كەلگەن، يېقىندىن بۇيان قايتا تىكلىمەكتە.

كىم بىنا قىلغان بولغاي بۇ قەسرىنى،
شۆھرىتى ئالەمچە بار، ئالەمچە بار.

كۆچتى قۇملار قانچە ـ قانچە يەل سوقۇپ،
ئۆتتى ئەجداد ئوق ئېتىپ، ئات چاپتۇرۇپ.
قالغىنى بىزگە تەۋەررۇك توپىسى،
بىزمۇ قەسىر قۇرماقتىمىز يەڭ تۈرۈپ.

نى ئاجايىپ قەسرلەر بولغاي بىنا،
شۇ زېمىنىنىڭ توپىسى بولسا ئامان.
ئىدىقۇت شەھرى ـ پەقەت خارابە، بەس،
تاڭ قالۇر يېڭى شەھەرلەرگە جاھان!

1980 ـ يىلى 2 ـ ئۆكتەبىر، تۇرپان

ئاڭلىغانسەن، ئەمدى گۈلدۈرمامىدەك،
ياڭرىدى ئەلنىڭ ئۈنى كۆپ ياڭغىراق،
ئىنتىقامنىڭ شەمشىرى قىنىدىن چىقىپ،
چالدى تارىخ «سوت ئوچۇق[1]» دەپ قوڭغۇراق!

1980 ـ يىلى 4 ـ ئۆكتەبىر ، تۇرپان

① لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گورۇھى بىلەن «تۆت كىشىلىك گورۇھ» ئۈستىدىن ئېچىلغان ئوچۇق سوت.

ياكى قونغان چاڭ ـ توزانلارغا قاراپ،
كۆڭلى ھەريان چېچىلىپ كەتتىمكىن؟

ياكى شۇم ئالۋاستىلارغا غەزىپى
قايىنغاچ، ئاچچىق يۇتۇپ ياتامدىكىن؟
ياكى كۆز، قۇلاق، بۇرۇن ھەتتا يۈرەك
ئۆزرە تەگكەن تىغ ئىزى قينامدىكىن؟
ياكى ئۇبدان ئاسرىماي قويغان ئۈچۈن
بىزنىمۇ كايىش بىلەن قارغامدىكىن؟

كايىساڭ ھەم قارغىساڭ، ھەققىڭ سېنىڭ،
ئەي، گۈزەل سەنئەت پىرى قۇرغان ماكان،
راست ئەمەسمۇ، دۆڭ پېشانە تەلۋىلەر
باش ـ كۆزۈڭگە يۇندا چاچتى بىر زامان.

خارلىدى ئۈنچىنى دەسسەپ، چەيلىدى،
كىردى گويا باغقا بىر تۈركۈم قاۋان.
نە ھايا، نە قالدى سەنئەت، نە تۈزۈم،
نە تىرىككە كۈن، نە ئۆلۈك قالدى ئامان.

ئۇنتۇماس ئەۋلادلىرىڭ، ھېچ ئۇنتۇماس،
كۆزلىرىڭنى چوقۇغان شۇم قاغا كىم؟
قان يۇراپ كەلگەندە ئاچ كۆز بۆرىلەر،
يول بېرىپ، سېنى تالاتقان دورغا كىم؟

سۇ بويىدا جىلۋە قىلغان لەيلى مەجنۇنتالنى كۆر،
ئاشىدۇ كۆركى ئۇنىڭ ئۆز قەددىنى پۈككەنسېرى.

× ×

گۈللا بولسا گۈل ئەمەس، گۈلدەك پۇراقى بولمىسا،
گەپلا بولسا گەپ ئەمەس، مەزمۇن تۇراقى بولمىسا.
ئىككى پۇتلاپ ماڭمىش ئېيىقمۇ بەزەن تىك بولۇپ،
ئەرلا بولسا ئەر ئەمەس، ئادەم سىياقى بولمىسا.
ئادەمنى ئادەمى ئەتكەن ئۇنىڭ ھۆسنى ئەمەس،
ھۆسنى بىر سۈرەت ئېرۇر دىلنىڭ چىراغى بولمىسا.
بىر مىسال: پانۇسنى كۆر، شام چىراغسىز يورۇماس،
نۇر چاچامدۇ شام چىراغ، پىلىك ۋە ياغى بولمىسا!

1980 ـ يىلى 13 ـ مارت ، ئۈرۈمچى

سىرلىق ھېسسىز شېئىرلار

خام قاپاقنىڭ ئىچى لەشتۇر پارقىراپ تۇرغان بىلەن،
مېغىزى شېرىن ياڭاق تېشى قوتۇر بولغان بىلەن.
كۆكتىكى پارچە بۇلۇتتىن ئەلگە تەگمەس قىلچە نەپ،
ئىسسىتار ئەلنى كۆمۈر يەر ئاستىدا ياتقان بىلەن.
مېۋە بەرمەس ھېچقاچان ھاي ـ ھاي چاپان ھەشقىپىچەك،
يۆمىشىپ ھەر نەرسىگە مىڭ يۇقىرى چىققان بىلەن.
يەر بېغىرلاپ ياتسىمۇ، قوغۇن ـ تاۋۇزنىڭ پېلىكى،
تولدۇرار يېزا، بازارنى نېمەتۇ ئەلۋان بىلەن.

× ×

ئالدىراپ ھەر كۇنلۇكى بىر ئېچىلۇر ھەشقىپىچەك.
كۇن چىقا ـ چىقمايلا تېز سولىشۇر جا نەرسىدەك.
مىرزە، سەبدە، گۈلى رەيھان يا قىزىل مودەنگە باق.
تاكى كەچ كۆز كىرگۈچە كەتمەس يېنىدىن كېپىنەك.

× ×

سايە بەرمەيدۇ سۇۋادان غادىيىپ ئۆسكەنسېرى،
بەلكى ئاسان سۇنغۇسى بوران ـ شامال تەگكەنسېرى.

بېرىپ تىل ھەم ئەقىل ـ ئىدراك، قاتارغا قوشتى يول باشلاپ،
قاناتى ئاستىغا ئالدى ئېغىر كۆڭلەردە مىڭ ـ مىڭلاپ،
نېچۈكمۇ ياندۇرارمەن بۇ ئانالىق مېھىر ـ شەپقەتنى!

باھارنى كۈيلىشەر قۇشلار چېغىدا ھەر سەھەر دەمدە،
نېمىشقا بولمىسۇن بىر ھېس تىرىك پەرزەنتى ئادەمدە؟
ۋەھالەنكى، ئادا بولماي ھېسابسىز قەرز بۇ زىممەمدە،
ھامان قايىنامدۇ ھەسرەتلىك پۇشايمان ئابى دىدەمدە①،
ئۈمۈرنى زايە قىلما سەن ئېلىپ مەندىن بۇ ئىبرەتنى.

خىيالىم دېڭىزى تىنماي تېشىپ مىڭ چايقىلىپ قايناق،
كېچىلەر ئاز يۇمۇپ كۆزنى ۋە گاھى تاڭغىچە ئويغاق.
چىقاردىم بىر يەكۈن ئاخىر ئۈمۈر مەنزىلىدىن شۇنداق،
ئۈمۈردۇر بىر كۈرەش، ھەرگىز ئەمەس ئۇ بىزگە ئاۋۇنچاق،
يولاتماي ئەي كۆڭۈل ئەمدى ئۆزۈڭگە زەررە غەپلەتنى.

پىكىر دەرياسىغا قانچە تىرەن چۆمگەنسىرى ھەر تۈن،
كۆڭۈلنىڭ كىرلىرى شۇنچە يۇيۇلدى، تارقىدى ئەپسۇن.
ھاياتىم گەرچە پۇشايمانلىق، دىلىمدۇر ناتىۋان، مەھزۇن،
ۋە لېكىن جان كىتابىغا قوشۇلدى يۈز تۈمەن مەزمۇن،
شۈكۈركىم، قوغلىدى مەڭگۈ يوروۇق تاڭ قارا زۇلمەتنى.

① ئابى دىدە ـ كۆز يېشى.

ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس

ئۆمۈر مەنزىلىدە ئىستەپ غۇبارسىز چىن ھەقىقەتنى،
قەلەندەردەك كېزىپ يۇردۇم چېكىپ مىڭ بىر مۇشەققەتنى.
ۋە لېكىن يوق ئىكەن تۈز يول تېپىشتا ئۇشبۇ مەقسەتنى،
تېگىرقاپ ئۆتتى كۆپ ئۆمرۈم چۈشەنمەي سىررى ھېكمەتنى،
ئىشت دىلبەر، بايان ئەيلەي ساڭا بۇ ھەقتە سۆھبەتنى.

تۇغۇلغان ئىككى مۆمىندىن، ئۆتۈپ ئەللىكتە سەككىز يىل،
يەكۈنلەش سائىتى يەتتى ئۆمۈرنى ئەمدى ئەستايىدىل.
نەزەر سالسام بېسىپ ئۆتكەن يولۇمغا بولمايىن غاپىل،
ئاقۇر كۆز ياشلىرىم گويا بولۇپ ئېرتىش ۋە ياكى نىل،
جاھاندا چەكمىگەي ھېچكىم مېنىڭدەك كۆپ نادامەتنى!

يا ھەققە ئەتمىدىم قۇللۇق، يا ئەلگە قىلمىدىم خىزمەت،
بېغىمغا كۆز يېتىپ كەلدى، قولۇمدىن كەتتى كۆپ پۇرسەت.
ھەمىشە ئۆرتىبان دىلنى يېپىنجاپ بىر ئەلەم ـ ھەسرەت،
ئازابلايدۇ كېچەيۇ كۈندۈز قىلۇر جانىمنى بىتاقەت،
راۋادۇر قانچىلىك قىلسام ئۆزۈمگە دوق ـ مالامەتنى.

ئانا يۇرتۇم بېرىپ ئاق سۈت، بېقىپ ئۆستۈردى مىڭ ئاسراپ،
ئاۋايلاپ مايسىدەك ھەر تاڭ چېچىپ باشىمغا زەر ئاپتاپ.

تۇغۇلغان ھەر بوۋاق يىغلاپ چۈشەرمىش يەرگە ئادەتتە،
ئەجەل كەلسە يەنە يىغلاپ كېتەرمىش كىشى ھەسرەتتە.
ۋە لېكىن يىغلىماي كەتكەن كىشىلەر ھەم بار، ئەلۋەتتە،
كى شەرمەندە قىلىپ ھەردەم ئۆلۈمنى جەڭگىۋار سەپتە،
نە يەڭلىغ بەخت ئىدى بىزگە، ئەگەر تاپساق شۇ پۇرسەتنى!

يېتىپ كۆز، سوغ شامال تەگكەچ، غازاڭ بولغان كەبى ياپراق،
ئۆمۈر مەنزىلىدە ئاخىر بولۇرمىز بىر دۆۋە تۇپراق.
بۇ تۇپراقتا ئۈنەر بەزەن تىكەن ياكى خۇنۇك قامقاق،
ئېچىلغاي بەزىدە گۈللەر، چېچەپ خۇش ئەترىنى ھەرياق،
دېمەك، ھەر كىم بېرۇر شەخسەن ئۆمۈرگە ئۆزى قىممەتنى.

كىشى قىسمەتنى بىلمەيدۇ سوراپ ھەتتا سۇھەيلىدىن①،
تاپۇر ئىززەت ۋە يا كۈلپەت كۆڭۈلنىڭ زەۋقى مەيلىدىن.
نېمە تەرسە شۇنى ئالماق بولۇر ئۆز خۇيى ـ پەيلىدىن،
نە بولدى ھالى فىرئەۋننىڭ تەكەببۇرلۇق تۇپەيلىدىن،
ئۇرۇقنى تاللىماي چاچساڭ، تىكەن باسقاي زىرائەتنى.

ئۆمۈر گويا ئېرۇر بىر شام، تۈگەر ئەلۋەتتە كۆيگەنچە،
ئاشار قەدرى لېكىن شۇنچە ئېرىپ جىسمى تۈگىگەنچە.
كۆرۈڭكى، ئاشىقى پەرۋان كۆيۈپ ئىشقىدا مىڭ ـ مىڭچە،

---

① سۇھەيلى ـ رىۋايەت قىلىنىشىچە، قەدىمكى يۇنان دانىشمەنلىرىدىن بىرى بولۇپ، ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىنىڭ باش مەسلىھەتچىسى ئىكەن.

تەپەككۇر كۆزلە باقساڭ ئەگەر ئالەمگە بىر كەررە،
ئەمەستۇر خالىي ھېكمەتتىن ۋە ھەتتاكى ھەسەل ھەرە.
چۈمۈلە چېغىدا تىنماي تاپۇر ئۆز ئەجرىدىن مەررە،
كىشىكىم بىلسە بۇ بەلكى خەزىنە سىرىدىن زەررە،
پىكىر قىل ھەم چۈشەن، ئۆگەن بۇ جانلىق سىررى ھېكمەتنى.

بىلىپ يەتكەنسىرى ئىنسان ھاياتىنىڭ سىرىنى كۆپرەك،
كۆڭۈل روشەنلىشىپ ئاندىن چۈشەنگەي ئۆزىنى خوپراق.
مىسال قارغۇ نېچۇك بىلسۇن قۇياش قانداقۇ ئاي قانداق،
بىلۇر، ئەمما گۆدەك ھەتتا نېچۇكتۇر گۈل، نېچۇك ياپراق،
دېمەككى، مەرىپەتتىن جان تاپۇر ئەقلۇ پاراسەتنى.

ئۆلۈمنى ئويلىسا ھەركىم، بىلۇر ئۆز زاتىنى ئاندىن،
تۇغۇلماق، سوڭرە ئۆلمەكلىك ئاياندۇر ھەممىگە ئايدىن.
لېكىن نەدە، قاچان، قانداق ئۆلۈشنى كىم بىلۇر ئالدىن،
يېشىلمەس بىر تۇگۈن بولدى بۇ ماۋزۇ دەۋرى ـ دەۋراندىن،
غەنىيمەت بىل ئادەمزاتقا بىرەر تۆھپە ۋە خىزمەتنى.

جاھان باقىي ئەمەس، لوقمان چېغىدا تاپمىدى دەرمان،
مىسالدۇر رۇمى ئىسكەندەر ۋە ھەتتا ئەركە چىنگىزخان.
كېلىپ ـ كەتمەك بىلەن مەشغۇل جاھانغا بېھىساب كارۋان.
ئۆتەر دۇنيا، كېچەر دۇنيا، پەقەت خەلقلا سۇرەر دەۋران،
ئۆمۈر مەنزىلىدىن تاپتىم ناھايەت شۇ ھەقىقەتنى.

بوغدا ئانام

(مۇخەممەس)

ئاق لېچەك باشىڭدا قۇددۇس غەمگۇزار بوغدا ئانام،
ئولتۇرۇپسەن كۆك گىلەمدە بەرقارار بوغدا ئانام.
ھەرقاچان كۆرسەم سېنى، ئەي گۇلئۇزار بوغدا ئانام،
جۇش ئۇرۇپ قەلبىمدە چىن بىر ئىپتىخار، بوغدا ئانام،
خۇشلۇقۇمدىن كۆز يېشىم دۇردەك[1] تامار بوغدا ئانام.

ھەر سابا باقسام سېنىڭ چېھرىڭدە ئىقبال جىلۋىسى،
جىلۋە بىرلە قامىتار كۆزلەرنى قارىغاي جىلغىسى،
جىلغىلاردا گۈل - چىمەن ياشنار يەنە تاغ لەيلىسى،
قايىندى شامۇ سەھەر سەندە ھايات تەنتەنىسى،
چۈنكى تاج كىيدىڭ قۇياشتىن، بەختىيار بوغدا ئانام.

شۆھرىتىڭ ئالەمچە بار، لېكىن قاراڭغۇ ئۆتمۈشۈڭ،
نەچچە ئون قىسسە - رىۋايەت بولدى ھەربىر كەچمىشىڭ.
دەردى مېھنەت، غەم ۋە ھەسرەتتە ئاقارمىشتۇر بېشىڭ،
قانچە مىڭ يىللاپ كۆزۈڭدىن بىز ئۈچۈن تۆككەن يېشىڭ،
شۇ ساماۋى كۆلدە تىنماي چايقىلار، بوغدا ئانام.

---

① دۇر - ئۈنچە - مەرۋايىت.

تەسەددۇق ئەيلىدى جاننى كېچە شام نۇرىغا شۇنچە،
ئۆمۈر مەنزىلىدە كاشكى، كىشى تاپسا شۇ قىسمەتنى.

بايان قىلغانلىرىم گەرچە دېگىزدىن تامچىدۇر، ئەمما،
نامايەندۇركى، قۇياش ئەكسى بىر تامچە سۇدىمۇ ھەتتا.
مۇخەممەس ئەلگە يەتكۈزسە ئۆمۈر چىنلىقىدىن مەنا،
مۇكاپات شۇ ئىدى مەنچۇن، ئەمەسمەن ئۆزگىگە تەشنا،
كۆچەتنى تىككۈچى مەيلى كۆرەلمەي ئۆتسە راھەتنى.

1981 – يىلى ئاپرېل ، ئۇرۇمچى

خاسىيەتلىك ئۈچرىشىش

(ئاپتونوم رايونلۇق تۇنجى قېتىملىق ئاز سانلىق مىللەتلەر كلاسسىك ئەدەبىياتى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى مۇناسىۋىتى بىلەن)

چۈشمۇ بۇ، ئوڭۇممۇ بۇ، ياكى لېزىز خىيالمۇ بۇ،
ياكى بەخت ـ ئىقبالغا تۇش كەلگەن ئاجايىپ پالمۇ بۇ.

باق، گۈزەل بىر قەسىر ئىچرە چاقنىغاندا نۇر چىراق،
باشلىشەتتۇق بەزمىنى بىز، ناخشىمىز بەك ياڭغىراق.

چىقتى تۆرنىڭ بېشىغا ئاۋۋال ئۇغۇز ساھىبقىران،
قانچە ئەللەر، قانچە خەلقلەرگە ئات قويغان بۇ خان.

ئولتۇرار بىر كۇرسىدا ئالپ ئەر تونگا ئاپراسىياپ،
قولىدا ئالتۇن قەدەھ، قەشقەر شارابى پارقىراپ.

ئەنە بىر كۇرسى ئۈزرە ئولتۇرار باتۇر ماناس،
ئاق كىگىز قالپاق بېشىدا، ياغدى ئالقىش گۈلدۈراس.

ئالپامىش قىلدى كىرىپ مەردانىلەرچە بىر سالام،
تولدۇرۇپ توققۇز قېتىم تۇتتى قىمىز ساقىي تامام.

چاپتۇرۇپ بوز ئارغىماقنى كەلدى جاڭغىرمۇ، شۇئان،
ھەم گېسىر ۋاڭمۇ كېلىپ سەپكە قوشۇلدى شادىمان.

چايقىلىپ تۇرغان بۇ كۆل كۆز ياشلىرىڭ دۇردانىسى،
بەلكى نەپرەت ھەم مۇھەببەت نەزمىسى، پەيمانىسى.
ياكى ئۇ قەدىمكى شەرق تەقدىرىنىڭ ئابىدىسى،
ئەمدى مۇندا ئاگلىنۇر كۈلگەن بەخت شادىيانىسى،
چۈنكى سەندە باشلىنىپ كەتتى باھار، بوغدا ئانام.

مەڭگۈ كۈلسۇن نۇر قۇياش باشىڭدا، سەن بولغىن ئامان،
باسمىغاي ئۈستۈڭنى ھەرگىز ئەمدى زۇلمەتلىك تۇمان.
سۈزۈلۈپ تۇرغاي ساماۋى كۆل كەبى كۆك ئاسمان،
سەن ھايات ـ بىزمۇ ھايات، ئەۋلادلىرىڭ ئويغاق ھامان،
ئاق لىپچەككە قونمىغاي دەپ بىر غۇبار، بوغدا ئانام.

1981 ـ يىلى 29 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ياغرىدى ئالقىش ساداسى، كۆكتە كۆلدى زەر قۇياش،
بەختى ئىقبال دائىما بولغاي خەلققە چىن قاياش.

شۇ قاياشلىق بىرلە كۆلسۇن يەنە سەنئەت گۈللىرى،
سايرىسۇن گۈلشەن ئارا ھەممە خەلق بۇلبۇللىرى!

1983 ـ يىلى 24 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

ئەسسالام ئېيتىپ ئۇلۇغ ھاجىپ يۈسۈپ كىرگەن زامان،
جانلىنىپ كەتتى سورۇن مىڭلاپ چېچەك كۆلگەنسىمان.

چاقنىدى دانىش ـ ئىلىم، پەزلى، ھۈنەر دۇردانىسى،
دېدى ھەممە مىڭ ياشا سەن دەۋرىمىز يېگانىسى.

مانا مەھمۇت قەشقەرى، ئۇ ئىلىم ـ ئېرپان دېڭىزى،
كىردى قامۇس بىرلە ئۇ گويا كۆلۈپ ئاسمان يۈزى.

مانا لۇتفى ھەر ناۋايى، خىرقىتى، گۇمنام، مۇقىم،
مانا فۇرقەت ھەم زەلىلى، ھەم نىزار ئابدۇلرېھىم.

مەرىپەت ئاسمىنىدىن دۇردانىلەر تېرىپ ئاباي،
كىردى چىرتىپ دومبىرا، ئېيتىپ ئۆلەڭلەر بىر تالاي

«ئەي تۇغان تىل، ئەي ماتۇر تىل، ئەتكەن ـ ئەنكەمنىڭ تىلى،
دۇنيادا كۆپ نەرسە بىلدىم سېن تۇغان تىل ئارقىلى.» ـ
دەپ كىرىپ كەلدى سورۇنغا جىرلا ـ جىرلا ياش توقاي،
بۇ شېئىر ئاسمانىدا تۇغقان كەبى بىر يېڭى ئاي.

ئەۋجىگە چىقتى مۇشائىر، تەڭكىشى تەمبۇر، دۇتار،
داپ بىلەن سۇناي، قوبۇز، جىرغا قوشۇلدى چاڭ، گىتار.

تولدۇرۇپ مەي جامىغا دۇفۇ بىلەن لى بەي شۇدەم،
«خۇش مۇبارەك» دەپ قېلىشتى بەزمىگە تەشرىپ قەدەم.

تۇۋا دەيمەن، تۇۋا

تۇۋا دەيمەن، تۇۋا ...
ھەددىدىن ئېشىپ،
بۇلدۇقلاپ تېشىپ،
قازاننى قويۇپ ئېغىزدا
قاينايدىغان بوپتۇ شوۋا!

«سەھەت تىلىسەڭ ئاز يە،
ئىززەت تىلىسەڭ ئاز دە»—
دەيتتى ئاتا ـ بوۋىمىز،
لېكىن، بىزنىڭ بەزىمىز
پۇتتا ئەمەس، ئېغىزدا،
قۇرۇق مېڭىپ ئېگىزدا،
شەر ئالدىغان بولدۇق،
تۇۋا دەيمەن، تۇۋا ...

كۆز ئىككى، قۇلاق ئىككى،
قول ئىككى، ئاياغ ئىككى،
ئېغىز، بۇرۇن بىر پەقەت،
شۇنىڭ ئۆزى بىر ھېكمەت ...

ئېيىق

نېمىدېگەن قالتىس ئەينەك دېگەن،
كىم ياساپ چىققان بولغاي دەسلەپ ئۇنى.
سۇندۇرۇپ تاشلانسىمۇ، ھەر پارچىسى —
كۆرستەر ھەر نەرسىنىڭ دەل ئەينىنى.

سەتنى ئۇ پەرداز بىلەن قىلماس گۈزەل،
بىر گۈزەلنى سەت قىلىپ قويمايدۇ ھەم.
ھەر كىشى بولالىسا ئەينەك كەبى،
دېگۈلۈك شۇنداق كىشىنى چىن ئادەم.

نېمىدېگەن خالىس نېمە ئەينەك دېگەن،
مەڭگۈلۈك دوستلۇققا، شەكسىز، ئەرزىگەي،
تۇتمىسا ھەر كىم بىلىپ ئەينەكنى دوست،
بولسىمۇ مىڭ دوستى، دوستۇم كەم دېگەي.

1983 ـ يىلى 3 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

تامدىن تارىشا چۇشكەندە،
ئەرۋا تىرىلىپ چىققاندەك،
بازارغا كىرىپ قاپتۇ
لەنەت تەگكۈر «لىق» ۋە «لىك»،
«سەن سەھرالىق، مەن شەھەرلىك،
ئاۋۇ ئاداش قەيەرلىك؟ —
دەيدىغان ئۆتمەس ماتا،
(بەزىلەر زورلاپ ساتا،)
تووۋا دەيمەن، تووۋا!
بۇ گەپلەر تېخى ئازدەك،
ئۇچىغا چىققان مازدەك،
سۇرۇشتۇرۇپ ئۇستىخان،
«مەن پالانى، سەن پالان،
مېنىڭ ئەسلىم ئېسىلزات،
ئېسىللىقتا تاپقان ئات.
پالانچى ئۆزى كىمكەن،
ئۇ مېنىڭ تېگىممىكەن؟»
دەيدىغان لاۋزىلىقلار
ئەدەپ قاپتۇ خېلىلا،
تووۋا دەيمەن، تووۋا!
يەنە قاراپ نەسەبكە،
مەرتىۋە ھەم مەنسەپكە،
تۆرمۇ تالىشىدىغان بولدۇق

شۇنداق تۇرۇقلۇق ئەمدى،
ئېغىزغا يۇكلەپ يۈكنى،
ئۆك ـ تەتۇر كىيىپ بۆكنى،
گەپ ـ سۆزدىن «سۇخەن» توقۇپ،
سۆەت ـ سۆەتتە ساتماقنىڭ
نېمە لازىمى توۋا!

ھەي چوكا، ھەي سەن چوكا،
(توۋا دەيمەن توۋا !)
ئاش يەيدىغان ئەسۋابنى
نېمە قىلىۋالدۇق ئەمدى؟
بۇنى ئېيتىشقا دوستلار،
تىلىم بارمايدۇ زادى.
ئاتىدىن قالغان ئۇدۇممۇ،
ياكى مىراس تۇلۇممۇ،
يا پەيلىمىزگە لايىق
بىر لەنتى كۆرۈممۇ؟
نېمە بولسا بولسۇن،
توۋا دەيمەن، توۋا!

مۇندىن ئون نەچچە يىل بۇرۇن،
ھېلىقى ساراڭ قويۇن ـــ
ئېچىۋەتكەن ئوخشايدۇ
بەزى كونا گۆرلەرنى.

بالام بولسا، شوٗنداق بولسا
(بىر ئانىنىڭ ئارزۇسىدىن)

بالام بولسا، شوٗنداق بولسا،
ئاق سوٗتۇمدەك ھالال بولسا.
ھالال بەرگەن ئاق سوٗتۇمگە
ھەربىر ئىشى مىسال بولسا.

بالام بولسا شوٗنداق بولسا،
تېشىپ تۇرغان دەريا بولسا.
گۈللەندۈرۈپ باياۋانىنى،
ئۆزى بۈلبۈلگويا بولسا.

بالام بولسا، شوٗنداق بولسا،
بىلىقى مول كۆلدەك بولسا.
ئەل كۆڭلىنى ئاۋلايدىغان
خۇش پۇراقلىق گۈلدەك بولسا.

بالام بولسا، شوٗنداق بولسا،
قەلبى قىزىل چوغدەك بولسا.

سوزەڭگۈر خېنىملاردەك،
ئولتۇرۇشىمىزمۇ قالتىس،
غادايغاق بېگىملەردەك.
قايسىبىرسىنى ئېيتاي،
توۋا دەيمەن، توۋا!

1983 ـ يىلى 10 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

ياۋنى كۆرسە دەھشەت سېلىپ،
يالقۇن چاچار ئوتتەك بولسا.

1983 ـ يىلى نويابىر، ئۈرۈمچى

ئەل سەپەرگە ئاتلانغاندا،
ئالدا ماڭار تۇغدەك بولسا.

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
ئىچى - تېشى ئېرىق بولسا.
ئېرىقلىقتا سۇزۇك سۇدەك،
كىرنى قويماي ئېرىغدىسا؛

چىداملىقتا پىلدەك بولۇپ،
جىمى يۈكنى يۈدەلىسە.
ئەل بەختىچۈن كېرەك چاغدا
زەھەرنىمۇ يۇتالىسا.

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
سىنى كۆرسە بېلىق بولسا؛
شۇڭغۇپ دەريا - دېڭىزلارغا
ئۈنچە - مارجان تېرەلىسە؛

ئۆتنى كۆرسە سەمەندەردەك
يالقۇن ئىچرە كىرەلىسە،
تاشنى كۆرسە ئالماس بولۇپ،
تاش باغرىنى تېشەلىسە؛

دوستنى كۆرسە گۈلدەك يايراپ،
مەن ئېمىزگەن سۈتتەك بولسا؛

2

نېرى كەتمەس كۆزۈمدىن بالا چاغدا،
پاكار سوقما تاملىق گۈللۈك باغدا
ئېچىلغان خۇش پۇراق غۇنچە ـ چېچەكلەر،
چېچەكلىكتە ئۇچقان گۈل كېپىنەكلەر.
ئېسىمدە بىللە ئۆسكەن ئاشۇ مەلە،
پادا باققاچ يېشىل چىملىقتا بىللە.
يالاڭغاچ چۆمۈلۈپ ئۆستەڭدە ئويناپ،
يېتىپ قۇملۇقتا تەننى كۆنگە قاقلاپ،
بۇلاق سۇلىرىغا نان چىلاپ بىز
قاقاقلاپ، تالىشىپ يېگەن چېغىمىز ...

ئېسىمدە چۇرقىراپ بىز «ۋەللەي» ئويناپ،
كېپىكتەك سەكرىشىپ، ئۆلەڭنى بويلاپ،
يۇگەنسىز تاي كەبى ئۆتكەن گۆدەكلىك،
غەمۇ ئەندىشىسىز ئۆتكەن گۆدەكلىك.

كۆزۈمدىن نېرى كەتمەس شۇ زامانلار،
ئېتىز ـ قىرلاردىكى چەللە باراڭلار؛
ۋە لېكىن نېمىدۇر بىر نېمەم كەم،
تېشىم كۈلگەن بىلەن كۆڭلۈم چېكەر غەم.
يېپىلسا نازۇنېمەت داستىخانىم،
نېچۈكتۇر سىرقىرار جان، ئۇستىخانىم.

يىراقتىن خەت

يېقىندا پوچتىچى ئېپ كەلدى بىر خەت،
يېزىلغان بەك يىراق بىر مەملىكەتتىن.
ئوقۇپ كۆرسەم تونۇش بىر كىمسە يازغان،
باياندۇر كۆز يېشى، ھەسرەت ۋە دەردتىن.

1

«... شۇ يەردە توختىتاي ئەمدى سالامىم،
ئىشت دوستۇم، ساڭا ئېيتاي كالامىم.
بەخت ئىزلەپ يىراقلاردا سارالڭدەك،
كېزىپ يۈردۈم شامال سوققان غازاڭدەك.
ماڭا نەدىكى قۇت (بەختۇ ئامەت)،
جىگەر پارە، چېكىپ دائىم مەلامەت.
تالاي يىللار ئۆتۈپ كەتتى بېشىمدىن،
ئېتەكلەر قۇرۇماي ئىسسىق يېشىمدىن.
جاھاندا قالمىدى مەن تارتمىغان دەرد،
ھەمىشە ھەمراھىمدۇر دەردۇ ھەسرەت.
گاھى مەن پۇلمۇ تاپتىم، يولمۇ تاپتىم
ۋە ھەتتا يۈز تېپىپ «جاناب» ئاتالدىم.

نەسىپ بولغايمۇ ئاندا ماڭا ئارام؟
چېلىنغاندەك بوۋاي قەمبەر دۇتارى،
قوشۇلغاندەك يەنە قەشقەر ساتارى.
سەھەر بۇلبۇل ناۋاسى ئەۋجى ئالغاچ،
ۋىچىرلاپ قارلىغاچ ۋە قارا قۇشقاچ.
قاناتلان سەنمۇ ئۇچ دەيتتى پىچىرلاپ،
قالاتتىم زوقلىنىپ، جىنىم تىپىرلاپ.
سېغىندىم ئاشۇلارنى، بەك سېغىندىم،
كېسەللىكتەك بىلىنمەكتە سېغىنچىم.
نەسىۋىم بارمىدۇ كۆرمەككە قايتا
ئۆمۈرنىڭ ئاخىرىدا بولسىمۇ تا.

3

مېنى سورىساڭ پىراقتا سارغىيىپمەن،
كۆڭلۈم ياخشى لېكىن مۇندا غېرىبمەن.
نە جان دوست ـ سىردىشىم، نە ھەمراھىم بار،
ئىچىم پۇشقاندا نە مۇڭداشقىلى يار.
قەيەردە، توي ـ تۆكۈن، مەشرەپ ناۋاسى،
ھېيت ـ ئايەم كۆڭلىرى ناغرا ساداسى!
قەيەردە، باشقا چۇشسە بىر پالاكەت،
كۆڭۈل ئىپتىدىغان يارۇ جامائەت!
مانا پەرزەنتلىرىممۇ بويىغا يەتتى
ۋە ھەتتا بەزىسىنىڭ ۋاقتى ئۆتتى.
قېنى لايىق كېلىن ياكى كۈيئوغلۇم؟
ئېچىلمايدۇ شۇڭا غەمخانە كۆڭلۈم.

يېتەر يادىمغا شۇئان قوۋم ـ قېرىنداش،
كۆزۈمگە لىق تولۇق تەكرار ئىسسىق ياش.
كېلەر ئەسكە ئۆتمۈش بىر رىۋايەت:
سۇلايمان ئىچمىگەن سۇدىن ھېكايەت[1]

يېشىل قارىغاي ئېگىز تاغلار، ئېدىرلار،
چىمەنگە پۈركىنىپ ياتقان شۇ قىرلار؛
چۇرۇقلاپ تولغىنىپ ئاققان ئېرىقلار،
ئىغاڭلاپ ئېتىزدا بۇغداي ـ تېرىقلا؛
بۇغا بىرلەن مارال جۈپ ـ جۈپى بىرلە،
غاز، ئۆردەك ۋە كەكلىك ئۆز توپى بىرلە ـ
تاماشا ئەيلىگەن شۇ دالا ـ تۈزلەر،
شۇ تۈزلەگدە سوزۇلغان كەگرى بوزلار؛
يېيىلغان مال تولا يايلاق ۋە ئوتلاق،
قوش ئەمچەكلەر ئېمىپ قوزا ۋە تايچاق؛
ئىدى ھۆسنى بىلەن زەپمۇ دىلارام،

---

① نەسىردىن رابغوزىنىڭ «قىسسەسول ـ ئەنبىيا» (پەيغەمبەرلەر قىسسە-سى) ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلىنىشىچە، سۇلايمان پەيغەمبەرگە بىر قەدەھ ئابىھايات (مەڭگۈ تىرىكلىك سۈيى) نېسىپ بولغان ۋە ئۇنى سۇ-لايماننىڭ ئۆزىلا ئىچىشى شەرت ئىمىش. سۇلايمان «بۇ سۇنى ئىچەي-مۇ ـ يوقمۇ» دەپ ھەممە ۋەزىر ـ ۋۇزرالىرىدىن، ئۆزىنىڭ ياخشى كۆر-گەن خوتۇنى بىلقىستىن، ھەتتا پۈتۈن ئادەم ۋە ھايۋانلار ۋەكىللىرىدىن سوراپتۇمىش. ئۇلارنىڭ ھەممىسى «ئىچسىلە» دەپ جاۋاب بېرىپتۇمىش، پەقەت بىشۇمار دېگەن بىر جانىۋار «قوۋم ـ قېرىنداش ۋە ئەل ـ يۇرتسىز مەڭگۈلۈك تىرىكلىكنىڭ نېمە لەززىتى، مېنىڭچە ئىچمىسىلە» دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇمىش. بۇ يەردە شۇ ھېكايەت كۆزدە تۇتۇلغان. ـئا.

ھەرەمنى ئالتە رەت قىلدىم زىيارەت،
ئەگەر يەتتىنچىسىگە بولسا پۇرسەت،
قىلۇرمەن ئۆز ۋەتەننى سەجدىگاھىم،
سۇرۇپ تۇپراقىنى كۆزۈمگە دائىم ...

1983 ـ يىلى نويابىر، ئۈرۈمچى

قەيەردە، ئانا تىل مەكتىپى، دەرسى،
ۋەتەنىنىڭ ئەنئەنە پارلاق مىراسى؟
ئۆزۈم باشقا، بالام باشقا بىر ئىقلىم،
تىلى ھەم باشقىچە، ھەيرەتتە ئەقلىم!
ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر كۈن يەتسە سائەت،
ئۆمۈرنىڭ كوزىسى سۇنغۇسى ئەلۋەت.
قالارمۇ سۆڭىكىم شۇ ياقا يۇرتتا،
قوشۇلماستىن ۋەتەننىڭ تۇپرىقىغا.
شۇ غەملەر ئىچرە جان دائىم بىئارام
ئۆتەر ھەسرەت ئىچىدە، ئەي دىلارام.

4

شۇڭا يازدىم ساڭا خەت، كۆزدە ياشىم،
مۇرۇۋۋەت قىل ماڭا دوستۇم، قاياشىم.
ئەۋەتكىن ماڭا ئازراق توپا ـ تۇپراق،
يەنە بىر تال غازاڭ ۋە ياكى ياپراق.
قىلاي مەن تۇتىيا ھازىر كۆزۈمگە،
تەسەللى بولغۇسى شۇ ئۆز ـ ئۆزۈمگە.
ئەگەر ئۆلسەم لەھەتكە بىللە قويسۇن،
ۋەتەن تۇپراقىغا تېنىم قوشۇلسۇن.
ئۈمىدسىزلىك، لېكىن ئۇ ـ پەيلى شەيتان،
ئەجەبمەس ماڭا ھەم تېپىلسا ئىمكان،
ئىشتىسەم ھەر تەرەپتىن غايىبانە،
تولا ياخشى بولۇپ قەپتۇ زامانە.

بىر زامان تەڭ يىغلىدۇق زۇلمەت كېچەگىدە ئىككىمىز،
ئەمدى تاڭ سۈبھىڭ بىلەن كۈلسەم نېمە ئارمان دىيار.
ئەسسالام ۋە ئەسسالام، جانىجانىم قەشقىرىم،
بەر يەنە ئىلھام، يازاي شەنىڭگە بىر داستان دىيار!

1984 ـ يىلى 15 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

ئەسسالام، ئەي قەشقىرىم
(بەدىئە)

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، دىلرەبا بوستان دىيار،
نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان، تىللاردا كۆپ داستان دىيار،
تا قەدىم رۇم ئەھلىنى رەشىك ئوتىدا كۆيدۈرۈپ
شەرق ئېلىنىڭ ئىپتىخارى، شۆھرىتى بولغان دىيار،
سۆيگىلى كەلدىم سېنى ئالتۇن بوسۇغاڭنى بۇگۈن،
ئاچ ماڭا قوينۇڭنى ئەي قەلبىمگە ئوت سالغان دىيار!

ۋەسلىڭگە مۇشتاق كۆڭۈل ھەم كۆزلىرىم تاپقاي ئارام،
بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى ئەي دەردىمە دەرمان دىيار،
ئاق سۈتۈكدەك ئاپئاق ئايدىڭ كېچە يا ئاخشاملىرى،
بىر كېزەي تۈمەن بويىنى، جانغا جان قوشقان دىيار.
كۆكتە يۇلتۇز، سۇدا قۇندۇز جىلۋىلەر قىلغان چېغى،
ئاڭلايىن نەيدىن خۇشال، ئازاد سادالار جان دىيار.
ئاڭلايىن مەن يېڭى كۈي، يېڭى مۇقاملار ئەۋجىنى،
تاڭ باھار مەۋسۇمىدا ئەي گۈل ـ چېچەك ئاتقان دىيار.

كۈيلىمەس بەلكى راۋابىڭ ئەمدى ھەسرەت ـ قايغۇنى،
چۈن ياراتتىڭ ئۆز قولۇڭدا يېڭى بىر دەۋران دىيار.

مۇپتىلالىق بولدى قىسمەت ماڭا ئەمدى بىر ئۆمۈر،
ئەي نىگار، تەقدىر قازادىن سورىۋالدىڭمۇ مېنى.

1984 ـ يىلى 16 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

قەشقەر گۈزىلىگە

بىر قاراپ سېھىرلىك بىلەن سەن يۆمۈۋالدىڭمۇ مېنى،
ئۆرۈم - ئۆرۈم چاچلىرىڭغا ئۆرۈۋالدىڭمۇ مېنى.

ھۆر ئىدىم چۆلدە كېپىنەكتەك، كۆزلىرىڭ كۆرمەستە مەن،
كىرپىكىڭنى ئوق قىلىپ سەن ئىلىۋالدىڭمۇ مېنى.

ھېچ كېتەلمەيمەن قېشىڭدىن يۆگىلىپ قالغان كەبى،
پۇتلىرىمدىن يۆگىمەچتەك يۆگىۋالدىڭمۇ مېنى.

با ۋۇجۇد بولدى ئەسىر، ئەقلۇ خىيالىم بەندۇ بەند،
شۇ قارا خالىڭ ئىچىگە يۇغىرىۋالدىڭمۇ مېنى.

مۇكچىيىپ قالدى بېلىم، پۇت - قوللىرىممۇ ئەۋرىشىم،
تالى مەجنۇندەك ئۆزۈڭگە ئېگىۋالدىڭمۇ مېنى.

كەچ شەپەق كۆلگەن چېغى ناخشاڭ بىلەن بىللە قوشۇپ،
تارلىرىڭنىڭ رىشتىسىگە ئېگىرىۋالدىڭمۇ مېنى.

يا ھەرەم، يا ھۆرۈپەيكەردىن تەمەيىم قالمىدى،
تىلتۇمارىڭ قاتلىرىغا تۈگۈۋالدىڭمۇ مېنى.

مەن ئاي بايراق ئەمەس

1

كۆمۈش كەبى يالتىراق،
مەرۋايىتتەك پارقىراق.
بىر چوقا بار ئاسمانغا مەغرۇر بېشى تاقاشقان،
ئۇنىڭ ئېتى خانتەڭرى، تىيانشانغا جايلاشقان.

مەشرىقتىن چىقسا ئاپتاپ،
ھەممىدىن ئاۋۋال باشلاپ،
شۇ چوقىنى سۆيىدۇ مەڭزىگە يېقىپ مەڭزىن،
ئۆتۈپ ئۇنىڭ قېشىدىن، غەربكە ماڭار ئاندىن.

كېچە بولسا تولۇن ئاي،
ئۆتمەيدۇ ئۇندا قونماي.
يەتتە يۇلتۇز ھەم ھۈكەر، زۇھەل[1] بىلەن مۇشتىرى[2]
ئۇنى يوقلاپ ئۆتىدۇ تەزىم قىلىپ ھەربىرى.

---

① زۇھەل ـ ساتۇرن يۇلتۇزى.
② مۇشتىرى ـ يۇپىتېر يۇلتۇزى.

قەشقەر قىزى

ئاي جامالىڭنى كۆرۈپ، ئاينىڭ قىزىكەنغۇ دېدىم،
نۇر چېچىپ تۇرسا يۈزۈڭ، كۈننىڭ ئۆزىكەنغۇ دېدىم.

مىڭ جېنىم بولسۇن تەسەددۇق بىر قاراشىڭغا سېنىڭ،
كۆزلىرىڭنى تاڭ سەھەرنىڭ يۇلتۇزىكەنغۇ دېدىم.

يەلپۈنۈپ تۇرسا چېچىڭ گۈلشەن ئارا كەزگەندە سەن،
قاينىغان ئالتۇن بۇلاقنىڭ قۇندۇزىكەنغۇ دېدىم.

سۆزلىرىڭ ئاڭدىن لېزىز ئەنجۈر مىسالى شىرنىلىك،
نامۇسۇ ئىپپەت بىلەن ۋىجدان سۆزىكەنغۇ دېدىم.

ھەر سەھەر باسقان ئىزىڭدا گۈلسە يۇمران مايسىلار،
پاھ، بۇ قىزنىڭ ئىزلىرى بەركەت ئىزىكەنغۇ دېدىم.

ئاخشىمى تالدەك ئېگىلسەڭ كىتابىڭنىڭ ئۈستىگە،
دەۋرىمىز قىزلىرىنىڭ بەكمۇ ئۆزىكەنغۇ دېدىم.

ھەر ئىشتىكەندە سېنىڭ تارىڭ بىلەن ناخشاڭنى مەن،
سورىماي تاپتىم ئېتىڭ قەشقەر قىزىكەنغۇ دېدىم.

1984 ـ يىلى 28 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

دەرۋەقە، ئاق مەن ئۆزۈم،
ساقال ـ چېچىم ھەم يۈزۈم.
لېكىن ھەرگىز ئەمەسمەن سىز ئېيتقاندەك ئاق بايراق،
تەبىئىتىم ـ مىجەزىم ئاق بايراقتىن بەك يىراق.

ئادەمئاتا ھەم ھاۋا
جەننەتتىن چىققان چاغدا،
تۇنجى تۇغۇلغان ئوغلى مەن ئىدىم بۇ زېمىندە،
بوز ئېچىپ، ئۇرۇق چاچقان يېشىل ۋادى تېرىمدە.

نوھنىڭ كېمىسى تۇپاندا،
يول تاپالماي ئازغاندا،
ئاغزىمغا زەيتۇن چىشلەپ بارغان كەپتەر مەن ئىدىم،
ھاياتلىقنىڭ نىشانى —ئاشۇ خەۋەر مەن ئىدىم.

قوش مۈڭگۈزلۈك ئىسكەندەر
باشلاپ كەلگەندە خەتەر،
ئۇنىڭ ئۆتەر يولىنى توسۇپ قويغان مەن ئىدىم،
شەرقلىقنىڭ كۈچىنى تونۇتۇپ قويغان مەن ئىدىم.

يىپەك يۈكلىگەن كارۋان
قوڭغۇراق جاراڭلاتقان
ئاشۇ قەدىم يوللاردا ھەم قورۇقچى ـ پاسىبان،

ئېرىمەيدۇ قىش ـ يېزى،
ئاق شايىدەك قار ـ مۇزى.
كۆكرىكىگە تاقاقلىق تەبىئەتنىڭ ئەكسى —
تاشنى يېرىپ چىققان ئۇ مۆجىزە قار لەيلىسى.

شۇڭلاشقىمۇ بۇ چوقا،
بەزى بولۇپ ھۆرلىقا.
كۆرۈنىدۇ كۆزلەرگە ئاق ئېچىلغان گۈل كەبى،
ياكى باھار كۈنلىرى ئاق قۇ قونغان كۆل كەبى.

2

بۇنى بىلمەي بىر جاناب،
خانتەڭرىگە بىر قاراپ،
دەپ تاشلىدى :«بۇ چوقا يىراقتىن قارىماقتا —
ئۇخشايدىكەن ئەل بولغان قوشۇن تۇتقان بايراقتا».

3

خانتەڭرى بۇنى ئاڭلاپ،
كۈلۈۋەتتى قاقاقلاپ.
دېدى: نەدە چوڭ بولغان بېشى قاپاق جانابىسىز،
قۇلاق سېلىڭ، قالمىغاي بۇ گېپىڭىز جاۋابسىز.

قارا بۇلۇت تۇسسىمۇ،
چاقماق كېلىپ سوقسىمۇ.
ئېگىلمەستىن بۇ بېشىم مەغرۇر تۇردى ھەممە ۋاق،
قانداق قىلىپ مەن ئەمدى بولۇپ قالاي ئاق بايراق.

قەلبىم قىزىل چوغ تۇرۇپ،
قىزىل تۇغنى كۆتۈرۈپ.
كېتىۋاتسام مەردانە ئاخشام غالىب، ياڭغىراق،
قايسى يۈزىڭىز بىلەن مېنى دەيسىز ئاق بايراق!

1984 ـ يىلى 25 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئاش ــ تۈز بېرىپ كارۋانغا ھەم بولغانتىم ساھىبخان.

ئەي جانابىي مۆھتەرەم،
بىلىپ قويۇڭ شۇنى ھەم.
تارىخ دېگەن كىتابنىڭ خېتى مەندە پۈتۈلگەن،
نى ــ نى چىگىش تۈگۈنلەر مېنىڭ بىلەن يېشىلگەن.

قەغەز، كومپاس، مەتبەئە،
دورا[1] دېگەن مۆجىزە
مەندىن ئۆتۈپ جاھانغا تارالغان ھەم كېڭەيگەن،
مەدەنىيەت بۆشۈكىن ئۆز قولۇمدا تەۋرەتكەن.

4

دېمەك، تا ئەلمىساقتىن —
بېرى بارمەن ئۇزاقتىن.
شۇڭا بېشىم ئاقارغان، ھەتتا كىيگەن تونۇم ئاق،
لېكىن ئۆزۈم ئەمەسمەن سىز ئېيتقاندەك ئاق بايراق.

بۇ ھۆر زېمىن ۋەتىنىم،
ئاڭا باغلىق جان ــ تېنىم،
چاچ ـ ساقالنىڭ ئاقلىقى ــــ تارىخ قەسىرىنىڭ ئۇلى،
كۆككە تاقاشقان بېشىم شۇ ۋەتەنىنىڭ سىمۋولى.

---

① دورا ــ بۇ يەردە مىلتىق دورىسى دېگەن مەنىدە.

3

يوق ئىدىم، بىر كېچىدە بار قىلدى مېنى،
بار قىلدىيۇ، جاپا دۇچار قىلدى مېنى.
يەتمەسمىدى شۇ، پەرزەنت تاپقىنىم نېمە،
سارائگلىقىم تولا گۇناھكار قىلدى مېنى.

4

مېنىڭ مەن بولمىقىم ئۆز مەيلىم ئەمەس،
يا ئورۇق ـ سېمىزلىك تۆپەيلىم ئەمەس.
ئۆز يۇرتتا غېرىب، ئۆز يۇرتتا مۇساپىر
بولمىقىم ھەرگىز ئۆز پەيلىم ئەمەس.

5

تىرىك دېسەم، تىرىكلىكتىن مەنا يوق،
ئۆلەي دېسەم، ئۆلمىكىمگە باھانە يوق،
كۆندە خىيال، كۆندە تەشۋىش، كۆندە غەم،
دەردىم ئېيتسام، دەردكە دەرمان دانا يوق.

6

بۇ نېچۈك تۇرمۇشكى، كىشى ئاندىن بىزار،
تەن بىزار جاندىن يەنە جانمۇ تەندىن بىزار.

رۇبائىيلار (1)

(ئون يىللىق ئاپەت مەزگىلىدە)

1

قەلەم سۇندى، ئەلم ئەزدى دىلىمنى،
شامال دارىپ كېكەچ قىلدى تىلىمنى.
قولۇم تۇتماس، پۇتۇم باسماس، پالەچ مەن،
نېمەم بىرلە قىلاي رازى ئېلىمنى!

2

قارا يىللار بۆشۈكىگە تۇغۇلدۇم،
تۇغۇلدۇمۇ، قەپەس ئىچرە بوغۇلدۇم.
ئۆمرۈم مېنىڭ ھەسرەت بىلەن ئۆتەرمۇ،
ئەلگە خىزمەت قىلاي دېگەن ئوغۇلدۇم.

9

تۆرەلمەكلىك مېنىڭ ئۆز ئىشىمدۇر،
تۇغۇلماقلىق مېنىڭ خاھىشىمدۇر،
ئانامنىڭ قارنىغا سىغقان ئىدىمكى،
جاھانغا سىغمىغان شۇ بېشىمدۇر.

10

ئۈمىد پەرقلەندۇرەر بىزنى شەيتاندىن،
ئۈمىدسىز ـ شەيتان ئىمىش بىنەسىپ جاندىن.
مەڭگۈلۈك زۇلمەتتە قالماس بۇ ۋەتەن،
ئۈمىدنى ئۈزمىگىن سەن سۇبھى تاڭدىن.

كۆڭلۈم ئىستەر مەڭگۈلۈك خىلۋەت ماكان،
ۋاھ ئەجىپكىم، دىلمۇ بۇ جاندىن بىزار!

7

ئىلمىڭ بولدى نېمەيۇ، ئەقلىڭ نېمە،
ئادىمىلىك خىسلىتىڭ، پەزلىڭ نېمە،
باقمىسا دەۋران ساڭا، كۈلمەس گۈلۈڭ،
قانچىلىك سىڭگەن بىلەن ئەجرىڭ نېمە.

8

قارۇنغا خەزىنە يۇ، ئەيساغا ئېشەك[1]،
چىۋىنگە قەنت ـ شېكەر، ھۇماغا سۆڭەك[2].
نېمە بۇ مۇنچىلىك بىداتلىق، سىتەم،
قاچانمۇ تۈزىلەر رەپتارى پەلەك؟

---

① رىۋايەت قىلىنىشىچە، مۇسا پەيغەمبەرنىڭ قارۇن ناملىق بىر زامانداشى (يەنە بىر رىۋايەتتە تۇغقىنى) بولۇپ، ئىنتايىن نادان، قارا كۆڭۈل، بېخىل ۋە جاھىل ئىكەن، ئەمما ئۇ شۇ قەدەر باي ئىكەنمىش، خەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچىنى 72 تۆگىگە يۈكلەيدىكەن. ئەيسا پەيغەمبەر بولغان بىلەن، ئۇنىڭغا ئارانلا بىر ئېشەك نېسىپ بوپتىكەن، ئۆزبېك يازغۇچىسى ئايبەكمۇ، «ناۋايى» ناملىق رومانىدا بۇ ھەقتە پىكىر يۈرگۈزگەن.

② ھۇما ــــ ئەپسانىۋى بەخت ـ دۆلەت قۇشى، لېكىن، ئۇنىڭ يەيدىغىنى قۇرۇپ قالغان سۆڭەك ئىمىش، كلاسسىك شائىرلار ھۇما بىلەن چىۋىننى كىنايە قىلىش يولى بىلەن ئۆز دەۋرىدىكى ئادالەتسىزلىكنى پاش قىلغان.

سۈت بېرىپ ئۆستۈرگەن ئانا ئالدىدا
بۇرچىمىز قانچىلىك ئويلايلى دائىم.

4

ھەرقانچە ئېگىزدە قۇش پەرۋاز قىلار،
ئۇزۇقى، ئۇۋىسى يەر ئۈزرە بولار.
يەتتىنچى ئاسمانغا يەتسىمۇ بېشىڭ،
پۇتلىرىڭ يەنە شۇ تۇپراقتا تۇرار.

5

ئانا سۈتى ئاقارتقاي دىلىڭنى سېنىڭ،
مەرىپەت يورۇتقاي يولۇڭنى سېنىڭ،
ۋەتەنگە مۇھەببەت كۈچ ـ ئۈمىد بېرىپ،
پەلەككە يەتكۈزگەي قولۇڭنى سېنىڭ.

6

تاھىرغا ئۆزىنىڭ زۆھراسى ياخشى،
مەجنۇنغا ھۆردىنمۇ لەيلاسى ياخشى.
مېنىڭ بۇ سۆيگۈگە چاڭقاق دىلىمغا
ۋەتەن گۈلزارىنىڭ رەناسى ياخشى.

رۇبائىيلار (2)

1

قۇياشتۇر ئاي بىلەن قۇياش ئۆمۈر بات،
قۇياشسىز قالسا ئاي بولۇر زۇلۇمات.
ھاياتىم بۆشۈكى شۇ ئانا ۋەتەن،
ۋەتەنسىز نە قىلسۇن بۇ تەندە ھايات.

2

ئۆستۈردى قوينىدا مېنى شۇ تۇپراق،
ئۆلسەممۇ، ماڭا ئۇ بولغۇسى يۇمشاق،
شۇ ۋەتەن ئىشقىدىن ئۇلۇغ نېمە بار؟
سىغمايدۇ كۆڭۈلگە بۆلەك ئىشتىياق.

3

مەجنۇنتال قەددىنى ئېگىپ مۇلايىم،
سۇ بەرگەن ئۆستەڭگە قىلىدۇ تەزىم.

ئۇلۇغ غايە بىلەن سۇغىرىلسا دىل،
ئۇنىڭدا تۆت پەسىل ھەمىشە باھار.

11

بىراۋلار ئەلگە قىلدى جانىنى قۇربان،
بىراۋلار تەر بىلەن گۈللەتتى بوستان.
ئالار قۇش تۈلكىنى ئۇنىسىز ـ تاۋۇشسىز،
قاقاقلار بىر تۇخۇم تۇغقانغا مىڭ يان①.

12

كىشىكىم، مەيلى شاھ، مەيلى گادايدۇر
ۋە مەيلى دانىشمەن، مەيلى سىپادۇر؛
دېڭىزدىن تامچىمىز ھەرقاندىقىمىز،
ئادەمزات تارىخى بۇڭا گۇۋاھدۇر.

13

مېنى باغدىن ئەمەس، چۆلدىن ئىزلەڭلار،
ۋە يا باغراش دېگەن كۆلدىن ئىزلەڭلار.
ئۇنىڭدىن ياخشىسى ئۇزۇن سەپەردە ـ
يىقىلغان گۈلخاندىكى كۈلدىن ئىزلەڭلار.

---

① ئاخىرقى ئىككى مىسرا كلاسسىكلاردىن ئىقتىباس.

7

جاھاندا ئىككى نەرسە مەڭگۈ ئۆلمەس،
بىرى خەلق، بىرى «ھەق ئېگىلىۈر سۇنماس».
بۇلۇت گەرچە توسار بەزەن قۇياشنى،
قۇياش ئۆچمەس، يۇزىگە توزان قونماس.

8

چىۋىنىنىڭ قانىتى ئاينى ياپالماس،
چۇمۇلە ھارۋىنى يولدىن توسالماس.
ئالىقانچە يەردىكى قۇياش نۇرىنى
مىڭ ھارۋا توپىمۇ ھەرگىز كۆمەلمەس.

9

باھار كەتسە توزار گۇلشەندە غۇنچە،
تىرىكنىڭ قەدرىمۇ كۆز يۇمۇلغۇنچە.
لېكىن ئۆلمەس كىشىلەر ھەم بار جاھاندا،
قۇياشنىڭ ئۆمرى قانچە، ياشار شۇنچە.

10

ئاقار دەريا يۇزىمۇ، قىشتا مۇزلار،
قىزىلگۇلنىڭمۇ بىر كۇن خازانى بار.

تېزلەتسەم قەدەمنى نە بەخت ئىدى،
دەرىخا، كەلمەس ئۇ نەۋقىران چاغلار.

18

شادلىق بىلەن قايغۇ قوشكېزەك ئىمىش،
مۆلدۈرگە باھارۇ كۈز بىردەك ئىمىش.
ئۇتتۇقتا يوق دېمە ئۇگۈشسىزلىقنى.
كىشىلىك ھاياتى شۇ دېمەك ئىمىش.

19

ئۆمۈر مەنزىلى ئاق قەغەزگە ئوخشار،
ھەر باسقان قەدەمدە بىر ئىزىڭ قالار.
خاھ ماختان، خاھ ئۆكۈن، ئۆزۈڭنىڭ ئىشى،
ئەڭ ئادىل ھۆكۈمنى ئەل ئاڭا يازار.

20

ئالتۇن جام ئىچرە مەي قوزغاتسا ھەۋەس،
گۈزەلنىڭ كۆزلىرى سېنى قىلسا مەس.
كۈنۈڭ ئۆتسە ئالقىش ــ ماختاشلار ئارا،
ئاگاھ بول، ھاياتىنىڭ بۇ ئۆزى ئەمەس.

14

چىچەپ نۇر قوغلايدۇ زۇلمەتنى گۈلخان،
ئۆزى كۆل بولۇپ دەشتتە قالار بىنىشان.
نە ياخشىغ ئۇلۇغۋار ئۇنىڭ غايىسى،
بولالىسام كاشكى، شۇ گۈلخانىسىمان.

15

بۇلبۇل ئېيتۇر: گۈلزارىمدىن ئايرىما،
لىچىن ئېيتۇر: قاناتىمنى قايرىما.
مەن ئېيتۇرمەن: بىلىق سۇسىز نە قىلسۇن،
مېنى خەلقىم قۇچاقىدىن ئايرىما.

16

ئۆمۈرنىڭ تولىسى ئۆتتى مەنىسىز،
قاراڭغۇ سايىدەك ئۇنىسىز، شولىسىز.
قىرىۋۇ باستى باشۇ ساقالنى تەڭلا،
قالارمۇ يوق ئەمدى بىرەر ئۆچمەس ئىز.

17

ئالدىمدا بىپايان ۋادىلار، باغلار،
ئارقامدا ئاسمانغا تۇتاشقان تاغلار.

تاجدارلار تاجىنىڭ كۆزى بولغۇچە،
كۆكلەم يامغۇرىنىڭ بىر تامچىسى بول.

25

شېئىر يازماق ئاسان، ھەق سۆزلىمەك تەس،
شائىرغا ھېرىس ـ تەمە بولمىغاي ھەۋەس.
يازغاننى قەدىرلە ئاۋۋال سەن ئۆزۈڭ،
سېتىپ خەجلىگىلى ئۇ تاۋار ئەمەس.

26

بىلىم ـ ئۇ، يۈگەنسىز بىر ئۇچقۇر تۇلپار،
مىنەلىگەن كىشى مۇرادقا يېتەر.
ئۇ شۇنداق ئاجايىپ مۆجىزىدۇركى،
قارا تاش ئۇستىگە تېرىساڭ ئۇنەر.

27

كىشى ھەر نەرسىنى بىلمەككە ماھىر،
بىلىپ بولماقلىقا لېكىن ئۇ ئەمەس قادىر.
ئارستودەك ھېكىممۇ ئېيتقانىدىكى،
بىلگەنىېرى بىلدىم بىلمەسلىكنى ئاخىر.

21

قارىغاينىڭ كۆكلۈكى، ئۇنىڭ زىننىتى،
تۈزلۈكى ـ ئۇنىڭكى قەدرى ـ قىممىتى.
ھەر كىشى قارىغايدەك بولالىسا تۈز،
ئەل ئىچرە ساقلىنار ئىززەت ـ ھۆرمىتى.

22

ئەل غېمى ـ شادلىقى ئىلھامغا بۇلاق،
ئۇنىڭسىز شېئىردا بولماس خۇش پۇراق.
كۆر، ئالتۇن قاچىغا چىلانسىمۇ گۈل،
سولىشىپ كېتەر تېز بولمىغاچ تۇپراق.

23

ئەل ئۇچۇن يۈگۈرتسەڭ قەغەزدە قەلەم،
تاغلارنىڭ بېشىغا تىكەرسەن ئەلەم.
ۋە لېكىن، سۇ قوشۇپ قويساڭ سىياھغا،
ئىزلىرىڭ تېز ئۆچۈپ، چېكەرسەن ئەلەم.

24

شۆھرەت كەمرىگە ئۇزاتقىچە قول،
ئوتتۇنچى بوۋاينىڭ ئارغامچىسى بول.

بىراۋنىڭ تونىدا تەرلەيمەن دېمەك،
ۋىجدانلىق كىشىگە بىر ئۆمۈر ئار ئىش.

32

بىلمەكتىن مۇراد نام ـ شۆھرەت ئەمەستۇر،
شۆھرەتكە ئىنتىلىش رەزىل ھەۋەستۇر.
بىلگەننى دان قىلىپ ئېتىزغا چاچساڭ،
ھوسۇلى ئەلگە بولسا، ئۇشبۇ بەستۇر.

33

ئالدىڭدا يېقىقلىق شام چىراغقا باق،
كېچىنى قىلىدۇ كۈندۈزدەك ئاپئاق.
تەپەككۇر كۆزىلە ئۇنى بىر كۆزەت،
ئۆزىچۈن يانامدۇ ئۇشبۇ شام ـ چىراق.

34

ماڭلايدىن ئاقمىسا تارام ـ تارام تەر،
كۆكەرمەس ھېچقاچان باھاردىمۇ يەر.
بىلىم مەنزىلىمۇ تاشلىق، داۋانلىق،
نېچۈك ئالغاي مېدال جەڭدىن قاچار ئەر!

28

قەددىڭنى پۈكۈپ سەن قىلمىغۇنچە يا،
ئاقمىسا تەرىڭدىن ۋە ياكى دەريا،
ئىندەككە كەلمەيدۇ بىلىمنىڭ قۇشى،
قەلبىڭدە گەر بولسا تېرىقچە رىيا.

29

بىلىم ئۇ، خۇددى چىن سۆيگۈ مىسالى،
پەرھاتقىلا مەنسۇپ شېرىن ۋىسالى.
كىمكى ساختىلىق قىلسا خىسراۋدەك،
ۋىسالغا ئېرىشمەك ئۇنىڭ خىيالى.

30

سايلام بىلەن كىشى تۆرگە چىققان بار،
دۆلەت قۇشى قونسا، ئەمەل تۇتقان بار.
ۋە لېكىن، ئالىملىق مەرتىۋىسىنى
رىيازەتسىز قاچان بىرىپ تاپقان بار!

31

ئۆتنە ـ بىرىم قىلماق تۇرمۇشتا بار ئىش،
بىلىمنى ئۆتنىگە ئالماقلىق خار ئىش.

مۇبادا رەشك ــ ھەسەت قاپلىسا ئۇنى،
تېرىقنىڭ قاسرىقىمۇ ئاران سىغىدۇ.

39

ئاسمانغا نەزەر سال، يۇلتۇز بىساناق،
ئۇسۇشمەي ئۆتىدۇ ئەزەلدىن ئىناق.
جاھان كەڭرى، دوستۇم، يېتەر ھەممىگە،
ئادەمگە ياراشماس سۆڭەك تالاشماق.

40

كۆپەيسە دۈشمىنىڭ، سەن بولما غەمناك،
بىرۇر ئۇ ھەم ساڭا ئەقىل ۋە ئىدراك.
ئەگەرچە چاقمىسا ئادەمنى يىلان،
قەيەردىن تېپىلاتتى دورا ــ تەرياك![1]

41

ئۇنىڭكىم دوست دېمە، راھەتتە ئىناق،
ئايرىلسا سېنىڭدىن غۇربەتتە بىراق.
سايەڭگە نەزەر سال تەپەككۇر بىلەن،
يورۇقتا بىللەيۇ، زۇلمەتتە يىراق.

---

① تەرياك ــ زەھەر قايتۇرغۇچى بىر خىل دورا.

35

بىرەر نادان ساڭا ئۆگەتسە دانىش،
كۆلۈپ قويغىن ئاڭا، سەن قىلما كايىش،
ئېشەكنىڭ بىمەھەل ھاڭراپ تاشلىشى
ئاتوم دەۋرىدىمۇ، تۇرمۇشتا بار ئىش.

36

دۇئا قىلسا ھەر ۋاخ مۆمىن ـ مۇسۇلمان،
تىلەيدۇ دوزاختىن بولماقنى ئامان.
ۋە لېكىن، دوزاخنىڭ ئۆزى ئېيتارمىش:
«مەن ئۆزۈم قورقىمەن ناداندىن يامان.»

37

يولۇڭ بولسا توغرا، مەردانە بولغىن،
ھەقىقەت شامىغا پەرۋانە بولغىن.
«ئېشىڭ بولسا ھالال تۆت كوچىدا ئىچ»
دەيدۇ ئەل، ھەق ئۈچۈن قۇربانە بولغىن.

38

كۆكۈل بوستانىغا جاھان سىغىدۇ،
جاھان تۇرماق ھەتتا ئاسمان سىغىدۇ.

نە بىلسۇن ھاياتنىڭ بۇ سىرلىرىنى،
تۇرمۇشتىن چەتلەشكەن زاھىت مەستانە!

46

يالغانچىنىڭ تىلى چىچەكسىز پىلەك،
چىچەكسىز پىلەكتە نە قىلسۇن خەمەك.
ئۇزارغانسېرى ئۇ ئۆز ئىگىسىنى —
بوغىدۇ يىلاندەك بولۇپ چەمبىرەك.

47

ئالتۇن ھەل يالاتساڭ، كېسەكتۇر كېسەك،
گەر ھالۋا بەرسەڭمۇ، تېزەكلەر ئېشەك.
كۆرۈمسىز شۇ پىلە قۇرتىغا باق،
يەپ ئاددىي يوپۇرماق، بېرىدۇ يىپەك.

48

بۇيۇك تاغنى تالقان قىلسىمۇ گەر،
ئۆزىگە تەمەننا قويماس يىگىت ــ ئەر.
كۆر پىلە قۇرتى چىغىدا ھەر يىل
پۇتتۇرگەچ غوزىنى، بى مىننەت ئۆلەر.

49

قېرىماس نەرسە يوق جاھاندا پەقەت،
قۇياشمۇ قېرىيدۇ ھەتتا ھەر سائەت.

42

ئۇنىكىم دوست دېمە، غەيۋەتكە ماھىر،
سېنى ھەم قويمىغاي بىر چەتتە ئاخىر.
مىسال شۇكى، چايانغا بەرى ئوخشاش —
قېرى، ياشۇ بوۋاق، دانىش، ئاكابىر①.

43

ئۇنىكىم دوست دېمە، ھەر كۈندە ۋەدە.
بۈگۈننىڭ ئەتىسىمۇ، يەنە ئەتە.
مىسالى چۆلدىكى ۋىلۋىلگە ئوخشار،
ئۇنى قوغلاپ يېتىشمەك ساڭا نەدە!

44

ئۇنىكىم دوست دېمە، ھەم ساڭا يولداش،
رەقىبىڭ بىرلە ھەم ئۇ بولسا مۇڭداش.
مىسال شۇكى، نېمە دەر خەلقى ئالەم،
ئەگەرچە ئىككى يار تۇتسا قەلەمقاش!

45

نېچۈن ئوتقا ئۇرار ئۆزىنى پەرۋانە،
نېچۈن شام — ئاققۇزار كۆزدىن دۇردانە.

① ئاكابىر — چوڭ ياشلىق كىشى؛ يۇقىرى مەرتىۋىلىك ئەرباب.

53

ئەجەپ بىر گۈش ئىكەن بۇ يۈرەك دېگەن،
ھەر تەندە ئۇ ھەر خىل ھېس قىلار ئىكەن،
ئەگەر ئۇ ئىچمىسە ۋىجدان شارابىن
ئىلغىدا ئېسىقلىق سېسىق گۆش ئىكەن.

54

بىر زاھىت ئۆتتۈركەن نامازنى سەھەر،
ئۆي - پىكرى جەننەتتىن ھۆرلەرنى ئىزلەر.
شۇ چاغدا بىر دېھقان قوغۇننى كۆچلەپ،
ئىلاھىم ئوخشىغاي بۇ قوغۇنۇم دەر.

55

سۇۋادان تېرەككە تاش ئاتماس كىشى،
سەۋەب شۇكى يوقتۇر ئۇنىڭ يېمىشى.
يېمىشلىك دەرەخكە تېگىپ كۆپ تاياق،
ھەمىشە يېرىقلىق تۇرىدۇ بېشى.

56

ياشلىق - ھەر كىشىنىڭ گۈلىستان بېغى،
ھەر تاڭدا بۇلبۇلنىڭ ناۋاكەش چېغى.

ۋە لېكىن بۇنىڭمۇ مۇستەسناسى بار،
ئۇنىڭكى ئېتىدۇر سۆيگۈ ـ مۇھەببەت.

50

ئەزىم دەريا ئاقار شاۋقۇن ـ سۇرەنسىز،
نى ئەرلەر قالدى چۆل ـ دەشتتە كېپەنسىز.
نە ھاجەت كۆرەڭلەش بىزگە، ئەي دوستۇم،
ئايلىنىۋېرەر يەر سەنسىز ۋە مەنسىز.

51

نى ئەرلەر كەچتى قان، يەنە قان كېچەر،
ئەل بەختى يەنە كۆپ قان ـ تەرنى تىلەر،
ھەرقانچە تەر تېمىپ، بولۇپ بىر ئۆستەڭ
قاندۇرسا چۆللەرنى، ئەل ئەجرىڭ بېرەر.

52

جاراڭلىق ھەر سادا بولمايدۇ ناخشا،
مۇھەببەت ـ نەپرەتسىز چىقمايدۇ ناخشا،
ئېشەكمۇ بەزىدە ھاڭرايدۇ قاتتىق،
ئۇنى ئەل ھېچقاچان دېمەيدۇ ناخشا.

60

نەزەر سال يېقىلغان گۈلخانغا بىردەم،
ئۇنىڭ خۇلقى- مىجەزى قانداق مۇكەررەم.
يورۇتقاچ بىپايان چۆللەرنى، ئاندىن —
ياتار بىر دۆۋە كۈل بولۇپ ئۇ دىلجەم.

بىر قاچا سۈت بولسا بۇ ئۆمۈر دېگەن،
ياشلىقنىڭ شۇ سۈتنىڭ قايمىقى، يېغى.

57

ياشلىق ـ ئۇ، ئۆمۈرنىڭ تۈنجى باهارى،
باهارغا باغلىقتۇر بىر يىلنىڭ كارى.
نېمە چاچسا يەرگە باهاردا دېهقان،
شۇنىڭ بىرلە توشقاي كۈزدە تاغارى.

58

كۆكلەم ـ باهار كەتسە، يېنىپ كەلگەن بار،
جاندىن كەچسە جانانىنى تېپىپ سۆيگەن بار،
ئېيتىڭچۇ بىر كەتكەن ياشلىق كەينىدىن —
قوغلىشىپ جاهاندا كىممۇ يەتكەن بار!

59

ۋەتەن يادى مېنىڭ سۈبهىگاهىمدۇر،
ئۇ كۈندۈزى ئاپتىپىم، تۈندە ماهىمدۇر.
ئەگەرچە ئەيلىسە رەشك مەيلى كەئبە،
مۇشۇ تۇپراق مۇقەددەس سەجدىگاهىمدۇر.

مەن بولسام، خىلۋەتتە بىر ئۇيغا چۆمۈپ،
كۈمۈش ئاي چېھرىگە قاراپ تۇراتتىم.
ئۇنىڭدىن سۈت كەبى نۇرلارنى ئېمىپ.
تەك كۈلۈپ، تەك ئۈزۈپ،
خىيال سۈرەتتىم.

بىلمىدىم چۈشۈممۇ ۋە ياكى ئوڭۇم،
بىردىنلا قاپلىدى ئۈپۈقنى بۇلۇت.
خىيالىم ئۈزۈلدى،
بۇزۇلدى كۆڭلۈم،
مەن قالدىم ئەندىكىپ ھەم تىترەپ ۋۇجۇد.
«كەت!» دېدىم بۇلۇتقا،
ئۇ كەتمىدى،
يېقىنلاشتى ئايغا كېلىپ تېخىمۇ،
«خەپ سېنى» دېيىشكە ئۈلگۈرمەي تېخى،
غايىپ بولدى كۆزدىن مۇڭدىشىمىمۇ.
يۇتۇپ كەتتى ئۇنى گوياكى بۇلۇت،
بىراق مەن ئۈزمىدىم ئۇنىڭدىن ئۈمىد.

مانا، ئۇ كۆرۈندى،
بۇلۇت پەردىسىنى يىرتىپ چىقتى،
«كەت، يوقال، ئەي قارا بۇلۇت» دەپ،
چېلىش ناخشىسىنى ئېيتىپ چىقتى.
ئۇ، چېلىشنىڭ قاينام قوينىدا،
دەم كۆرۈندۇ،
دەم بېكىنىدۇ دۈشمەنگە خەتەر يوللاپ.

سېغىز جۇغگو گۇلستانىغا
(لىرىك داستان)

مۇقەددىمە

بىر كۆز ئاخشىمى ...
كۆك يۈزى تىنىق.
شىشىدەك سۈزۈك،
بۇلۇتنىڭ ئەسرى يوق ئالىقانچىلىك.
كۈمۈش ئاي ئۈزىدۇ يەلكەن كەبى،
گويا دېڭىزنىڭ تىنىق قوينىدا.
كۈلىدۇ ئۇ مېنى قۇتلىغان كەبى،
نۇر سېپىپ، نازلىنىپقىنا.
جىمىرلايدۇ ئاسمان چىراغلىرىمۇ،
پىلىلداپ، كۆزنى قىسىشىپ ماڭا.

كۈز شامالىرى يەلپۈنۈپ مەيىن،
قېشىمدىن ئۆتىدۇ
چېچىمنى سىلاپ،
ئۈمىدىن، شادلىقتىن سۆزلەيدۇ تىنماي
قۇلاق تۈۋىمدە،
ئاستا شىۋىرلاپ.

بەش مىڭ يىللىق تارىخ ئۆلنى،
ئۇنىڭ ئىسسىل، يۈكسەك تېمىنى
ئەمگەك بىلەن كۆككە تاقىغان،
شۇئان، شۆدەمدە پۈتۈن دۇنياغا
داڭقى كېتىپ، شۆھرەت قازانغان.

ئۇنىڭ قوينىدا لەتىپ گەۋدىلىك،
ئالتۇن ـ كۈمۈشلۈك ئالماس تاغلىرى،
ئەنە تىيانشان،
قاۋۇل ھىمالاي،
گۈل ـ چېچەك ئاتقان گۈزەل ئالتاي.
كوئېنلۇن يەنە كۆك داۋان پامىر،
ئېتەكلىرىدە چىمەن باغلىرى.
ھەر تاغ ئۆزى بىر پۈتمەس خەزىنە،
ھەر خەزىنىدە مىليون خىل لەۋھە.
غەربتىن شەرققە،
دېڭىز قوينىغا ـ
كۈمۈش سۇلىرى ئۆركەشلەپ ئاققان،
ئەنە خۇاڭخې،
گۈزەل چاڭجياڭ
قىرغاقلىرىغا ئۈنچىلەر چاچقان
كەڭ ۋادا بويلاپ
ئاقىدۇ ئۇلار،
تىك قىرغاقلار، تاشىدۇ ئۇلار.
كىملەرگىدۇ نەپرەت ـ
كىملەرگىدۇ مۇھەببەت

ئالەم ياڭرىتىپ ناخشا ئېيتىدۇ
زۇلمەتنى قوغلاپ،
يەنە ئوت چاچىدۇ
ساقىندى داغلارنىڭ باغرىنى تىلغاپ.
«دۈشمەن تەسلىم بولمىسا، يوقىتىش كېرەك!»[1] —
دەيدۇ ئۇ قەسەم يادلاپ،
كۆرەشكە يېڭىدىن يېڭى كۈچ توپلاپ.

خىيالىم ئەمدى تېتىكلەشتى،
ئالماستىنمۇ ئۆتكۈرلەشتى.
شۇ جەڭ قوينىغا ئۆزۈمنى ئاتتىم،
كۆرەش كۈيىدىن ئىلھاملار ئېلىپ.
بۇ، «قاراڭغۇلۇق - يورۇقلۇق كۆرىشى، —
بىزنىڭ ۋەتەن شۇنىڭ تەمسىلى» —
دېدىم، قەلەمنى مىنىپ،
يېڭى جۇڭگو گۈلىستانىغا
ماڭدىم ئاتلىنىپ ...

1

بىزنىڭ ۋەتەن شۇنداق ۋەتەنكى،
داڭقى چىققان جەسۇر ئارسلان.
قۇرۇقلۇقنىڭ چوڭ بىر قىسمىنى
گۈللەتكەن، گۈلشەن قىلغان.

---

① ماكسىم گوركىي.

كۆلپەت يۈكلىرى
بېسىپ كۆپ زامان،
يۈرەك ـ باغرىنى تىلغاپ قان قىلغان.
كونا تارىخ بويۇنتۇرۇقى
كىيىلىپ بويىنغا ئىككى مىڭ يىل،
قويمىدى ھەتتا
قىمىرلىتىشقا تىل.
قارا كۆڭلەر،
ساتقۇن ئۆڭلەر،
يىللار ئەمەس، كۆپ ئەسىرلەرگىچە
قانچە سۇلار ئېقىپ بولغۇچە،
بۇ ۋەتەننى ئاناي تېپىپ،
ئەپسۇن بىلەن ئەللەي ئەتتى؛
سۈت ئورنىغا زەھەر بېرىپ
ئۇبدانىغىنا ياۋاشلاتتى.
كۆكفۇزىنىڭ «قۇددۇس» نامىدىن،
بەگ ـ خاقانلار شاراب جامىدىن،
زۇلۇم، ھاقارەت،
غەپلەت ۋە غۇربەت
ياغدۇرۇپ ئۇنىڭ بېشىغا
گادايلىق، قاشاقلىق،
خورلۇق، نادانلىق
پاجىئەسىنى تىنماي ئويناتتى.

ئاتىلار قۇل، ياللانما باتراق،
ئوغۇلنىڭ ھالى ئۇندىن يامانراق.

ئۇچقۇنلىرىنى چاچىدۇ ئۇلار.
بىزنىڭ ۋەتەن شۇنداق ۋەتەنكى،
قويىنىدا بەك كۆپ سىر يوشۇرۇنغان.
تارىخ گۇۋاھ، ماركوپولو[1] ھەم
تەخىرسىز ئاڭا قايىل قالغان،
شۇڭلاشقا ئۇ پۈتۈن جاھانغا
كۆرسىتىپ ئۇنى، قاتتىق ۋارقىراپ
«ئۇ بىر جەننەت» دەپ جاكارلار قىلغان.
ئاجايىپ ئىختىرا مۆجىزىلىرى
شۇ زېمىندا بارلىققا كېلىپ،
ئىنسانىيەتكە تۆھپىلەر قوشقان.

2

لېكىن، بۇ گۈزەل ئۇلۇغ ۋەتەننىڭ
تاغدىن ئېغىر، غايەت مۇشەققەت،
نالە ـ پىغانلىق، قاراڭغۇ دەھشەت
زەھەردىن ئاچچىق، قارا ئۆتمۈشى
قاقشىتىدۇ، دادلىتىدۇ،
يىغلىتىدۇ بىزنىڭ يۈرەكنى.
چۈنكى ئۇنى جاپا تاغلىرى،
ھەسرەت داغلىرى،

---

① ماركوپولو ـ مەشھۇر ئىتالىيە سەيياھى، ئۇ، XIII ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدا جۇڭگوغا ساياھەتكە كەلگەن ۋە ئۆز ئەسىرىدە جۇڭگونى «جەننەت» دەپ تەرىپلىگەن.

دېدى بىرسى «ئەللەي»
ئۇخلاۋەرگىن تەۋرىتەي.
ئۇيقۇڭغا كىم خەلەل بەرسە
مەن بولىمەن قورۇقچىڭ ھەم ھامىيىڭ
ھەم ئىگەڭ، ھەم چاكىرىڭ.
ئۇيقۇڭ كەلمىسە زادى،
مەن ساڭا دورا بېرەي.»

قاغا ـ قۇزغۇنلارمۇ تەڭ
ھەر ياندىن قاقاقلاشتى،
شۇنداق قىلىپ بۇ ئارسلان
دورا بىلەن ياۋاشلاندى.
بۇ دورا ئىدى ئەپيۇن،
ئۇنى ئۇخلىتىشقا مەڭگۇ،
ئۇقۇلغان سىرلىق ئەپسۇن.
بۇ دورا قىلىپ تەسىر
چىرايلار بولدى سامان،
قۇرۇپ سۆڭەكتە يىلىك.
شورۇلۇپ كەتتى ۋە قان.
شۇنداق قىلىپ، ئەزەلدىن
باتۇر بولغان ئارسلان،
ئەمدى بولۇپ قالدى ئۇ
شەرقتىكى بىر ئاغرىقچان.
كۈنلەر، ئايلار ۋە يىللار
شۇ خىلدا ئۆتتۈەردى.

ئانىلار زەئىپە، قىزلار ئاجىزە،
خانۇ بەگلەرگە ئەركسىز كەنىزە.
بىر ياقتا ئۆلۈم، خورلۇق، گادايلىق،
ئىشكمۇ ئىشىك قول سۇنۇپ دوقراش،
بىر ياقتا ئويۇن ــ كۈلكە، تاماشا،
ئەيشى ــ ئىشرەتنىڭ خىلىنى تاللاش.
جاھاننىڭ بىر يېرى دۆڭ، بىر يېرى ئوي،
بىر يېرىدە يىغا ــ زارە، بىر يېرىدە توي.

3

ئۇنى ئاز دەپ بىر زامان،
تەتۈر چۆرگىلەپ دەۋران.
ئۆلگەننى تەپكەن قىلىپ،
زۇلۇمغا ئۆلۈم قوشۇپ،
بىر ــ بىرىنى قوغلىشىپ،
چىشلىرىنى بىلىشىپ.
كەلدى مەغرىب ــ مەشرىقتىن،
ئاچ بۆرىلەر، تۈلكىلەر،
يەڭ ئىچىدە خەنجىرى،
چىرايىدا كۈلكىلەر.

دېدى بىرسى:«جۇڭخۇا» سەن تىنچ ئۇخلا،
مەن سېنى ئەللەي ئېتەي.
ئۇيقۇڭغا خەلەل بەرمەي،
بۆشۈكۈڭنى تەۋرىتەي.

ھەممىسى مۇڭغا چۆمگەن.
سىقىلدى جان،
بوغۇلدى جان،
زۇلۇم تىزگىنسىز،
ئەتراپ گۆرىستان.
شۇنداق، شۇنداق، ئېيتقاندەك،
«دۇنيا ناھايىتى چېچەن سۆزگە باي»[1].
مەن سۆزگە گاداي،
بۇڭا يارارلىق سۆزنى مەن نەدىن تاپاي!

4

زۇلۇم، ھاقارەت، نومۇس پىچىقى،
گۆشتىن ئۆتۈپ سۆڭەككە يەتتى،
سۆڭەككە.
سۆڭەكتىنمۇ ئۆتۈپ، يىلىككە يەتتى،
يىلىككە.
تۈگىدى تاقەت،
بىتتى سەۋر،
«تارىخمۇ تىلغا كىردى»
ھەقنى سۆزلىدى.
ھەقنى ياقلىدى.

---

① ۋ. ۋ. مايا كوۋىسكى.

بۆرە ـ تۈلكە، يىرتقۇچلار
ئارسلانغا ئۇلاشتى،
قىزغىنىشىپ، تالىشىپ،
خىرىس قىلىپ ھۇۋلاشتى.
مانا پەردە ئوچۇق،
تۈلكە، بۆرە، خور ـ خور ئىت،
ھەرقايسىسى ئۆز رولىدا،
ھەممىسى ئۆز كويىدا.
«قېنى قايسىمىز پالۋان،
قايسىمىز چاققان،
كىمنىڭ چىشى ئۆتكۈر،
كىم ئۇستا قاسساپ؟
كىم بولمىغۇر،
كىم بۇ ئىشقا ناباب؟»
ياڭرايدۇ شۇ گەپ ھەر نەپەس.
ھەممىسى بەك ئالدىراش،
ئىشقا چۈشۈشكەن بەسمۇبەس.

ھەر كۈنلۈكى بىر خەۋەر ـ
بىر مەشئۇم خەۋەر تارقىلار.
قولدىن كېتىپتۇ شياڭگاڭ،
ئاۋمېن بىلەن جۇجاڭمۇ؛
ئۇزۇن ئۆتمەي خېيلۇڭجياڭ،
خاربىن بىلەن شېڭياڭمۇ.
قايسى بۇلۇڭ، قايسى يەر،
قايسى تامانغا باقما،

بۇ سىگنال بىلەن ئارسلان ئويغاندى،
بىر چۆچۈپ ئورنىدىن تۇردى،
قوزغالدى،
گاڭ ئىرادىلىك،
جەسۇر مەرد پالۋان بولۇپ يېتىلدى.
گۇۋاھىم تارىخ،
شاھىتىم تارىخ!

چېلىش دەۋرىنىڭ گاڭ قانىتىغا
باغلاپ يېڭى ئەسىر ئىقبالىنى،
كۆنلەرگە، مىنۇتلارغا
بېغىشلاپ چېلىش كۈيلىرىنى،
چوغ ئېقىملىق كۈرەش دەرياسىدا ئۈزۈپ،
كېتىپ بارىمىز ئەمدى
يېڭى جۇڭگو گۈلىستانىغا.
قۇش ئۇچقاندا قانىتى كۆيگەن
جاپالىق چۆللەرنى بويلاپ،
يېڭى كۈچ، يېڭى ئاڭ بىلەن
يىللارنى ئاتلاپ،
تاشلىدۇق قەدەم باھار بوستانىغا.

5

كېلەر ۋە كەلمەكتە بىزگە
قوينى گۈللەرگە،
بەختىيار كۆنلەرگە

ئېيۇل تېڭى ئاتقاندا ①
چېلىندى تاڭ سىگنالى:

«قوزغال، قۇللۇقنى خالىمىغانلار،
گۆش ۋە قېنىمىز بىلەن
يېڭى ئىستىھكام قۇرايلى!
جۇڭخۇا مىللەتلىرى
ئەڭ خەۋپلىك هالدا،
هەر كىشىنىڭ غەزەپلىرى قايناپ تاشماقتا.
قوزغال!
قوزغال!
قوزغال!
هەممە بىر نىيەتتە
دۈشمەن ئوقىغا قارشى ئالغا،
دۈشمەن ئوقىغا قارشى ئالغا!
ئالغا!
ئالغا باس!»
بۇ ئىدى ئويغىنىش، قوزغىلىش، قۇتۇلۇش سىگنالى،
بۇ ئىدى زۇلمەتكە،
زۇلۇم ۋە كۈلپەتكە،
يېقىلغان كۈرەش مەشئىلى.

---

① 1937 ـ يىلى 7 ـ ئېيۇلدىن باشلاپ، پۈتۈن مەملىكەت خەلقى جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ رەهبەرلىكىدە، ياپون تاجاۋۇزىغا قارشى ئازادلىق ئۇرۇشىغا ئاتلانغان. بۇ يەردە شۇ ۋەقە كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئۆلۈغ ئانا ھەققىدە چۆچەك

«تۇلكە ئۆز ئىنىغا ئۇرسە، قوتۇر بولۇر.»
—قەدىمكى ئۇيغۇر خەلق ماقالى
(مەھمۇت قەشقەرى:«دىۋانۇ لۇغاتىت تۇرك» تىن)

مۇقەددىمە

بىر زامانلار مەنمۇ سىزدەك ياش ئىدىم،
ياشلىقىم غۇرۇرىدىن بەگۋاش ئىدىم.
گاھ يۈگەنسىز شوخ ـ ئاساۋ بىر تاي كەبى،
گاھ بۇلۇتلار ئىچرە ئۈزگەن ئاي كەبى.
تەلپۈنەتتىم ھەر نەپەس مۇشتاق بولۇپ،
ئارزۇ دەرياسىغا قانماق بولۇپ.
بىر زامان تەكلىماكانغا ئىشتىياق ـ
قوزغىلىپ، قويدۇم ئاڭا دادىل ئاياق.
تەلىيىمگە ھەمراھىممۇ بار ئىدى ـ
كى، خوتەن كارۋانلىرى تەييار ئىدى.
قالدۇرۇپ چۆللەردە ئىز ماڭدۇق ئۇزاق،
گاھى ئاتلىق، گاھ ئېشەكلىك، گاھ ياياق.
بىزگە يول باشلار ئىدى ھېچ تېنىمەي،
كۆپنى كۆرگەن، كۆپنى بىلگەن بىر بوۋاي.

لىق تولغان باھار؛
يىللار، ئەسىرلەر سولماس باھار،
توزىماس باھار،
ئۇ شۇنداق باھاركى،
شامال ـ بورىنى،
جۇدۇن ـ چاپقۇنى، تۇمانلىرى يوق،
ھايات ئەمدى ئۇندا
مەڭگۈ بولۇر توق.

ۋە لېكىن كۆرەش ئالدىمىزدا تېخى.
تىكەنلىك چۆللەرنى باسىمىز يەنە.
ئۆتىمىز تېخى قاينام دەريالاردىن،
نى داۋانلارنى ئاشىمىز يەنە.
ئاخىر يېتىمىز تىلەككە بىراق،
چۈنكى، ئۈمىد ـ كۈچ،
ئىستىقبال پارلاق.
ئۇتۇق بىزگە خاس، يېڭىمىز چوقۇم
يېڭى جۇڭگو گۈلىستانىغا
يېتىمىز چوقۇم!

1942 ـ يىلى نويابىر، ئۈرۈمچى
(بەزى تۈزىتىشلەر بىلەن قىسقارتىپ بېرىلدى)

پۈر كېتىپ داڭقى جاھانغا دەمۇدەم،
بوپتۇ ئەلنىڭ نەزەرىدە مۆھتەرەم.
ھەيۋىتى ھەم قەسرىدەك كاشانىسى
شۇ زامان بازارىنىڭ يېگانىسى.
كوچىلارغا سايىۋەن چىنارلىرى،
بويلىشىپ بولۇت بىلەن مۇنارلىرى،
چىلىنار كۈن ئالدىدا بوم قوڭغۇراق،
تارقىلار ئارچا ئىسىدىن خۇش پۇراق.

چۆرىسى خۇددى ئۆنىڭ باغى ئەرەم،
باغ ئارا رەيھان پۇرايدۇ سۇبھى دەم.
تاغلىرىدا قاشتېشى ھەم كەھرىۋا،
سۇپسۇزۇك مەرمەر بىلەن ياقۇت تولا.
سۇرلىرى ئاندىن شىپالىق، جىلۋىگەر،
زەر چاچار ھەر مەۋجىدە شامۇ سەھەر.
ئوتلىشار بۇغا ـ مارال پادا ـ پادا،
قۇشلىرى پەرۋاز قىلار كەڭ دالادا.
خەلقى كۆپ مەشھۇر ئىكەن ھۈنەر بىلەن،
قىز ـ جۇۋانلار بەسلىشەر ئەرلەر بىلەن.
شايى ـ ئەتلەس، زىلچىسىدىن دەمۇدەم
رەشك بىلەن ھەيران ئىكەن ھىندۇ، ئەجەم[1]
شاھىمۇ ئۆز تەختىدە مەسرۇر ئىكەن،
ئامىتى، ئىقبالىدىن مەغرۇر ئىكەن.

---

① ھىندۇ، ئەجەم ــ ھىندىستان ۋە ئىران.

ئاخشىمى سۆكسۆك قالاپ، گۈلخان يېقىپ،
سوزۇلۇپ ئارام ئېلىپ چۆلدە يېتىپ،
گاھ ھېكايەت ئاڭلىشاتتۇق، گاھ راۋاپ،
ئۇچرىسا چۆلدە كېيىك يەيتتۇق كاۋاپ...

بىر كۈنى تۇشكۈن قىلىپ قونغاندا بىز،
بەك قىزىق بىر چۆچەك ئېيتتى بوۋىمىز.
بەلكى بۇ چۆچەكنى سىزمۇ ئاڭلىغان،
ياكى مەلۇم بىر كىتابتىن ئوقۇغان.
كونىراپ قالماس لېكىن ھەق گەپ پەقەت،
گەرچە تەكرار بولسىمۇ بىرنەچچە رەت،
چۈنكى كۆپ سۈرتكەنسېرى ئەينەكنى بىز
شۇنچە روشەن بولغۇسى ئۆز ئەكسىمىز.
يەنە ھەر گۈلنىڭ پۇراقى ئۆزگىدۇر.
گۈلخۇمارلار دىماغى ھەم ئۆزگىدۇر.
شۇڭا، ئۇ چۆچەك مېنىڭدە كەتمىگەي،
ئاڭلىغاننى باشقىلارمۇ ئاڭلىغاي ـ
دەپ بۇگۈن تۈزدۈم بايانىغا قوشاق،
بولسىمۇ نۇقسانى گەرچە بىر قۇچاق.

1

بار ئىكەن تەكلىماكاندا بىر شەھەر،
بۇ شەھەرنى دەر ئىكەن شەھرى قەمەر.
تا قەدىم «يىپەك يولى» دا كۈن ۋە تۈن
شەرق بىلەن مەغرىب ئارا بولغاچ تۈگۈن،

شاھ قىزى ھۆسنى ـ جامالدا ھۆر ئىكەن،
بەلكى كۆپ ئەللەر ئارا مەشھۇر ئىكەن.
بىر كۆرۈپ قالغان كىشى بوپتۇ ئادا،
ئىككى كۆرسە قىلغۇسى جاننى پىدا.
كۈن بىلەن ئاي تەڭلا چىققاندەك شۇدەم،
ھۆسنىگە ئەمدى قوشۇلغاچ تاجى ھەم،
بىر ـ بىرىدىن قىزغىنىپ بەگزادىلەر،
ئەڭ يىراق ئەللەردىكى شاھزادىلەر ـ
ئەلچىسى بىرلە تولۇپ كەتكەچ شەھەر،
پادىشاھقا ھەم يېتىپتۇ بۇ خەۋەر.
قارىسا بىر ـ بىرىدىن ئالىي مۇقام،
ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق گەپنى تامام؟
ئاخىرى قىزغا بېرىپ ئەركىنى شاھ،
قىپتۇ خىلۋەتخانىنى باشقا پاناھ.
رازىلىق بىلدۈرمىگەچكە قىز بىراق،
تارقىلىپتۇ بەزى بەگلەر ھەر قاياق.
بەزىلەر ئاڭلاپ بۇ قىز جاۋابىنى
باشلىشىپتۇ ئۆچ ـ ئاداۋەت بابىنى.
بەزىلەر ئۈزمەي ئۈمىد قىپتۇ داۋام،
شاھ قىزنىغا ھەر كۈنى يوللاپ سالام.
شۇ يوسۇن بىر نەچچە ۋاخ ئۆتكەن ئىمىش،
ئاقىۋەتتە يۈز بېرىپتۇ غەيرىي ئىش.

ئۆزىمۇ تاۋغاچقا① تەۋە شاھ ئىكەن،

بولسا تاۋغاچ بىر دەرەخ، ئۇ شاخ ئىكەن.

ھەممىدىن تاۋغاچ خانىغا كۈيئوغۇل —

بولغىنىچۇن، سۇ ئىچىپ ئاندىن كۆڭۈل،

ئۆتكۈزەركەن ئۆمرىنى بىدەرد — بىغەم،

لىك② تولا قىينايدىكەن بىرلا ئەلەم.

چۈنكى بىر ئوغۇل يۈزىن كۆرمەي ھۇنۇر،

باشلىنىپ قاپتۇ ئۆمۈر باغىدا كۈز.

ئاھ چېكىپ، ھەسرەت چېكىپ، ئەپغان بىلەن،

ئۆزىتىپ يىللارنى شۇ ئارمان بىلەن،

ئاخىرى يالغۇز قىزىنى پادىشاھ —

تەختىنىڭ ۋارىسى دەپ قىپتۇ جاكار.

---

① تاۋغاچ — مەھمۇت قەشقەرىنىڭ تەبىرىچە (1) ئۇيغۇر دېمەكتۇر؛ (2) ھەممىدىن چوڭ ۋە قەدىم نەرسە دېمەكتۇر. شۇنىڭدىن ئىلىنىپ خانلار-نىڭ خانى «تاۋغاچ خان» دېيىلىدۇ؛ (3) ماچىن مەملىكىتىنىڭ نامى، بۇ مەملىكەت چىندىن تۆت ئايلىق يول ئۇزاقتا جايلاشقان («دىۋانۇ لۇغاتىت تۈرك» فوتو نۇسخا، 116 — ، 117 — بەتلەر). «قۇتادغۇبىلىك» تە قارا خانلار سۇلالىسىنىڭ ھۆكۈمدارى «تاۋغاچ بۇغراخان» دەپ ئاتالغان، يۈسۈپ خاس ھاجىپ بۇ كىتابنى شۇ خانغا تەقدىم قىلغان. مەسىلەن:

«مەلىكىنىڭ ئۆگىنىدە ئوقىمىش مۇنى،
بۇ تاۋغاچ قارا بۇغراخانلار خانى.»

② لىك — لېكىن.

يېتىشىپ كەپتۇ يەنە بىر توپ پەرى،
خۇددى باغنىڭ گۈللىرىكەن ھەربىرى.
ھەممىسى ئاتتىن چۈشۈپ نىزام بىلەن،
شاھ قىزىغا باش ئېگىپ ئىكرام بىلەن،
قوشتۇرۇپ قول تۇرغۇدەك قاتار ـ قاتار،
بويلىرى گويا يېڭى ئۆسكەن چىنار.
دەل شۇ چاغ ئۆلگەن كېپىكنىڭ جورىسى ـ
كۆرۈنۈپ قاپتۇ يىراقتىن قارىسى.
شاھ قىزى ھەم كېنىزەكلەر شادىمان
ئات قويۇپتۇ تۇشمۇتۇشتىن شۇ تامان.

ئەلقىسسە، شۇ بايىقى مەرگەن يىگىت،
ئەمدىلەتىن ھوشىغا كەلگەن يىگىت
باشقىچە ھالغا چۈشۈپتۇ ناگىھان،
خۇددى ئەمدى قالمىغاندەك تەندە جان.
بىر تۇرۇپ ئاھ دەيدىكەن مىڭ تولغىنىپ،
بىر تۇرۇپ پاھ دەيدىكەن باغرى كۆيۈپ،
ئۆزىمۇ بىلمەيدىكەن نېمە بولغىنىنى،
نېمە دەرد، نېمە بالاغا قالغىنىنى.
بىرلا دەرد قىينايدىكەن بارغانسېرى،
شاھ قىزىنىڭ سۈرىتى كەتمەي نېرى.
ئۆرۈلۈپمۇ شۇ خىيال، شۇ ۋەسۋەسە،
چۆرۈلۈپمۇ شۇ خىيال، شۇ تەلۋەسە.
شۇ ئىكەن جانىنى قىسىپ ئىسكەنجىدەك
ھەم غىدىقلاپ قىينىغان تىلسىز تىلەك.
قىسقىسى مەرگەن يىگىت شۇندىن بۇيان ـ

2

شۇ شەھەرنىڭ چېتىدە بىر تۇل ئايال ـ
كۇن كۆرەركەن ئوغلى بىرلە قەدرى ـ ھال.
ئوغلى بىر پالۋان يىگىت بوپتۇ ئۆسۈپ،
ئەل ئىچىدە ئاتىسىغا ئىز بېسىپ.
گاھىدا يەر باغرىنى تىلغايدىكەن،
گاھىدا چۆلدە كېيىك ئوۋلايدىكەن.
بىر كۇنى قاچقان كېيىككە دۇچ كېلىپ،
يىقتىپ تۇرغانىكەن ئوق يا ئېتىپ،
دەل شۇ چاغدا چۆل تەرەپتىن بىر پەرى،
بىر پەرىكىم، بارچە گۇللەر دىلبىرى،
قولدا ئوق يا، بەلدە خەنجەر پارقىراق،
ئاستىدا چىلانتورۇق شوخ ئارغىماق،
قوغلىشىپ كەپتۇ كېيىكنى بىتۇيۇق،
بۇ يىگىتنىڭ ئاتقىنىدىن خەۋىرى يوق،
ئۇ پەرى بىلگەچ كېلىپ ئىشنىڭ سىرىن،
ئاتقۇچىغا دەپتۇ دەرھال ئاپىرىن.
ئۇ يىگىت، ئاتلىق پەرىگە بىر قاراپ،
تېڭىرقاپ قاپتۇ گوياكى كۆز قاماپ.
«نېمە بۇ، ئادەمۇ ياكى ئۆزگە سىر؟
ياكى كۇندۇز ئۇچرىغان شىۋىقەدىر؟
ئادىمى بولسا ئەگەرچە، ئېھتىمال،
شاھ قىزىدۇر» دەپ يىگىت قىپتۇ خىيال.
شۇ مەھەلدە ئارقىسىدىن ئات قويۇپ،
بىپايان چۆللەر ئارا چاڭ توزدۇرۇپ،

گەر ھايات بولسا داداڭ ئۇ رەھىمتى
(چوڭ ئىدى ھەر ئىشتا ھىممەت غەيرىتى).
ھالىمىز بولماس ئىدى مۇنچە يامان،
ھەم سېنى ئۆيلەر ئىدۇق ئاللىقاچان.
ھېلىمۇ بولساق ئامان، بۇ كۆز چوقۇم،
سادىغاڭ بولسۇن بالام بارۇ يوقۇم.
شەھرىمىزدە قىز تولا گۈل غۇنچىدەك،
تېگى ـ تەكتى پاكىزە ھەم ئۈنچىدەك.
ئەتىلا ئۈمىد بىلەن ئۆيدىن چىقاي،
تەلىيىڭنى بىر سىناپ كۆرۈپ باقاي.
شاھ قىزىنى ئويلىما ئوغلۇم لېكىن،
ئاينى ئالماقتىنمۇ بۇ بىرگە قىيىن.
ھەر كىشىنىڭ ئۆز خىلى، ئۆز جورى بار،
كونا تۇگمەن چېغىدا ئۆز نورى بار.
شاھ قىزى بولماس ساڭا ھەرگىز قاياش.
تاڭسىمۇ تۇرماس ياغاچقا چۈنكى تاش.»

شۇ يوسۇن قىلسا نەسىھەتلەر ئانا،
ھېچ پىسەنت بولماپتۇمىش لېكىن ئاڭا.
ئەكسىچە، ئەزۋەلىشىپ بارغانسېرى،
يەر قۇچاقلاپ، باش كۆتۈرمەي، ئاخىرى ـ
دەپتۇكى:«گەر شاھ قىزى بولماس نېسىپ،
ئۇشبۇ دەردتە ئۆلسەم ئەمدى نە ئەجىپ،
ياخشىسى مەندىن رىزا بولغىن ئانا،
قىسمىتىم شۇ بولسا ئەمدى، ئەلۋىدا!»

مۇپتىلالىق ئۇقىغا بوپتۇ نىشان،
نە شىكار، ئىپتىز ئىشى، نە كالىسى
يادىغا كەلمەيدىكەن نە ئانىسى.
كوّن بويى ئاھ دەپ يوّروّپ، ۋاھ دەپ يوّروّپ،
توّن بويى پەرياد بىلەن پاھ دەپ يوّروّپ،
سارغىيىپ چىرايىمۇ بوپتۇ سامان،
راست ئەمەسمۇ «ھەممىدىن كۆيۈك يامان».

3

نە تېۋىپ، نە پېرىخون، نە بىر دۇئا ـ
بولمىغاچ بۇ غەلىتە دەردكە داۋا،
ئانىسى مىڭ يالۋۇرۇپ، مىڭ بىر سوراپ،
ئاڭلىماق بوپتۇ ئوغلىدىن بىر جاۋاب،
ئاخىرى يىغلاپ ئوغۇلمۇ زارۇزار،
قىپتۇ سىرنى ئانىسىغا ئاشكار.

ئانىسى كۆز ياش توّكوّپ تارام ـ تارام،
دەپتۇ: «جان باغرىم، جىگەر پارەم بالام،
شۇنچە دەردكە قالغىنىڭغا مەن سەۋەب،
چوّنكى سەندىن سورىمىدىم ھالىڭ نە دەپ.
نە قىلايكى، توّل خوتۇن بىچارىمەن،
كاج پەلەك رەپتارىدىن ئاۋارىمەن.
ھەر يىلى بەك قىسقا كەلدى قولىمىز،
ھېچ ئېچىلماي ياخشى ئىشقا يولىمىز.

شاھ قىزنىڭ گەپلىرىن قىپتۇ بايان،
ھەم ھاقارەت قىلغىنىن تۇتماي نىھان.
شۇندىمۇ گەپكە پىسەنت قىلماي يىگىت،
ئانىنىڭ كۆز يېشىغا باقماي، ئىسىت،
خۇددى مەست پىلدەك چىقىپ ئۆيدىن گاراڭ،
ئوردىغا ئۈمىد بىلەن بوپتۇ راۋان.

شاھ قىزى كۆرگەچ يىگىتنىڭ ھالىنى،
ھېچ تاپالماي قايتۇرۇش ئامالىنى،
ئويلىنىپ بىردەم، ئاڭا دەپتۇ كېيىن:
«يوللۇقۇمغا كۈچىڭىز يەتمەسمىكىن؟»
«قىنى،- دەپتۇ ئۇ يىگىت،- ئاڭلاپ كۆرەي،
گەر كېرەك بولسا بۇ جاننى ھەم بېرەي.»
«ياخشىسى،- دەپتۇ ئۇ قىز،- سىز سورىماڭ،
مەنمۇ ئېيتماي، جېنىڭىزنى قىينىماڭ.
سىز ئەمەس، مەنمەن دېگەن بەگ چېغىدا،
ئاڭلىسا، قالغاي پۇشايمان دېغىدا.»
«مەيلى،- دەپتۇ ئۇ يەنە،- ئاڭلاپ كۆرەي،
نېمە بولسا ھەم ئۆزۈمنىڭ شورى دەي.»
شاھ قىزى دەپتۇ ئاخىر:«ئۆز مەيلىڭىز،
خۇن تۆلەشكە بولسا شۇنچە رەيىڭىز.
ئانىڭىزنى ئۆلتۈرۈپ ھازىرغىنا،
يۈرىكىنى ئەكېلىڭ ئىسسىققىنا.
تويلۇقۇم شۇلدۇر مېنىڭ، بۇ سۆز تامام،
پائىلاتۇن، پائىلاتۇن، ۋەسسالام!»

ئاقىۋەت بىچارە مەزلۇم باغرى خۇن،
شۇ نادان، تەرسا ئوغۇلنىڭ كۆڭلىچۇن،
تا ئۆلۈمگە ھەم تەۋەككۇل ئەيلىبان،
ئوردىغا دادىل قەدەم بوپتۇ راۋان.

4

ئەلقىسسە، ئۇچ كۈن ئۇدا ئوردا ئالدىنى ــ
سۇپۇرۇپ قىلغاندا ئىزھار دادىنى.
شاھقا يەتكەچ بۇ خەۋەر، قىپتۇ قوبۇل،
بولسىمۇ بۇ ئەلچىدىن كۆڭلى مەلۇل.
مەيلى دەپ ئۇ شاھمۇ بۇزماي ۋەدىسىن،
چىللىتىپتۇ ئالدىغا مەلىكىسىن.

شاھ قىزى ھەيران بولۇپ قىپتۇ سوئال:
«كىم تەرەپتىن كەلدىڭىز، بۇ نېمە ھال؟»
شۇندا ئۇ بىچارە مەزلۇم ناتىۋان،
شاھ قىزىغا ھەممىنى قىپتۇ بايان.
شاھ قىزى مەرگەن يىگىتنى ئەسلىگەچ،
قەھقەھە بىرلە كۈلۈپ مەسخىرلىگەچ.
دەپتۇ كىم: شۇ ئوغلىڭىز كەلسۇن كۆرەي،
ھەم جاۋابنى ئۆزىگە روشەن بېرەي.

ئوردىدىن قايتقاچ ئانا مىڭ غەم بىلەن،
نەملىشىپ كىرپىكلىرى شەبنەم بىلەن.

ئانىنىڭ ئالدىغا تېز كەپتۇ ... بىراق،
شۇ زامان بوران چىقىپ، يەر سىلكىنىپ،
كۆكتە گۈلدۈر ھەمدە چاقماق چېقىلىپ،
ياغسىمۇ دەھشەتتە يامغۇر كەينىدىن،
شۇندا ھەم يانماي ئۇ قاتىل پەيلىدىن،
ئاخىرى قانلىق يۈرەكنى سۇغۇرۇپ،
ئورنىغا ئوقتەك ئۇچۇپتۇ يۈگۈرۈپ ...
دۈم چۈشۈپتۇ پۇتلىشىپ يولدا بىراق
ھەم يۈرەك ئىرغىپ چۈشۈپتۇ نېرىراق.
شۇندا چوغدەك قىزىرىپ ھەم نۇر چېچىپ،
پارقىراپ تۇرغان يۈرەك ئېغىز ئېچىپ،
دەپتۇ :«جان باغرىم، جېنىم، ئالتۇن قوزام،
بىر يېرىڭ ئاغرىدىمۇ جېنىم بالام؟»
بۇ يۈرەكتىن ئۇرغۇغان ئۇشبۇ سادا ـ
دىن شۇئان تەسىرلىنىپ ھەتتا خۇدا،
ئانىلىق مېھرى ئۈچۈن رەھمەت قىلىپ،
شۇم ئەجەلنىڭ نۆۋەتىن ھەم رەت قىلىپ،
ئورنىغا سالغاچ يۈرەكنى قايتىدىن،
ئانا ھەم دەرھال تۇرۇپتۇ جايىدىن.
يوق ئىمىش ئوغلى قېشىدا قارىسا،
ھېچ كىشى بىلمەس ئىمىش ھەم سورىسا.
شۇڭا كۆپ ئىزلەپ ئۇنى سەرسان بولۇپ،
شۇ جۇدالىق دەردىدە ۋەيران بولۇپ،

5

ئوردىدىن قايتقاچ ئوغۇل ھالى خاراب،
«نېمە گەپ؟!» دەپتۇ ئانا ئەھۋال سوراپ.
ئوغلى دەپتۇ: جان ئانا، كۆپ قىيىنماڭ،
تويلۇقى ئېغىر ئىكەن، گەپ سورىماڭ.
«قېنى ئېيت، ئاڭلاپ باقاي، ـ دەپتۇ ئانا
ـ مۈشكۈلۈڭنى ھەل قىلار قادىر خۇدا.»

شۇندا ئۇ تەرسا يىگىت كۆپ ئويلىماي،
ھەممىنى ئېيتقان ئىمىش گەپ ئايىماي...
«جان بالام غەم يېمىگىن، ـ دەپتۇ ئانا، ـ
سەن ئۈچۈن ھەممە نېمەم تەييار مانا.
گەر مۇرادىڭ مەن بىلەن ھەل بولسا، تا ـ
بۇ مېنىڭ ئىسسىق جېنىم بولسۇن پىدا.
بىر ئەمەس، مىڭ بىر يۈرەك بولسا بېرەي،
ئال بالام، تەسەددۇقۇڭ مەن بولاي!»

شۇندا بارچە يەر ـ جاھان، بارچە ھايات،
تاكى ئۇ چەكسىز سامادا كائىنات.
نېم قىلاركىن بۇ يىگىت ئەمدى دىيان،
كۈتكىنىدە ئاقىۋەتنى، ناگىھان.
ئەقلىدىن ئازغان يىگىت قولدا پىچاق ـ

ئۇخلىماي ھەتتا ئۇ ئەمدى كېچىلەر،
گاھى پۇل، گاھى زۇلۇم قىلماق بىلەن
بەند ئىكەن بىر چوڭ قوشۇن يىغماق بىلەن.
بايىقى تەرسا يىگىت پالۋانلىقى
خۇددى شۇ كۈنلەرگە دەل كەلگەن چېغى:
شۇ سەۋەبتىن پادىشاھمۇ شۇ كۈنى
«بىر كۆرەي» دەپ، تۇتقۇزۇپ كەپتۇ ئۇنى،
قارىسا، بەستى يوغان بولغان بىلەن،
گەپ ـ سۆزىدىن تولمۇ نادان ئىكەن.
شۇندىقى لازىم ئىدى دەپ خۇش بولۇپ،
كۆڭلىگە پۈككەن ئۈمىدى قوش بولۇپ.
دەپتۇ كىم : «قىلساڭ ئەگەر خىزمەت ماڭا،
كۈلگۈسى دۆلەت گۈلى جەزمەن ساڭا،
چۈنكى ئۇ شەھرى قەمەر قىلدى نىزا،
بەرمىكىم لازىم بولۇپ قالدى جازا!
شۇندا مەن دارغا ئېسىپ پاشاسىنى،
يەتكۈزەي مەلىكىگە جەزمەن سېنى.
شەرت شۇكى، پالۋانلىقىڭنى ئايىما،
ئۆز دىيارىم دەپ ئاڭا يۈز قارىما!»

شۇندا ئۇ ئەقلى بۇزۇق ئازغىن نادان،
نە نادانكىم، لەنىتى تۈز كور قاۋان،
باغلىبان دۈشمەنگە خىزمەت كەمىردىن،

ئاخىرى ھالدىن كېتىپ قالغان كېزى،
باشقا ئىش باشلاپتۇ ئاسمان گۇمبىزى.

6

بايىقى قاتىل چۆچۈپ ھەق قەھرىدىن،
باشقا بىر ئەلگە كېتىپتۇ شەھرىدىن.
ئۇندىمۇ بىر پادىشاھلىق بار ئىكەن،
ئەل ئۇنى تاغلار دىيارى[①] دەيدىكەن.
ئۇ شۇ يۇرتتا بىر مۇساپىر ھالىدا،
كۈن كۆرۈپتۇ نەچچە كۈنلەر خالىدا.
بىر كۈنى مىرشەپ تېپىپ ئۇندىن خەۋەر،
تۇتقىلى نۆكەر بىلەن كەپتۇ سەھەر.
شۇندا ئۇ بىرنەچچىسىنى تاش بىلەن،
بەزىسىنى مۇشت ۋە پەشۋا، باش بىلەن
يىقىتىپ، قىلغاچ تامام زىرۇ زەۋەر،
پادىشاھغا ھەم يېتىپتۇ بۇ خەۋەر.

بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى ھەم نوقۇل،
ھېلىقى مەلىكىگە باغلاپ كۆڭۈل،
ھەر قېتىم يانغاچ جاۋابسىز ئەلچىلەر،

① تاغلار دىيارى ـ قەدىمكى تۈبۈت ياكى تىبەت مەملىكتى.

«ئەي رەزىل ئەبلەخ، سېنىڭ ھالىڭغا ۋاي،
ئادىمىدىن سەندىكى ھېچ چىقمىغاي.
مەن چېغىمدا ئۆڭكۈرۈم ـ ئىنىم سايان
باشلىمايمەن دۈشمىنىمنى ھېچقاچان.
گەرچە قان ئىچمەي تاپالماسمەن ئارام،
ئۆز قېرىنداشىم قېنى مۇتلەق ھارام.
شۇمىدى سەندە ئادەملىك خىسلىتى؟
ياغسۇن ئەمدى مەڭگۈ ھەقنىڭ لەنىتى!»

7

شۇ يوسۇن تا يەتكۈچە ياۋدىن خەتەر،
ئۈيقۇ ئىچرە غەرق ئىكەن شەھرى قەمەر.
سەلتەنەت تەختىدە شاھ غەپلەت بىلەن،
مەست ئىكەن ھەر كۆنلۈكى ئىشرەت بىلەن.
بولسىمۇ مەلۇم قوشۇن ـ لەشكەرلىرى،
بولمىغانكەن ئېھتىيات تەدبىرلىرى.
چۈنكى نە ھاجەت ئۇرۇش دەپ ئويلىغان،
باشقىلارنى ھەم ئۆزىدەك چاغلىغان.
دەل شۇ چاغدا ياندۇرۇپ دەھشەت ئالاۋ
باستۇرۇپ كىرگەچكە ئەلگە ۋەھشىي ياۋ،
ئاندا يانغىن، مۇندا قىرغىن ـ قەتلىئام
ھەم تالان ـ تاراج بىلەن خامان تامام.

نەچچە ۋاخ تەلىم ئېلىپ جەك ھۆنىرىن،
بىر كۆنى باشلاپتۇ ياۋ لەشكىرىنى،
قانغا غەرق قىلماق ئۈچۈن ئۆز شەھرىنى.

ياۋ تەرەپ پاشاسىمۇ دەل شۇ كۆنى
قىچقىرىپ خاس مەھرىمىدىن بىرسىنى،
دەپتۇكى : «بىزگە زەپەر كۆلگەن ھامان،
قويما بۇ ئەبلەخنى ھەرگىز تىنچ ـ ئامان.
ئارقىسىدىن ئوق ئېتىپ جايلار ئۇنى،
تۇيمىسۇن ھەم چىقمىسۇن ھەرگىز ئۈنى.
چۈنكى ئۇ ئۆز ئېلىگە سالدى جاپا،
ئەمدى قانداق كۆتكۈلۈك ئۇندىن ۋاپا؟»

ئەلقىسسە، ئۇ ياۋنى باشلاپ كىرگەن شۇ كۈن،
قوزغىلىپ چۆللەر ئارا دەھشەت قويۇن.
سىلكىنىپ يەرۇ زېمىن، تىترەپتۇ تاغ،
دومىلاپ تاشلار چۈشەرمىش ھەر قاياق.
ئۆرۈلۈپ قىرغاقتا دەريا تاشقۇدەك،
ۋادىدا جەرەن ـ كېيىكلەر قاچقۇدەك،
ئۈركۈشۈپ بارچە ئۇچار قۇشلارمۇ تەك،
تىنچ ياتالماي قاپتۇ ھەتتا شەپىرەك.
شۇندا بىر بۆرە ئېگىز دۆڭدە تۇرۇپ،
دەر ئىمىش ھۇۋلاپ ئاگا لەنەت ئوقۇپ:

ھېچ كىشى بەرداش بېرەلمەي زەربىگە،
«خەپ سېنى» دەپ ئاستا قايتار كەينىگە.
قانچىلارنى شۇ قاۋان قىلغاچ ھالاك،
ئەھلى قورغان ياقىسى كۆپ بولدى چاك.
ئۇ ئىدى شۇ بايىقى ئازغىن نادان،
ئۇ نادان كىم، بايىقى خائىن يۇھان[1].
خەلق ئۇنى دەرھال تونۇيالماي نەچچە كۈن،
شۇ يوسۇن ئۇ ئەلگە ساپتۇ قاراكۈن.
ئاخىرىدا بەزىلەر يەتكەچ تونۇپ،
قارغىشىپتۇ تۇشمۇتۇش لەنەت ئوقۇپ.
بەزىلەر «ئەمەستۇ» دەپ تالاشقۇدەك،
بەزىلەر ئانىغا يات قاراشقۇدەك.

8

بىر كۈنى قورغان بېشىدا بەند ئانا،
جەڭ ئىشىغا جان بىلەن پەيۋەنت ئانا،
بىر قاراپ مەيدان ئارا ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ،
ھېچ ئىشەنمەي كۆزىگە ھەيران بولۇپ،
تۇۋا دەپ تۇتۇپ ياقا غەزەپ بىلەن
ئاھ ئۇرۇپتۇ مىسلى يوق بىر دەرد بىلەن:

[1] يۇھان (يەھۇدا) ـ ئىنجىل رىۋايەتلىرىگە قارىغاندا، ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ 12 مۇرىتىنىڭ بىرى بولۇپ، ئاخىرى ئەيساغا خائىنلىق قىلغان ۋە شۇنىڭ ئۇچۇن خائىنلارنىڭ تىپىك ۋەكىلى سۈپىتىدە تونۇلغان.

ياۋ كېزەر پىتراپ گويا چېكەتكىدەك.
يەر ـ جاھاننى توزىتىپ يەپ كەتكۈدەك،
قارشىلىق كۆرسەتسىمۇ يۇرت ئەرلىرى،
كۆپ ئىكەن ھەم زور ئىكەن ياۋ لەشكىرى.
ئاخىرى شەھرى قەمەر بوپتۇ قامال،
ھەم قامالدىن يوق ئىكەن ئۆزگە ئامال.
گەرچە خانغا كەتسىمۇ دەرھال چاپار،
يول يىراق، تاغلار ئېگىز، قاچان بارار؟
بەختىگە قورغان تېمى بەكمۇ ئېگىز،
تاش بىلەن پۇختا سېلىنغان دەخلىسىز.
ياۋ كىرەلمەي قاپتۇ سىرتتا خېلى كۈن،
تۇمشۇقى تاغقا تېگىپ، ھالى زابۇن.
قىلسىمۇ ياۋ كۆپ ھۇجۇم دەھشەت بىلەن،
قايتۇرار قورغان ئۇنى شىددەت بىلەن.
چۈنكى ئەمدى ئويغىنىپ شەھرى قەمەر،
ياش ـ قېرى، ئەرۇ ئايال باغلاپ كەمەر،
قوغدىماققا يۇرتىنى يادلاپ قەسەم،
ھەممىسى قويغان ئىدى دادىل قەدەم.

قىلسىمۇ شۇنچە جاسارەتلەر، بىراق،
تەس ئىدى ياۋنى بوسۇقتىن قوغلىماق.
چۈنكى ياۋنىڭ سېپىدە بىر پەھلىۋان ـ
بار ئىدىكى، خۇددى بىر غالجىر قاۋان.

تىغ ئۇرۇپتۇ ياۋغا قايناپ نەپرىتى،
دۇم چۇشۇپتۇ شۇ زامان ئۇ لەنىتى.
كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇنچە ئىش بوپتۇ تامام،
ياش تۆكۈپتۇ ئانا ھەم تارام ـ تارام.
نە ئۇچۇن ياش تۆككىنىن بىلمەس ئىكەن،
كۆز يېشىنى ئۆزىمۇ سەزمەس ئىكەن.
بىر چىگىش تۇيغۇ بىلەن بىھوش كەبى
يادىغا ھېچ نەرسىمۇ كەلمەس ئىكەن.
دەل شۇ چاغ ۋولقان كەبى پارتلاپ شەھەر
ئېتىلىپتۇ ياۋغا قارشى سەرمۇ سەر.
ئانىمۇ شەمشەر بىلەن جەڭگە كىرىپ،
ئەل بىلەن ئالغا مېڭىپتۇ سەپ يېرىپ،
پىترىشىپ ياۋ ھەر قاياققا ئۇرۇنار،
خۇددى بىر باشسىز يىلاندەك تولغىنار.
باستۇرۇپ قوغلار ئۇنى تاشقىن قىيان،
ياۋ قاچار پىتراپ پەرىشان ھەر تامان.

خاتىمە

سۆز تامام بولدى مانا، چۆچەك تامام،
ئەمدى نە ھاجەت ئىزاھات، ۋەسسالام.
ھەر كىشى قىلسا تەپەككۇرنى ھەۋەس،
بۇ جاھاندا ھېچنېمەرسە سىر ئەمەس.

«ۋاي ئىست، نېمەدەپ سېنى تۇغقاندىمەن!؟
نېمىدەپ ئاق سۈت بېرىپ باققاندىمەن!؟
شۇمىدى سەندىن يېتەر ئەلگە ۋاپا؟
بالىمەس، بولدۇڭغۇ يۇرتقا بىر بالا!»
دەپتۇ ـ دە، ئۇتتەك يېنىپ غەمكىن كۆزى،
تاشقىرى چىققان ئىمىش تەنھا ئۆزى.

قولدا تىغ، ئات ئوينىتىپ تۇرغان قاۋان
تونۇغاچ ھەم ئانىنى كۆرگەن ھامان،
ئېتىدىن دەرھال چۈشۈپ، رەڭگى ئۆچۈپ،
يۈگۈرۈپتۇ ئالدىغا ئوقتەك ئۇچۇپ.
كەپتۇ ـ دە، قۇچاق ئېچىپتۇ ئانىغا،
تاش كەبى قاتقان ئىكەن لېكىن ئانا.
ئانىنىڭ ئۆتكۈر نىگاھى نەيزىدەك ـ
سانجىلىپ تۇرغاچقا كۆزگە يەكمۇ يەك،
تىزلىنىپتۇ ئاخىرى ئۇ شۇم قاۋان
تىترە ـ تىترە بار ۋۇجۇدى، باش تۆۋەن.
شۇ مىنۇت جىم بوپتۇ بارچە يەر ـ جاھان،
نە جاھان، جىم بوپتۇ ھەتتا ئاسمان.
مۇندا قورغان ئەھلى جىم ھەيرەت بىلەن،
ئاندا دۈشمەن تىترىشەر دەھشەت بىلەن.
شۇ سۈكۈنات ئىچرە ئۇ قەيسەر ئانا
بۇرچىنى نومۇس بىلەن ئەيلەپ ئادا،

گۈل ۋە ئازغان *
(باللادا)

«ھەر كىم ئۆز تەقدىرىنىڭ تۆمۈرچىسى.»

ـ رۇس خەلق ماقالى

گۈل ۋە ئازغان دەپ يېزىقى ماۋزۇ بىلەن،
تاڭ يۈزىدەك سۈپسۈزۈك ئارزۇ بىلەن.
بىر ھېكايەت ئۆزرە مەن چەكتىم قەلەم،
ياش بوغۇنلار ئوقۇغاي دەپ ئۇشبۇدەم.

1

بار ئىكەنمىش قوشكېزەك ئاچا ـ سىڭىل،
بىر ـ بىرىدىن ئۆز، گۈزەل ھەم ئاق كۆڭۈل.
بويلىرىمۇ قىرقىغاندەك تەڭ ئىكەن،
مەڭزلىرىدە بىردىن ئوخشاش مەڭ ئىكەن.
قىلچە پەرق قىلمايدىكەن ئۇن ـ تاۋۇشى،
ئاڭلىماققا ئىككىسى بىرلا كىشى.

---

*باللادا ـ شېئىر بىلەن يېزىلغان كىچىك قىسسە، مەنزۇمە.

جان نېمه، جانان نېمه، ۋەتەن نېمه؟
هەر كىشىنى ئادىمى ئەتكەن نېمه؟
يانىمىسا كۆڭۈل ئۆيىدە بىر چىراغ،
گۆش ـ تېره، سۆڭەك بىلەن بۇ تەن نېمه؟
شول ئېرۇر بۇ چۆچىكىمنىڭ خاتىمى،
مەنىسىگە يەتسە گەر هەر ئادىمى.

1979 ـ يىلى ئاپرېل ، ئۈرۈمچى

3

راست قىزىپ تۇرغاندا توي تەنتەنىسى،
ئەۋجىگە چىققاندا ھەم ئەلنەغمىسى.
بىر قارا بوران كېلىپ شىددەت بىلەن،
ياغدۇرۇپ توپا ـ توزان دەھشەت بىلەن،
ئاستىن ـ ئۈستۈن بوپتۇ ھەممە شۇ زامان،
ئۆرۈلۈپ چۈشكەن كەبى كۆك ئاسمان.
ھەم شۇ چاغ بىر يالماۋۇز پەيدا بولۇپ،
يەتتە باشتا يەتتە كۆز قانغا تولۇپ.
دەپتۇ : «ئەي خەق، سەن بۇنى ئاگلاپ قويۇش،
ئۇقمىغان بولساڭ بۈگۈن ئۇقۇپ قويۇش!
بۇ زېمىن ئەسلى ماڭا ئاتا مىراس،
بۇندا بولغان ھەممە نەرسە ماڭا خاس!
يەر مېنىڭ ھەم سۇ مېنىڭ، تاغمۇ مېنىڭ،
چۆل باياۋان، دەشت بىلەن باغمۇ مېنىڭ.
ئەرلىرىڭ قۇل، قىزلىرىڭ دېدەك ماڭا،
قوشكېزەكلەر ھەم بۈگۈن كېرەك ماڭا.
كىم بۇڭا ‹ياق› دەيدىكەن ھالىغا ۋاي،
يەر بىلەن يەكسان قىلۇرمەن ئايىماي.
تاكى بۇ يۇرت ھەم خاراب بولغاي تامام،
ھەممە جاننى قىلغۇسىمەن قەتلىئام!»

خۇلق ـ مىجەزى ھەم تامام بىردەك ئىكەن،
دائىما خۇش خۇي چىراي، گۈلدەك ئىكەن.
ئىش ـ ھۈنەردە قولىلىرىدىن گۈل ئۈنەر،
يات ئەمەسكەن ھەربىرىگە ئۇن ھۈنەر.
تاغنى تالقان قىلىسىمۇ سۆرەنى يوق،
ھېچ يېرىدە بىر قۇسۇر ـ ئۆيەنى يوق.
ماڭسا ـ تۇرسا يوق ئىكەن ئارتۇق سۆزى،
خۇددى چوڭقۇر، تىنچ ئاقار سۇنىڭ ئۆزى.
دەيدىكەن ئەل ـ يۇرت شۇڭا ماختاپ ھامان،
«يۇرتىمىزنىڭ گۈللىرى بۇ ئىككى خان.»

2

كۈن ئۆتۈپ، ئايلار ئۆتۈپ، يىللار ئۆتۈپ،
قوشكېزەكلەر تەڭمۇتەڭ بويغا يېتىپ،
گۈل جامالى ئاي كەبى تولغانسېرى،
ھەر تەرەپتىن كۆپىيىپ خۇشتارلىرى،
ئەلچىلەر تەزىم بىلەن باشلاپتۇ گەپ،
ھەربىرى لايىق ئۇچۇن ئەيلەپ تەلەپ.
ئاخىرى رازى بولۇپ ئاتا ـ ئانا،
قوشكېزەككە تەڭ بېرىپ خەيرى دۇئا.
بىرلا كۈندە باشلىشىپ توي مەركىسىن،
چالدۇرۇپتۇ شادىيانە ناغرىسىن.

ياش ـ قېرى دىمەي پۈتۈن ئەركەك ـ چىشى،
جېنى بارلار دىگۈدەك ھەممە كىشى.
ئاتلىنىپ مەيدانغا تەڭ قىپتۇ جاھات،
بۇ جاھات مەردلەر ئۈچۈن بوپتۇ پارات،
قوشكېزەكلەر ھەم تۇرۇپ مەردانە يەڭ،
ھەربىرى ئۆز جۈپتى بىرلە تەپمۇ تەڭ.
ئات چېپىپ جەڭگە كىرىپتۇ شۇ زامان،
ئوينىتىپ نەيزە، قىلىچ رۇستەمسىمان.

يالماۋۇز گاھ ۋارقىراپ ئوت چاپقۇدەك،
گاھ يۇتۇپ ئالماقتا ئاغزىنى ئاچقۇدەك.
ياغدۇرۇپ مۆلدۈر كەبى گاھى چايان.
گاھ بولۇپ ئۇ يەتتە باشلىق بىر يىلان.
تۈگۈلۈپ دەھشەت بىلەن دەم تارتقۇدەك،
گاھ قۇيۇندەك پىرقىراپ يوق بولغۇدەك.

شۇ يوسۇن جەڭ نەچچە كۈن بولغاچ ئۇدا،
نى يىگىتلەر جانىدىن بوپتۇ جۇدا.
يەتتە باشلىق يالماۋۇزمۇ ئاخىرى ـ
تەڭ كىلەلمەي ھەم تۈگەپ كۈچ ـ ماغدۇرى.
جان بېرىپتۇ يەتتە يەردىن بوغۇلۇپ،
ئەل ئامان قاپتۇ ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپ.

4

ئاڭلىغاچ بۇ شۇم نىدانى ئالامان ـ
نېم قىلىشنى بىلمەيىن قاپتۇ بىرئان.
شۇندا يۇرتنىڭ ئاقساقالى ۋارقىراپ،
ئوت غەزەپ بىرلە يېنىپ، ئەيلەپ خىتاب.
دەپتۇ : «ئەي تۇغقانلىرىم، بۇ نېمە گەپ،
باش ئېگىپ، جىم تۇرغۇلۇقمۇ مەيلى دەپ!
ئەركىمىزدىن ئايرىلىپ قالساق بۈگۈن،
نېمدېگەن نومۇس ـ ھاقارەت بىز ئۈچۈن!
ئار ـ نومۇس تاپتالسا شۇنچە مەيلىمۇ،
ئانا يۇرت دەپسەلسە شۇنچە مەيلىمۇ؟
ئەركىمىزدىن ئايرىلىپ قالغۇنچە بىز،
جان بېرىپ، مەيداندا قالسۇن ئىزىمىز.
قېنى، ئەر بولساڭ قولۇڭغا ئال ياراغ،
قىل بۇ مەلئۇن كۆكسىنى قان بىرلە داغ.
كىمكى قەست قىلسا، بولۇر ئاخىر ئۇ پەس،
ھەق ـ ئادالەت ھېچقاچان سۇنغان ئەمەس!»

5

شۇ بىلەن ئەل دېگىزى تەۋرىنىپ تەك،
باشلىنىپتۇ يالماۋۇزغا قارشى جەڭ.

رەڭگىرويى سارغىيىپ، تىترەر ئۆزى،
چىڭ يۇمۇقلۇق تۇرغۇدەك ئىككى كۆزى.
ئاڭا جۇپ بولغان يىگىتمۇ دۇغدىيىپ،
باش كۆتۈرمەي تۇرغۇدەك جىم شۇمشىيىپ.
ئىككىسى ئاياپ، دېمەك، ئۆز جانىنى،
تەرك ئېتىپ شانۇ شەرەپ مەيدانىنى.
خۇددى جۇپ ئەركەك ـ چىشى چاشقانسىمان،
شۇ تۆشۈكنى قىپتىكەن ئۆزگە ماكان.
ئەل كۆرۈپ بۇ ھالنى لەنەت ياغدۇرۇپ،
قايتىشىپتۇ ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ.

7

شۇ ئارادا بىر بوران سوقماق بىلەن،
قىز شۇئان بوپ قاپتۇ بىر ئازغان تىكەن.
باشلىنىپ چاقماق بىلەن گۈلدۈرماما،
ئايلىنىپ قاپتۇ يىگىتمۇ قاغىغا.

شۇ كۈنى بوپتۇ يەنە بىر غەيرىي ئىش،
خەلق كۆرۈپ بۇ ئىشنى ھەيران قاپتۇمىش:
سىڭلىسىنىڭ ئورنىدا خۇش ھىد چېچىپ،
تۇرغۇدەك بىر توپ قىزىلگۈل ئېچىلىپ.

6

ئەمدى ئەل قۇتلاپ زەپەرنى شادىمان،
تەنتەنە قىلماق ئۈچۈن ئىش باشلىبان-
ئىستىسە، ئۇ قوشكېزەكلەر يوق ئىمىش.
دەپتۇ شۇندا بەزىلەر بۇ نېمە ئىش؟
ئاخىرى ئىستەپ يۈرۈپ مەيدان ئارا،
تېپىشىپتۇ سىڭلىسىنى قان ئارا.
ياتقۇدەك كەچكى شەپەقتە تاۋلىنىپ،
پېتىۋاتقان كۈن كەبى ئۇ نۇرلىنىپ.
بىر قولىدا چىڭ تۇتۇقلۇق شەمشىرى،
ساق ئەمەسكەن بەدىنىنىڭ ھېچ يېرى.
بۇرچىنى ئەيلەپ ئادا، دېمەك، بۇ قىز،
قالدۇرۇپتۇ مەڭگۈ ئۆچمەس ئەزگۈ ئىز.
ئاڭا جۈپ بولغان يىگىتمۇ ئۆرتىنىپ،
ياتقۇدەك قىزنىڭ قېشىدا كۈل بولۇپ.
ئەل كۆرۈپ بۇ ئىككىسىنى ياش تۆكۈپ،
كەلتۈرۈپتۇ باغ ئىچىگە كۆتۈرۈپ.
جۈپ قىلىپ ئىززەت بىلەن قويغاچ، كېيىن
ئىستىمەككە كىرىشىپتۇ ئاچىسىن.

قارىسا بىر دالدا يەرگە مۆكۈنۈپ،
ياتقۇدەك ئۇ بىر پالاسقا پۈركۈنۈپ.

مېۋىسىن گاھ ئەرتە ـ كەچ يېگەي ئېيىق،
ھەر ئېيىقتىن ھىدلىغاي سېسىق تىنىق.
شول ئېرۇر بۇ ئىشقا ھەقلىق بىر ھۆكۈم،
بۇ ھۆكۈم مەڭگۈ ياشايدۇ ھەم چوقۇم.

شۇ زاماندىن بېرى گۈل ـ ئازغان تىكەن،
يەرگە پەيدا بوپتۇمىش شۇ يول بىلەن.
تۇگىدى ئەمدى قەلەمنىڭمۇ سۆزى،
ھەر كىتابخان مەنىسىن يەشكەي ئۆزى.

1984 ـ يىلى ئىيۇل ، ئۈرۈمچى

ئاڭا جۈپ بولغان يىگىت يىرتىپ ياقا،
بۇلبۇلى شەيدا بولۇپ، ئەيلەپ ناۋا.
سايرا ـ سايرا ھەر نەپەس ئىلھام بىلەن،
قاقۇدەك قاناتلىرىن ئىكرام بىلەن.

8

خەلق بۇڭا ھەيران بولۇپ تۇرغانىدا،
تاغ تەرەپتىن ئاڭلىنىپتۇ بىر سادا.
دەر ئىمىش كىمدۇ بىرى: بۇ بىر ساۋاق،
چۈنكى تۇرمۇش مەنزىلى قاتتىق سىناق.
خۇددى مىستا بولسىمۇ ئالتۇن رېڭى،
تاۋلىنىشقا ئايرىلىپ چىققان كەبى.
زاھىرەن ئوخشاشسىمۇ بۇ قوشكېزەك،
با تېنىدا ھەربىرى مۇتلەق بۆلەك.
ئەمدى ئالدى ھەربىرى نەسىۋىسىن،
ھەر كىشى يازار ئۆزى ئۆز تارىخىن.
گۈل ئەبەد بولسۇن ئەزىز، ئالىي مۇقام،
سايرىغاي بۇلبۇل قېشىدا سۇبھى ـ شام.
بارچە شائىر ھەم ئەدىب، سەنئەت ئېلى،
كۈيلىگەيلەر زەۋقى ـ شەۋق بىرلە ئۈنى.
بىنەزەر ئۆتكەي تىكەن تاكى ئەبەد،
ھەمراھى قاغا بىلەن قۇزغۇن پەقەت.

كۆزلىرىمدە قۇرۇماس نەم قالدۇرۇپ كەتتى، بىزگە بەرگەن سوۋ-
غىتى شۇ بولدى ...

بىز ھەمىشە نۇرغا تەشنامىز! بىراق، ئۇ بىزدىن جامالىنى
يوشۇردى، بىر قارا پەردە ئۇنىڭ يۈزىنى توستى، ياق، بەلكى
بىزنىڭ كۆزىمىزنى توستى. شۇنداق قىلىپ، بىز ئۇنىڭدىن
پۈتۈنلەي مەھرۇم قالدۇق، پۈتۈنلەي ... شۇنىڭ ئۈچۈن، چىرايى-
مىز سارغايدى، يۈرەكتىكى قان زەرداب سۈغا ئايلاندى.

ئاھ، قېنى ئۇ بەخت قۇياشى، قېنى ئۇ نۇر؟ قېنى ئۇ گۈزەل
باھار؟

يوق، بىرسىمۇ يوق، بىز ھەممىدىن مەھرۇم!

ئەنە تىيانشان، ئالتاي، كوئېنلۈن، پامىر تاغلىرىنىڭ ئۈستىدە
ھامان شۇ قارا بۇلۇتلار، ھامان بىر قارا پەردە ... ئىلى، تارىم،
ئېرتىش ۋە باغراش سۇلىرى ئۈستىدە ھامان بىر قارا تۇمان!
قاچانغىچە شۇنداق؟ قاچان بىزگە تاڭ ئاتار؟

يادىڭدىدۇ بەلكى، بىزدە بىر ئەمەس، قانچە ـ قانچە قېتىملار
قاتتىق بورانلار سوقۇپ ئۆتتى، بۇ بورانلار بىلەن گويا پۈتۈن
جاھان تىترەپ كەتكەنىدىغۇ! بوران سوققان بىپايان دەشت ـ
جاڭگاللاردا قىپقىزىل قانلار دەريا بولۇپ ئاقمىغانمىدى؟ ئىگىسىز
قالغان جەڭ تۇلپارلىرى تىزگىنلىرىنى سۆرەپ، كۆككە قاراپ،
ھەسرەت بىلەن كىشنەشمىگەنمىدى؟ گىياھلارغا ئىلىنىپ قالغان
ئادەم ئۈچەيلىرى سىم تانابنىڭ سىملىرىدەك ۋىڭىلداپ، ئەتراپقا
دەھشەت سالمىغانمىدى؟ بۇ بورانلار سوقماقتا تېخى، بەلكى يە-
نىمۇ سوقار ...

ئەجەبا! شۇنچە بورانلار بۇ قارا بۇلۇتلارنى نېمىشقا سۈپۈرۈپ
تاشلىيالماس، نېمىشقا بۇ قارا تۇن پەردىسىنى يىرتىۋېتەلمەس،
نېمىشقا؟

دېڭىزدىن سادا

(نەسر)

قاپقاراڭغۇ بىر كېچە ... چەكسىز كەتكەن كۆپكۆك بىر دېڭىز ... ئۇ، قاراڭغۇ كېچىنىڭ سۈرى بىلەن گويا قارا بولۇپ كۆرۈنەر، دەھشەت بىلەن دولقۇنلىنار، قويۇق كۆپۈكلەر چاچرىتار.

ئەنە ئۇنىڭ تېشىپ چىققان جۇشقۇن سادالىرى ...

ئەنە ئۇ دېڭىز بويىدا ئاسمان بىلەن قۇچاقلاشقان تىك تاغ. ئۇنىڭ قىلىچ كەبى ئۆتكۈر تاشلىرى دولقۇنلۇق دېڭىزغا غەلىتە بىر تۇستە باقار، ئۇنىڭدىن بىر نەپەس كۆزنى ئالماس، ھامان قاراپ تۇرار، ھامان ئىنتىلۇر. ئەنە شۇ تاغنىڭ يان باغرىدا ئاللە-قانداق خىيالغا چۆمگەن بىر شائىر. ئۇ سۆز باشلاپ، گويا دېڭىزغا ئەرز ئېيتار، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئاپئاق كۆپۈكلەر قاينار ...

— ئەي دېڭىز، نېچۈن مۇنچە دولقۇنلىنارسەن؟ توختا بىردەم، مېنىڭ سوئاللىرىمغا جاۋاب بەر:

نېچۈن ئۇزاق چاغلاردى بېرى، بىزگە كۈن نۇرى تەگمەس؟ نېچۈن ئاسمىنىمىزدا ھامان تۇمانلىق، ھامان بۇلۇتلۇق، ھامان تۇتۇق؟ بىر كۈنمۇ ئۇچۇق بولغىنى يوق، بىر كۈنمۇ! ھامان بىزگە تۈن! ئۆمۈر لاي سۇ كەبى ئېقىپ كەتمەكتە. ھەر چاغ، ھەر زامان كۆڭلىمىز سۇنۇق ...

يىللار، ئەسىرلەر شۇنداق ئۆتتى. ھەر يىل، ھەر ئەسىر بىزنى قاقشىتىپ، بەك كۆپ غەنيمەتلەرنى ئېلىپ كەتتى، ئۆمۈرنىڭ تەگدىن تولىسىنى ئوغرىلاپ قاچتى، لېكىن، بىزگە ھېچنېمە بېرىپ كەتمىدى. پەقەت مۇڭ بىلەن ھەسرەت، قايغۇ ۋە ئەلەم،

باش ئەگىم
(نەسر)

ئەجەبمۇ ياراشقان بۇ ئىسمىڭ ساڭا، زاتىڭغا قاراپ ئېيتى بولۇر دېگەندەك، زوھرانىڭ ئىشكىدىن كۆندە مىڭ ئەگىپ ئۆتكەن تاھىر كەبى ھەر دوقمۇشتا يۈز قېتىپ ئەگىپ ئاقسەن، خۇددى كىمنىڭدۇر ئارقىسىدىن يەتمەك بولۇپ قوغلاشقاندەك تاشتىن-تاشقا ئۇرۇلۇپ، شىددەت بىلەن چاپىسەن ...

نېمە بۇنچىۋالا تەشۋىشتە قالدىڭ؟

بىر قاراپلا بىلدىم، چېھرىڭدە چوڭقۇر بىر قايغۇنىڭ، ئاچچىق بىر ئەلەمنىڭ ئىزى بار. خۇددى يىلاندەك تولغىنىشلىرىڭمۇ مەنىسىز ئەمەس ... تاپتايىنلىق ئوبدان بىلىمەنكى، ئۇ بىر جان ئاچچىقىدۇر...

ئايدىڭ كېچىلەردە بولسا، مۈگىلىنىپ ئېيتقان قوشاقلىرىڭ خۇددى قاناتلانغان قۇشلاردەك ئۇچۇپ بېرىپ، ئالەمنى قاپلار، ئۇزاقلاردا تۇرۇپ، بۇ مۈگلۈق قوشاقلىرىڭنى ئاڭلىغان كىشىنىڭ يۈرەك ـ باغرى خۇددى سىمابتەك تىترەر، ئۇ ئۆزىنى ئۇنتار؛ يېقىن كەلگەنسېرى، ھېچ تاقىتى قالماس. چىداپ تۇرالماي، مۈگلىرىڭغا قوشۇلۇپ، تاھىر ئاققان جىلغىلىرىڭدا كۆز ياشلىرى بىلەن ئاققۇسى كېلەر ...

ئاي، باش ئەگىم! دىمىغىڭدىن ھامان بىر ھىجران پۇرىقى پۇرار، بۇنىڭغا قاراپ، پەقەت كۆز ياشلىرىم بىلەن كۆمۈلۈپ قالىمەن. سەنچۇ؟ ھامان ئۆز غېمىڭ بىلەن ... قىلچىلىكمۇ پەرۋا قىلمايسەن. ئېيتقىنا، نېمە بۇنچىۋالا دەردلىكسەن؟ قاچاندىن بېرى شۇنداق مۈگلۈقسەن؟

قاچان بىزگە تاڭ ئاتار؟ ئىيىتقىنا، قاچان؟
بىلىمەن، بوران سوقماقتا، بوران.
بىراق، قورقىمەنكى، بۇ بوران توختاپ قالمىغاي دەپ، يەنە بىزگە تاڭ ئاتماي قالمىغاي دەپ.
ئىيىتقىنا، بىزگە تاڭ ئاتامدۇ ــ يوق؟ ئۇ تاڭ قاچان ئاتىدۇ؟ قاچان؟ ئۇ تاڭ قايسى تەرەپتىن يورۇپ، قايسى تەرەپتىن بەخت تۇغار؟
دولقۇنلۇق دېڭىزدىن جۇشقۇن بىر سادا كەلدى:
ــ توختا، ئەنە، تاڭ ئاتماققا ئاز قالدى. تاڭ كۈنچىقىشتىن ئاتىدۇ، ئەمما، يەنە كۆپ چېلىش بورانلىرى سوقسۇن!

1945 ــ يىلى دېكابىر ، لەنجۇ

قىچقارغان ئۆلۈم كۆلكىسى. قۇلىقىمغا خۇددى نەشتەردەك سانجىلار ... قارا كۆنلەرنىڭ ئۇ بىر جۇپ مەسۇم قۇربانى سىڭنى قانچە ئاچچىق ھەسرەتكە، چوڭقۇر مەيۈسلۈككە، چەكسىز قايغۇغا سالسا، ئۇلارنىڭ قاتىلى شۇ ئىپلاس تىكەن سىڭنى شۇنچە تىنچ- سىزلاندۇرار، غەزەپلەندۈرەر، كايىتار ... ناھايەت، ئىنتىقام ئۈچۈن قوزغار!

ھەممە دەردىڭ، ھەممە قايغۇڭ، ھەممە تەشۋىشىڭ، ھەممە ئاچچىقىڭ شۇنىڭ ئۈچۈندۇر.

ئەي مەسۇم قۇربانلار مازارى، سۆيگۈ دەرياسى ھەسرەتلىك باش ئەگىم! ھامان سىڭنىڭ ئۈستۈڭنى بىر قارا ھىجران تۇمانى باسقان، سەن شۇنىڭ ئۈچۈن دەردلىنىسەن، شۇنىڭ ئۈچۈن مۇڭلىنىسەن، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاچچىقلىنىسەن، غەزەپلىنىسەن، ئاچچىقىڭدىن تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ، ئاپئاق كۆپۈكلەر چاچرىتىسەن، جان ئاچچىقىڭدىن دېڭىزدەك دولقۇنلىنىپ، شىردەك ھۆۋلايسەن.

ھەققىڭ بار!
ھەرنېمە قىلماققا ھەققىڭ بار!
يەنە دەردلەن، يەنە مۇڭلان، يەنە ئاچچىقلان!
تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇل، دولقۇنۇڭ بىلەن كۆتۈرۈل ... يەنە تاش!

تاھىر بىلەن زۆھرانىڭ ياناق كۆزلىرى ھامان ساڭا تىكىلىپ تۇرماقتا. سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئەزگۈلۈك ئۈچۈن ئۇلارنىڭ روھىنى يادلان! تاھىر داستانى بىلەن دولقۇنلان! ئۇنىڭ ئۈچۈن چەككەن ئەلىمىڭ، تارتقان دەردىڭ، جاپا ـ ئەمگىكىڭ مەڭگۈلۈك راھەت، مەڭگۈلۈك سائادەت!

«... بېشىمغا ھەر بالا كەلسە،
ئۆزۈڭنىڭ شورى دەڭلار!»

1948 ـ يىلى 27 ـ يانۋار ، ئۈرۈمچى

ئەي مۇڭلۇق باش ئەگىم! ئېيتمىساڭمۇ ئۇبدان بىلىمەن نې-
چۈن غەمكىن، نېچۈن مۇڭلۇقلۇقۇڭنى ... ئەگەر بىلمىسەم،
دەردىڭگە ئورتاقلاشمىسام، قاپقارا ۋاپاسىزلىق، ئۇياتسىزلىق، توغ-
رىسى خائىنلىق قىلغان بولىمەن، چۈنكى، سۆيگۇ، ۋاپا، نومۇس
ۋە ئەزگۈلۈك سېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭدىن، يۈكسەكلىكىڭدىن يارقىن
بىر نەمۇنە ئەمەسمىدى؟ سەن ئەزەلدىن بىزگە شۇنى ــ سۆيگۈ،
ۋاپا، نومۇس ۋە ئەزگۈلۈكنى ئۆگەتمىگەنمىدىڭ؟

سۆيگۈ تۇتقۇنى تاھىر تاغدىن تاشلانغاندا، سېنىڭ سۇرلۈك،
قاتتىق ۋە قىلىچتەك ئۆتكۈر تاشلىرىڭ ماموق بولۇپ قارشى ئالغان
ئەمەسمىدى؟ تاھىرنىڭ ساندۇق بىلەن بىر ئەگىمدە ئۈچ كېچە ـ
كۈندۈز تۇرالىشى سېنىڭ ئەزگۈلۈك ۋە ۋاپادارلىقىڭ ئەمەسمۇ؟
كىم بىلمەيدۇ تاھىر ساندۇقنىڭ ئىسسىق قوينۇڭدا نەچچە يىللار
كۆز قارىچۇقۇڭدەك ئاسرالغىنىنى! بۇ، كىمنىڭ قولىدىن كېلە-
دىغان ئەزگۈلۈك؟ بۇ ساڭا ۋە «پەرىشتە» لەرگىلا خاس ئەزگۈلۈك ۋە
يۈكسەكلىكتۇر ...

ئەمدىلىكتە بولسا، دەردلىك كۆزلىرىڭ بىلەن ئېگىز تاغ بېشىغا
قارايسەن؛ ياش ئۈنچىلىرى بىلەن تولغان غەمكىن كۆزلىرىڭنى
بىر نەپەسمۇ ئۈزەلمەيسەن.

نېمە كۆرۈنەر؟

تۇغ قادالغان كونا بىر مازار ... ئۇزاق ئەسىرلەرنىڭ، ئېغىر
يىللارنىڭ، قارا كۈنلەرنىڭ قانلىق يەكۈنى ...

نە سۆيگۈ، نە ھايات، نە تەنتەنە!

بىر جۈپ قىزىلگۈل ئارىسىدا ھامان بىر تال ياۋۇز تىكەننىڭ
ئىپلاس ۋە تەكەببۇر گەۋدىسى ياتار ... مانا، سەن شۇنى كۆرىسەن.
ئۇبدان بىلىمەن، ئۇ ئىپلاس، تەكەببۇر تىكەننىڭ يىرتقۇچلارچە

گاھى دەريا، گاھى شەھەر، گاھى گىياھ بولۇپ كۆرۈنگەن بىلەن قوغلاپ يەتكىلى بولمايدىغان.

شېئىر ـ بىر قاينام بۇلاققا ئوخشىشىدۇكى، تەشنالارغا ئارام، دەردمەنلەرگە داۋا، بىمارلارغا شىپا، غەمكىنلەرگە شادلىق، ئاجىز-لارغا ئۈمىد ۋە كۈچ بەخش ئەتكۈچى.

شېئىر ـ ھاپىزنىڭ ناخشىسى ئەمەسكى، ئاڭلىغانسېرى كى-شىنى مۈگدەك باسىدىغان. شېئىر ـ بىر گۈلدۈرمامىدۇركى، ئۇ-نىڭ ئاۋازى جاھاننى تىترىتىپ، خامۇش كۆڭۈللەرنى ئويغاتقاي؛ كىشىنى سەگەك قىلىپ جەڭگە ئۈندىگەي، ئەبەدىي ھاياتقا چاقىرغاي!

شائىر ـ قاغا ئەمەس، كۆرۈنگەن دەرەخقە قونۇۋېلىپ قاقىلدا-ۋېرىدىغان. شائىر ـ خۇددى تاڭ توخۇسىدۇركى، كېچىچە تاڭنى تىللاپ تىنماس؛ تاڭ ئاتقاندا، ئەلنى ئىشقا، ھاياتقا، ئەمگەك ۋە ئىجادقا ئۈندەر. شۇڭا، كىشىلەرنىڭ «ئالتۇن خوراز» ھەققىدە قىسسە ـ رىۋايەتلەر توقۇشى، شەھەر دەرۋازىلىرى بىلەن قەسىر ـ ئايۋان مۇنارلىرىنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ ھەيكىلىنى ئورنىتىشى ھەرگىز تاسادىپىي ئەمەس، ھالبۇكى، جاھان ـ جاھان بولغاندىن بۇيان، ھېچكىم تېخى قاغىنىڭ ھەيكىلىنى ئورناتقىنى يوق.

شائىر ـ تۇتىقۇش ئەمەس، نېمىنى ئۆگەتسە شۇنى دورايدىغان ياكى ئۆمۈر بويى دوراشتىن بۆلەكنى بىلمەيدىغان. بۇ يەردە ئۇلۇغ ئەزەربەيجان شائىرى فۇزۇلىنىڭ مۇنۇ بېيىتىنى ئەسلەپ ئۆتۈش ئورۇنسىز بولماس:

«قارا تاشتىن ئەگەر قان بىرلە رەڭگىن ئەيلىسەڭ،
رەڭگى تەغيىر بولۇر، ئەمما لەئلى بەدەخشان ئولماس.
تۇتىغا تەلىمى ئادايى كەلىمات ئەيلىسەڭ،
نۇتقى ئىنسان بولۇر، ئەمما ئۆزى ئىنسان ئولماس.»

شېئىر ۋە شائىر
(نەسر)

شېئىر ـ مارجان ئەمەس، يىپقا تىزىپ قويسا تۈرتۈپ ئۆرۈلگەندەك
ياكى ئەزان ئەمەس، قۇلاقنى تۇتۇپ ئېيتسا بولىۋېرىدىغان.

شېئىر ـ «ئايەت» ئەمەس، مەنىسىنى ئۇقماي ئوقۇسىلا بولى-
ۋېرىدىغان ياكى ماتا ئەمەس، دۇكان قۇرۇپ توقۇسىلا چىقىۋېرى-
دىغان.

شېئىر ـ كەشتە ئەمەس، رەڭدار مەشۇت بىلەن لاتىغا تىكىپ
قويىدىغان ياكى سۈرەت ئەمەس، قەغەزگە سىزىپ قويسىلا بولى-
ۋېرىدىغان.

شېئىر ھەم ھۆسنى، ھەم پۇرىقى، ھەم تىكىنى، ھەم يوپۇرمىقى
بار گۈلگە ئوخشىشىپ كېتىدۇكى، ھۆسنى بىلەن دىلنى ئۆزىگە
مەپتۇن قىلار؛ پۇرىقى بىلەن جانغا راھەت ۋە ھۇزۇر بەخش ئېتەر؛
ئىشىق ئەھلى ئۇنى قولاقىقا قىسار ياكى گۈل دەستە ياساپ جانانىغا
تۇتار؛ ياۋا توڭگۇز تومشۇقىنى تەگكۈزسە، تىكىنى ئۇنىڭ بۇرنىغا
سانجىلار، ھەتتا بۇرنىنى قانىتار.

شېئىر ـ ئاسماندىكى يۇلتۇز ئەمەس، كېچىسى پارقىراپ
كۆرۈنگەن بىلەن نە ئىسسىقى، نە يورۇقى تەگمەيدىغان. شېئىر
ـ خۇددى بىر مەشئەلدۇركى، كېچە زۇلمىتىدە ئىنسانغا يول
كۆرسەتكۈچى ياكى بىر گۈلخاندۇردىكى، پايانسىز دەشتلەرنى
يورۇتۇپ، سوغدىن تىترىگەن تەنلەرگە ئارام بەرگۈچى.

شېئىر ـ چۆلدىكى ئالۋۇن (ۋىل ـ ۋىل) ئەمەس، گاھى كۆك،

قاشتېشىغا مەدھىيە
(نەسر)

ئەي گۈزەل قاشتېشى! ئېمىشقىدۇر سەندىن كۆزۈمنى ئالالمايمەن، قاراپ ـ قاراپ ھۆسنۈڭگە تويمايمەن، بېقىپ ـ بېقىپ مېھرىڭگە قانمايمەن، گوياكى سېنىڭ ئىشقىڭ قەلبىمنى چۇلغىۋالغاندەك ... ئەلنىڭ ئېيتقىنى بىلەن ئېيتسام :«ھەر بارە كۆزۈم سەندە!»

قىزىق ئىش: سەن بىلەن بىر ئۇرۇقتىن بولغان ياقۇت بىلەن پىرۇزە، زۇمرەت بىلەن كەھرىۋا ھۆسنى ـ جامالدا سېنىڭدىن گۈزەلرەك، جىلۋە ـ كامالدا سېنىڭدىن ئەۋزەلرەك ئىدىيۇ، ئېمىشقىدۇر بىلمەيمەن، «ھەر بارە كۆزۈم سەندە، ياندۇرۇپ يەنە سەندە!»

كۆزۈم سەندە، ئويۇم سەندە، كۈندۈزىغۇ شۇنداق، تاڭ ـ تاڭلار ئېتىپ كەتكۈچە، يەنىلا پىكرىم سەندە. سېنى ئويلىسام ھەر چاغ، خىيالىم قانات قېقىپ، قاپىيىلەر گۈلزارىغا قونىدۇ؛ سۆزلەر جىلۋىگە كىرىپ، قاتار ـ قاتار قوشاقلار توقۇلۇپ چىقىدۇ.

قاشتېشىيۇ، قاشتېشى،
ماڭا بولدى سۆز بېشى.
تەرپلىمەي قويارمۇ،
ئۇنى كۆرگەن ھەر كىشى.
قاشتېشىيۇ، قاشتېشى،
ئوخشاش ئىكەن ئىچ ـ تېشى.

شائىر ـ چىن مەنىسى بىلەن بۇلبۇلدۇر. بۇلبۇل ھېچقاچان باشقا قۇشلارنى دورىمايدۇ، باشقا قۇشلارمۇ بۇلبۇلنى ھەرگىز دو-رىيالمايدۇ. چۈنكى، بۇلبۇلنىڭ ئۆز تىلى، ئۆز سۆيگۈسى، ئۆز تەپەككۇرى ۋە ئۆز تۇيغۇسى بار.

شائىر ـ كېپىنەك ئەمەس، كۆرۈنگەن گۈلنىڭ ھەممىسىگە پەرقسىز قونۇپ، ھۇزۇر ـ ھالاۋەت ئىلىشنىلا بىلىدىغان، شائىر ـ چىراغ پەرۋانىسىدۇركى، ھالاك بولۇشنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۆزىنى ئوتقا ئۇرغۇچى ...

شائىر ـ شاھ ۋە سۇلتانلارنىڭ نازۇنېمەتكە تولغان داستىخان-لىرى ئەتراپىدا چۆرگىلەپ يۈرىدىغان ياكى زاھىتلارنىڭ ئىتتى-كىدە خورۇلداپ ياتىدىغان مۈشۈك ئەمەس، بەلكى پايانسىز دەشت-لەردە ئەركىن كېزىپ يۈرىدىغان تەمەسىز ئارسلاندۇركى، ئۇنىڭ بىر ھۆركىرىشى بىلەن تاغۇ تاشلار زىلزىلىگە كېلىپ، تۈلكە-بۆرىلەر ھوشىنى يىغماي، «پادىشاھ نىكولاي ئۇستەلگە بىر مۇشت ئۇرغاندا، پۈتۈن ئوردا ئىچى تىترەپ كېتەتتى؛ لىۋ تولستوي ئۇستەلگە بىر ئۇرسا، پۈتكۈل روسىيە زىلزىلىگە كېلەتتى» دېگەن رىۋايەت مۇبالىغە بولمىسا كېرەك. چۈنكى، لىۋ تولستوي شېئىر يازمىغان بىلەن چىن شائىر ئىدى.

شائىر پەقەت خەلق بىلەن، پەقەت خەلق بىلەنلا شائىردۇر ۋە مەڭگۈ ئۆلمەستۇر. مەسىلەن، چۈي يۈەن بىلەن ئەلىشىر ناۋايى؛ لى بەي بىلەن پوشكىن؛ بايرۇن بىلەن لۇتپۇللا مۇتەللىپكە ئوخ-شاش.

1980 ـ يىلى 23 ـ ئۆكتەبىر ، ئۈرۈمچى

دوپپىسىدىكى گۈلى بىلەن خوتەن شايىسىنىڭ ئاقلىقى ياكى ئايدىڭ كېچىلەردە يەرگە چېچىلغان ئاي شولىسى كۆز ئالدىمدا نامايان بولىدۇ.

ئاقلىقىڭدۇر پاكلىقىڭ ھەم ساپلىقىڭ،
ھەم ئۇلۇغۋار، ئەزگۈلۈككە بابلىقىڭ.
كىمكى بولسا ئەھلى ۋىجدان، تۈز نىيەت،
ئاڭا ھەم لايىق بولۇر بۇ ئاقلىقىڭ.

قارىلىقىڭنى كۆرگەندە، ئادەمزاتقا مەدەنىيەت تېگى ئاتقان، يەنى يېزىق تېپىلىپ، ئىنسانىيەت تارىخى يېزىلىشقا باشلىغان چاغلارنى ئەسلەيمەن. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، مەيلى يۇڭ، مەيلى قومۇش، مەيلى قاناتنى قەلەم قىلسۇن، ئىنسان ئۆز تارىخىنى قارا سىياھ بىلەن پۈتكەن ئەمەسمىدى؟ سېنىڭ قارىلىقىڭنى تارىخ-نىڭ خېتىگە ئوخشىتالىغىنىم ئۈچۈن خۇشالمەن. ئۇنى دېسەڭ، خوتەن كېپىكىنىڭ كىندىكىدىن چىقىدىغان ئىپارمۇ قارا؛ شەرق گۈزىلىنىڭ كۆزىمۇ قارا، قېشىمۇ قارا، يەلپۈنۈپ تۇرغان چېچىمۇ قارا؛ رىۋايەتلەرگە قارىغاندا، لوقمان ھېكىممۇ قارا ئىمىش، مەج-نۇننىڭ لەيلىسىمۇ قارا؛ كۆكتە پەرۋاز قىلىدىغان بۈركۈت بىلەن سۇدا ئۈزىدىغان قۇندۇزمۇ قارا؛ ئالتۇننىڭ بىر خىلى بولغان كۆمۈرمۇ قارا؛ ۋەتەننىڭ شۆھرىتى ـ قارامايىنىڭ نېفىتىمۇ قارا؛ باھار كۈنلىرى ھاۋانى گۈلدۈرلىتىپ، يامغۇر ياغدۇرۇش بىلەن تەشنا جانلارغا ھايات بەخش ئەتكۈچى بۇلۇتمۇ قارا.

كۆكلۈكۈڭ ـ كەڭلىك، بۈيۈكلۈك. چەكسىز ساماغا باقسام، گۈمبەزسىمان ئاسمانمۇ كۆك؛ يىراقتىن كۆرۈنگەن مەغرۇر تيان-شانمۇ كۆك؛ نىلمۇ كۆك؛ چاڭجياڭمۇ كۆك؛ دىنپىرمۇ كۆك، دونايمۇ كۆك؛ كىچىككىنە سايراممۇ كۆك، چەكسىز دېڭىز-

سۈزۈكلۈكى ـ دۇر، سەدەپ،
غۇۋالاشماس ياز ـ قىشى.

ياق، ياق! سېنى تەرىپلەشكە مۇنداق قوشاقلار قانداقمۇ لايىق بولالىسۇن! قوشاق قاتىمەن دەپ، ۋەزىن ۋە قاپىيىلەر بىلەن بوغۇلۇپ قېلىشنىڭ ھاجىتى نېمە؟ ئەڭ ياخشىسى، سەبىي بالا كۆڭلىگە نېمە كەلسە، شۇنى ئېيتىۋەرگەندەك مەنمۇ سۆزۈمنى ئازادە ئېيتاي، خىيالىم قۇشلىرى كەڭ سامادا پەرۋاز قىلغان لاچىندەك ئەركىن قانات قاقسۇن!

دۇنيادا تاشنىڭ خىللىرى كۆپ: قۇم تاش، شېغىل تاش، بىلەي تاش، قورام تاش ... ساناۋەرسەڭ، جىقلا بولۇپ كېتىدۇ. ھەتتا شاھلارنىڭ تاجلىرى بىلەن نازىنىنلارنىڭ ئۈزۈك ـ ھالقىلىرىغا كۆز بولىدىغان ياقۇتمۇ تاش، پىرۇزىمۇ تاش؛ تەختلەرگە پايە، قەسىر ـ ئايۋانلارغا تۈۋرۈك، مەسچىت ـ چېركاۋلارغا مېھراب بولىدىغان مەرمەرمۇ تاش. بىراق، نېمىشقىكىن، ئەي گۈزەل قاشتېشى، سېنىلا ئويلايمەن ساڭىلا قارايمەن، «ھەر بارە كۆزۈم سەندە، ياندۇرۇپ يەنە سەندە!»

خىسلىتىڭ قانچە، ھۆسنۈڭمۇ شۇنچە؛ ھۆسنۈڭگە بېقىپ، مېھرىڭمۇ شۇنچە. مەيلى ئاق ياكى قارا، مەيلى كۆك ياكى يېشىل، مەيلى سېرىق ياكى قىزىل... قايسىلا رەڭدە بولساڭ، خۇددى يامغۇردىن كېيىنكى ھەسەن ـ ھۈسەندەك مەپتۇن قىلىسەن مېنى، قاراپ ـ قاراپ تويمايمەن، مېھرىڭگە زادى قانمايمەن.

ئاقلىقىڭنى كۆرگەندە، سۈزۈلۈپ ئاتقان تاڭنىڭ پارلاق يۈزى بىلەن باھاردا كېلىدىغان ئاق قۇلارنىڭ قانىتى، بوغدا چوققىسىدىكى قار ـ مۇزلار بىلەن مومام رەھمىتىنىڭ بېشىدىكى ئاپئاق لېچىكى، ئانامنىڭ ماڭا بەرگەن سۈتى بىلەن دادامنىڭ ئورمىدا كېيىدىغان ماتا كۆڭلىكى، ئۇيغۇر يىگىتلىرىنىڭ بادام

被称为乌金的煤它也是黑的；

油也是黑的；

还是黑的。

……的蓝色——……宁静无际的天空，……苍天是蓝色的；……是蓝色的；

还是蓝色的；……是蓝色的；小小的……

……是蓝色的；还有那浮……的大海。

……绿色……

绿色就是生命。

……你的品质是有多面的；……

……是如此，大海和山涧中也不例外。……

……大地上的台阶也那么坚实……

……一样。把你制成……

……不会因为被……

……了……的……

ئوكيانمۇ كۆك.

مانا گۈزەل ئالتاي يايلىقى، خۇددى يېشىل گىلەمنىڭ ئۆزى. ئۇنى ھەر كۆرسەم، سېنى ئەسلەيمەن؛ سېنى ھەر كۆرسەم، ئۇنى ئەسلەيمەن. تىيانشان باغرىدا قاتار قارىغايلار، چەكسىز قىرلاردا يۇمران مايسىلار، باغلاردا چىمەن يېشىل بوستانلار، گۈلشەندە كۆلەر گۈلى رەيھانلار ـ بۇلارنىڭ ھەممىسى يېشىللىق دېمەك، يېشىللىق دېمەك ـ ھاياتلىق دېمەك.

ئەي گۈزەل قاشتېشى! ھۆسنۈڭ قانچە، پەزلىڭ شۇنچە؛ پەزلىڭ بىلەن قەدرىڭمۇ شۇنچە. ھەممىدىن مۇھىمى شۇكى، تېشىڭ بىلەن ئىچىڭ بىر، ھۆسنۈڭ بىلەن خۇلقۇڭ بىر. ئىسسىقنى كۆرۈپ، ئېرىپ كەتمەيسەن، سوغۇقنى كۆرۈپ، توڭلاپ قالمايسەن، بوران ـ چاپقۇندىمۇ ئوخشاش، يامغۇر ـ كەلكۈندىمۇ ئوخشاش. قەسىر ـ ئايۋانلارغا قەندەل بولساڭمۇ بىر خىل، پايە بولۇپ يەردە ياتساڭمۇ بىر خىل، ھەيكەل ياساپ، تەكچىدە قويسىمۇ بىر خىل، كۇرسى ياساپ يەردە قويسىمۇ بىر خىل. كۆتۈرگەنگە ئۇچمايسەن، تاشلىغانغا سۇنمايسەن. گۈزەللەرنىڭ قولىقىدا ھالقا، بىلىكىدە بىلەزۈك، بارمىقىدا ئۈزۈك بولغانغا پەخىرلەنمەيسەن، تالپىقا قەلەمدان، زاھىتقا تاۋاق بولغانغا ھەقىرلەنمەيسەن. قىسقىسى، ئىنسانىنىڭ ھاجىتى نېمە بولسا، سەن شۇنىڭغا تەييارسەن. بۇ نېمىدېگەن ئالىيجانابلىق !

ئەي گۈزەل قاشتېشى! سېنى قانداقمۇ تەرىپلەپ بولاي، ئەڭ ياخشىسى، سۆزۈمنى ئەمدى قىسقا قىلاي. ئوغۇلنىڭ مەردلىكى ئاتىغا تالىق، قىزنىڭ ئۈزلۈكى ئانىغا تالىق، داننىڭ تولۇقلۇقى تۇپراققا باغلىق، گۈلنىڭ جامالى ياپراققا باغلىق. سېنى تۇغۇپ ئۆستۈرگەن قارىقاش دەرياسى بىلەن يورۇڭقاش دەرياسىغا بارىكاللا! شۆھرىتىڭنى جاھانغا يايغان ھۈنەرۋەن خوتەن خەلقىغە ھەشقاللا!

1981 ـ يىلى مارت، ئۈرۈمچى

空中像雄鹰一样自由地展翅飞翔!

世上石头的种类很多：沙石，岩石，磨石，巨石…说起来很多。甚至连王冠和美女的耳环戒指上的宝石，蓝宝石也是石头；宝座下的台阶，府邸前廊的立柱，清真寺和教堂的祭坛所用的大理石也都是石头。但是，不知为什么，美丽的玉石啊，不只是想你，注视你，“我全神贯注，反反复复地看着你!”

你的品质多么高尚，你的容貌也就多么美丽；因你的美貌，对你的爱也就越深。无论是白还是黑，无论是蓝还是绿，无论是黄还是红…不管你是什么颜色的，你就好像是雨后彩虹一样让我陶醉，看也看不够，爱也爱不够。

看到你的洁白时，我眼前就会浮现黎明时东方明亮的脸庞和春天飞来的天鹅的翅膀；博格达峰顶的冰雪和已故祖母头上洁白的盖头；母亲哺育我的乳汁和父亲收割时身上穿的白布衬衫；维吾尔族青年男子头上小花帽的绣花与和田绸缎的洁白或者满月夜里洒下的月光。

你的洁白就是你的纯真和洁净，
也就是你的雄伟和善良的像征。
只有对你无比真诚和忠贞的人，
才配拥有和你一样的无比纯净。

看到你的乌黑时，就会想起人类获得文明之光，出现文学以后，人类历史开始记录下来的时候。因为不管是茅草还是芦苇，不管是羽毛做的笔，人类历史不正是用黑色写成的吗？我为能把你的比作历史的文字而感到高兴。提起笔，便想起出自和田梅花鹿肚脐上的麝香不也是黑的；东方美女的眼睛是黑的，眉毛是黑色的，飘柔的秀发也是黑的；传说洛合曼·艾克姆的肤色也是黑的，麦吉侬深深爱恋的莱丽肤色也黑；空中翱翔的山鹰和水中戏耍的海狸也是黑色的；被

称为乌金的煤它也是黑的；祖国的荣耀克拉玛依出产的石油也是黑的；春天里电闪雷鸣，给饥渴的生命带来春雨的乌云还是黑的。

你的蓝色——广阔，宏伟．仰望无际的天空，那苍天是蓝色的；远处那高傲的天山也是蓝色的；尼罗河是蓝的；长江是蓝色的；第聂伯河是蓝色的；多瑙河是蓝色的；小小的赛里木湖是蓝色的；还有那茫茫的大海。

多么美丽的阿勒泰草原，就好比绿色的地毯，每当我看到这里时，就想起你；每当见到你，又想起那草原。天山的怀抱中茂密的松林，无边的田野里嫩绿的秧苗，园林中的草坪和绿洲，花园里微笑着的无数鲜花叶片，这些都是绿色的，绿色就是生命。

美丽的玉石！你有多美，你的品质就有多高尚；你的价值也就多么珍贵。最重要的就是，你表里如一，容貌和性情如一。你不会因高温而熔化，不会因寒冷而冻僵，风暴里也是如此，大雨和山洪中也不例外。府邸前廊的灯架也冰清玉洁，或地上的台阶也那么坚贞，把你雕成塑像，立在壁橱里也一样。把你制成折叠小橙放在地上也依然如故。你不会因吹捧而飘飘然，不会因为被遗弃而破裂。你不会因为是美女的耳饰、手腕上的手镯、纤指上的戒指而骄傲，不会因为成了书生的笔盒，修行者手中的饭碗而失去价值。这么说吧，只要人类需要，你随时准备着奉献自己。你是多么的高尚。

美丽的玉石啊！让我怎样赞美你，最好是长话短说。男儿的勇敢来自父亲，女儿的灵巧取决于母亲，贤明者的智慧来自一方故土，鲜花的美丽需要绿叶衬托．生你养你的墨玉河和玉龙喀什河，我为你们喝彩！我向把你的美誉传向四方的心灵手巧的和田人民致谢！

1981年3月　于乌鲁木齐

诗人，就好像呼唤黎明的雄鸡，在黑暗的夜里永不停息地呼唤黎明；黎明时又催人劳作，呼唤生机，呼唤人们劳动和创造．因此，人们编唱《金鸡》的传说，在城门和城堡外廊上刻出它的雕像绝非偶然．然而，自开天劈地以来，还没有哪个人把乌鸦的形像刻在自己的门面上。

诗人，并非鹦鹉，别人怎么教就怎么叫．一生除了学舌以外什么都不会．这里引用阿塞拜疆伟大诗人弗佐力的诗句是必要的：

“你若给黑石染上颜色的话，
其色虽变却不会有珍珠的灿烂。
倘若给鹦鹉教会动听的话，
虽说人言，但却不知人间冷暖。”

诗人，从真挚的意义上讲是夜莺。夜莺从来不会学其它的鸟叫，而其它的鸟儿也永远学不会夜莺那动听的鸣叫。因为，夜莺 有着自己的语言，自己的爱，自己的思维和感觉。

诗人，也并非蝴蝶，毫不分辨地见花就落，只知道享乐。诗人，就好比灯蛾，明知烈火烧身，却勇敢地扑向烈焰……诗人，也不是只知道在帝王们摆满美味佳肴的餐桌旁进食或是在修行者怀中鼾然大睡的猫，他好比是在无边的荒野里不靠祈求度生的狮子，它一声怒吼，山石震颤，恶狼和狐狸胆战心惊。国王尼古拉一拳砸在桌案上时，王宫上下为之一震；列夫·托尔斯泰拍一下桌子，全俄罗斯都会沸腾。也许这传说并不夸张。因为烈夫·托尔斯泰虽然不作诗，但他是真正的诗人。

诗人只有为人民，也只有为人民才能成为诗人，而且会获得永恒的生命。例如：屈原和艾力西尔·纳瓦衣；李白和普希金；拜伦和鲁特甫拉·穆塔力夫等。

1980年10月23日　于乌鲁木齐

玉石颂

美丽的玉石啊！我为什么不能从你身上移开我依恋的视线，怎么也看不够你的容颜，享受不够你的爱和温暖，就好像你的爱缠绕着我的心一样…用人民的话说：”全部的视线都注视着你！”

奇怪：与你同出一宗的红宝石和蓝宝石、祖母绿和琥珀，都比你光彩，比你完美，但不知为何，“我全部的视线总是注视着你，反复地注视你！”

我注视着你，我的心思在于你。白天如此，夜晚也不例外，为你思索。每当思念你，我的心绪就展开翅膀，在韵律的花园里降落；言语闪着娇艳的光彩，唱出动听的民歌。

玉石啊，玉石，
是我说话的开始。
谁人不会赞扬你，
每当有幸见到你时

玉石啊，玉石，
里外有着一样的本质。
就好像珍珠和贝壳，
其光泽不会因岁月而消失。

不，不！用这样的民谣，怎么也无法将你描述！为了唱出民谣，我何必要受到韵律的限制？最好是像纯真的心想到什么就唱什么一样，让我自由地说唱，让思维的鸟儿在蓝色天

继续撞击山石，以你的巨浪奋起…掀起你的洪峰吧！

塔依尔和佐合拉明亮的眼睛总是在注视着你，为了爱、恩情、耻辱和善举怀念他们的亡灵！请掀起塔依尔诗篇的巨浪！让为此而遭受痛苦和艰辛的你一生永远安宁，永远幸福！

“……万般不幸降临时，

只当自己是个苦命人”

1948 年 1 月 27 日　于乌鲁木齐

诗与诗人

诗，并非项链，不像把珠子用丝线串起来那么简单，也不像颂经捂着耳朵就可以喊出来。

诗，并非经文中的词句，可以不知其意而盲目地背诵，也不像粗布，开个作坊就可以编织出来。

诗，不像刺绣只需用多采的丝线绣到布匹上那么简单，也不是画像，随便画在纸上那么简单。

诗，是有着俊秀的外貌，醉人的芳香，尖利的刺和绿叶的花，它的容貌使人着迷；芳香使人心旷神怡；痴情者将它珍爱地夹在耳朵上，或插上一束花将它送给心爱的姑娘；如果野猪将鼻子伸向它，利刺会刺向它的鼻头，使之痛伤。

诗，不像天上的星星有光无热，有光无亮．它是一把火炬，在夜的黑暗里给人引路，或者是一堆篝火，照亮黑暗的荒野，使受寒发颤的躯体得到温暖和希望。

诗，并非海市蜃楼，时而像湖泊，时而像河流，有时像城市，有时又像是植物园，它不是可望而不可及的幻影。

诗，是喷涌的泉，使干渴的人获得希望，给痛苦的人带来欢乐，给病人送去医治的良方，让忧郁者快乐，给弱小者以希望和力量。

诗，并非民间歌手唱出的歌，越听越叫人困倦，诗，是震耳欲聋的雷鸣，它使大地震颤，让沉睡的心灵惊醒；让人警觉并呼唤人们投入战斗，呼唤永远的生命！

诗人，并非乌鸦，随便落在哪颗树上就“哇，哇，”直叫。

铁 门 关

你的名字多么贴切，就好像人因其地位而知名一样，你好比塔依尔因为对佐合拉的爱而每天绕过千遍一样，在每一个转弯处都要叩首百次地流过，就好像在追逐着什么人似的，撞击着石头，向前奔腾着…

你为何如此不安？

我一看便知，你的容貌里有着深沉的忧虑，痛苦和伤感的印记，你蛇一般扭曲着的身体并不是毫无意义的…．我清楚地知道，这是生命的痛楚…

在满月的夜晚，你因沉醉而唱出的歌谣，就好像展翅的鸟儿一样飞去，遍布人间，站在远方，听到这令人陶醉的歌谣的人心都会像水银一样颤抖，他会忘记自己；离得越近，他的冷静也就越会消失。再也不能按奈自己激动的情绪，会随着你的旋律，想往着塔依尔曾经在你的山谷流的泪随着你的波涛而去。

啊！铁门关！你的呼吸总有一种离别的气息，看到这，我只能被泪水淹没。你呢？总是考虑自己……无动于衷。请告诉我，你为何有那么多的痛苦？从何时起你变得如此沉醉？沉醉的铁门关！你不说我也知道你为何忧愁，你的沉醉… 假如我不知晓，不因你的痛苦而痛苦，那么就会丧尽天良，会做出卑鄙无耻的背叛行为，难道恩，爱，耻辱和善举不正是因为你的伟大，你的崇高而成为光彩夺目的榜样吗？你不一

直都在教诲我们恩,爱,耻辱和善举的世理吗?

当爱的化身塔依尔从山上被抛下去的时候，你那可怕、坚硬而又像利剑一样的石头，不是变得像羽绒般柔软了吗?塔依尔被钉在箱子里却能在你的拐湾处停留三天三夜，难道不正是你的善举和忠诚?谁不知道，塔依尔在那箱子温暖的怀抱里像眼珠一样好几年受到保护！ 谁能做出如此的善举?这是只有你和神仙才有能力去做的善举和崇高品德…

如今,你却用感伤的目光仰望着高高的山峰;你那充满忧伤的泪眼一刻也没有眨过。

能看到什么?

插关彩旗的一处古幕群… 是漫漫的世纪，沉重的岁月和黑暗日子的血泪结论…

爱在何方,生命在何方,欢乐又在何方!

一对盛开的红色玫瑰花之间总会有卑鄙和傲慢的荆棘出现，你会看到这些，我很清楚，那卑鄙和傲慢的荆棘像野兽般发出死亡的狂笑，毒刺一样刺伤了你的耳膜…漫漫长夜里的这对纯真的牺牲品使你怎样的悲叹，深沉的忧郁和无限的悲伤，凶手是那卑鄙的荆棘，带给你烦恼，使你如此不安,让你愤怒,让你申诉…使你起来报仇反抗!

你所有的痛苦，所有的忧伤，所有的不安，所有的愤怒都是为了这些。

纯真的牺牲者们的墓地，充满伤感的爱河铁门关！你的头顶总压着一团离别的黑雾，你为此而痛苦，为此心碎，为此愤怒，你愤怒地撞击着每块石头，飞溅起白色浪花，你因生命的痛苦而像大海一样掀起巨浪,像狮子一样怒吼。

真理是有的!

你有权去做你想做的!

继续痛苦,继续沉醉,继续愤怒吧!

大海的呼唤
（散文）

一个漆黑的夜……一望无际的蓝色大海…它，在黑色夜幕的威严下变得比夜还要黑，翻涌着恐怖的巨浪，飞溅出浪花。

那就是它迸发出的高亢的呼唤…

那海边与蓝天拥抱的山。山上比剑还要锋利的岩石用一种奇怪的目光注视着波浪滔滔的大海，一刻也没有把目光投向别处，就那么望着，憧憬着。在它的怀抱中有一位诗人不知在沉思什么。他似乎在向大海哭诉，他口中吐着白沫，说道…

大海啊！你为何要卷起如此巨大的浪？你停息一会儿，请给我几个答复：

为何很久以来，我们得不到阳光，为何我们的天空始终云雾不散，阴云笼罩？没有一天晴朗，每一天都是黑暗的夜！就好像浊水一样地流逝。每时每刻，我的心总是支离破碎…

岁月和世纪就这样过去了。每一年，每一个世纪都在折磨着我们，带着许多珍贵的东西，生命的一半被它盗去，但是，没有给我们留下任何东西，只有愚昧和伤感，忧虑和痛苦，还有流不尽的眼泪，留给我们的礼物仅此而已…

我们一直向往着光明！但是，它却让它的美貌避开我们，一幅黑色的帘子遮住了它的脸面，不，也许是蒙住了我们的眼睛，如此这般，我们完全失去了它，完全…因此，我们面色发黄，心中流的血都变成了脓血和苦水。

啊！给我们幸福的太阳在何方，光明在何方？美丽的春天又在何方？

没有，一个也没有，我们失去了一切！

天山，阿勒泰山，昆仑山和帕米尔高原上始终都是那些乌云，总有一幅黑帘…伊犁河，塔里木河，额尔奇斯河和博斯腾湖上总有一团黑雾！它要持续到什么时候？我们什么时候才能迎来曙光？

也许你还记得，我们不止一次地受到狂风袭击，在那些狂风中好像整个世界都在颤抖，被狂风击打过的茫茫戈壁荒野里鲜血不曾像江水一样流淌过吗？失去主人的战马拖着缰绳，仰望天空，不曾伤感地嘶鸣过吗？挂在草木枝上的人的肠子像铁丝一样发出”翁翁”的响声，不是曾给周围带来过恐怖吗？这些狂风依然大作，也许还会继续…

奇怪！那么大的风怎么就吹不走这些乌云，为什么这漫漫长夜的黑色帘纱就不能撕破，为什么？

什么时候我们才能迎来曙光？请告诉我，什么时候？

我知道，狂风依然在袭击，狂风。

但是，我又害怕这狂风会停息，害怕曙光不会来临。

请告诉我，我们是否会迎得曙光？要等到什么时候？什么时候？那曙光会从何方降临，幸福来自何方？

从大浪滔天的大海深处传来一声高亢的呼唤：请看，那曙光快要降临，黎明会从太阳升起的东方向我们走来，当然，还会有呼啸的狂风袭来！

1945年12月 于兰州

她的男友也缩成一团，
头也不台龟缩在一边。
他们两位吝惜生命，
放弃了获得荣誉的前程。
就好比一对雌雄老鼠，
把黑暗洞穴当成安全之处。
人们见了他们诅咒不断，
转身返回自己的家园。

7

刹时间狂风吹起，
女人变成荆棘。
电闪雷鸣，
那男的变成了乌鸦发出哀声。

那天又出现了怪事一件，
人们为此万分惊叹：
妹妹的坟墓散发出一般芳香，
有一株玫瑰盛开怒放。
与她一起合葬的那位男子汉，
变成了一只痴情的夜莺歌唱不断。
叫啊，叫啊，用它全部的灵感歌唱，
以无比的敬意拍打着翅膀。

8

当人们为此惊叹的时分，

山的那边传来一种声音。
有人说道：这是一个教训，
因为前方还有艰难的里程。
就好像铜虽然有着金子的颜色，
烈火熔炼即可分辨得清。
表面上同胎子女十分相像，
体内却是绝对两样。
现在她们都有了自己的史书。
鲜花永远芳香，就像动人的木卡姆一样，
让夜莺在她的身边黎明时纵情地歌唱。
愿天下诗人墨客，还有艺人，
用最动人的词赋歌唱爱情。
让荆棘永远被冷落一旁，
只有乌鸦在它的身旁。
让它结出的果实成为狗熊的食物，
让每只熊都散发出一股恶臭。
这就是此事最终的结论，
这结论将永远焕发出青春。

从那个时代开始花与荆棘，
出现在这片大地。
手中的笔也说完了心中的话，
愿读者自己理解去吧！

1984年7月　于乌鲁木齐

倒不如在战场上搏斗。
是男儿就拿起武器，
让我们给它以致命的打击。
谁若图谋不轨，绝没有好下场，
正义任何时候决不会消亡！”

5

人海也随之颤抖，
开始了对恶魔的战斗。
男女老少一起上阵，
哪怕只剩一口气的人。
走向战场开始了圣战，
这圣战场面把勇敢者检阅考验。
两位勇士为左右臂膀，
二者彼此没有两样。
驰骋骏马奔向前线，
和茹斯塔木一样挥舞刀剑。

恶魔时而大吼喷着火焰，
时而有大口地吸食吞咽。
有时又变成了七个头的蛇吐着毒液。
盘着身发出恐怖的喘气声，
有时又如旋风来去无踪。

战斗持续了好几天，
许多男儿都把生命奉献。
七个头的恶魔最终也

断成七节，气绝身亡，
人民也摆脱了对它的恐慌。

6

人们庆贺着胜利，
准备着喜庆的礼仪。
此时发现两位勇士不见踪影，
有人认为这不可能。
最后终于在战场上，
发现双胞胎的妹妹躺在血泊中央。
容进了晚霞的光芒，
好比西落的太阳。
一手紧握着利剑，
体无完肤十分悲惨。
这位女子完成了自己的使命，
名扬百世，忠魂永生。
她的男友被火烧身，
在女子身边化成了一堆灰尘。
人们为这两位而流泪伤感，
将他们的遗体移到了花园。
隆重地合葬于一墓，
然后去寻找她的姐姐在何处。

姐姐隐蔽在荒野的一处，
躺着的身体从一块毯子下露出。
面色发黄，浑身发抖，
两眼紧闭，眼泪直往下流。

哪一项也都不差。
平日里言语不多，
好像深深的河水静静地流过。
所以远近乡亲不住地夸奖，
家乡的两朵花就像两位汗王。

2

斗转星移，岁月漫漫，
孪生姐妹已成青年，
她们如花似月的容貌，
引来四面八方的痴情者
媒人嘻笑着开了口，
向她们表示诚挚的要求。
最后父母表示同意，
并为姐妹祈祷，叙说别情离意。
婚礼在同一天举行，
敲响了欢快的皮鼓声声。

3

婚礼到了高潮的时候，
民间歌曲也令人羡慕。
一阵黑色的风暴猛烈吹过，
尘土自天而落。
刹时间天昏地暗，
好像地震天翻。
此时出现了一个可怕的恶魔，

七个头上的七只眼里充满凶恶。
说道:"嘿,你们听着,
以前不知道现在记着!
这块土地原本就是我继承的遗产,
这里的一起都应归我统管!
地皮和河水是我的,山也归我,
戈壁荒野和田园全归我。
男人为奴,妇女为女仆,
这孪生姐妹今天也属我的奴仆。
哪个敢不从定要他好看,
我手下决不会留情面。
直至毁灭这里的一切
消失所有的生命,这决不是耸听危言!"

4

听到这可怕的魔语,
人们不知何从何去。
这里的一位德高望重的长者大喊,
用火一样愤怒的声音宣言。
说道:"我的乡亲,此话怎讲,
难道我们低头投降!
如果我们今天失去自由,
这是多么的耻辱和痛愁!
难道我们甘愿承受耻辱,
难道故乡就这样忍受凄辱?
要我们失去自由,

好像一条无头的毒蛇一般。
追杀的队伍像山洪一样，
败逃的敌人却无处躲藏。
话已到此，故事也已结束，
无需再作解释和重述。
每个人只需认真思考，
世界上没有什么谜解不了。
生命是什么，恋人是什么，祖国又是什么？
让每个人成为人的又是什么？
假如心中不是亮着一盏灯，
肌肤，骨头以及整个躯体又算什么？
这就是我故事的尾歌，
希望人们永远将它铭记心窝。

1979 年 4 月　于乌鲁木齐

注：①是指王中之王。

花与荆棘
(叙事诗)

“每个人都是把握自己命运的主宰者”
—俄罗斯民间谚语

用花与荆棘这一新的题目，
用比曙光还要明媚的思路。
我手中的笔追寻在一个故事的情节中，
希望年轻的兄弟们能够把它捧在手中。

1

相传有一对孪生姐妹，
她们心地善良无比的美。
个头也是出奇的一样，
都有一颗痣长在脸上。
言语没有丝毫的差别，
听起来两人像一人一样。
性情也如同一人，
动人的微笑像鲜花一样醉人心房。
心灵手巧，秒手生花，
里外家务，不在话下。
搬座大山也没话可说，

因为敌军中有一位勇夫,
就好像一头雄性野猪。
无人能抵挡他的勇猛,
只能把仇暗记在心中。
多少人死在他的刀下,
城堡的边沿有着他的刀疤。
他是个无比愚昧的男子,
这位愚人就好比是犹大的影子。
人们有好几天都没有认出他的脸面,
是他给人民带来了灾难。
最后他被人们认出,
纷纷开始诅咒他这个叛徒。
有些人还不相信会是这样,
有些人则另眼看待他的娘。

8

有一天母亲站在堡垒之上,
战斗使母亲的心流血悲伤,
猛一看战场她惊奇发呆,
不敢相信自己眼前会是这样,
愤怒的她向真主苦苦祈祷
从未有过的一种痛苦使她悲哀地讲:
“万分遗憾,我怎么会生下你呢!?
为什么用我的乳汁将你抚养!?
这就是你的感恩图报?
你哪里是儿子,分明是把灾难带给家乡!”
她那悲伤的双眼闪着火焰,
独自一人站在一旁。

手拿利剑，在马背上发狂的野猪，
认出了母亲的时候，
立刻下马满脸失去血色，
飞快地奔向母亲身边。
向母亲伸出了拥抱的双手，
母亲却向石雕一样没有接受。
她那锐利的目光像把利剑，
直刺面前那双冷酷的眼。
最后那只凶恶的野猪双膝下跪
头颅下垂浑身颤抖。
此时田地无声，
甚至天空也沉寂一片。
守城卫士感到惊叹，
敌人却惊恐地周身发颤。
寂静中那位勇敢的母亲，
在耻辱中完成了自己的使命。
愤怒地向仇敌无畏地杀去，
那该死的猪此时倒了下去。
眨眼间这一切都已结束，
悲痛的泪水也随之流出眼。
不知为何要流泪，
自己也无法感觉泪水涌流不断。
一种纷乱的感觉使她麻木，
记忆中是空白一片。
就在此时城内如火山爆发，
杀得敌人满地乱爬滚翻。
母亲又手持利剑投入了战斗，
和人民一道参战。
敌人四处狼狈逃窜，

怎能指望他会对我们有所贡献?”

就这样在他率领敌兵进犯的那天,
荒漠里掀起了可怕的风沙弥漫。
地动山摇,山石颤抖,
飞沙走石处处落满。
河水猛烈地冲击着两岸,
荒野里黄羊和野鹿在躲闪,
所有的飞鸟都在惊叫,
就连蝙蝠也无法安眠。
此时有一只恶狼站在山坡上,
嚎叫着诅咒道:
“你这冷酷卑鄙的家伙,瞧你的德行
人类中不要有你这种畜牲。
就连我也不会将我的洞穴和兄弟,
出卖给我的仇敌。
尽管我靠吸血度生,
但绝不会伤害骨肉亲生。
难道那就是你的人性吗?
就让真主永远诅咒你吧!”

7

直至敌人带来危险,
凯玛尔城依旧在梦乡中。
愚昧的国王坐在威严的宝座上,
每天都陶醉在歌舞和酒席宴上。
尽管他手下的兵士已得知战况,

但却丝毫没有为此紧张。
因为他认为有什么必要作战,
以为别人也和他一样不愿作战。
就在此时燃起了熊熊大火,
凶残的敌人杀向人民心窝,
那里是烈火,这里成了杀场,
同时把丰收的果实也掠夺光。
敌人向蝗虫一样横行,
好像要把这世界吞进,
尽管家乡人民奋起反抗,
怎奈敌人又多又疯狂。
凯玛尔城最终被敌军攻占,
除此没有别的途径。
尽管有人已去报告汗王,
山高路远,何时才能把军情报进宫?
好在城墙很高,
石筑的城墙防御功能好。
敌人无法入城数日都在外面,
心急火烧把嘴气歪。
尽管敌人多日猛烈进攻,
坚固的堡垒阻挡了敌人的凶残
凯玛尔城终于觉醒,
男女老少一齐上阵,
为了保卫家乡背诵着誓言,
迈着健步奔向前线。

尽管大家作战都很勇敢,
但打败敌军还很困难。

离别的痛苦使她心酸，
最后她万分疲倦
宇宙也开始了新的纪元。

6

主的怒气使那个凶手惊恐万状，
离开家乡去了异乡流浪，
那里也有一个王国，
人们称之为山的故国。
他在那里成了流浪汉，
好几天都住在孤独的空间。
有一天巡更者得知他的消息，
无亮时就和中朗一起前来抓他回去。
于是他拿起石头
用拳脚和头
打得那些人狼狈逃窜，
国王也听说了这些传言。

这位国王很单纯，
也对那位公主倾心，
因为每次派去的媒人都徒劳而归，
每天直到深夜还是无法入睡，
有时用钱，有时则用手段，
忙于一支大军的组建。
那位固执的勇敢青年，
好像恰逢那个时间，
因此国王就在这一天，

说:“我想见他.”便派人将他带到面前。
看上去此人身材魁伟,
言谈却粗俗不堪。
此人正合国王之意,
心中的梦想插上了羽翼。
说道:“如果你愿意为我效劳,
日后国色天娇任你选挑,
因为凯玛尔城中已起内战,
需要我去平定内乱.
将他们的长官送上绞架,
让公主屈从到你的脚下。
拿出你的勇敢作为条件,
不要因那里是你的故乡而手软!”

于是那位心存邪念的笨蛋,
如此愚昧,咒语平俗的瞎眼雄性野猪,
从血腥的敌人那里
学了一阵打仗的技术,
有一天带着敌兵,
为了血洗自己的故城。

敌兵的要员正好在这一天,
找来一位侍从官。
说道:“当胜利向我们微笑之时,
千万别让这卑鄙的家伙逃脱一死。
从后面向他开枪。
不要让他发出声响。
因为他能给自己的人民带来灾难,

听了也会觉得后悔难当."
"没什么,让我听听,
不管怎样我会自认不幸,"
公主最后说道:"是你自愿,
既然你那么愿意把鲜血献上。
就马上去把你母亲杀掉,
趁热带来她的心脏。
这就是我所需要的彩礼,
好了,就这样吧!早早回去!"

5

走出王宫的勇士神色悲伤,
母亲问明情况后说:"此话怎讲!"
儿子说:"亲爱的妈妈,不要再折磨我,
彩礼太重,不要再问我为什么。"
母亲说:"说来让我听听,
万能的主会帮你这个忙。

固执的他没想太多,
把一切向母亲诉说…
"我的好孩子别愁"母亲说道,
"为了你我什么都可以捧上。
如果用我的生命可以换取你的心愿
我愿把我火热的心献上。
不要说要我的一颗心,
就是献出一千颗也易如反掌!"

整个大地，所有的生命，
或者是无边无际的宇宙星辰。
都不知这位小伙子要做些什么，
偶尔等待着结果。
失去理智的小伙子手握钢刀——
匆忙来到母亲的怀抱，
顿时刮起了大风大地震动，
电闪雷鸣在天空，
尽管天上下起了可怕的大雨，
但他却没有放弃杀人的动机，
最终他挖出了鲜血淋漓的心，
飞快地奔向宫殿…
但是在路上却摔了一跤，
手中的心也甩在一边。
此时那心闪着红光，
开口说话使他惊慌，
“我的心肝，我的生命，我的羔羊，
我可爱的孩子你是否摔伤？”
那颗心发出的心声，
连真主都为之感动，
为感激伟大的母爱，
从死神面前解救下来，
让那颗心重新回到身上，
母亲立刻站起身，
看不见儿子她四处张望，
问起来谁也不知她儿子的去向，
因此在寻找中她流落天边，

但不要去想那远方的公主，
这难于摘取天上的月亮。
每个人都有他天造的配偶，
破旧的磨房都有它自己的光亮。
公主绝不会成为你的贴心人，
木材和石头永远粘不上。”

母亲的一席肺腑之言，
丝毫没有改变儿子的思念。
相反，一天比一天消沉，
终日卧床头重脚沉。
说道：“此生如若得不到公主，
痛苦中我既是死去也不必吃惊。
母亲你最好为我祝福，
我命该如此，永别了我亲爱的慈母。”
尽受压迫心里流血的可怜的母亲，
为了无知而固执的儿子的心。
她不惜冒着死亡的危险，
大胆地迈着坚定的步伐走向宫殿。

4

在王宫门前扫了三天地以后，
哭诉了自己的痛楚以后，
国王得知消息便同意召见，
尽管他对这位媒人很不耐烦。
但他还是恪守了诺言，
让人叫公主到她面前。

公主十分惊讶地问道:
"您从哪里来,为什么而到?"
受尽贫苦的那位可怜的母亲,
向公主说明了痛苦的心情。
公主也想起那位神箭青年,
哈哈大笑嘲笑他十分可怜。
说:"让你儿子前来我看一看,
我会向他本人说明我的意愿。"

母亲带着万分忧虑走出王宫,
晶莹的露珠让她睫毛湿成一片。
把公主的话陈述了一遍,
连公主的嘲笑她也没隐瞒。
儿子不顾公主那般嘲笑
连母亲的眼泪也不看一眼。
好像醉了的大象走出屋子,
带着希望走向宫殿。

公主看到勇士这般模样,
找不出理由让勇士回乡,
想了一阵便对他说:
"你可有送我彩礼的力量?"
勇士说道:"说来让我听听,
如果需要我愿把生命献上。"
公主答道:"你最好别问,
我也不说,折磨你生命我不愿去想。
不要说你,就连那些有名的贵族,

双手施礼站成了一行，
个头一般好像新生的梧桐。
此时那只被猎杀的野鹿的伴侣，
影子远远地被人发现。
公主和宫女们万分欣喜，
四面八方扬鞭围赶。

那位神射的勇士，
这才恢复了理智
但却成了另外一幅模样，
好像躯体里没有了生命一样。
一会儿痛苦呻吟，
一会儿又对她的美貌丧魂失魄。
自己也不知道这是怎么回事，
这是怎样的痛苦，怎样的灾难祸殃。
只有痛苦越加无情地折磨他，
公主的图像总在他身旁摇晃。
辗转反侧都是她的影像，
就是这种痛苦使他发狂。
无声的心愿不住地抓挠着他的心，
从此这位神射的勇士，
成了爱神之箭的靶子，
再也看不到他狩猎，耕地和放牛
连母亲他也不放在心上。
终日唉声叹气，痛苦不堪，
夜夜哀鸣直到天边鱼肚白出现。
从此他面黄好比落叶一般，
“最苦莫过相思之苦”真是至理名言。

3

没有神医,没有巫师,到哪去祈祷,
这奇怪的痛苦无法医治,如何是好,
母亲千般请求,一千零一次地盘问,
想从儿子嘴里得到个回答,
后来儿子也无比伤心和痛苦,
说出了埋在心中的那些痛苦。

母亲也流下了串串泪珠
“我的心肝,我的眼珠,
你遭受这样的痛苦原因在我,
因为我没有关心你的生活。
让我怎么办,我只不过是个寡妇,
天生的命运铸成我的贫苦。
我们的生活长期以来一直拮据,
生活的道路上从没有过好结局。
你的父亲如果还健在,
他会是你最可靠的依赖。
我们的状况也会大不一样,
早就让你成亲成对结双。
尽管如此,只要你我安康,
今年入秋定让你喜结良缘,
你是我的命根和心脏。
本城如花似玉的美女不少,
家境门户也还不错人又勤劳。
明天我就带着希望出门,
让我来试试你的运气怎样。

将自己的王位继承。

国王的女儿美如天仙，
许多国家把她的芳名传遍。
见过一面的人都失了魂，
想见两次的人献出生命。
好像日月一般同在天空，
如今又有金色王冠在顶。
公子王孙之间都非常嫉妒，
许多异国王子都上了路。
城中挤满了提亲的媒官，
这消息也传到国王耳边。
看到他们每个都很高贵，
如今如何答复这些人员。
最后国王让公主作主，
自己却躲进了僻静后屋。
公主对这些人并不满意，
媒客有的开始慢慢离去。
有些人听到公主的回答，
就开始把仇恨记下。
也有的没有失望，
每天向公主表示相爱的愿望。
这样过了一些时间，
结果发生了奇怪的事件。

2

那座城外住着一位寡妇——

和儿子一起生活还算满足。
儿子成了勇敢的男子汉,
继承了当年父亲的勇敢。
有时开垦土地,
有时追逐鹿群在戈壁滩。
有一天遇到一只飞奔的野鹿,
射出去的箭让野鹿倒在地面。
就在此时从荒野里走来一位天仙,
这位天仙好比万花之灵秀。
手握弓箭,腰带宝剑,
跨下枣红的骏马配鞍,
追着那只野鹿英姿豪爽,
勇士不知此鹿是谁所伤,
仙女知道此事便走来,
向射手表示崇敬。
那勇士见到骑马的天仙,
一阵惊讶两眼昏暗。
“天哪!是人还是别的奥秘?
或者是白天遇到了天仙?
如果你真的是人,
定是国王的千金”
勇士这样想到。
此时远处还有快马追来,
天边的荒漠里扬起了冲天的尘埃。
又有一群美女已经赶到,
每一个都像园中的花一般鲜艳。
仙女们都翻身下了马,
向公主叩首施礼,

有时听故事，有时听热瓦甫，
戈壁上遇见黄羊就吃起烤肉。
有一次我们露宿野外，
老爷爷讲起了非常有趣的故事。
也许你也听过这段故事，
或在哪本书中读过这段趣事。
但真实的语言永远不会老，
即便它不断地重复多次。
因为镜子擦得次数越多，
我们的身影也就更加鲜活。
不同种类的花有不同的芳香，
爱花人的品味也各不一样。
因此，不要让那故事离开我，
我听过的故事让别人也来评说。
为此今天我把它编成民歌，
尽管毛病还很多。

1

塔克拉玛干有一座古城。
在丝绸之路上的日日夜夜
是连接东西方的枢纽，
名扬天下，四海闻名，
众人心目中成了神灵。
像府邸一样威严的房屋，
是当时市面上唯一高超的技术。
街道两旁遮阳的梧桐树，
和房屋一起高耸晴空，
日出前摇响了音色低沉的驼铃，

柏树枝冒出的青烟清香飘空中。

周围好像是麦加的园林一样，
园里散发着春天黎明的芳香。
群山中有着丰富的玉石琥珀，
透明的珍珠和宝石也非常多。
经文是那样灵验，闪烁灿烂。
傍晚和清晨闪着自然的光线。
成群成群的鹿吃着嫩绿的草，
鸟儿在空中自由飞翔。
那里的人们以手艺著称，
妇女们要跟男士把高低争。
华丽的艾特莱斯和丝毯，
让印度和伊朗忌妒、惊叹。
国王在宝座上无比高兴，
为他的宏运和前程而兴奋。
他本人是桃花石①的汗王，
王朝是树，他就像树枝一样。
因为作了桃花石汗的女婿
从此滋润了心中的空虚，
无优无虑地度过了一生，
但只有一个烦恼把他折磨。
因为一辈子还没生下一个儿郎，
生命的园中已是一派深秋气象。
感叹，悲伤和哀鸣，
带着遗憾送走岁月何其匆匆。
国王最后宣布自己的独生女，

我们拥有祝福，定能胜利
定能到达
新中国的百花园!

1942年11月 于乌鲁木齐
(因部分修改而有所删减)

① 维·维·马雅可夫斯基

伟大母亲的故事

"狐狸撞击自己的洞穴，只会伤身"
—古代维吾尔民间谚语

（选自马合木提．喀什噶尔所著的《厥语大词典》序言）

曾经和你一样我也年轻
由于血气方刚我很任性。
有时顽皮得好像一匹烈性的马驹一样，
有时像在云里遨游的明月一样。
每时每刻都在急切地向往，
在希望的激流中尽情欢畅。
一时对塔克拉玛干产生了兴趣，
于是动身迈出了勇敢的步履。
有幸身边有位同伴——
和田的驼队也去那边。
拔涉了许久在荒漠里留下了足迹，
有时骑马，有时徒步，有时也骑驴。
见多识广的一位花甲老人，
不断地为我们指明方向。
夜晚点燃梭梭树枝燃起篝火，
伸展着全身舒适地躺在戈壁大漠。

最危险的时候，
每个人都发出最后的吼声
起来！
　　　　起来！
　　　　　　　　起来！
我们万众一心
冒着敌人的炮火！前进！
前进！
　　　前进进！”
这就是觉醒，反抗和摆脱的信号，
这就是对黑暗
对压迫和苦难，
点燃的战斗的火把。
这信号使巨人觉醒，
大吃一惊地站起身来
奋起反抗，
以坚定的信念，
成长为勇敢豪迈的巨人。
历史为我作证，
历史会为我作证。

为拼搏插上钢铁翅膀
赋予新的希望，
为每天，每分
奏起搏击的强音，
在火红的斗争洪流中搏击，
那就是我们的身影，
朝着新中国的希望。

鸟儿飞翔燃烧着翅膀
沿着艰难的荒漠，
用新的希望，新的认识
跨越时代的空间，
我们迈出步伐朝着春天的方向。

5

未来朝我们走来
怀抱中春暖花开，
幸福正在微笑
满载着春天；
岁月和世纪是不朽的春天，
是永不凋谢的春天，
它是那么美丽的一个春天，
风暴，
雨雪交加，没有浓雾，
全都是荡然无存，
生命将会
永远是春天。

但是斗争还在前面。
还要越过荆棘和荒原。
涉过激流险滩，
还要翻越达坂。
最终达到幸福的彼岸，
因为希望就是力量，
前途光辉灿烂。

就这样沉睡不断。
虎豹豺狼，吃人野兽
围住了这位巨人，
彼此争抢掠夺，互相撕咬，
尖牙咧嘴，咆啸呐喊。
这不，门庭大开，
狐狸、狼和狂犬，
使出全身法术，
全都为了各自的利益而战。
“看我们谁是英雄，
谁最迅猛，
谁的牙最锋利，
谁是最好的杀手？
谁最无能，
谁最不中用？”
这些喊杀声久久回荡。
全都非常忙碌，
开始了争相瓜分扫荡。

每天都有一则消息——
一个可怕的消息传开。
已经失去了香港，
还有澳门和九龙；
不久就是黑龙江，
而且还有哈尔滨和沈阳。
无论哪个角落，哪个地方，
无论是哪个方向，
到处都在沦陷。

生命在颤抖,
生命在止息,
无节制的压迫
周围全是坟墓。
对了,对了,的确如此,
"世界上有着丰富精巧的语言."①
我的语词贫乏,
我到哪儿去找合适的语言!

4

压迫,屈辱和耻辱的大刀,
穿过肌肉刺到了骨头,
刺伤了骨头。
而且伤到了骨髓里头,
骨髓里头。
再也无法忍受
没有了耐性,
"历史也开始开口了"
说出了公道。
维护了公道。
七月的曙光来临之时
响起了黎明的汽笛:
"起来,
不愿作奴隶的人们,
用我们的血肉
筑成我们新的长城!
中华民族到了

进行压迫，侮辱，
让愚昧和苦难
降临到它头上
用贫穷，痛苦
愚昧和屈辱不停地让悲剧重演。

父亲是奴隶，是受人摆布的雇佣，
儿子的命运更加贫穷。
母亲衰弱，女儿脆弱，
王府中失宠的宫女更加懦弱。
一边是死亡、屈辱和贫穷，
挨家挨户伸手乞讨，
另一边是狂欢、奸笑和作恶，
花天酒地，穷奢极欲。
世界高低不平，
一边是痛绝的哭声，另一边是迎亲的乐声。

3

雪上加霜的一个时代，
逆转车轮的一个时代。
死无全尸的时候，
死亡跟在压迫之后，
两者互相追随其后，
磨亮了吃人的利牙。
来自东方和西方，
饿狼和狐狸成群，
袖口藏着刀柄，
脸上却堆积着奸笑的灵魂。

一个说:“中华”你安静地睡吧,
我为你催眠。
我不会打扰你的安然,
我摇动你的摇篮。
又一个说:“宝宝
继续睡吧,我的宝宝。
无论谁若打扰你的睡眠,
我都会成为你的保护神。
我即是你的主人,又是你的仆人。
如果你实在无法安眠,
我会给你药让你长眠。”

食腐的乌鸦类也一起上阵
四面八方争先恐后,
而这位顶天立地地汉子
麻醉之后变得老实呆憨。
麻醉品就是鸦片,
为了让它永远沉睡,
念出了神秘的咒言。
在这粒麻醉药的作用下
英容变得枯黄,
瘦骨嶙峋,
血液会被吸干。
长期以来,如此这般
这位勇敢的男子汉,
如今却变成了
东亚病夫憔悴不堪。
星转斗移,岁月漫漫

山花烂漫的阿勒泰山
昆仑山和帕米尔高原，
山脚下是绿色的果园。
每一座山都是一个取之不尽的宝库，
每一座宝库都有着无数锦旗招展。
由西到东，
向着大海的怀抱
奔腾着银色的河流，
那是黄河
美丽的长江。
两岸洒满了珍珠，
沿着宽阔的河谷。
欢快的流淌，
拥挤在陡峭的悬崖深处。
是对谁的恨。
又对谁爱得那么深，
把溅起的水花射向空中。
祖国是那样的可爱，
怀中隐藏着许多奥秘。
历史作证，马可波罗
及不可待地被折服，
因此他向全世界
将它展示，并大声呼喊，
发出“那是天堂”的感叹。
多么神奇的发明
在这块土地出现
为人类做出了贡献。

2

但这伟大而美丽的祖国
有着比山还沉重的苦难，
痛苦的哀鸣，无比黑暗
胜过剧毒，黑暗的过去
使它叫苦，使它抱怨，
让我们的心流泪没完。
因为它苦难的群山，
伤感地泪流满面，
沉重苦难的负担
长期重压在它身上，
将它的心践踏得血迹斑斑。
旧史的枷锁
套在脖子上前后两千年，
甚至不允许
说出任何语言。
黑暗的岁月，
出卖者的声音，
不是几年，而是几个世纪
多少河水已逝去，
将祖国凌辱，
用咒语让人民受苦；
用毒物取代乳汁
使它变得懦弱。
以孔夫子的“论语”为名
用帝王们的洒盅，

仰望着银月的容貌。
从它那里吸吮着乳汁般的月光，
一起欢笑，一起漫游，
久久地思考。

不知是梦还是清醒，
一时间乌云布满了天边。
打断了我的思绪，
心中顿生伤感之情，
浑身打着寒颤。
我对着乌云喊到“滚开”!
但它却没有离去的意思，
更靠近了月亮。
还没有说声“你等着瞧”，
我的知心朋友已消失在天上。
但我并没有对它失望和伤感。

这不，它已重现娇颜，
撕开了黑色云帘，
喊着“滚开吧，乌云”，
唱着勇士的歌露出脸面。
它在搏斗旋涡的怀抱中，
时而出现，
时而隐藏给敌人以震撼。
唱起的歌响彻云霄，
驱赶着黑暗，
还喷射出火焰
消除了所有的黑斑。

"敌人不投降就叫它灭亡!…①
他立下如此誓言,
为了斗争把新的力量增添。

我的思绪开始变得更加随便,
比钻石还要锋利。
我将自己投入到那场斗争中,
从歌声中获取鼓舞。
"黑暗与光明的斗争——
我们的祖国就是它的典故。"——
我驾驭着我的心灵这样说道,
为了新中国的百花园我踏上了跑道…

我们的祖国是美丽的地方,
有扬名天下的勇敢无畏的形像。
把整个陆地的一个部分,
装点得如此美丽漂亮。
五千年的历史基石,
雄伟挺拔的城墙,
劳动使它顶着蓝天,
整个世界都在此刻。
传颂着它的芳名,誉满人间。

在它怀抱中的故事里,
有巍巍的金银般的群山。
这是天山。
雄伟的喜马拉雅山 一

① 高尔基

假如人生好比一碗牛奶，
青春就是牛奶奶皮的香甜。

57

青春是一生中第一个春天，
一年中最美的也只有春天。
农民播下什么样的种子，
但愿金秋收获装满他心田。

58

春天去了来年还有春天，
只要勇敢就会拥有纯真的依恋。
请问青春逝去以后
哪位能够把它追还!

59

对祖国的思念就是我的黎明，
它是我白天的太阳，夜晚的月亮
如果麦加的圣屋嫉妒那就由它好了，
这块土地就是我叩拜的神圣和光明。

60

用你的慧眼审视一下篝火，
它性情是怎样的神圣之火。
只因它照亮了无边无际的荒野，
才那么坦然地变成一堆死灰把辉煌述说。

致新中国的百花园
（抒情长诗）

序诗

1

一个深秋的夜晚……
死一般沉寂的夜晚。
像玻璃一样透明，
没有一丝浮云挂在天边。
弯弯的月亮像是洁白的船帆，
仿佛航行在大海平静的怀抱中间。
微笑着好像有为对我的祝愿，
闪耀着柔光像是撒娇。
无数天灯在闪烁，
眨着眼朝我微笑。
轻盈的秋风在吹拂，
温柔地擦过我的身边，
抚摸着我的头发，
不停地讲述着希望和快乐，
就在我的耳边，…
窃窃丝语在我的心头。
而我却在僻静的地方遐想，

却不自负的人才叫男子汉。
就连那桑蚕每年都要
完成蚕茧坦然献身而无怨言。

49

世上没有永恒的事物，
太阳也在加快衰老的脚步。
但是这也有例外，
爱情是它的称呼。

50

宽阔的河水静静地流淌，
多少男儿在恐怖的荒漠死亡。
我们并不需要神气十足的姿态，
没有你我地球照旧然围绕太阳。

51

多少男儿献出鲜血而且在继续，
人民的幸福还需把血汗献出去。
流出去的汗水汇成一条滚滚长河，
浇灌干渴的荒野人民会给予荣誉。

52

不是所有响亮的声音都能成为歌，
没有爱与恨也就不会有心中的歌。

有时毛驴也会放开喉咙，
没人会把这当成动听的歌。

53

心脏是一种神奇的肉体，
不同的躯体里有不同意义。
如果它不饮下良心的纯酿，
只不过是挂在钩上的肉发出臭气.

54

一位信徒清晨作着礼拜，
梦想着在天堂里寻找情爱。
此时一位农夫却在汗水中，
乞求着甜瓜丰收的到来。

55

没人会期盼地仰望钻天杨，
因为它不会给人甜蜜的果香。
香飘四溢的树木忍着击打，
浑身总是带着被掠夺的痛伤。

56

青春是每个人绿色的林园，
每个黎明夜莺纵情地歌赞。

它会给你许多智慧和希望。
如果毒蛇不曾咬伤过人们，
到哪儿去找一种解毒秘方。

41

不要因相安无事而错交为友，
离开了你他会变得痛苦烦忧。
用思考的目光审视你的身影，
光明时与你深交，黑暗里他会远走。

42

他擅长闲话不要与他为友，
不要让你最终充满忧愁。
对蝎子来讲全都一样，
管你是不是弱者还是老头。

43

不要因他每天发誓而错交为友，
无论哪天他总有理由。
他像戈壁荒野里闪光的东西，
你永远也无法抵达海市蜃楼。

44

不要与他为友同行

不要向你的敌手倾吐衷情。
人民大众会怎样评说，
如果佳人同时拥有两份恋情。

45

为什么灯蛾会自投烈焰。
为何蜡烛总是泪流满面。
哪能知道这些生活之谜，
那些远离生活的高僧更难发言。

46

行骗者的谎言是不开花的藤蔓，
不开花的藤蔓上哪来的甘甜。
它延伸的越长，
就越会像毒蛇一样把主人紧缠。

47

表面涂金也罢，砖还是砖，
毛驴吃的再好排出的还是粪便。
并不中看的小小桑蚕，
吃不平凡的叶却把银丝奉献。

48

能把大山捏成碎片，

贪求虚荣是一种可怕的症状。
把学到的知识当种子撒到田间,
收获归于人民,这才是最大的愿望。

33

请看你眼前的烛光,
它把黑夜照得像白昼一样。
用思考的目光去观察一下,
它是否是为了自己的欲望。

34

额头上没有滴滴汗珠,
即便是春天,希望一样不会出土。
科学的道路崎岖不平,
懦弱的逃兵怎会获得皇禄。

35

如果蠢材能教给你学问,
你需笑而待之,不必争论。
毛驴毫无意义的大叫,
在原子时代的今天也是常有的丑闻。

36

时刻祷告的穆斯林信徒,

乞求着不受地狱的痛苦。
但地狱却四处大声宣传，
“我最害怕的莫过于愚昧之徒。”

37

如果你走的路是光明的路就勇往直前，
灯蛾般地把你的生命奉献给真理的火焰。
“如果你的膳食取自净地就光明正大地享用，”
人们会这么说．为了真理献上你的英年。

38

心地无私天地宽，
莫说天地，容下宇宙又有何难。
如果嫉妒和邪恶占据了心灵，
米粒大的空间也会变得无比黑暗。

39

仰望夜空，繁星无数，
从不碰撞，亲如手足。
宇宙无边，万物能容，
弱肉强食，人之耻辱。

40

不为敌手太多而过分悲伤，

就请作樵夫的捆柴绳。
作王者桂冠上的明珠，
倒不如作一滴春雨落在人们心中。

25

作诗容易，说真话难，
诗人不要有欲望和贪婪。
你要珍惜已成就的诗，
它不是可以流通的金钱。

26

知识是一匹无缰的天马，
只有能驾驭的人才能骑它。
它是一种无比神奇的东西，
能使坚硬的石头上开出鲜花。

27

人很擅长学习各种本领，
但知识却毫无止境。
正如亚里士多德所说，
学的越多越能发现学海之深。

28

不曾付出艰辛的劳动，

不曾洒下汗水和真诚。
知识的鸟儿不会落在你的枝头上，
如果你心存半点虚伪和玩弄。

29

知识好比真诚的爱情，
只有执着者才能获得真情。
如果有谁虚情假意，
他的贪婪只能是徒劳无功。

30

通过选举有人入了官场，
幸运之鸟落下时，有的成了首长。
但是科学的最高宝座，
不劳而获那是痴心妄想。

31

债物缠身是生活中常有的事，
想借贷知识世上哪有此等怪事。
认为穿上某位的外套就会功名卓著，
对有良知的人来讲是一件耻辱的事。

32

求知不是为了满足虚荣和欲望，

头发和胡须同时染上了雪霜，
难道就这样而没有永恒的足迹。

17

前面是无边的平川和林园，
背后是顶着蓝天的群山。
我加快了步伐寻找着幸福，
可惜我骁勇的年华不会再现。

18

快乐和忧愁本属同胎，
春与秋不会改变冰雹的命脉。
不要说逆境中没有成绩，
人生一世本身就是一场竞赛。

19

生命的里程好比白纸一张，
每走一步足迹都将留在其上。
或被夸奖，或者痛苦，属你自愿，
最公正的评价人民回给你写上。

20

金制酒杯中斟满诱人的烈酒，

动人的双眼使你陶醉了很久。
你在掌声和夸赞声中飘然一时，
切记生活中只有这些还远远不够。

21

松柏的翠绿是它美丽的外衣，
挺拔笔直是它的价值和意义。
每个人都能像松柏一样挺拔，
定会赢得人们最崇高的敬意。

22

为民分忧的乐趣是灵感的源泉，
没有灵感的诗句不会给人香甜。
尽管把花朵插在金制的花瓶中，
也会很快凋谢只因失去了泥土的奉献。

23

为了人民而奋笔疾书，
高山上也会有旗帜飘舞。
但要是在墨水中掺了水，
你的笔记不会长久，你会感到终身痛苦。

24

你若想到达荣誉的顶峰，

只要有一寸见方的光源，
纵然你用千万车土也埋不住阳光。

9

春天过去鲜花开始败落，
活人的价值也只有在他活着的时候去说。
但人类的生命是永恒的，
太阳寿命有多少，人类就有多少时间生活。

10

天下河流不会停止流动，哪怕结冰，
玫瑰花也终有一天会献出生命。
用伟大的理想浇灌心灵，
四季都会吹来温暖的春风。

11

有人为人民把生命奉献，
有人用血汗浇灌着花园。
雄鹰会毫无声息地擒住狐狸，
母鸡的狂叫表明它下了新蛋。

12

无论是国王还是穷光蛋，
无论是学者还是个官员；
我们都是大河里的水滴，

人类历史为此提供证言。

13

不要去花园找我要到荒原，
或到巴格拉西湖边去看看。
最好是自己亲自上路去找，
从点燃的篝火中火灰里面。

14

闪烁光芒的篝火驱赶着黑暗，
自己却变成了一堆死灰留在荒原。
它并没有什么伟大的理想，
但愿能像篝火一样把黑暗点燃。

15

夜莺唱道：不要离开我的花园，
雄鹰唱道：不要把我的翅膀折断。
我唱道：鱼儿怎能离开水，
不要让我离开人民怀抱的温暖。

16

生命的多半已去而无意义，
像黑影一样没有气息。

柔巴依(2)

1

月亮因贴心的太阳而炫耀，
失去了阳光的月亮将永远在黑暗中煎熬。
我生命的摇篮就是祖国母亲，
没有祖国躯体中哪会有生命的欢笑。

2

这块土地把我养育在它的怀抱，
哪怕死我也会在这松软的土地下含笑。
还有什么比对祖国的爱还要伟大，
我的心再也容不下别的骄傲。

3

垂柳温柔地低下它的头颅，
默默地把敬意投向养育它的渠沟。
面对用乳汁将我们养育的母亲，
试想为了报答应该怎样奋斗。

4

无论鸟飞得有多高，

它的巢和食还在地表。
即便你头顶九重天，
你的脚始终不会离地太高。

5

让母亲的乳汁净化你的心灵，
用知识的光芒照亮你的前程。
把爱和希望的力量献给祖国，
让你的双手能够触摸到天空。

6

塔叶尔心中也只有祖贺拉的爱，
对麦吉农来讲莱丽比仙女更可爱。
我真挚的爱和渴望中，
还是祖国花园里娇媚的花朵更为珍爱。

7

世上只有两种东西能够永生，
一是人民，二是真理的永恒。
尽管有时乌云也能遮挡太阳，
然而太阳永不熄灭永远洁净。

8

苍蝇的翅膀遮不住月光，
蚂蚁挡不住马车的方向。

也并不因为我高矮肥胖。
在故乡变得孤独，在故乡变成了流浪汉，
这一切并非我所希望。

5

活着却没有生命的意义，
死又不是我的本意。
每天思考，每天忧虑，每天都在悲伤，
我诉说着痛苦，却没有能医治我的神医。

6

这是怎样的生活，让人如此厌倦，
躯体厌倦了生命，而生命又对躯体厌倦。
心理向往着宁静的地方，
谁也不会感到奇怪，心灵也会对生命厌倦。

7

你有知识何用，你的智慧又是什么下场，
你的人性何在，品格又在何方。
得不到时代的关照，心中哪有喜悦，
无论你付出多大的代价结果还是一样。

8

愚蠢的卡仑拥有巨大的财富，而耶酥却只有毛驴一头，
苍蝇拥有甜蜜，而国鸟却只有骨头。

这是何等的不公，何等的压迫，
什么时候才能改变这充满宇宙的恶势头。

9

形成胚胎是我天造的机缘，
出生也是我强烈的意愿。
母亲的肚子都能容得下我，
若大的世界却容不下我的伟岸。

10

希望使我们区别于魔鬼，
没有希望的灵魂等于魔鬼。
祖国不会永远在黑暗中，
不要失望，请把曙光紧紧追随。

但我绝不是你所说的那种白旗。
这自由的大地就是我的祖国，
因此我的生命盛开了花朵，
这雪白的发须是历史大厦的支撑，
我那顶着蓝天的头就是祖国的像征。

无论乌云压顶，
还是雷电劈顶，
我骄傲的头始终没有低下去，
如今我又怎么会变成那白旗。

我的心像燃烧的火山，
我手中高举的红旗招展。
步伐豪迈，胜利的歌声四起，
你有什么脸面说我是白旗！

1984年9月25日 于乌鲁木齐

柔巴依(1)
(写在十年内乱期间)

1

失去了手中的笔心里充满了痛苦，
受风使我口哑有话说不出。
我双手麻木，全身瘫痪，
我拿什么去让人满足。

2

黑暗的年代里我降生到摇篮，
生下来就在牢笼里面。
难道我的生命要在悲叹中度过，
我是个曾发誓为人民做贡献的男子汉。

3

我本不存在，一夜之间我便出现，
让我存在却要让我饱受苦难。
难道这还不够，还要让我生儿育女，
多半的疯狂使我变成了罪犯。

4

并非我愿意这样，

有时好比仙女现形。
看起来就好像盛开的白色花朵，
或像春天里天鹅戏闹的湖泊。

2

不知深浅的一位先生，
看了一眼汗腾格里峰，
说："此峰远远看去
像是投降者的白旗。"

3

汗腾格里听到，
一阵仰天大笑。
说"你是哪里长大的草包先生，
我说几句你来听听。

的确，我是洁白，
头发、胡须和面部也不例外。
但我绝不是你所说的那种白旗，
我的性格和本性离白旗万里。

亚当和夏娃，
从天堂里降下，
头胎生下的儿子就是我，
开垦荒地，在绿色平原种下种子的收获是我。

诺亚方舟在洪水之中，

在迷失方向的途中，
嘴里咬着橄榄叶的鸽子就是我，
生存的方向 —— 那条信息也是我。

有着双角的斯坎德尔，
带来危险的瞬间，
拦住他去路的是我，
显示出东方人威力的还是我。

驮着丝绸的商队，
摇响驼铃，
在那古老的道路上我曾经是护城的卫兵，
也曾经是养育商队的主人翁。

尊敬的这位先生，
请你牢记那些里程。
历史一书的文字由我亲手排版，
多少个迷团因为我才得以弄清。

造纸，罗盘和印刷术，
火药这些神奇的产物，
从我这里传向四方，
古代文明的摇篮由我亲自弘扬。

4

自开天辟地以来，
就伫立在这里。
因此我已白发，甚至我的外衣，

喀什姑娘

一睹你明月般的美貌以为你是月亮的千金，
你的容貌闪耀着光芒我以为你是太阳的化身。

为让你看我一眼我宁愿将生命献出，
我把你迷人的眼睛当成黎明前的星星。

当你漫步在美丽的花园时你的秀发在飘动，
我以为那是涌动的清泉里闪动的丝浪的投影。

你的话语象无花果一样香甜，
我以为是童贞和良知的语言。

每当黎明你走过的田野里幼苗在微笑的时候，
我把你芳香的足迹当成是那幸福兴旺的像征。

夜晚当你动人的身姿久久地伏在书案的时候，
我把你当成是杰出的新一代伟大女性的化身。

每当听到你悠扬的琴声和娓娓动听的歌声时，
不用问我也能猜到你是举世无双的喀什美人。

1984年8月28日　于喀什

我不是白旗

1

银光闪闪，
珍珠般灿烂。
有座山峰骄傲地头顶着天空，
名叫汗腾格里，是天山的一座险峰。

从东方升起的太阳，
最先用它的光亮，
热烈地吻着山峰的脸，
依依不舍地落到西边。

夜晚一轮明月，
从没有与它失约。
北斗七星和大熊星座，土星和木星，
每晚都要行着大礼光临。

四季都不会融化，
那白色的冰塔。
胸前佩戴着大自然的骄女，
破开山石盛开的雪莲真是奇迹。

故而这座山峰，

喀什，我向你致敬

我向你致敬，美丽的绿洲之乡，
几千年来众口流传的诗赋之乡，
以至让古代罗马人心中燃起妒火，
你是东方人骄傲和引以为荣的地方，
今天我专程前来叩吻你金制的城门，
敞开你的怀抱吧！让我心中燃起烈火的故乡。
但愿我与你相见的要求得到满足，
你的容貌医治了我的忧伤，
乳汁般洁白的满月之夜，
让我漫步吐曼河边，给我生命注入活力的家乡。
满天的星星，水中映着海狸的倒影，
笛声中是欢乐自由的家乡。
让我们欣赏新乐章新木卡姆的高潮，
在春天的黎明中盛开着鲜花的家乡。
你手中的热瓦甫不会再弹奏悲哀，
因为你亲手创造了一个全新的家乡。
在漫漫长夜的年代里你我一起失声痛哭，
如今能与你黎明的曙光一起欢笑，遗憾会不知去向。
我永远向你致敬，我可爱的喀什，
再给我一些灵感，为你的荣誉写出新的篇章！

1984年8月15日 于喀什

致喀什美女

你魔法般的一看是否把我眨入你的双眼，
你是否已经将我编进你条条秀美的发辫。

不曾见你迷人的双眼时我是只自由的野鹿，
你是否用你的睫毛当箭将我变成你的囚犯。

我好象已被你缠住无法离开你的温柔，
你是否像田旋花一样缠住了我的脚板。

我全部精力都成了俘虏使我身不由己，
你是否已将我揉入了你的美人痣里面。

我骄傲的身躯已弯曲，手脚也变得软弱，
你是否使我像垂柳一样俯首在你的身边。

晚霞里伴随着你动听的歌儿，
你是否将我融进你细长的琴弦。

我不再对天房或自由躯体有所奢侈，
你是否已把我包在你的护身符里面。

遭遇如此命运对我如今将是一生，
我的恋人，你是否在命运的打击中给我救援。

1984年8月16日　于喀什

戏闹过的那些田园
在那平原上伸展着荒田:
草原上那漫布的牛羊,
吸吮着乳汁的马驹和羔羊:
如此美丽的景色使我心情无比舒畅,
此时我的心怎能平静,
康巴尔老人的都塔尔好像已奏响,
喀什的沙塔尔好像也参加合唱。
整座城市里夜莺的歌唱到了高潮,
还有那燕子和黑色小鸟。
我听到要我也插上翅膀的耳旁丝语,
而我总是兴致勃勃,心旷神怡。
我无比思念那些永久的回忆,
思念的痛苦使我好像一个病体。
我是否有良缘能够重返家园,
哪怕在生命的最后一息相见。

3

你可知道我在离别中憔悴枯黄,
生活不错只是在孤独中彷徨。
哪有挚友和知己,伴侣又在哪儿,
当我心烦意乱的时刻恋人在何方。
婚礼和麦西莱甫的歌声在哪儿?
节日的欢笑,手鼓的敲打声又在何方?
当我遭受不幸的时候,
倾吐心声的故人你在何方!
我的儿女都已成长,
其中有的已去了远方。
合适的儿媳和女婿到哪去找?

我忧伤的心理总没有一丝欢畅。
给我母语的学校和课堂你在何方，
祖国传统闪光的遗产又在何方？
我有我的志向，孩子有他的理想，
当他有朝一日遇到危难，
生命的阳光失色也是必然。
我的尸骨是否会流落他乡，
不能融入祖国的土壤是何等的悲伤。
这些忧伤使我经常感到不安，
在伤感中度过，哪有欢乐可享。

4

因此我含着泪给你写下这封书信，
给我勇气吧，我的朋友，我的太阳。
再把家乡的土寄给我一些，
另加一片绿叶或者是落叶。
让我立刻把它们当成眼药，
让它们成为我自我安慰的良方。
假如我死去请把它们放入我的墓室，
让我的遗体融入祖国大地。
失望就好比魔鬼缠身，
如果可能我并不感到惊心。
我听到周边传来虚幻的声息，
时代已经变得比较灿烂。
我已六次前往麦加圣地，
如果有地七次的机遇，
祖国就是我顶礼膜拜的地方，
把故乡的土作为我的眼药良方…”。

1983年11月　于乌鲁木齐

远方来信

最近邮递员送来了一封书信，
发自遥远的一个国度。
读完发现是熟人手笔，
诉说了泪水悲伤和痛苦。

“我的问候到此结束，
这不，朋友，我要向你陈述。
像疯子一样在远方寻找幸福，
像被风吹起的落叶到处飘舞。
哪有什么福分和希望，
心肝以碎，常常受人诽谤。
经历了漫长的岁月，
热泪打湿了衣裳。
世上没有我没遭受过的苦难，
痛苦总是我忠实的伙伴。
有时也得到了钱财，有时找到了出路，
偶尔也获得尊严被称为人物。

2

儿时就从没有离开过我的眼前，
在有着低矮围墙的花园
那些吐着芳香的万紫千红的花儿，

花园里飞来飞去的千百种蝴蝶，
与我的记忆一起成长的那个村庄，
在绿色原野一起放牛的巴郎。
光着身游泳戏耍过的河滩，
趴在沙土上享受阳光的温暖。
把馕泡在清澈的泉水里，
嘻笑着争抢泡馕的岁月早已是过去。

记忆中伙伴们嬉戏时还在叫嚷，
像鹿群一样跳跃着把歌唱，
无缰的马驹一般度过的自由童年，
无优无虑中逝去了我天真的幼年。

过去的岁月仿佛就在我的眼前，
田间地头上的茅草屋和葡萄园。
但不知为何总觉得少了些什么，
面带微笑心中却总是闷闷不乐。
打开包着美味的餐布放在桌上，
不知为何我会感到莫名的悲伤。
顿时就会想起远方的同胞兄弟，
眼里不断涌出炽热的辛酸泪滴。
回想起过去就好像是神话传说，
即苏来曼放弃喝长生水的传说。

翠绿的松柏，险峻的高山、丘陵，
覆盖着嫩绿小草的田埂：
哗哗作响的流水声，
小麦和小米在风中共诉心声：
两只鹿彼此深深依恋，
鸭、鹅和石鸡紧随在自己队伍后面，

孩子就应该这样
（一位母亲口述）

孩子就应该这样，
像洁白的乳汁一样。
我所献出的洁白乳汁，
在他所做的每一件事当中闪光。

孩子就应该这样，
像河水漫出的大江。
让荒漠兴旺起来，
他自己像夜莺一样。

孩子就应该这样，
像满是鱼儿的鱼塘。
让人民的心理陶醉，
像鲜花一样芳香。

孩子就应该这样，
拥有一颗火红的心脏。
当人民踏上征途的时候，
像前进的旗帜一样飘扬。

孩子就应该这样，
像宽宽的水渠一样。
好比渠里洁净的水，

洗去全身的肮脏。

像大象一样具有耐力
承受全部的重力。
为了人民的幸福需要时，
喝下毒药也在所不惜。

孩子就应该这样，
见到水就如鱼儿一样。
潜入江河海洋的深处，
捡起珍珠使之发光。

见到烈火能像消防队员，
勇敢地冲入烈焰里面。
面对石头像钻石一样，
把大山拦腰切断。

朋友面前像花一样盛开，
像我洁白的乳汁一样。
见到敌人奋勇拼杀，
像闪着烈焰的大火一样。

1983年11月　于乌鲁木齐

把成套成套的闲话拿去出售，
有什么必要，我的天哪！

筷子呀，筷子，
（我的天哪，天哪！）
这本是一种吃饭的工具，
我们却把它当成了什么东西？
我实在难以启齿，
说出它的秘密，
是父辈留下的秘方
还是遗留下来的遗产，
再不就是适合我们的性情
本来就应该承受的诅咒？
该怎样就怎样吧，
我的天哪，天哪！

十几年以前，
那场疯狂的内乱。
好像掘开了
一些破旧的坟场。
好像墙上掉下来木片
有如死魂复活来到人间，
该诅咒的人拥挤闪动，

来到了交易市场。
“你是乡下人，我在城里风光，
那位朋友家住何方？”
没有销路的粗布

(有人却要强行卖出),
我的天哪,天哪!

好像这些还不够,
好像无聊透顶的母狗,
撕咬拖着骨头,
“我是某大人,你是哪方人员,
我原本是尊贵者的后生,
在尊贵中获得名声。
某某人是什么东西,
他哪能拥有和我一样的名气?”
说这些话的那个无聊,
如今更无礼貌。
我的天哪,天哪!

还要看看家族,
官衔和职务,
彼此还要争坐首席,
如风骚的妇人一样,
我们的坐态也很特别,
就好像傲慢的帝王。
让我说些什么,
我的天哪,天哪!

1983年10月10日　于乌鲁木齐

镜　子

镜子是多么神气的东西，
不知是谁最先把它创造。
尽管把它摔成碎片，
但是事物的真面目片片仍能映现。

它不会将丑陋扮成天仙，
也不会把美貌映得难看。
假如每个人都能像镜子一样，
那么这样的人可称为典范。

你是多么的无私和公正，
把你当永久的朋友，没有任何条件也值得。
谁若明知镜子的品格却不把它当作朋友，
就算他有千百个深交也不如有个明镜般的挚友。

1983 年 10 月 3 日　于乌鲁木齐

我的天哪

我的天哪，
实在太过分了，
不停地向上喷发，
不是用锅而是嘴叽里呱啦，
煮沸着一锅骨头汤。

“你若乞求健康就少吃一点，
你若想得到尊敬就少说一点”。
祖先曾经这样教育我们，
但是我们中的有些人
不是用脚却在口头上，
田间地头徒劳一场。
说他们要成就大业

我的天哪……

两只耳朵，一对明眼，
一双手，一双脚板。
鼻，口各一
这本身就是一条哲理…
如今既然这样，
还要将负担强压在嘴上，
无中生有，挑拨离间，

奇遇

（自治区首届少数民族古典文学学术研讨会召开之际）

这是梦，还是现实，或者是甜蜜的幻想，
再不然就是针对幸福未来的占卦。

瞧！一座华丽的府邸里闪烁着灯光，
我们开始了聚会，歌声是那样嘹亮。

福星高照的乌古斯首先坐在了上座，
为多少邻邦，多少民众取名的是这位汗王。

阿里甫·童阿·阿甫拉斯亚夫威严地坐着，
手中金色酒杯里的喀什美酒闪起光芒。

那不是英勇的玛纳斯端坐在座位上？
白色毡帽在他头上，，雷鸣般的掌声在响。

阿勒帕米什进来刚毅英勇向众人致礼，
主人接连九次将马奶子酒给各位斟满。

江格尔也驰骋着雄性铁青马入列，
格萨尔王也愉快地加入了队列。

至尊的玉苏甫阿吉甫入场向众人行起大礼来，
顿时全场变得更加热烈就好像千万朵花盛开。

智慧、品德和手艺都闪烁着珍珠的光环，
众人都说祝你长寿！时代骄傲的男子汉。

这不马合木提·喀什格尔，他是知识的海洋，
他和百科全书一起进来，笑容好像天空一样。

鲁特菲和那瓦依、合尔克提、古木那姆、姆克木，
弗尔卡特和再利力，还有尼扎尔．阿不都勒热依木。

从知识的天空中寻找璀璨的珍珠，
许多人弹着冬布拉，唱着歌儿又欢呼。

“啊！母亲的语言，机械的语言，用父亲的语言唱，
通过母亲的语言我了解了世界很多的地方。”

托卡依这个年轻人唱着歌儿入了场，
写首诗词像夜空中的新月一样。

吟诗到了高潮，弹布尔和都塔尔在伴奏，
手鼓和唢呐，库木孜琴、扬琴和吉它在演奏。

杜甫和李白也斟满了手中的酒杯，
向各位祝愿一番便在席上落座干杯。

掌声雷动，天上的太阳也在开怀大笑，
愿幸福的未来永远成为人民的挚友和同胞。

让艺术的鲜花和挚友一起纵情欢笑，
愿人民歌手和艺人像夜莺一样在花丛鸣叫。

1983年2月24日　于乌鲁木齐

博格达我的母亲

（五行诗）

白色的雄鹰飞翔在你的头顶，体贴又神圣的母亲博格达，
你端坐在绿色的地毯上请给我一个决定，我的母亲博格达。
无论我何时见到你，我花的王国母亲博格达，
我心中充满激情，真诚地为你骄傲，我的母亲博格达，
激动的泪水像串串珍珠，我的母亲博格达。

每当清晨看到你的容颜上闪烁着你的前程
松林山谷的娇媚锁住了我的视线和神情。
长满了松树的山谷充满了鲜花的欢乐歌声，
傍晚和清晨沸腾着生活的喜庆，
因为你头戴金色贵冠，我幸福的母亲博格达。

你誉满全球，但也有过黑暗的过去，
几十个世纪的遭遇成为传说和过去。
痛苦的煎熬，忧郁和伤感变白了你的发须，
几千年来为我们流淌着泪水和委屈，
在蓝色的湖中翻涌着，我的母亲博格达。

翻腾的湖水是你珍珠般的泪眼，
也许是你爱与恨的合唱和誓言。
或者是古代东方命运的遗言，
如今却传来幸福欢快的笑声串串，
因为你开始拥有了春天，我的母亲博格达。

愿光明的太阳永远傲笑在你的头上，祝你平安，
不要再让黑暗的云雾压住你的躯干。
让蓝色的湖水像蔚蓝的天空一样永远不变，
你的生命就是我们的生命，你的后代也将耳聪目明，
不要让尘埃落在你白色盖头之上，我的母亲博格达。

1981年8月29日　于乌鲁木齐

只有知识才能使生命充满智慧和活力。

想到死亡的人才会知道自己的归宿，
谁不知道生就意味着死是必然归宿。
但是谁又能预先知道何时怎样死于何处，
时代标题成为一个无法揭开的迷雾，
要珍惜为人类做贡献和献身的机遇。

没有永恒的世界，连洛合曼都没能超凡，
更不要说罗马的斯坎德尔和受宠的成吉思汗。
无数跋涉的驼队在世上来往匆忙频繁，
岁月不断流逝，只有人民才能主宰人间，
这是生命里程中我找到的最终真理。

出生的婴儿哭叫着来到世上，
死亡降临的时候人们又要悲伤。
当然也有从不流泪面对死亡的儿郎，
战斗往往会让死神丢脸在战场，
哪有同等的幸福给我们，假如能有那样机遇。

只因冷风吹来秋天来临，落叶好像是土，
生活里程中我们最终将变成一堆黄土。
在这块地上会长出荆棘或者失血的植物，
但愿能偶尔盛开几多鲜花飘香四处，
每个人都会给个人生命留下价值。

有人不知道命运而要向苏艾力①请教，
你的随意和爱好会使你得到尊敬或煎熬。

从个人性格来讲还是种瓜得瓜的好，
傲慢的法老最后得到了一样的回报，
种下没筛选的种子荆棘当然会长满田地。

生命好比蜡烛最终会燃光烧净，
随着它生命的完结其价值变得永恒。
请看那为它献身的灯蛾勇敢真诚，
将自己的一切无私地奉献给燃烧的火焰，
生活的旅途况且如此，但愿人们把命运握在自己的手里。

虽然我所陈述的只不过是大海中的一滴水珠，
但每一滴水珠都能反射出太阳的光谱。
如果五部诗能带给人们生命的小露珠，
这就是对我的最高奖偿，除此不需要别的俸禄，
植树的人哪怕尝不到果实也无所谓。

1981年4月 于乌鲁木齐

注：①苏艾力—古希腊传说中的一位圣人。

人生五步诗

生活的里程中寻找没有烟尘的真理，
像乞丐一样流浪受尽了苦役。
但却无法找到一条捷径通向目的地，
彷徨中度过了大半生也找不出谜底，
诱人的爱会将一切叙述给你。

两个忠厚的牧民生下我度过五十八年，
到了认真总结一生功过的时间。
回首走过的路程不免有些伤感，
流下的泪像叶尔吉斯和尼罗河水一般，
但愿世上不要有人像我一样痛苦悲凄。

既没有为报酬而作过奴隶，又没有作过贡献，
秋色已降临我的园中，我已失去很多良缘。
一种伤痛使我本就焦急的心燃起更猛的烈焰，
日夜煎熬使我浑身上下忐忑不安，
无论我怎样责难威胁自己，都很合适。

用乳汁养育我的故乡无微不至地将我养大，
如爱护幼苗一样在我头上把阳光洒下。
给我语言和理智，指引我赶上大队人马，
在艰难岁月里将我保护在羽翼之下，
我该怎样报答慈母般的深深情意。

就连鸟儿都在每天清晨歌唱着春天，
为什么我这个活生生的人没有情感？
然而我的肩上还有无数责任要承担，
伤心悔过的泪水是否永远流淌不完
从我身上吸取教训不要再虚度光阴。

我的思绪像大海一样掀起永不平息的巨浪，
万千的思虑使我常久失眠直到天亮。
一生中最终得出一个结论记在心上，
生命就是一场斗争，对我们绝不是游戏一场，
再也不要让丝毫的蒙昧靠近你的心里。

每晚随着向心愿的海底不断下潜，
心理的污垢也随之被洗净，驱走了咒言。
生活中常有遗憾，心中充满压抑和贫寒，
但我生命的书海中又增加了千万种内涵，
谁也不会满足，黎明驱散了黑暗的世纪。

如果你用思考的目光审视一下成倍的痛苦，
甚至连蜜蜂也离不开谋略和学术。
蚂蚁也要不停地为自己寻找出路，
要知道这也许是通往智慧的一条道路，
发表你的意见并理解和掌握智慧的奥秘。

人类揭开生活的奥秘越多，
心灵也就明亮和安逸得多。
瞎子怎能分辨太阳怎样，月亮是什么。
但为什么花儿那么脆弱，

无 题

生葫芦里面竟是瓤籽，别看它闪光的表面，
核桃里面满是甜仁，尽管它外表难看。
天上的云朵那样洁白，却无益于民半点，
地下的煤炭那般乌黑，它却给人间温暖。
身着华贵外衣的牵牛花从不会结出果实，
即便它借助于它物拼命地向上登攀。
忠实地依靠着大地的瓜秧，
却用它的甘甜把城乡市场装点。

不管牵牛花怎样疯长每天也只开一遍，
不等太阳升起却又像假冒的一样凋残，
文静的芦桧，罗勒或者是红色牡丹花，
直到深秋依然有蝴蝶依恋。

*　　*

傲慢的钻天扬不会给人投下阴凉，
更经不起风暴的扫荡。
请看那小溪旁婀娜多姿的垂柳，
无论它怎样低头掩饰自己依然露出动人的形象。

*　　*

像花的不一定都是鲜花，

如果没有花的芳艳。
动听的话不一定都是好话，
如果内容失去真善。
狗熊有时也会直立行走，
不过只是为了讨人喜欢。
男人不一定都是男子汉，
如果没有男人的高大伟岸。
人并不因他的容貌而扬名。
如果没有闪光的心灵容貌不过是个门面。
灯笼没有蜡烛不亮，
如果没有蜡油和捻子哪会发光亮闪。

1980年3月13日于乌鲁木齐

比再克力克①

烈日下暴晒着一个山谷，
一条小溪银蛇般蜿蜒。
两边是红铜一样的土山，
岸边深深的山崖峻险。

在那山崖的两壁充满着神秘，
排列着许多土岩洞。
尽管过去了多少世纪，
依然睁着双眼那么清醒。

它这样清醒不知想些什么，
是否回忆起经历的苍桑？
或是看到了落满的尘埃，
千头万绪的回想？

也许是对凶残的恶魔产生愤怒，
是否咽着苦水静卧一旁？
或许是它的五官和心脏，
是否曾经受过刀伤？
再不然就是因为没有很好保护，
而发出抱怨和诅咒的声响。

你有权抱怨和诅咒，

啊，艺术大师建造的地方。
难道不是吗？高额头的鲁莽汉，
污水曾披头盖脸地倒在了你的头上。

艺术宝库被遗弃践踏，
好像花园闯入一群野猪一样。
哪有廉耻，哪有艺术，哪有王法，
生者无路，死者更无安详。

你忠实的后代决不会忘记，
啄瞎你双眼的凶险的乌鸦是谁？
当闻到血腥味儿的恶浪窜来的时候，
为撕咬你而大开方便之门的差役是谁？

也许你已听到，像电闪雷鸣，
人民的呼声无比响亮。
复仇的宝剑已抽出刀鞘，
历史已将“公审”②的大钟敲响。

1980年10月4日 于吐鲁番

注：①比再克力克—指的是吐鲁番地区胜金乡著名的千佛洞之一。

②指审判“四人帮”

伊迪呼特①

名扬四海的伊迪呼特就是它吗?
这流逝的岁月真像飞旋的车轮!
二十个世纪难道还算少吗?
一个世纪是一百年,那么……

多少飞沙走石,多少风尘小道,
多少帝王一一而过,
没有一个留下足迹和方向,
只有堡垒还伫立云霄。

这堡垒的墙壁多么坚固,
是哪位勇敢的男子将它建造?
每块砖坯都像个大石礅,
垒起它们的勇士难道是位天神。

那里是嘹望台的遗迹?这里是高塔,
一级级台阶被埋在黄沙之下。
不知是谁建起了这座府邸,
它的荣耀传遍了天下。

多少飞沙走石,多少风尘小道,
祖先们骑马扬尘射箭打着枪炮。
他们扬起的尘土是留给我们珍贵的遗物,

如今我们也在修筑宫殿和城堡。

愿那宏伟的建筑拔地而起,
让这块土地充满安宁和生机。
伊迪呼特古城只不过是个废墟,然而,
世界会为新的城市感到惊叹不已。

1980 年 10 月 2 日 于吐鲁番

注: ①伊迪呼特—公元前 1 世纪前后开始修建的维吾尔古城,现遗址在吐鲁番,又名高昌故城。

葡萄沟

一睹你的芳容啊，迷人的地方，
我的全身都陶醉于你的风光。
灵感的源泉喷涌而出，
我的意愿像鸟儿一样在空中飞翔。

有一座古老的的土山，山上光秃荒凉，
山脚下却是春暖花香。
那光秃的山渗出滴滴泉水，
像珍珠般闪烁明亮。
湖中闪耀着太阳的光芒，
水中金色的鱼儿隐约闪光。
我想到“天堂”到底什么摸样，
就算华丽也大不了和你一样。
啊！和天堂一样美丽的葡萄沟，
见了你谁都会倾心神往。

让我千百次欣赏你花的美丽，
我愿作夜莺守在你的花园旁。
那里有火一样艳丽的花王牡丹，
这里是美丽娇小的花瓣无比芳香。
给我翅膀我要飞翔，
像蝴蝶一样享受花的芳香。
美丽的葡萄沟，我的天堂，

谁见了你不倾心赞扬。
无法形容你茂密的林圆，
让我用什么语言把你赞赏。
葡萄架下成串的葡萄透亮，
闪出的光彩使人眼睛无法张望。
“这是什么”是宝石还琥珀，
或是绿宝石玉石令人心驰神往”。
看到它的人这样感叹，
红白麻奶子，比佳可 ① 无核白非同凡响。
像石榴花一样红，
好比吐鲁番姑娘的脸庞，
桃子和无花果的蜜汁溢出果皮，
给生命带来活力的是它的回味和甜香。
谁不为内心的喜悦而赞美，
就好像旋转翻涌的洪水一样。

啊！葡萄沟这个花园之乡，
愿幸福的前程永远伴随你的芳香。
祝愿创造你的人民万岁，
让你的人民和你一样千古流芳。

1980 年 9 月 29 日　于吐鲁番

注：①比佳可— 葡萄的一个品种。

祝你事成功倍

以哈密命名的刊物发行创刊，
我用斟满快乐的酒杯表示祝愿。

祝你事成功倍，我可敬的故乡，花的故乡，
只因春天到来使你充满了生机和绿色希望。

哈密是个古老的地方，因而世界闻名，
无论何时历史都将为此作出证明。

丝绸之路曾经从这里分出叉道，
一峰峰骆驼摇响了悠扬的驼铃声。

从这里出发的商队沿着帕米尔和天山，
前往远方跋涉在荒原中。

从长安驮上丝绸，从和田带上艾提莱斯①，
争先恐后的踏上前往罗马的征程。

返回时驮着宝石和琥珀，
晨风中交易的市场比婚礼还要火红兴隆。

你的名声每时每刻都在传向远方，
尊贵的形像自古就在人们的心目中

如今已不需要骆驼,没什么作用,
钢铁长龙拖着长长的身躯驰骋。

大地之迷已揭开,矿工从汗水中解脱出来,
哈密市里捷报传来令人激动。

听说以哈密命名的文学刊物已发行,
我用斟满喜悦的酒杯祝贺你的诞生。

我将鼓励的诗歌融入你的荣誉,
请接受吧我的故乡,小小礼物表示尊敬。

1980 年 5 月 31 日与乌鲁木齐

注:①艾提莱斯—维吾尔族妇女喜欢的一种高档花色布料。

酒杯里才能斟满红色琼浆。

因为春天来到了花园，
像夜莺一样落在枝头上。
塞乃姆也出来漫步，
欣赏着美丽的春光。

春天笑了，太阳笑了，
拥有阳光的人民也笑了
让我们的敌人遭受报应，
毁灭死亡。

春天来了，生命焕发了青春，
金杯在手中叮当作响。
为了人民作一个献上幸福美酒的酒官，
漫游在酒肆的路上。

1980年3月23日　于乌鲁木齐

我的欢乐

值此《哈密文艺》创刊之际

激动人心的一条消息说向前迈进了一步，
无法仰制的喜悦使我重又提笔修书。

有一朵花微笑着盛开在初春时节，
此时我怎能不像夜莺一样歌唱一曲。

这样的日子值得我吹起唢呐敲起皮鼓，
就像迎亲的队伍唱起爱情的组曲赛乃姆。

那里是哈密的白石头，这里是博格达，甚至喀什和田，
当听到这迎亲曲时就连伊宁也会大加赞许。

前进吧。我可爱的故乡，像列车一样前进，
让你的荒野戈壁也变成像麦加花园一样美丽。

尽管前进的道路还很漫长，但它有幸福宽广的怀抱，
因为太阳在巴格达希山峰①插上了一面金色的大旗。

1980年5月20日　于乌鲁木齐

注：①是指哈密北部的一座山峰

只有无条件地把全部爱永远献给祖国，
无数的艰辛考验也会变的柳暗花明。

1980年3月10日　于乌鲁木齐

注：①莱丽和麦吉农—伊斯兰教传说中的著名的七对恋人之一。

春天来了

春天来了，人间充满了笑颜，
笑的如此灿烂，欢畅。
冰雪融化了，流成小溪，
滴滴水珠如颗颗珍珠般闪光。

春天来了，荒野焕发了青春，
蓝色的湖泊也焕发了青春。
石鸡在岸边发出鸣叫声，
在四面八方回荡不停。

无云的天如同明镜一般，
一排排风筝放飞到天边。
哪里是风筝，也许是可爱的天鹅，
自由地在空中飞翔。

春天到了，绿色的原野在欢笑，
草地上无数花朵盛开怒放。
那是花朵一切生命都在微笑，
像少女一般欢畅。

花瓣上抖动着露珠，
在阳光下晶莹闪亮。
只因花朵的盛开，

高唱祖国的赞歌

奏响吧！我的乐器，让你的曲调更加洪亮，
启明星升起，鲜花盛开，我为何不把歌唱得更加高昂。

请看那博格达在微笑，脸上的鲜花闪着光环，
每个黎明金色的朝霞里射出万道光芒。

和黎明一起吹响的汽笛传递着未来的信息，
无法按奈内心的喜悦，细听她的歌唱。

请加入民众的合唱，作大海的一滴水，
如果没有滴滴泉水，哪有江河的流淌。

当人民跨过达坂前进的时候，祖国母亲一定会开心，
我愿作跋涉的骆驼脖子上的驼铃叮当。

在漫长的旅途中我深感无限的幸福，
但愿我能在无数火把中像烛一样闪亮。

如果我的生命能像一捆干柴就没什么遗憾，
为祖国的花园我宁愿把自己燃尽烧光。

奏响吧！我的乐器，用最响亮的音调奏响祖国赞歌，
如今高歌猛进头上再也不会挨棍棒。

1979年11月10日　于乌鲁木齐

还有许多的考验

清晨花园里夜莺的歌唱是那么动听，
细听起来才知道还有那忧伤的哀鸣。

不要因夜莺的哀鸣而感到惊奇，
谁又知道鲜花在黎明中还会血染前胸。

这爱的世界对于善于思考的人不是什么谜，
那是充满了荆棘和艰辛的险境。

爱和兴趣不同，爱决不是儿戏，
只有真正感受过爱情的人，才能体会那心情。

岁月流逝，飞沙走石，世界是否已经苍老，
只有爱情才会永远像少女总会把世界推动。

不要说传说，也许是真正的莱丽①和麦吉农①
当今世上也成百上千地涌现着真情。

像每天洒下五彩朝霞的太阳撕开黑夜一样，
这世界也因相爱的人发出的感叹而泛红。

人类在爱的章节中诵读过无数诗篇，
但对痴情者黎明前还会有许多考验的路程。

珍 惜

酒保请把酒杯递来，珍惜这机会，
借此与尊贵的朋友长谈友情亲密。

看看昨天的知己今天已不知去向，
朋友你要知道，珍惜自己的尊贵。

主的使者且没有永恒的生命，司坎德尔①不也英年早逝，
“逝去的年华如射出去的子弹”，珍惜你分秒的机会。

多少帝王没能幸存，伊本森纳不死，
珍惜你为留下足迹而付出的艰辛和血泪。

天下找不出没有吸血鬼的国库，鲜花的盛开也并非容易，
痴情汉珍惜你为恋人遭受的灾难和痛苦。

主人下大决心用针来挖井，
终会让你喝到甘甜，其盛情可贵。

贫穷告诉我们，华而不实的荣誉何用，
即便是在贫穷中度过也要为人民鞠躬尽瘁。

1978年2月3日　于乌鲁木齐

注：①斯坎德尔—古希腊的一位国王

好

对不劳而获的乌鸦来讲行骗江湖为好，
对黎明时花园里的夜莺来讲纵情歌唱为好。

不需要华而不实的虚荣和痴迷者，
对祖国来讲还是为国分忧的爱国者为好。

痴情者不会拿破衣烂衫换取金边长袍，
对于为爱情而四海漂泊的乞丐还是草绳为好。

我向真主发誓，我并不期盼雄伟华贵的府邸，
我额头上渗出的汗水注定我的一生还不如编席子的好。

我没有贵冠的流浪的头就像是我至高无上的财富，
奔走江湖的穷光蛋要比没有男人味的国王好。

虚无的天堂何用，祖国的怀抱才是天堂，
鱼儿在河里才有自由，雄鹰还是在天上飞翔的好。

尽管有时在自己的祖国心灵也会受到伤害，
对我来说像狗从不离开家门一样恪守誓言更好

1979年9月3日　于乌鲁木齐

足迹

（同名历史小说中的序言）

当我们踏上万里征途时还很年轻，
如今我们的子孙已学会骑马驰骋。

当我们踏上艰辛的旅程时还很孤零，
如今我们已是庞大的商队足迹留在荒野中。

荒野中留下了足迹，有时也在达坂上，
荒野中留下无数勇士没有坟陵。

不要说没有留下坟陵，在那红柳丛中，
春天的黎明时刻无数花朵盛开在我们的坟顶。

留下了足印，留下了旅程，一切都留在了远方，
无论风沙席卷也无法把我们的足迹掩埋其中。

虽然马匹还很瘦弱，但商队不会停下脚步，
终有一天我们的子孙也会找到这足迹前进不停。

1972 年 6 月 10 日　于乌鲁木齐

如果需要

如你需要恋人，就把爱情放在心中，
如果需要忠诚的情人，须有良知信守赤诚。

酷爱鸣唱的夜莺像热恋的情人把你心染得血红，
如果你需要花园，心愿之花就会开得鲜红。

害怕荆棘刺痛的人怕是进不了花坛之中，
如果你需要心上人，须知苦难是安乐面对生命。

坚守信念的痴情汉不会永远艰辛，
如果你需要有人引导，希望就是你的指路明灯。

夜莺流了整夜的泪，天亮了，它看到了花儿的美容，
如果你需要许多真心，没有样品比这更为上乘。

无论鹦鹉怎样学舌也不会变成夜莺，
如果你是个需要尊严的人，鹦鹉的教训要吸取终生。

尽管痴情的荒野是无边的，但通向真理的道路鲜明，
如果你希望作一位诗人，就把你对祖国的爱歌颂。

1977年8月8日　于乌鲁木齐

我头上不是白色的……

我头上不是白色的,你只当它是岁月的烟尘,
我憔悴的面容你只当是晚秋的落叶之魂。

我额头上的皱纹越多越深,
你只当是苦难年代的烙印。

假如我的眼睛含泪像星星一样闪烁,
你只当是心愿溢出的奋斗目标的印痕。

我的叹息声如若像风暴一样怒吼,
你只当是苦难痛苦溢出的号啕声。

直到我的全身已燃起爱的烈焰,
你只当我的全身处在燃烧之中。

开始成了离别,谁会为此作出结论,
你只当这是我忧愁诗篇中的生命。

为了人民无论我遭受怎样苦难的命运,
你只当这是时代的风云考场的情景。

1972 年 3 月 3 日　于乌鲁木齐

无法寻找

我发誓，和你一样的恋人无处寻找，
和我一样为相会而发狂的人难以寻找。

飞翔算什么，仙女算什么，日月又算什么，
世上和你一样美貌的苏丹无法寻找。

在权势世界的宝座上如果我是苏来曼国王，
你所跋涉的足迹中权势的世界无处寻找。

因忧愁的负担而背驼，被时代的子弹射穿，
和你一样能医治我半死的身体的神医无处寻找。

如果世上有起死回生的耶稣，
而今能给我生命注入活力的你却无处寻找。

你的思念给我希望、力量和信心，
医治因没有你而冷落伤感的心的医术无处寻找。

我向真主起誓，没有你我苦难的一生不会拥有世界，
世界算什么，生命算什么，和你一样的恋人无处寻找。

1972年6月1日 于乌鲁木齐

让我喝一口喀什美酒

不知何时我听到喀什热瓦甫弹奏的曲调，
它火一般的音色使我心中产生了一种癖好。

胡须已到胸前，我的痴好却始终没有减弱，
找不到一个目标感到可惜只有那美妙的乐章才有疗效。

朋友，不要为我泪流成河而感到惊讶，
烈日下雪山上的冰雪也会融化掉。

忧愁始终伴随着，使我一生从没有笑过，
头上挨过千百次棍棒是时代对我的冷嘲。

我好比离别的荒野迷失方向的鲁莽的痴情汉，
在写着驿站的有关道路的书中难道没有属于我的良缘一条。

如果乌云不洒下雨点山上的松柏哪能发绿，
难道让花朵在期盼中凋谢掉。

酒官请把酒杯递过来，我的苦难也非常干渴，
让我饮下亲爱的喀什美酒，期待的心不再燃烧。

1971年12月8日 于乌鲁木齐

和巴布尔①格则勒诗

你的心从没有在安宁中得到过安抚，
现在也无法期待这时代会给你带来好处。

为善心而树立信念却带给你艰辛，
谁会为恶人不做善事而感到惊奇糊涂。

一个恶人做了千百件坏事并不奇怪，
奇怪的是蝎子也能带来些许好处。

尽管马踢，狼终究不会成为人物，
如果恶人腾云驾雾也不要指望天降洪福。

如果好人做一次坏事你也要以善待之，
他若不回报你，定会有人弥补。

寻找行善之路吧，吾提库尔，为子孙的幸福，
不要为这个时代没能给你好处而感到痛苦。

1972年3月1日 于乌鲁木齐

注：①巴布尔—是成吉思汗的后代，曾经征战到了印度。

花园吹来的晨风

佛晓花园里飘出晨风的清香，
我饥渴的盼望着，寻找着你诱人的芳香。

即使哪一天见不到你诱人的容颜一眼，
我的生命都将遭受难以忍受的痛苦悲伤。

即使有遭受过痛苦的人也不会像我一样失去良缘，
你所遭受的一切成了我的大难一场。

经历了许多磨难，我的耐心已到了极点，
我的忍耐到了极点，为你忧虑使我苦难悲伤。

如果你不同情苦命的人，
对相爱的人来讲哪还有什么公正的地方。

破碎伤感的心并没有绝望，
渴望得到恋人的消息，花园里晨风飘香。

1971年6月　于 乌鲁木齐

我的青春不是鲜花

我的青春不是鲜花凋谢了还会开放，
也不像仙鹤秋去春来一样。

像鸟儿一样飞去，伤感中我遗憾的被抛弃，
而今就算我千百次的抱怨，也无法使青春闪光。

生命中的黎明和盛开的花朵那样短暂，
晚秋的寒风带来了冰雪冻霜。

转眼间我的头发和胡须已雪白如霜，
这园中如今再不会有夜莺鸣唱。

就算有幸能喝到一杯救命的水，
当秀发凋萎时喝了又能怎样。

递过你手中的酒杯，让我摆脱片刻愁闷，
赶在冰冷的死亡降临前将它喝光。

1971年11月5日 于乌鲁木齐

一生都在忧虑中生活？

请再回到我的花园，
如夜莺一样落在枝头上边，
让我欢快的玩赏一会儿，
漫游在你的天国。

让你的美貌焕发片刻的容光，
让我的苦难变成幻想，
那将是永恒的幸福，
是我唯一的幸福王国。

太阳的表面不会有污垢半点，
希望的翅膀不会折断，
对你失去信心，
这只能是一种陌生的选择。

为了从纳瓦依的足迹中看出苦难，
反而把胸膛撕烂，
手中握着陶杯，
在一家家酒肆里跋涉

1970年3月30日 于乌鲁木齐

注：①萨帕依——一种打击乐器

点燃黎明的火把

黑色的夜晚念起咒语使恋人长久的睡眠，
难道就没有雄鸡的鸣叫将她呼唤。

黎明为她灿烂的容貌上增加渴望，
难道没有狂风将这乌云重新吹散。

多么渴望能闻到她秀发中散发的芳香，
一阵晨风吹来，让它舞起宝剑。

洛合曼．艾克姆的耐心倒不如我的一天，
现在还有什么耐心忍受渴望和期盼。

是否恋人已不在对我有那份恋情，
难道就没有一种恋情的祈祷唤起她的依恋。

不要因忧郁而失望，终有一天长夜会结束，
黎明的火把会把这黑暗的长夜点燃。

1970 年 7 月 12 日　于乌鲁木齐

让离别再次燃烧，我也不愿让自己熄灭，
我不愿除了晨风之外再想别的一些，
不要让相见的一天变成幻想破灭，
纳瓦衣啊！死而无憾的是复仇之火不灭，
黎明让我在花园里饮下美酒享受欢乐。

1969年12月与乌鲁木齐

① 系维吾尔古代诗歌的一种形式，现代诗中也常用。

渴望与春天相会

灯光下的灯蛾，
勇敢的将自己投向烈火，
为了你的美好相会，
愿作痴情的牺牲者。

你曾微笑着走到我的身边，
与你相会在蔷薇花园，
如今那美好的日子不知去向，
我生命的小舟四处漂泊。

你的芳香使我变得痴情，
在黑夜里像烛一般燃烧干净。
我的身躯融化并从眼里流出，
炽热的泪像珍珠一样滚落。

头发披散到了腰间，拐杖握在手上，
我浑浊的目光投向远方，
人们见我如此模样，
定会惊奇的看我。

无法见到你美丽的容颜，
无法在你面前叩首拜倒，
难道我将在伤感中度过一生，

格则勒

不要因为你的敌人变多使你心中暗淡，
也不要以为自己没有敌人而自豪心欢。

如果没有仇敌，那么朋友还有什么作用，
生命的里程就是这样，因此不必太深恋。

你若思考一下，便会揭开迷底而获真谛，
不要把一生都不会有仇敌作为你的信念。

如果蝎子不曾蜇人你决不会防备它，
时刻警惕你的仇敌，不要被他蒙住双眼。

仇敌会把你某些朋友掩盖的缺点公开，
这是一个绝好的机会，不要为此羞耻丢脸。

假如艰难、冷嘲、诽谤降临到你的头上，
你要吸取教训，不要把躲避当作经验。

聪明的敌人胜过愚蠢无知的朋友百倍，
不要为你的仇敌变而多痛苦伤感。

1969年9月2日　于乌鲁木齐

和纳瓦衣格则格的穆罕默斯①

离别和我的名声一起像影子一样追随着我，
难道让我与梦中情人得到爱的欢乐真的不可，
尽管许多年我歌唱你并用我的灵感诉说，
没有一次能与阿娜多姿的恋人同把爱酒喝，
这时代没有因我的弓箭而有瞬间变化的时刻。

记忆中我也曾经是个天真无优的少年，
而今世间也找不出我所遭受的苦难，
有人说酒有神效，从此我变成了一个酒仙，
常常因失去母爱而饮下为的是摆脱伤感，
剧毒的忧伤溶解在我的酒杯中诉说。

夜莺黎明时说"我为见到我的玫瑰而伤感，"
这是何等的悲伤，玫瑰就在它的身边，
难以见恋人一面，悲哀中将热血下咽，
离别的痛苦中我度过了岁月的艰难，
没有黎明的时刻我用烛光追逐你的生活。

当然灯蛾会说无论灯火怎样把我引燃，
千万不要让恋人的身影离我太远，
一颗心中容不下两个恋人，两次离散，
心中充满爱的忧愁，倒不如在亵渎神灵中遇难，
我信奉的教中伪善的毛拉前面不也摆动着娇媚的花朵。

你们不曾经是患难的好兄弟。

夸他是好共产党员，
说他是一位好同志。
难道世界变得如此，
这是怎样的神奇，怎样的争执？”

但他们还是捆绑了艾塔姆，
拖着他走却毫无顾忌。
帕塔姆她们一起拥向了他，
牵挂着他谁也不愿离去。

一个刽子手踢在帕塔姆的肚子上，
她掉进了一个地窖里面。
汽车恐怖地轰鸣而去，
夜晚增加了十倍的恐怖和黑暗。

地窖里传出一阵阵哭声，
是一个虚弱的婴儿纯真的哭声。
眼含泪水的母亲慌作一团，
另一边帕塔姆痛苦地悲鸣。

地牢一般黑沉沉的夜，
这恐怖毫无止尽地向四面延伸。
后果将怎样，时代又会怎样？
还将遭受什么样的命运？

1968年11月1日 于乌鲁木齐

“商队前进，狗叫何妨”

“商队前进，狗叫何妨，勇敢者不会退让，”
要知道，这一生中每一天都是一个考场。

尽管野狗狂叫，蚊虫叮咬，
知恩图报，在良心的园中作一个清醒的护园岗。

洛合曼①尚且没有能避开冷嘲和诽谤，
虽然一切都过去了，但从他开始名声百世流芳。

有一句谚语是“能看到的山其实不远。”
对跋涉者来讲无数的艰险好比是观光。

任它风沙席卷，冰雪冻霜，
来吧情人，让我们作守卫祖国花园的铁壁铜墙。

1969年6月20日　于乌鲁木齐

注：①是古时候一位著名的医生。传说他曾经活到一千岁。

不知历史将如何评说这段逆境。
我眼看着这些鲜血，忏悔地揪住衣领，
不知哪位会对如此之多的血作出回答说明。

1968 年 8 月　于乌鲁木齐

秋夜

如地牢一样黑沉沉的夜…
凛冽的寒风疯狂地咆啸。
树木弯曲，枝条被吹断，
枯黄的落叶被风吹得飞跑。

汽车的轰鸣声使墙壁颤抖，
来不及打开大门破裂损伤。
一伙造反派破门而入，
灯光下他们手中的武器闪着凶光。

半身衣着站立起身，
这恐怖让艾塔姆惊恐彷徨，
母亲在外屋像落叶一般颤抖
身边是有着身孕的帕塔姆在惊慌。

一会儿屋内就被践踏，
就连花盆也被摔破。
拳头打在了艾塔姆的高鼻梁上，
袖子和衣襟染上了血色，

帕塔姆忍受不了恐怖扑了上去，
母亲也一起上前眼中含着泪滴。
她说道“孩子们，这叫什么事，

写给诗人朋友
（贯顶诗）①

如果丹库②的心不是在黑色的森林中熊熊燃烧，
为什么人民会在黑暗的世界里找到一条宽广的道路。

于其让生命平安倒不如发出新芽无数，
在战场上豪迈地走向成熟。

如果宝石不是出自石头中谁会产生兴趣，
为祖国的宏福唱起你时代的曲谱。

武装起来站到斗争的行列，赢得荣誉并不是心愿，
洒下珍珠般的汗水让天山脚下开满花束。

山上的松柏伟岸的躯干决不会折弯，
哪怕严冬的风雪击打着松树。

倘若一起作纳瓦依③的继承者定会有幸福哪还有依存，
在春的世界里用夜莺的语言写出情歌一组。

1968年3月3日 于乌鲁木齐

注：①由各行第一个字母构成一个词的一种诗。
②是外国文学作品中用自己的心作火把带来光明的使者。
③纳瓦依：公元1441年2月9日出生在今阿富汗，是著名的维吾尔族思想家和诗人。

我忏悔地揪住衣领

我环视着周围的世界，忏悔地揪住衣领，
好像被毒蛇咬了一样扭曲呻吟疼痛。

这是什么，是恶梦还是恐怖的“世界末日”来临，
或者是苍生的寿数已尽？
那里人声喧哗
这里到处砍杀
手臂已折断
满脸是伤痕
战场上无数英雄儿女在挣扎。
昨天还互称同志的莫逆之交，
今天却要昼夜拼杀撕咬。

校园和礼堂成了屠杀者的牺牲品，
实验设备变成了生产炸弹的代用品。

工厂生产长矛，而停止了生产镰刀，
有人头戴钢盔学希特勒让人可笑。

街道和工厂车间流淌着血波，
树枝上还吊着尸体许多。

手足兄弟和挚友的鲜血流尽，

致我叩首礼拜的圣地
（和古木那姆①）

你知道吗，让你美貌失去光彩的是我的爱情，
这电闪雷鸣是我的悲叹和哀鸣。

只因爱的君主要我用烈焰熔炼自己，
哪里有烈焰哪里就是我的归宿和前程。

假如我迷失在黑暗的荒原中，也决不会在彷徨中发出哀鸣，
你动人的身影是我的光明的未来并给予我黎明。

尽管命运让我前进的路上每天都有谋算阻劫，
与你幽会的愿望是我唯一而神圣的前程。

没有把艰难，冷嘲热讽，诽谤及对手放在眼里，
为你燃烧的火在我的心灵深处成为依靠和救星。

思念你无论何时都能给我带来无穷的乐趣，
对你的思念是我白天的太阳，夜晚的明月繁星。

即便阿拉伯世界的圣地嫉妒我，
足下是祖辈的土地，叩首朝拜它无比神圣。

心中没有为除你以外的哪位留下空地，

为誓言而孤独是我不朽的证明。

1968年2月15日 于乌鲁木齐

注：①古代一位维吾尔族诗人。

心如春天

我甘愿为佳人燃烧我的生命，
本不情愿，但无奈一位美女使我惊魂不定。

美女是谁，是用慈爱之心给身体注入生命的少女，
而且用短剑使我的胸膛变成了郁金香丛林。

为此我千百次地致谢，而绝没有后悔，
因为玫瑰花既有美色和芳香，还有利刺伤身。

假如夜莺因玫瑰有刺而抛弃它一刻，
那么世上连乌鸦的品格都比它高尚。

不要让恋人燃起的火焰在我心中熄灭，
因为爱的痛苦是我唯一的幸福和生命。

我的身心已容不下无法忍受的痛苦，
忍气吞声地活着，不如像骄傲的灯蛾一样献出生命。

无论世间飞沙走石或着风云雨雪，
都愿与苍生共度寒暑光阴。

就算乱世使我的生命枯竭，
然而恋人好比春天是我心中唯一的永恒。

1949年8月2日 于乌鲁木齐

良心的劝告

遗憾中，千百个遗憾中，你自言自语。
为的是你曾拥抱过狂妄的年代！
这是良心的劝告，你应该知道，
用你的创造洗去那些污垢的时代！

在荒野中迷失吧，就像山洪一样，
让你的无知和顽皮流泪。
把失去理智的徒劳幻想，
用火红的烈焰烧毁。

春雨开始下起，雨水漫溢，
快来洗净心中的污垢使它明亮。
我们和帕尔哈提一起涉过石滩，
为祖国的荣誉立起一尊雕像。

1956年12月12日 于乌鲁木齐

民间谚语参考作品

主创造的学者胸怀博大，而时代狭小，
主创造的暴君富有，而学者的生机无处寻找.
摔破罐子的得到财富，得到荣誉，得到幸福，
引水的人却到处受尽屈辱被冷落在一角。
乌鸦得到优待，夜莺却无人欣赏，
毛驴的尾巴上栓着单峰公驼让人可笑。

抡砍土曼种地的是我们，躺着吃饭的却是衙门里的官员，
一个玉米馕当斋饭吃下封斋三天。
说起来话多，不说心里又充满心酸，
可有一种衡量痛苦重量的称盘?
万事都有解决的办法，每句话都有可说的时间，
今天没有摔烂的罐子，也许哪天就会摔烂。

无意中踩到利刺上，我忍受着痛感，
从此我百倍警惕，不再忍受苦难。
太多的痛苦折磨使我面色发黄，
我的眼泪像喷涌的泉水一样流淌。
在泪水的激流中愿我的生命高傲地逝去，
因为我为人民而燃烧的心一天要受上千次的打击。
谁也不要成为像我一样恶运当头的贫苦汉，
就算贫苦也不要像我一样热血染胸前。

只有忍受过痛苦的人才能体会到血染胸膛之感，
福星高照的先生也许回嘲笑他人的痛苦悲惨。
谁也不要嘲笑别人，这是一个有报应的空间，
诬陷好人的恶魔也决不会有好的明天。
请不要盲目地踩在利刺之上，而忍受一生的苦难，
莫要象我一样到头来落得僧帽一顶和破衣衫。

1949 年 7 月　于乌鲁木齐

情歌

爱情的烛台上从没有烛光熄灭的时候，我的美人，
即便是祭坛和麦加都失去了光明。

痴情者终会在他跋涉的荒野中找到恋人，
因为任凭风沙席卷也无法埋没爱的足迹。

杯中之物成了消除因爱而产生的疲劳秘方，
因为爷爷也曾饮下了斟满了爱情的酒盅。

我宁愿成为听从爱情指令的仆役，
就算拿君主的宝座来换这无价的爱情。

帕尔哈提说过用痛苦的火焰来锤炼我的心，
只因虚伪的心上人成为教训，我要表示千百个谢意和真诚.

终有一天塔里木河水会自由流淌，
吾提库尔也会有像鱼儿一样自由相会的前程。

1949年6月5日　于乌什县

是否没有黎明的曙光

这黑暗的离别之夜是否没有止尽的时刻，
是否没有幽幽相见的日子开始的时刻？

满月之时这离别致命地打击了我，
哪怕传来一点消息，是否没有晨风吹来的时刻？

因期盼每一呼吸都如百年一样漫长，
是否没有平息渴望之心的良药一颗？

心上人时刻烈焰般燃烧着我的全身，
是否没有医治痛苦心灵的神药一盒？

思念佳人使我枯萎，生命中满是落叶，
是否没有能给躯体注入生命的春天到来的时刻？

这痴情的荒野广阔，让我无数次迷失了方向，
如今是否没有一个引路者指点方向？

不要让吾提库尔眼中流着遗憾而去，
是否没有黎明撕开黑夜窗纱的时刻？

1949年6月8日　于乌什

那蓝色的烟雾就是香烟的陈述。

不要阻止我，让我深吸一口，
不想吸但已由不得我，
就让它来毒害我好了，
跳动的心就是香烟的陈述。

1948年12月12日　于乌鲁木齐

花吧，叛逆者，花吧

（当看到为新疆伪政府官员而
制定的 1949 年度支出预算时）

花吧！叛逆者，花吧！把人民的财物花光，
如果这还不够就把他们的生命当钱花光。

为夫人的奥斯玛，丈夫的腰带把钱花光，
把掠夺剩下的散碎的馕块当钱花光。

让农民开垦荒地，让作坊把粗布衣织上，
把摊派增加百倍，把他们的五脏当钱花光。

说它的湖里鱼多，地下还有无穷的宝藏，
每迈一步都有上千条诡计，把矿开出来花光。

说某某人这长那短，这吾提库尔也不是省油的灯，
把民族分裂出卖良心的钱也花光。

1949 年 1 月 8 日　于乌鲁木齐

够了吧! 厄运

够了吧! 厄运,这离别不要让我流太多的泪,
恋人还需要我的泪,不要把它过多地浪费。

爱情的里程太艰难,还有陡峭的高山,
多少次跌倒过,够了,不要让我再滚下山。

找不到通往幽会的路,迷失在荒野中好像痴情汉,
不要再让我迷失在荒野中的海市蜃楼里边。

怎么也搞不清难道只追求爱情竟成了我的罪过,
像玉素甫那样受尽被遗弃之苦,不要再当奴隶卖我。

我的哀鸣声淹没了世界,夜莺也惊讶再三,
不要再念起咒语使鲜花疲倦地睡眠。

很久以来我的胸膛因被离别的弹头射穿而流着鲜血,
黑暗中我忍让得已经太多,不要再向我投弹。

倘若我的心不像炉中的火,我的哀鸣怎会像那烈焰,
不要再燃起厄运之火来烧毁我的心田

1948 年 9 月 5 日 于乌鲁木齐

香烟的陈述

不要阻止我了，恋人，让我深吸一口，
香烟的陈述升上了云霄。
吸烟本不是我的爱好，
心在燃烧，香烟陈述。

只因火山充满了烈焰，
因此常常缭绕着浓烟，
不要为了我嘴里吐出的蓝烟
感到惊奇，那使香烟的陈述。

心上人我知道，我咽的是毒烟，
毒刺时刻刺在我的心间，
但我一心一意在寻找它。
我并不天真，那是香烟的陈述。

佳人不要说我的面色发黄，
并不是尼古丁使我如此发黄，
我的林园已被晚秋的风暴淹没，
花蕾能不凋谢．香烟在陈述。

不知何时我瞧着你忧伤的泪脸，
辛酸的泪水模糊了我的视线，
据说它能够消除痛苦和悲伤，

来吧！来吧！晨风

我的耐心到了极限，来吧晨风，别再折磨我，
来吧．我的生命已经破碎，别再折磨我。

你如仙鹤般盘旋着抛弃我的园林而去，
仙鹤都回来了，来吧，忘恩负义的，别再折磨我。

没有像你一样的翅膀飞不过高山叫我如何是好，
你不知道吗？一个世纪我柔情似水，别再折磨我。

没有哪个世纪遭受和我一样黑色的命运，
手脚上了锁链，又失去了语言，别再折磨我。

合斯热吾①捆绑了帕尔哈提，但没能堵住他的嘴，
对我来说呼唤你的名字都是罪过，别再折磨我。

尽管痴情者跋涉在荒野中，但他的悲哀是自由的，
无奈那广漠的荒野何处能寻，别再折磨我。

来吧！晨风！来吧！晨风！正义时刻已到，
不要让人民在黑暗中丧生，别再折磨我。

注：1 传说中一位凶残的国王

1948 年 4 月 5 日于乌鲁木齐

心愿是什么

如果我的一生不是倾心于你，那么此生何用，
我愿牺牲我的生命，除你以外的美女算什么。

如果我的心思不是激昂地笑，你天上的太阳，
对我来说世界算什么，坟坑和绿洲又算什么。

谁也不会倾心用你的一天换取一个时代，
没有你的幽会哪还有耐心，一千个时代又算什么

经历了多少风雨皱纹已刻在了额头
有你一丝消息，这遗憾在我一生中又算什么。

痴心地期待你的归来，我目不转睛，
想把你扬起的尘土作我的图蒂亚，但无可奈何。

朝朝暮暮与花相伴的夜莺都没有满足的时候，
我发出如此的哀鸣，她竟是这样愚昧和冷落。

此生能见到你如明月一般的容貌，
就算献出了生命，宇宙间遗憾算什么。

乞丐般跋涉中吾提库尔长叹着了却此生，
难道世间就没有医治痛苦的良药给我！

1948年4月12日　于乌鲁木齐

故乡留在远方

（1937年被马宏山一伙土匪带到甘肃去的一位和田姑娘口述）

我出生并玩耍长大的，
如玫瑰般的园林留在了远方，
一峰高过一峰，
美如玉石的群山留在了远方。

成群成群的野鹿，
戏耍的山坳已在梦乡，
沿着山腰蹦跳嬉闹的
驼羔和马驹留在了远方。

沿着高山的山腰，
山泉奔流四方，
夜莺鸣叫在它宽广的怀抱，
油绿油绿的山坡留在了远方。

弯弯曲曲的绕山流淌的
吱吱喳喳玩耍着流淌的
如白玉一般闪光的
比孩子还要可爱的溪水留在了远方。

溪水边哗哗作响的，

彬彬有礼地点头致意的，
目送着我这个孤儿的，
排排垂柳留在了远方。

静静的街道，月光皎洁的夜晚，
沿着清泉处处是果园，
数着星星直到天亮，
嬉戏的时刻留在了远方。

荒野里是我孤独的身躯，
擦不干眼中的泪滴，
共度苍桑的患难兄弟，
关心体贴的朋友留在了远方。

别了故乡，别了我的故园，
别离了我自由的天堂，
仇敌断送了我的幸福，
我的金色摇篮，故乡留在了远方。

1947年12月12日于乌鲁木齐

青春

我的青春一百花园，
是我很有价值的一段时间，
我的威严和体面，
我的依靠，我的大山。

青春，这是努力的时代，
要知道，那就是吉祥的未来，
无知中寻求解脱
的确是不现实的等待。

青春是求知的良辰，
灵感的花园是青春，
生命好比一碗牛奶，
奶皮奶油就是青春。

求知是男儿的大业，
外表上男儿没什么区别，
不会有人冷落你，
若在求知路上成就大业。

若要求知，学如海深，
人生一世灾难不断，
如果没有毅力和勇气
一事无成苦自深。

"逝去的年华—射出去的子弹"
青春一去不复还,
不管他是主的使者或君主。
都不会长生不老寿比南山。

今日红日落西方,
明日还会出东方,
青春此生只一回,
自古未曾重闪光。

春光去了有来年,
寻找佳人常相恋,
谁人青春逝去后,
曾把青春来还原。

秋天满是落叶的花,
夜莺展翅在春光下
柏树燃烧的时候,
须知灰烬会留下。

《福乐智慧》由玉素普．哈斯．阿吉普完成
在知识中找到了新生,
失去了智慧的人,
等于有眼无珠又耳聋。

学习吧青春,努力攀登,
登上智慧高山的顶峰,
摔倒一次再爬起来,
为生命开拓远大前程。

1947年10月2日于乌鲁木齐

与你永别

我从生命的容颜中得到一种感觉，
从春姑娘枯萎的恩爱中断绝，
心已与春天的情趣别离，
亲爱的春天，与你永别！

听说仙女今天就要离开，
秋天凉爽的风就要吹来，
鸟巢将变得寂静而无情怀，
我的威严春天，与你永别！

我从鸟儿的眼神中领悟到一种伤感，
从它脸上透出一股心酸，
今天就要从我们的村寨飞远，
我的灵感春天，与你永别！

别说传来夜莺的鸣唱，
连我的声音也无法传到远方
也许美女也不会再到清泉边，
可爱的春天，与你永别！

大自然的风情娇媚的时刻，
飘散着秀发的花朵开放在花园中的时刻，
我的一生却在荒野和群山中度过，

我美丽的春天，与你永别！

今天我向你致以永别，
永恒的爱在灵魂深处完整无缺，
总会有春归的一天，
我仙女般的春天，与你永别！

1947年9月18日 于乌鲁木齐

我问仅仅是一张嘴吗？她说不，不。

我说有锁链，她说在我的脖子上，
我说有死亡，她说在我前进的路上，
我说有手镯，她说在我的手腕上，
我说害怕吗？她说不，不。

我问为何不怕？她说苍天在上，
我问还有什么？她说人民在我心上，
我问还有呢？她说我的灵魂至上，
我说你道谢吗？她说不，不。

我问追求何在？她说是我鲜花的芬芳，
我问斗争何在？她说就在我的前方，
我问吾提库尔是你什么？她说跟我的奴仆一样，
我问你会出卖吗？她说不，不…

1947 年 3 月 8 日 于乌鲁木齐

写给南方的信

啊！南方，苦难的南方，陶醉般沉睡的南方，
就像塔里木河水一样流泪的南方，
偶尔像火山一样爆发烈焰的南方，
而今却像被囚禁的狮子伤感而静卧的南方。

如今多少伤感的陶醉业已沸腾，
忧郁中英勇善战的男子汉成为永恒，
幻想的乐园变成了可怕的森林，
苍天何时才能听到你的悲叹和心声。

几个世纪为了你我擦不干泪眼，
这眼泪从未打动过压迫者的皮鞭，
不要让别人遭受你所遭受的一切，
难道这奴役的锁链真的挣脱不断？

不，愿希望成为你心愿的伙伴，
当然会有黎明的一天擦干泪眼，
纵情地歌颂，为解放哪怕把头颅献上，
我坟前的石碑将自豪地微笑在汗腾格里峰的顶端。

1947年8月30日 于乌鲁木齐

我用战斗的黎明呼唤春天。

我呼唤春天，我呼唤春天，
为人民的幸福我渴望着一种热恋，
春天是我的心愿，希望是我的春天，
除此没有别的宏愿。

我呼唤春天，我呼唤春天，
这是人民的乐园，我歌唱春天，
爷爷也曾这样教育我，
除此以外为何还要别的热恋。

我在黑暗的深夜呼唤春天，
哪怕希望的花蕾已凋谢萎蔫，
为此而痛楚没有丝毫怨言，
但愿我的呼唤能温暖人民的心田。

1947年1月29日 于乌鲁木齐

相逢的时刻
（和一位诗人）

清晨，当我见到苏丹时，
我说你是君主？她说不，不。
目光炽烈，双手红润，
我说你可是启明星？她说不，不。

我问她叫什么？她说叫阿衣汗，
我问她的家乡？她说在吐鲁番，
我问她的痛苦？她说是离别，
我问她是否惊奇？她说不，不。

我说好像月亮，她说是我的容貌吗？
我说好比星星，她说是我的眼睛吗？
我说烈焰一般，她说是我的语言吗？
我问你是火山吗？她说不，不。

我问弯月在哪儿？他说就是我的眉毛，
我问海狸在哪儿？她说哪有我的秀发好，
我问十五在哪儿？她说我的年龄正好，
我说你可是美女？她说不，不。

我问大海何在？她说就是我的心，
我问艳丽何在？她说就是我的双唇，
我问甘甜何在？她说出我的舌根，

破损而又无粮的磨盘。

冰冷的城市，冰冷的城墙，
城门破损，好像个旧坟场，
空中野狗般的乌云，
围猎和搜寻着羔羊。

愤怒的眼睛，紧锁的眉心，
生命之线截断或连接，
冰冷的城市呼唤着春天，
痛切地呐喊变成了笛音。

1946 年 12 月 5 日 乌鲁木齐

我呼唤春天

这生命厌倦了严寒,
我用终生呼唤春天,
黑夜像夜间怒吼的狮子,
噢!我痛苦地呼唤春天。

哪有耐心,忍无可忍,
心已是沸腾的心,
我的心愿如火山喷发,
我用它的烈焰呼唤春天。

献身胜过流泪,
眼泪不是我的遗产,
低头是叛徒的习惯,
我用圣洁的良心呼唤春天。

即便是严冬我也要颂扬它,
哪怕锁链使我变成哑巴,
就算枪口对准了我的胸膛,
我也要用热血呼唤春天。

我的希望比幻想还要高尚,
希望的花园中鲜花盛开怒放,
愿这希望胜过幻想,

得到的答案装满了心中。

有情人总是成对成双，
或如歌中所唱，
黑暗和被囚禁的幸福，
来自醉人的眼眶。

陶醉出自热恋，
来自醉人的夜晚，
面对黑暗囚禁的纯真，
来自八方四面。

悲哀来自破灭的渴望，
幸福变得破碎渺茫，
成千个儿郎的腐烂，
来自血腥的围墙。

痛苦，那痛苦者的声音，
或是破旧粗布的声音，
再不就是田野中，
含泪的坎土曼的声音…

声音消失了，平息了激情，
就好像身躯失去了生命，
不要平息燃烧吧心灵，
彻夜痛苦地叹不停。

1946年11月26日　乌鲁木齐

冰冷的城市
(乌鲁木齐的冬天)

阴冷的路旁墙已倾斜零乱,
忧郁的城市呼吸急喘,
每一个角落
冬季巡警的哨音响遍。

浓雾弥漫,太阳不见踪影,
大地颤抖,冰冷的生命,
哪有快乐,生命在离别,
隐约听到忧伤的哀声。

眼神愤怒,双眉紧锁,
生命的呼吸急喘而笨拙,
冰冷的城市呼唤着春天,
用痛苦的音调吹奏着拼搏。

烟道旁立着破旧的皮靴,
瑟瑟发抖的棉鞋底子磨缺,
纯真的童年面色发黄,
伸着双手神色痛绝。

到处是残缺的坎土镘,
缩成一团的破粗布衣衫,
饥饿难耐哭干了泪的双眼,

父亲他在荒野里，
忍受饥饿和风雨，
历经千辛去砍柴，
黄昏时分到家里。

这不他已在门口，
染血的刀还在手，
等待来犯的士兵，
心里只想背柴走。

不想给人也要抢，
不给更要挨棍棒，
要说半句多余话，
定要送你铡刀旁。

明天会来要馕吃，
还要索取喂马草，
哪个若敢哭出声，
带走定会把命要。

我的心肝好宝贝，
闭上双眼快快睡，
屋里一片黑黢黢，
那里有陶灯撒光辉。

睡吧我的宝贝蛋，
快快闭上你的眼，
我们也有天亮时，
我的星星慈悲一点！”

1946年3月1日 于兰州

库车路上的一夜

库车路上的一个夜晚，
娇柔的声音响在耳边，
从那无声的夜色中，
隐蔽地把大地传遍。

声音来自远方，
是那样的遥远，
撕开夜的怀抱，
闯过黑色的封锁线。

声音来自群山，
来自那凋零的田园，
谁又能知道这忧伤，
是来自血染的心田。

声音总是那样哀痛，
不知是谁发出呻吟声，
那远方翻腾着，
纯真的心灵。

我好奇地侧耳细听，
内心感到悲伤苦痛，
自问是否是我的恋人，

请你唱出不愧对世纪的赞歌，
我也不曾寻觅过另一曲情歌。

1945 年 9 月 15 日 于兰州

摇 篮 曲

母亲坐在摇篮边，
嘴里唱着摇篮曲催眠，
婴儿哭个不停，
今夜又是失眠.

母亲唱到："我的羔羊，
快快睡吧别张望，
睡过这个漫漫长夜，
明天早晨早些起床。

睡吧，睡吧，小宝宝，
快快睡吧在怀抱，
怎么不睡总是哭，
睡吧我的小驼羔。

我的双乳没有奶，
产奶之物无从来，
两个空乳怎奈何，
地里不产稻和麦。

给粮仓缴了一半，
还债用去了一点，
然而君主大人的皮袋，
还是填不满。

唱吧！雄鸡，唱吧

多么漫长夜，黎明为何还不到来？
唱吧！雄鸡，唱吧！盼黎明我企足而待。

唱吧！雄鸡，唱吧！让沉睡的大地苏醒，
让抛下我沉睡的情人睁开眼睛。

唱吧！雄鸡，唱吧！把心上人唤醒，
用你的羽翼抚摸她的脸使她惊醒。

假如佳人睁开双眼别让她再睡，
莫让她沉睡将我这可怜人抛弃。

唱吧！雄鸡，唱吧！坚信黎明终会来到，
我深信心爱的人黎明前会向我微笑。

唱吧！雄鸡，唱吧！为那百花园而唱，
佳人醒来时请告诉我，我要拥抱千万莫忘。

1945年8月8日 于兰州

致 笔

够了,笔,放弃你的随心所欲,
讲实话,歌唱真理,不要无端吹嘘。

何必为无关紧要的东西如此费神,
玷污你的纯真,你会落泪伤心。

为了斗争我用爷爷的刀把你修剪,
离开软弱的刀鞘,作我锋利的宝剑。

急驰在纸上,划出我希望的足迹,
每一步都把胜利的前途寻觅。

屹立在山峰颂扬,让山石颤抖,
让压迫的统治阶级血泪迸流。

不要让纸上再留下你的泪痕,
让懦弱的伤感离开你的全身。

我把你当作武器准备迎接大战,
幻想着有一天把你射向敌人双眼。

因胜利你想成为我坟前的花环,
把黑暗变成光明,好比宝石亮灿灿。

荡起了一片沙尘。

依拉洪走过的路上
冲锋枪紧握在手上。
翻过山岭的男儿们，
瞄准了每块岩石的方向。

参加战斗的勇士们，
穿粗布衣的男子汉。
每棵松树的根部，
都留下血迹斑斑。

绿色闪烁的地方，
有良心的儿郎
为廉耻而献身的故事，
永志不忘。

果子沟是个达坂，
推动时代永不停航。
献给这个时代的誓言
铿锵响亮。

1945 年 6 月 20 日于兰州

赞 赏

亲爱的故乡啊，我赞赏你的园林宫殿，
热爱你憔悴悲伤忧郁的愁颜。

我倾慕你怀抱中珍贵的金山银山，
无限同情你胸前凝固的块块血斑。

我关怀着你奔流着的悲伤的河水，
热衷于哀痛愁闷忧伤的动听丝弦。

我赞美你乌黑秀发细眉的姑娘，
痛心于你母爱痛楚瘀下的血斑。

我敬佩你语言善美有伤痕的心田，
赞许你不曾热恋而孤苦的钟情汉。

赞赏故乡，赞赏你的学者风范，
讥笑嘲讽你口甜心黑的暴君嘴脸.

1945 年 7 月 20 日兰州

从没有无代价的官司，
也从没有平息的官司。
我也要掀起祈求的波浪，
响起适合我的涛声。
诗人祈求一种心愿，
梦求未来的灿烂。

吹遍巍巍的群山！
吹过战士的身边。
我也拔出了锋利的宝剑，
准备着为了神圣的心愿。

1945年6月15日　于兰州

果子沟山歌

果子沟里的盘山道，
山峰云雾缭绕，
赛里木湖容不下
忧伤和宿怨一条。

果子沟山势很高，
沟里遍地都是绿草，
经历的岁月
说来无比奇妙。

每当路过果子沟，
心儿充满苦愁，
总有悲伤的诗篇，
读着读着伤心的泪水涌流。

赛里木湖水开始颤抖，
欢乐充满果子沟。
节日变得更加热闹，
只因有了勇敢的战友。

吐合路克的曾孙
萨迪尔的子孙
黎明之时驰骋骏马

晨 风

吹拂而过的晨风，
请在我身旁停留片刻，
心中的哀伤，哀叹和哀思，
恳请你听我诉说。

越过群山险峰，
到达天上脚下，
用你丝巾般柔嫩的手，
抚摸流着伤心泪水的面容。

去安慰，去分担忧伤，
为勇气增加胆量，
把亲昵的问候
带到伤感的花蕾心上。

请告知天以亮，人间喧啸，
伊犁河水翻着波浪。
告诉浪花不要停息，
别让浪花的时间等你。

多年来翻涌的大海，
现在以到驰骋之时，

致我叩首礼拜的圣地……………………………………………38
写给诗人朋友………………………………………………………40
我忏悔地揪住衣领…………………………………………………41
秋夜…………………………………………………………………43
“商队前进,狗叫何妨”……………………………………………45
格则勒………………………………………………………………46
和那瓦衣格则格的穆罕默斯………………………………………47
渴望与春天相会……………………………………………………49
点燃黎明的火把……………………………………………………51
花园吹来的晨风……………………………………………………52
我的青春不是鲜花…………………………………………………53
让我喝一口喀什美酒………………………………………………54
和巴布尔格则勒诗…………………………………………………55
我头上不是白色的…………………………………………………56
无法寻找……………………………………………………………57
足迹…………………………………………………………………58
如果需要……………………………………………………………59
珍惜…………………………………………………………………60
好……………………………………………………………………61
高唱祖国的赞歌……………………………………………………62
还有许多的考验……………………………………………………63
春天来了……………………………………………………………65
我的欢乐……………………………………………………………67
祝你事成功倍………………………………………………………68
葡萄沟………………………………………………………………70
伊迪呼特……………………………………………………………72
比再克力克…………………………………………………………74
无题…………………………………………………………………76

人生五步诗…………………………………… 78
博格达我的母亲……………………………… 82
奇遇…………………………………………… 84
镜子…………………………………………… 86
我的天哪……………………………………… 87
孩子就应该这样……………………………… 90
远方来信……………………………………… 92
喀什,我向你致敬 ………………………… 96
致喀什美女…………………………………… 97
喀什姑娘……………………………………… 98
我不是白旗…………………………………… 99
柔巴依(1)…………………………………… 103
柔巴依(2)…………………………………… 106
致新中国的百花园 ………………………… 121
伟大母亲的故事 …………………………… 133
花与荆棘 …………………………………… 151
大海的呼唤 ………………………………… 158
铁门关 ……………………………………… 160
诗与诗人 …………………………………… 163
玉石颂 ……………………………………… 165

图书在版编目(CIP)数据

阿·吾提库尔诗选/阿·吾提库尔著: 狄力木拉提译. 乌鲁木齐: 新疆人民出版社, 2005. 7
ISBN7—228—09484—0
Ⅰ. 阿… Ⅱ. ①阿… ②迪… Ⅲ. 诗歌—作品集—中国—当代—维、汉 Ⅵ. 1227

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2006)第 052172 号

责任编辑: 艾克巴尔·艾力
责任校对: 阿孜古丽·柯力木
封面设计: 热夏提·伊米提

阿布都热依木·吾提库尔诗集

阿布都热依木·吾提库尔 著
狄力木拉提·泰来提 译

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐解放南路 348 号 邮编: 830001)
新疆新华书店发行
新疆八百印务有限公司印刷
880 ×1230 毫米 32 开本 11. 875 印张 4 插页
2006 年 9 月第 1 版 2006 年 9 月第 1 次印刷

ISBN7—228—09484—0 定价: 19. 00 元

目 录

晨风……1
果子沟山歌……3
赞赏……5
唱吧！雄鸡，唱吧……6
致笔……7
摇篮曲……9
摇篮曲……9
库车路上的一夜……11
冰冷的城市……13
我呼唤春天……15
相逢的时刻……17
写给南方的信……19
与你永别……20
青春……22
故乡留在远方……24
来吧！来吧！晨风……26
心愿是什么……27
香烟的陈述……29
花吧，叛逆者，花吧……30
情歌……32
是否没有黎明的曙光……33
民间谚语参考作品……34
心如春天……36
良心的劝告……37

没有永恒的世界，连洛合曼都没有起飞，

更不要说斯钦德尔和受宠的成吉思汗，

无数跋涉的驼队在世上来往匆忙，

岁月不断流逝，只有人民才能主宰人间，

这是生命的里程中我找到的最终真理。

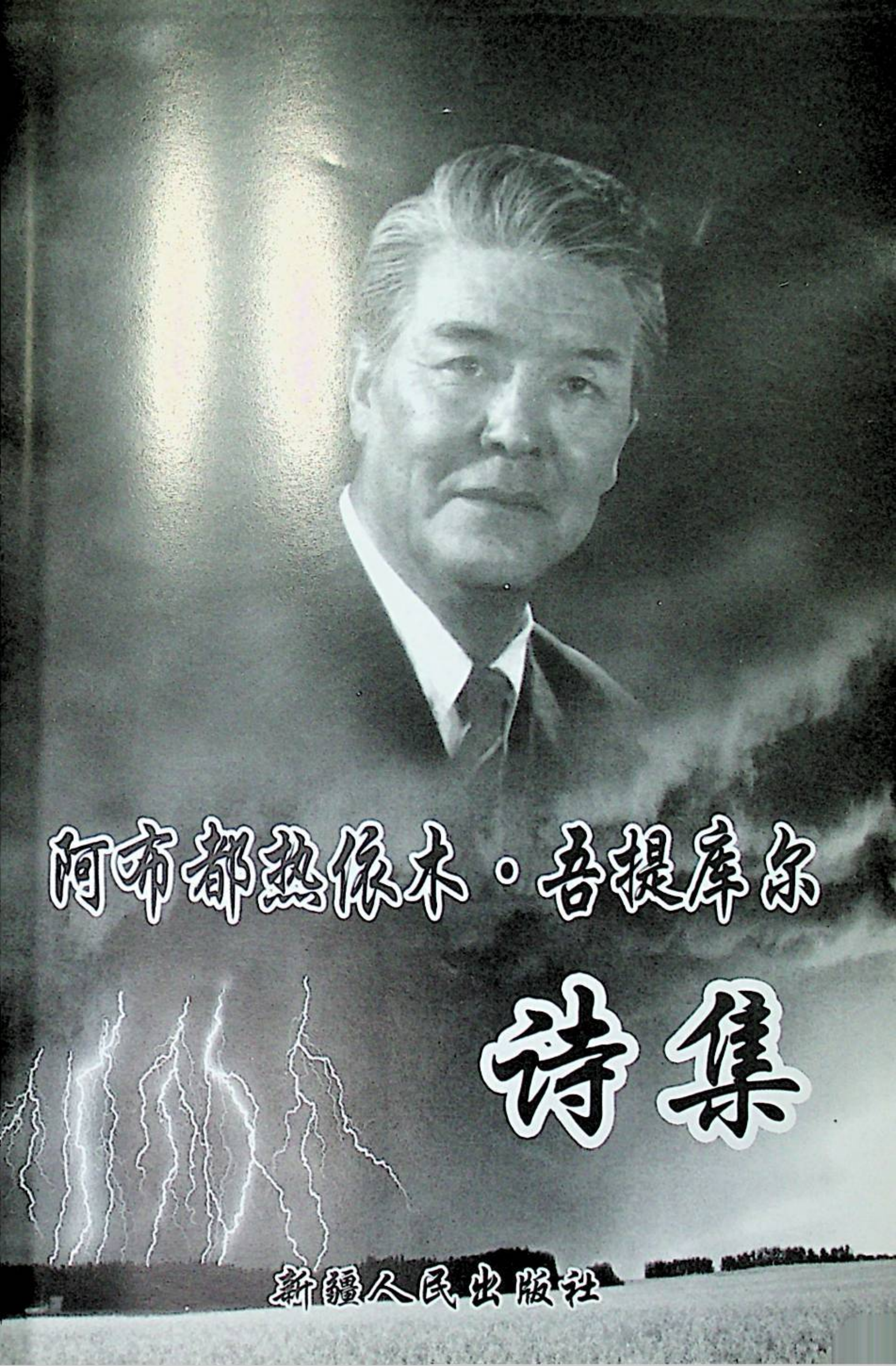
阿布都热依木·吾提库尔
诗集
新疆人民出版社

著名维吾尔族作家，诗人，学者和语言学家阿布都热依木·吾提库尔的这本诗集，充满爱国主义情调。他用辛辣的笔调，抨击了旧时代的黑暗以及世上丑恶的现象，热情歌颂了新中国，歌颂了新时代，歌颂了一切美好的事物和爱情，体现了作者博大的胸怀和内心世界。由于本人水平有限，在翻译过程中难免出现不足之处，有失作品本色，希望广大热心读者给予指正并提出意见。谢谢。

译者

ISBN 7-228-09484-0
9 787228 094844 >

ISBN 7-228-09484-0
(民文)定价：19.00 元

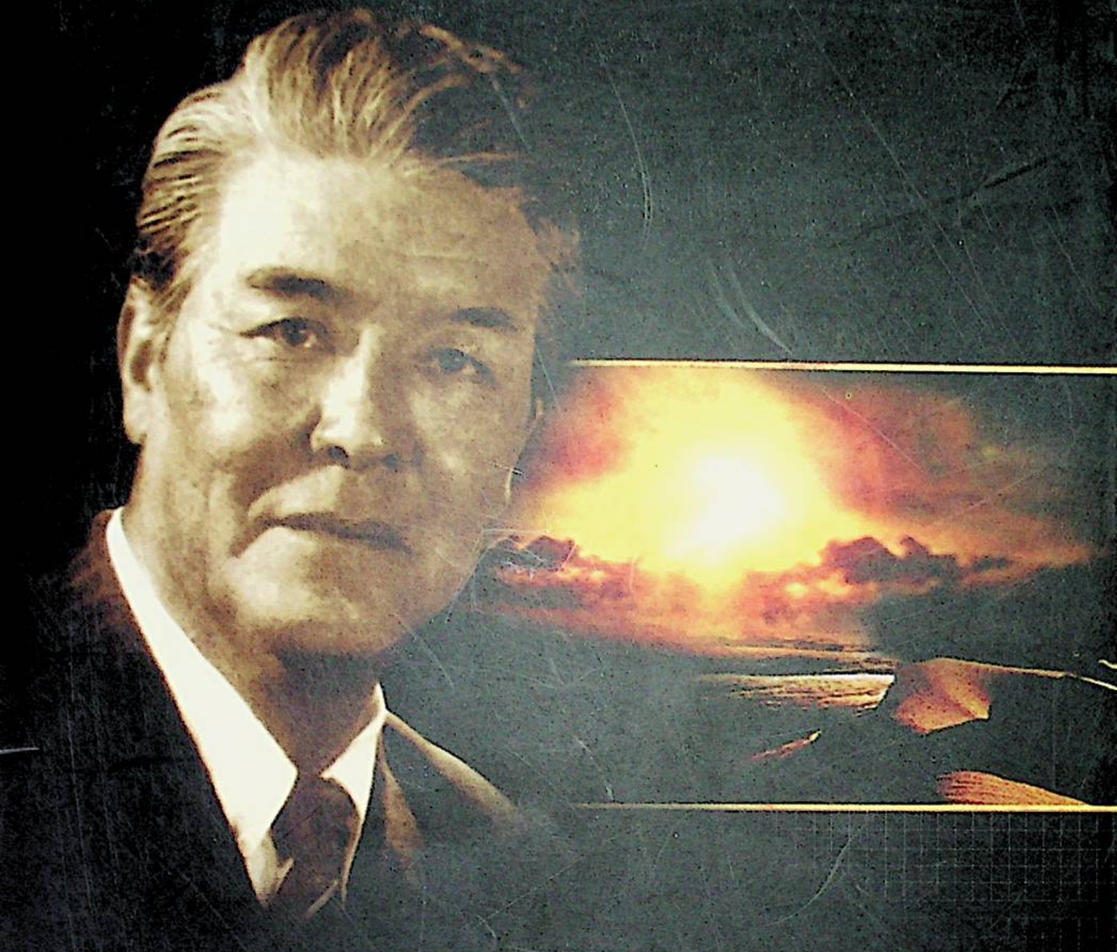

阿布都热依木·吾提库尔

诗集

新疆人民出版社